

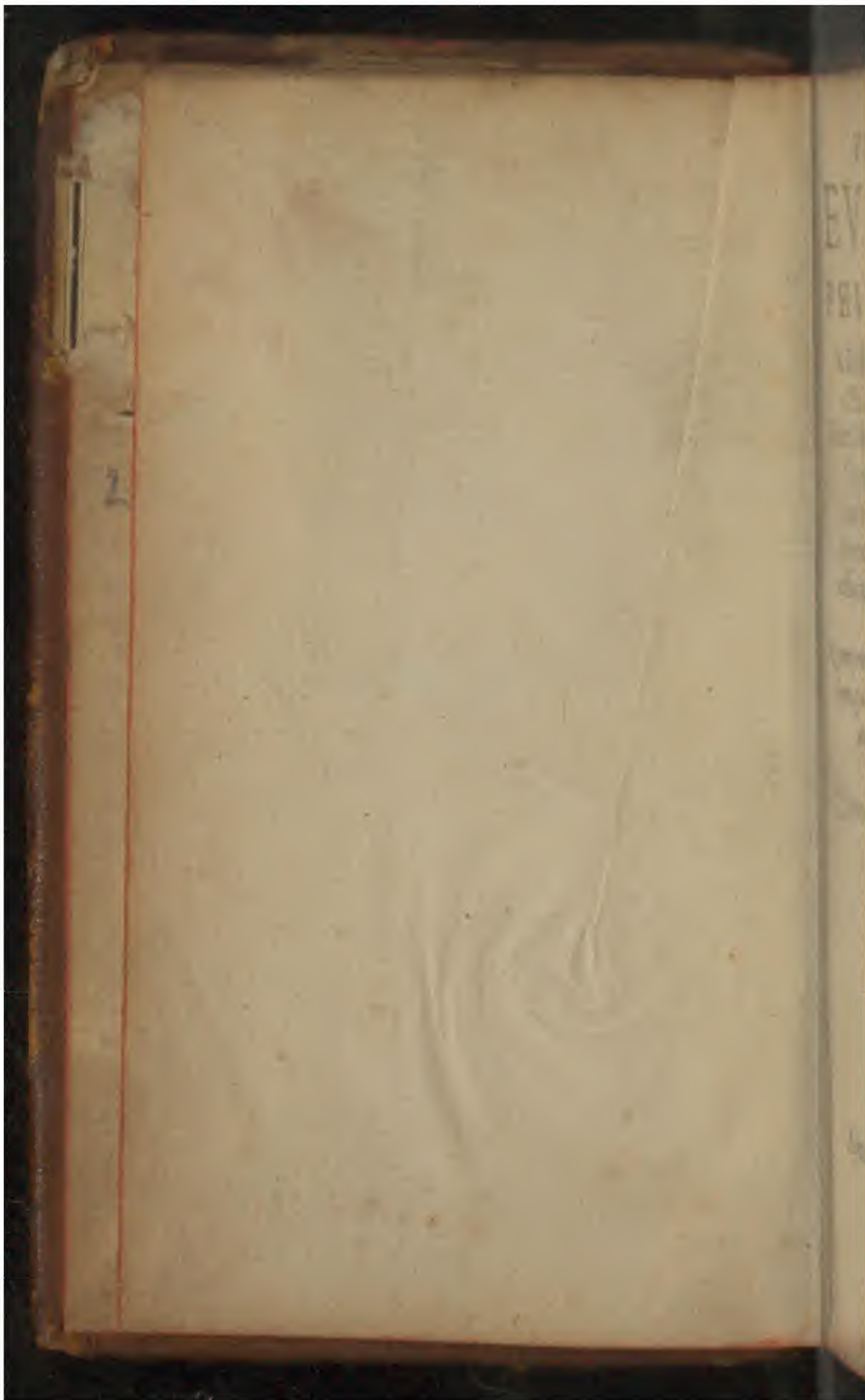

EVONI
THESAU

THESAVRVS

EVONYMI PHILIATRI, DE REMEDIIS SECRETIS,

Liber Physicus, Medicus, & partim etiã Chymicus, & œconomicus in vinorũ diuersi saporis apparatu, medicis & pharmacopolis omnibus pręcipuè necessarius.

Quem præter hæc quæ antea prelo commissa fuere, quàm plurimis fornacum figuris & auximus & illustrauimus.

LVGDVNI,

Apud Balthazarem Arnolletum.

M. D. LV.

ARGVMENTVM.

DE remedijs secretis hunc librum inscribere placuit, quòd de illis medicamentis doceat, quæ non integra & in substantia sumuntur, aut applicantur. sed puriore sui parte, hoc est liquoribus, aquis, oleis aut succis secretis siue abstractis per destillationem, aut alios modos artificiosos. Deinde etiam quod secreta, arcana, et paucissimis hactenus cognita remedia, quæ empirici quidam tanquam mysteria occultabant, contineat quàm plurima. Non solùm autem de medicamentis istis singulatim & empiricè tractat, sed logicè etiam ac methodicè, hoc est de præparationibus & compositionibus eorum in genere. Hæc lucubratio nostra si approbata fuerit viris bonis & eruditis, meditabimur etiam alterius libri æditionem de experimentis & raris quibusdam remedijs, quæ integra vel in substantia sua vsurpantur.

CLARISSIMO VIRO D. NICOLAO

Zur Kinden Bernensi, Euonymus Philatros.

S. D. P.

Hunc de secretis remedijs siue librũ siue cẽtonẽ, quẽ partim ex libris diuersis, excusis, manuscriptis, Latinis, Germanicis, Gallicis & Italicis, collegi, trãstuli, in ordinẽ digeßi: partim ex obseruationibus proprijs confeci, tuo imprimis nomini, clarißime Nicolae, inscribere uolui: quoniam & in bonis literis te excellere, nec earũ cultum per magistratus honorẽ, quem in clarißima Reipubl. Bernẽsis ditione Sabaudica geßisti, tibi imminutũ esse, & bonos studiososq́; homines summa humani-

tate ac beneuolẽtia te dignari: & de hac
præcipuè rei medicæ parte, quæ circa stilla
titios plãtarũ liquores uersatur, iudiciũ fer
re posse, iandudũ cognoui. A quo tẽpore
etsi nulla familiaritas propter locorũ in-
terualla tecũ intercedere mihi potuit, sem
per tamẽ nõ solũ maximi te feci, sed etiã
amaui summoperè, ita ut sæpe huius ani-
mi, quo erga te afficior declarãdi, occasio
nẽ quæsiuerim. Quod si id in præsentia
cõmodè facio, est quod gaudeã & gratu-
ler mihi, sim minus, tu tamẽ uoluntatem
nostrã boni consules: & quicquid pro iu
dicio tuo & experiẽtia, quibus plurimũ
potes tum alijs tum his in rebus, emendan
dum aut quouis modo mutandũ deprehẽ
deris, admonebis me, si me amas, quàm
liberrimè: si quid etiã his nostris adijcere
de tuo poteris, quod nõ dubito, id quoque
candidè, ingenuè, ac liberaliter ut facias
per illũ quo te prosequor amorẽ & publi
cam rei medicæ studiosorũ utilitatẽ, etiã
atque etiã te oro. Vale quàm fœlicissime.

CAPITA PRAEſentis libri.

De re

SVMMA PRAEFATIONIS CAPITA.

1. *De liquorum, & oleorum stillatitiorum inuentione.*
2. *De scopo huius libri. De quo plura etiam dicuntur circa finem præfationis.*
3. *Laus eorum, qui quæ optima & efficacißima habent remedia, communia esse uolunt.*
4. *Quantùm in omni re apparatus referat.*

Præfatio.

Hymistica ars quã chymiã, alchymiã alkimiã, chemiam (vt Suidas,) & alchemiam vocãt multa humanæ vitæ vtilia inuenit: & in re medica quoq; mira quædã & laude digna, si qs rectè & diligenter paret, nam medico

dicorum & pharmacopolarũ vulgariũ, imperitia, auaritia, aut negligentia factum est, vt plerequæ huiusmodi præparationes contemnãtur: & meritò quidẽ si ea respicias quæ ipsi parãt: immeritò, si artem ipsam, quæ certè & pulcherrima & vtilissima est, id quod in causa mihi esse videtur cur tam diu latuerit, & serò ad modùm vsurpari cœperit. Sunt qui ad Hieronymum Brunsuicensem, qui ante annos circiter septuaginta medicinam Argentorati factitauit, aquas, vt vocãt, & liquores & olea è medicamẽtis simplicibus vi ignis eliciendi originem referant: sed illi multùm fallũtur. non enim ab illo inuenta hæc ars est, sed lingua nostra Germanica conscripta & euulgata primùm. Meo quidem iudicio tam vetus hoc inuentum est, quàm ipsius chymiæ, quam ab hominibus Punica siue Arabica lingua vsis primùm celebratã & literis proditam existimo, paulò post Græcorum medicorum ætatem, illorum dico qui vltimi ferè scripserũt, vt sunt Aetius, Oribasius, Actuarius, Psellus. In Italiæ quibusdam bibliothecis hodieq; extãt, Græcorum quorundam recẽtiorum de chymia scripta, & nominatim Stephani cuiusdam philosophi: item liber inscriptus

ptus de mutatione metallorũ, quæ vulgò Chymia dicitur, siue Archymia. Auicennæ etiã de Alchymia ad Assem philosophũ liber habetur. Geber nepos nescio cuius magni Mahumethis, q̃ veluti dux & princeps huius sciẽtiæ celebratur, qua vixerit ætate non facile dixerim. Quanquam nõ illum primum huius artis inuentorem, sed illustratorem fuisse existimo. Hic in opere quod Summæ pfectionis inscribitur, de destillatiõe in genere multa pulchrè differens, varios destillãdi modos ferè omnibus notos esse scribit, nimirum vt vetus quoddam suo etiã seculo, non recens quoddam inuentum. Recentiores quidam non solum Alberti Magni, & diui Thomæ, & Razæ ac Auicẽnæ medicorũ Arabum, sed etiam Aristotelis, Platonis & Salomonis de Alchymia scripta, aut certè mentionẽ eius ab ipsis factam, referunt. quibus ego parum adhibeo fidei, non quod hoc studium recentius putem, sed certe philosophis istis aut ignotum aut nusquam memoratũ. Sunt qui omnia poetarum figmenta, & præcipue illud de vellere aureo ab Argonautis quęsito, ad chrysopœiam seu artẽ de mutatione metallorum argute interpretentur. Alij etiam altius ascendũt, &

primos ſtatim à condito mundo homines eius authores faciunt. Sunt qui ſimpliciter antiquiſsimam faciant, deq́; primis inuentoribus nihil certũ haberi aſſerant. Patauij in Italia noſtro ſeculo repertum eſt monumentum vetuſtiſsimũ nempe vrna fictilis, cum inſcriptione huius hexaſtichi.

Plutoni ſacrum munus ne attingite fures,
Ignotum eſt vobis hoc quod in vrna latet.
Nanque elementa graui clauſit digeſta labore
Vaſe ſub hoc modico Maximus *Olibius:*
Adſit fœcundo cuſtos ſibi copia cornu,
Ne pretium tanti depereat laticis.

Intra hanc vrnam erat altera vrnula cũ inſcriptione horum verſuum.

Abite hinc peßimi fures.
Vos quid voltis cum voſtris oculis emißitÿs?
Abite hinc voſtro cum Mercurio *petaſato caduceatoq́;.*
Maxumus maxumo donum Plotoni *hoc ſacrum facit.*

Rurſus intra hanc vrnulã reperta eſt lucerna adhuc ardens intra duas ampullas, alteram ex auro, alteram ex argento, puriſsimo liquore quodã plenas, cuius virtute creditur per multos annos lu-

cer

cernam hãc arcisse, vt annotarũt in suis Antiquarum inscriptionũ collectaneis Petrus Appianus & Bartholomeus Amã tius, Meminit huius rei Hermolaus Barbarus etiã in corollario in Dioscoridẽ, vbi de aquis in cõmune agit. Est & cœlestis aqua, inqt, siue potius diuina, chymistarũ, quam & Democritus, & Mercurius Trismegistus nouêre, modo diuinã aquam, modo Scythicum laticem appellantes, modo pneũma, hoc est spiritũ ex ætheris natura & essentia rerum quinta: vnde aurum poculentum, & iactatus ille necdum inuẽtus philosophorum lapis, & sabulum cõstet. Hinc & arti datũ nomẽ, psammurgicem, & mysticem: & ammophysiam, & sacram & maximam vocãdo, ceu literas quasdam seclusas habeat, & à quibus prophanum vulgus arceri cõueniat. Hoc genus laticis: Vt arbitror, significat epigrãma nuperrimè in agro Patauino iuxta oppidulum Atestæ inuentum opere lareritio ac proinde fragili, ꝑ imprudẽtiamq́ue manus rusticæ proscindentis ibi terram, corrupto. Cuius memoria ne pereat. verba prætexuimus: [*Plutoni sacrum munus, &c.*] vt supra. Itaque antiquissimum huius artis apud Barbaros studium fuisse constat, ad

Romanos verò & Gręcos deriuatum tardius, nec prius forte quàm Romani magnę orbis parti imperitarẽt: aut si prius latuisse tamen & intra paucissimos se cõtinuisse. Cicẽdulæ quę noctu lucent, (inquit Cardanus,) docent nos liquorẽ fieri posse qui reluceat in tenebris. fit autẽ putrescentibus his, quæ candorẽ, lucem ac perspicuitatem summã habẽt: & fieri posse nõ dubito: sed qbus & quomodo, adhuc mihi incertum est. Sed hæc ferè extra scopum, nisi omnino sublimandi destillandique vt loquũtur, ratio, à chymistica profecta, & simul cum ea semper durasse videretur, nostris verò hominibus tum primùm aperta fuisset cum orbe per imperium Romanorum patefacto, aromata quoque multa, & remedia diuersa Europæ prius Græcisq; & Latinis incognita importari cœperũt, & postea etiã amplius cum Mauritani & Arabicæ linguę doctrinęque homines magnam Hispaniæ partem tenuerũt, vnde eruditorum aliquot libri ad nos peruenerunt: & inter postremos, vt puto, Bulcasis Benaberazerin cuiusdam, q vbi de præparationibus medicamẽtorum agit de nõnullis quoque sublimãdis destillãdisque docet. Eiusdem ferè ætate Ioan.

Mesu

Mesuen claruisse puto, quem legimus vixisse circa annum Domini 1158. Is tamē nō alias destillatas aquas quàm rosarum & absinthij commemorat. Auicennam floruisse aiunt anno Domini 1149. qui & ipse rosaceæ aquę distillatę meminit. Lōge antiquior, saltem quod ad authorum traditionem, metallicorum sublimatorum vsus est, & oleorum quę per descensum fiūt, vt apud Rasim & Aetium. Græcis recētiorib. liquores huiusmodi destillatitios non ignotos fuisse nuper quidā scripsit, cuius nomini parco, hoc argumēto quòd in Actuarij scriptis aliquoties stillatitij liquores nominētur. Et sanè nominat ille alicubi Rhodostagma, vt in zulapio cōtra tussim: & paulò post in alio zulapio Intybòstagma. Sed his vocib⁹ nō aliud quā simplex de rosis aut intybo syrupus significatur. Rhodostactum describit Aegineta libro 7. cap. 15. his verbis, Rosarum quibus vngues sunt ademti, succi sextarios duos, mellis sextariū incoquito mellis despumās quoad quarta pars fuerit absumpta. Quin & paulo ante hydrorosatum id est aquam rosatā describit, illā quoque à stillatitio liquore siue aqua destillata lōgè diuersam. cōstat enim rosarum vnguib⁹ exemptis li-

bris quatuor:aquæ ſextarijs qnque:mel
lis ſextarijs duobus. Arabes etiam vel eo
rum interpretes cũ plantæ alicuius aquã
dicũt, eius in aqua decoctum intelligũt:
& ſimiliter Nicolaus Myrepſius qui cõ-
poſitiones medicamẽtorum Græcè ſcri-
pſit, quem recentiſsimum eſſe ex barba-
ris quibus frequentiſsimè vtitur dictio-
nibus apparet, in quo illud miror, nullã
ab eo aquarum oleorúmue chymiſticis
inſtrumentis paratorum mentionem fie
ri. Capniſtum tantum oleum, quod per
deſcenſum deſtillatur, deſcribit. vt Ae-
tius quoque. Porrò ea quæ chymiſtæ fa-
ciunt duobus fermè generibus ſummis
comprehenderim, vt aut licores ſint, aut
ſolida. liquores rurſus aut aquei aut oleo
ſi: & hi vel aerei vel ignei. Solida verò,
aut quæ in vaſorũ fundo remanent: aut
quæ ſurſum efferũtur: idque dupliciter,
vel tanquam pura corpora, vt quæ ſubli
mata vocantur, argentum viuum, arſe-
nicum, &c. vel fuligo ad oculorũ reme-
dia apud medicos. Sunt & alij quidam
artificioſi præparationis modi, quibus
quod in medicamentis puriſsimum effi-
caciſsimumque ineſt extrahitur, & velu
ti forma à materia ſeparatur.

Et quãquam ego nec in chymiſticis ne-

quę cæteris apparatibus versat⁹ sim, sed obiter quædã tum ipse experiendo paucula, tum ex amicis cognouerim: tamen quicquid & quantulumcumque hoc est, rei medicæ studiosis communicabo: nõ vt perfectè accurateque artem ipsam destillandi & alia præparandi tradam, sed tanquam ijs scribens qui iam prius non prorsus rudes & imperiti harum rerum sint, quod vel ipsi periculum fecerint, vel aliorum scripta legerint. Nihil enim tã egregium aut secretum habeo, quod nõ cupiam in publicam & cõmunem vtilitalem prodire: & quãquam in tenui fortuna semper natura ad communicandũ pronus fui, quod alij ad simplicitatẽ, alij melius ad liberalitatem ingenij referunt. Sunt qui sua omnino celẽt, diuersi quidẽ generis homines, ambitione quidã, vt habeãt quo præ cæteris excellant. alij etiã auaritia, vt lucrũ faciãt. alij per ignorantiã veterũ scriptorũ, quasi non aut eadem aut meliora multò à veterib. prodita sint, quæ nũc plerisque negligũtur, & noua semper quærẽdi stulta & insatiabilis libido est. Non desunt qui magna & efficacia remedia ideo abscondenda putẽt, ne homines imperiti, vt multi sunt empirici omnis ferè rationis & om

nium ſtudiorum expertes, ijs abuti, & quæ ad ſalutem inuenta ſunt ea in hominum perniciem conuertere poſſint. His ego dixerim malum quidem minime faciẽdum quicquam vt aliquid boni ſequatur:bonum verò non ideo nõ faciendum,ne quid ſequatur mali. Nam qui rebus & inuentis bonis abutantur, deerunt nunquam. At viri boni, ſimpliciter quæ bona habent communia facient,non ideò omiſſuri quòd mutuant improbos quoſdam p̃ eadẽ nocere poſſe. Sed relinquo hãc diſputationem. hoc candidè & ex animo teſtor, cupere me exẽplo meo doctos & bonos medicos excitare, vt depoſitis ambitiõe,auaritia,inſcitia,inuidia,ſi quid præclarum ad profeſsionem noſtrã adferre poſſunt, id vt ſimiliter candidè publiceq́ue præſtent. Indocti certe nõ magnis tantùm iſtis & efficacibus medicamẽtis,qualia hic prodemus nõnulla,ſed cibis etiam & potibus communiſsimis,intempeſtiuè exhibitis hominũ vitã ſępe ad morbos morteq́ue cõpellunt, & notũ eſt Hippocratem noſtrum ptiſanam intẽpeſtiuè exhibitam,mortis cauſam fuiſſe pleuritico cuidã ſcripſiſſe. Iſti igitͣ partim inſcitiæ p̃tim improbitati ſuę relinquendi ſunt:

j verò q medicorũ opera indigẽt admo-
nẽdi, idẽ in medicina vt faciant, ꝙ in oĩ-
bus alijs artibus omnes solẽt: hoc est me
dicos vt eligãt bonos & eruditos, quiq;
hanc artem ex professo tum rationibus
seu philosophiæ partem, tum actu ipso
medẽdi colant exerceantque. Sed redeo
ad institutum. Apparatus igitur, inquã,
maximam in omni re vim habet. In ora
tione elocutio, actio & pronũtiatio, ma-
gis ferè mouẽt audientiũ animos, quàm
ipsum quod tractatur argumentũ. hinc
est quòd numeris & metris inclusa, tãto
pere delectant: quę si oratione soluta ef-
feras, frigida, supina & inertia habebun
tur. Hinc est quòd quidã in oratore quid
primum esset interrogatus, pronũciatio
respondit quid secundum, quid tertium,
idẽ. Spectacula & dragmata quod adeò
afficiũt auditores, & spectatores, multis
modis formę eorum & apparatui potius
quã argumẽto debetur. Sic in ipsis reb⁹,
& operibus, tum naturę tum artium, for
ma, figura, modus, in summa apparatus
quidam, magis quàm materia spectatur,
aut laudatur. Similiter in re medica ma-
ximũ rectè præparandi ars & commodè
administrandi solertia momentum ha-
bent: neque plus refert quid exhibeas,
quàm

quàm quo modo. Et licet plures ſint circonſtantiæ vt rectè exhibeas medicamẽtum conſiderandæ, modus tamen & apparatus intra medicamentum eſt, eiuſq; veluti forma aut pars: reliqua verò extra ipſum, tempus, locus, & quę circa ęgrum conſiderantur. Sed alijs apparandi prępa randiq́ue modis nos in præſentia omiſſis, illos tantum attingemus, per quos à medicamẽtorum ſubſtantia virtus & facultas omnis ſeparatur, ita vt liquidior tantũ, purior & ſubtilior cuiuſq; remedij pars ſecreta et abſtracta à craſſa et terreſtri habeatur, ſiue ea in liquorẽ ab eodẽ remedio abſtractũ colligatur, ſiue in alium quendam externum, &c. quod ex uirtuare & excorporare barbarus ſcriptor Arnoldus appellat. Iam ſi quæ curioſius aut operoſius ſcripta videbũtur, cogitandum eſt ea non ad medicos vulgi, & pauperũ pertinere, ſed ad illos qui diuitijs & otio magis affluunt, & miniſtris abundant, quíve in principium regumq́ue aulis verſantur: aut etiã ad philoſophos, qui mirabiles rerum naturæ mutationes ac vires rimantur, & in ijs ſe oblectant. Poſtremò non eſt quod quis miretur medicamentis quibuſdam magna & prolixa eulogia addi, vt quintis

eſſentijs quas vocant, aquis vitæ & balſamis factitijs, & quibuſdam facultates valde mirabiles attribui, quales ſunt, ingenium & memoriam acui, ſenſus & iuuétutem conſeruari, &c. quando huiuſmodi effectus apud veteres etiam Græcos Latinosq́ue theriacæ & alijs antidotis & compoſitionibus, præcipuè quidē apud Arabes diuerſis, ſed à Galeno etiā theriacæ adſcriptos legimus. Sunt quæ nolim defendere, & quorum fidem apud authores relinquo, quorum nomina adſcribo vbique. Sed iam prius dictum eſt hæc omnia à nobis pro hominibus eruditis ſcribi, qui plerunque quantum cuique fidei ſit habendum facilius iudicabunt. Et ſi in plurimis eruditione & iudicio valere non ſatis, niſi etiam experientia acceſſerit.

Sed deſino præfari.

AVTHORES IN hoc Libro citati.

AEgidij cuiusdam libellus de nouē aut decem liquoribus destillatis, in quo reperio multa quæ etiam in Raimundi Lulli de aquis libello habentur.

Aetius Amidenus.

Albertus Magnus.

Alexander Benedictus.

Andreæ Furnerij libellus Gallicus de decoratione humanæ naturæ.

Antonius Guainerius.

Arnoldus de Villa noua.

Auicenna.

Bartol. Montagnana.

Bulcasis, quidam Albucrasin uocant.

Brudus Lusitanus.

Dioscorides.

Epiphanij Empirici medici in Græcia peregrinati, quem adolescens cognoui, remediorum liber manuscriptus.

Geber Chymista.

Gualtheri Ryffi de destillationibus liber Germanicus.
Hermolaus Barbarus.
Hieronymus Brunsuicensis, qui de aquis destillatis primus Germanicè scripsit.
Hieronymus Cardanus.
Iac. Hollerius de materia chirurgica.
Iac. Syluij Commentarij in Mesuen, & libri de simplicibus medicamentis præparandis & componendis.
Io. Armenal de morbo Catholico.
Io. Bracescus.
Io. Ganiuetus.
Io. de Rupescissa, uide in Raim. Lullo.
Ioannis Gœuroti liber Gallicus.
Io. Manardus.
Io. Mesue.
Io. Tagautij Metaphrasis in Chirurgiam Guidonis de Cauliaco.
Ioannis de Vigo Chirurgia.
Marianus Sanctus Chirurgus.
Monachorum commentarij in Mesuen.
Nicander.

Nico

Nicolaus Maſſa de morbo omnigeno.
Nicolaus Myrepſus.
Petri Andreæ Matthæoli Senenſis liber, de morbo ſuo: & Commentarij Italici in Dioſcoridem.
Petrus Aponenſis.
Phil. Vlſtadij Cœlum philoſophorum.
Raimundi Lulli liber optimus & doctiſſimus de quinta eſſentia, qui Argentorati olim editus eſt et nuper Norimbergæ, ſed in multis differens. Mihi exemplaria duo manuſcripta ſunt, & alia duo apud amicũ uidi, quæ omnia & inter ſe & ab impreſſis differunt. Vidi & Ioannis de Rupe ſciſſa libellũ de quinta eſſentia fere per omnia ad uerbum eundem, ut Lullus ab eo tranſcripſiſſe, uideatur, aut Lullo aliquis falsò tribuiſſe, ſi modo is ante Lullum ſcripſit, ut in Io. Braceſci dialogo legimus. Symphorianus Camperius tamẽ Lullum ſiue Lullium claruiſſe anno Christi 1311. ãncta [illegible] ca mẽ uerò de

Rupe ſciſſa anno 1340. Tritthemius.

Eiuſdem Lulli libellus de aquis, uide ſupra in Aegidio.

Raſis.

Remaclus. F. Limburgenſis, qui ſcripſit de aquis deſtillatis illis quæ in communi uſu ſunt.

Rogerius Bacho de uiribus aquæ uitæ per 12. ſigna quem librum aliqui non rectè Arnoldo de Villa noua tribuunt.

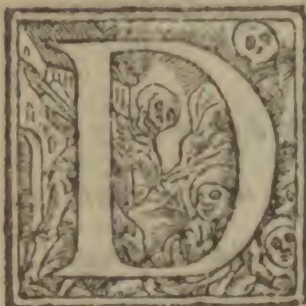
Serapio.

Et alij quidam tum excuſsi, tum manuſcripti in diuerſis linguis, quorum aliqui nullum authoris nomen expreſſum habent.

Scripſit & Adamus Lonicerus nuper de deſtillandi arte quædam Latinè, ita puto ut Brunſuicenſis & Ryfij ſcripta breuius comprehenderet.

DE DESTILLA-
tione eiúsque differentijs in genere.

ESTILLATIO (vt doctiores scribunt, nō distillatio) est humoris è succo tenuioris extractio vi caloris, Syluius. Destillatio per ascensũ dicitur, vbi vapores sursum elati, ibi concreti in aquam destillant, Idem. Humida corpori (sic enim vocant latius vas, à quo vapor tollitur) imposita, vi caloris tenuãtur in vaporem, qui capitelli vel alterius frigiditate coactus, in aquam, alueolo in marginem capitelli inserto ferè excipitur, mox per nasum (sic enim etiam vulgò vocant capitelli partem, naso nostro figura & vsu finitimam) in subiectum vas, receptorium & matellam dicunt ali quod destillat. Syluius. Similia quædam natura fecit, tum in meteoris præsertim humidis, tum in hominis & aliorũ quorundam animaliũ catarrhis à capite ad

su

subiectas partes. Plãta ergo aut corpore alio ad destillandum composito, pars eius quæ tenuari est aptior, (scilicet natura tenuior, leuior, rarior, liqdior, superficiaria magis,) illa primũ vi caloris tenuata attollitur: posteà alia illi natura ꝓpinqua, postremò id ꝙ ceu humidũ rei substantificum terreas partes glutinans, pingue, & oleaginum vi ignis validiore separatur, integrumq; attollitur: quo omnino extracto, velut cinifactum corpus & dissolutum cernitur. A plãta igitur omni & animali ex omnibus vtriusq; partibus aqueum aliquid crudum, ac velut pituitosum excrementosumq; primùm extrahitur, mox coctius & tenuatũ magis, postremò oleaginũ: quod etiam ex ossibus ipsis extrahitur, non modò ex alij partibus solidis: nisi quod quędam essentię tenuioris, vires propè vniuersas remittunt primas. Porro hęc omnis humorum extractio calore perficitur. Nã quæ per licium, penicillum (filtrum vocant) arenas, vas figulinum crudũ, cissybium, id est, vas hedereaceum (Plinius puto de ligno hædere Smilacis scribit, ꝙ aquam vino mixtam transmittat, quod ego olim experiendo verum depræhendi) fit humoris transmissio, destillatio nõ fue-

rit, nisi abusiuè loquētibus. Calore enim propriè dicta destillatio perficitur, & eo vel à Sole, vel ab igni, vel à putredinè. A Sole flores magna quorūdam industria aquam reddunt, floribus ipsis odoris & gratias qualitatibus alijs proximā. Ab igni autem, id est à flamma, quæ ex ære & æris corporibus producitur, vel à carbone ignito, quid fit ex terra vel terreis corporibus accēsis, destillatio fit vel nullius alterius interuētu, vel medijs aquis feruentibus, vel etiam ab his vapore: cineribus, arenis tenuib⁹: scoria leuigata. Flamma præterea ipsa, vti & carbo, non parum variat: non solum maioris & minoris ratione, sed etiam lignorū vel putriū, vel graueolentiū, vel beneuolentiū & integrorū, vel viridiū, vel siccorū. Adde ꝙ clibani magnitudo, & figura. & cōnexio, magnā vim habet caloris mutandi. Præter hæc carbo ex suffocatis & semiustis lignis graueolentiā et qualitatē quandā alienā rebus destillandis, vt coquendis & aliter pręparandis imprimit. Sint igitur carbones omnino accensi & semiusti, vt ex eis malignitas ante expirauerit, quàm his res destillanda cōmittatur, præsertim si in corpus est recipienda, nam foris admouēdorū ratio minus

hab

habenda eſt, Hæc omnia Syluius. Elemẽta quatuor per deſtillationem vini ordine aſcendũt, leuius, tenuius & calidius primum, nempe ignis: ſecundo loco aer, tertio aqua, terra in fundo remanet, & ſimiliter puto in deſtillatiõe aceti. In craſſis verò & terreſtribus, ac ijs etiam liquidis quæ præter aquoſas partes, habent craſſas aliquas & q̃ denſari poſsint, vt lachrymis, ſuccis, gũmis, reſinis, & in melle etiam, quod aquoſius eſt primò effertur quod aereum ſecundo quod igneum poſtremo, terreæ partes in fundo manẽt & ſi maior ſit ignis adducuntur. in metallicis verò eædem in vaporem reſolutę & alembico aderentes concreſcunt, colore in album mutato, vt argentum viuum arſenicum, halinitrum, &c.

Ignis attenuat (inquit Cardanus) vel cõminuendo ſicca vt cùm arenã in puluerem redigit: aut colliquando, vt metallica: aut tenues partes ſeparãdo, vt in deſtillationibus. Contingit tamẽ in deſtillatiõibus aliquid attenuari ac alteri miſceri: cum à calido humido non ab igne fiunt. Calor enim miſcet, & cũ humido attenuat. (Cõtra forte, Calor enim attenuat, & cum humido miſcet.) Fit autem hoc, vaſis in aquam feruentem immiſsis

vocantque Mariæ balneum. Proximum bonitate destillationis genus huic in equino fimo; inde quod per cineres, præstantissimum in oliuarum recrementis postquam oleum detractum est. nam cũ calida sit ac humida substantia, per multos mẽses calorem seruare potest, atque eò longiore temporis spatio quàm vuarum acini, quò oliuarum substantia densior est ac pinguior. At nullũ horũ metalla liquare põt: sed illa igne indigent. Sed vt ardentissima destillationi fit per ignes, ita mixtioni ac vere attenuationi inepta, cui fermè similis est quæ fit per cineres. Nam si igne destillata fecibus suis miscueris, fiet totũ pro molis ratiõe grauius quàm antea: tum etiam siccius. Non igitur verè attenuat ignis, sed natura ipsa quæ totam substantiam cõcoquit ac miscet. Vnde ob subtilitatem omnia in vnum conueniunt, mixtumque densius fit, & tamen ex subtilissimis compositũ partibus. Ergo in naturali coctione, vt quæ in liquãdo durissima, etiam vim ignis obtineat, & mollis balnei in attenuando: partes crassiores cõminuuntur, quod ab igne impetrari non potest.

Calor primi gradus, qui temperatus est vt fimi equini, Balnei Mariæ, vocatur

calor digeſtionis, reſolutionis, putrefa-
ctionis ſeu macerationis & circulatiõis:
de quibus ſuo loco plura dicemus.

De modis deſtillãdi diuerſis per ſubli-
mationem, cum aqua & ſine aqua, vide
infra in Roſacea aqua, ex Bulcaſi.

De deſtillatione in genere quædam
ſcripſit Geber Arabs Summæ perfectio-
nis 1.4.50. vbi multa pulchrè diſſerit, prę
ſertim de differentia, & diuerſis effecti-
bus deſtillationis per aquam & per cine
res. Ibidem capite 39. de ſublimatione
docet, cur ſit inuenta. & deinceps capite
quadrageſimo, quid ſit ſublimatio, & de
tribus gradibus ignis in ea obſeruandis.
& capite 41. de moderando igne in ſubli
matiõe, & quomodo eius rei ratio intel-
ligatur lana xylina in ſuperius foramen
aludelis immiſſa. De lignis eligendis,
capite 43.

Quæ deſtillanda imponuntur in roſa
rio vulgaria, ijs prętat non multa ſimul
imponere, ne inferiora arida & aduſta re
linquãtur, ſupremis adhuc ferè integris.
Et præcipuæ ſi qua odorata & precioſa
deſtilles, ſatius fuerit ſæpius recẽtia im-
ponere, ſic & vberior aqua fluet, Brunſui
ſenſis.

Herbæ deſtillandæ, flores aliaque ex-

plantis, in ipſa maturitate colligi debẽt. præcipuè verò creſcente luna, cœlo cereno, & per diem in vmbra relinqui, cõcidi: & etiam ſi opus videatur, contundi, & ita mox deſtillari, Idem.

De Viribus liquorum deſtillatorum in genere.

CVm adnimaduerterem (inquit Manardus in epiſtolis 15. 15.) in vulgaribus aquis quę per ignẽ à plantis extrahuntur: neque odorem neque ſaporem eundẽ ſeruari, ſed plerunque contrariũ. (Aquam enim abſinthij dulcem, à mentha & ocimo mali potius quàm boni odoris exire videbam: quod certam mihi fidem faciebat, quòd nõ eiſdem viribus aqua ſola, quibus tota herba polleret:) cœpi anxie cogitare, conſultis etiam his qui ab huiuſcemodi fuſionibus chymici vulgò dicũtur, quonam ingenio valeret idem odor, & ſapor in aquis hiſce cuſtodiri, qui in tota planta reperiretur. Longum autem eſſet ſcribere modos omnes quos ad hęc conſequenda attentauerim. Sed vnum tantum attinguã qui melior

&

& facilior mihi viſus eſt. Fit autem per vaporẽ aquæ calidæ in duplici vaſe,&c.

Deſtillata vires ſimplicium à quibus ſeparantur, retinent:niſi quod tenuiora & valentiora fiunt,quò frequentius deſtillantur,quod in aqua vini ferè experimur,raro in alijs. Syluius.

Liquoris qui deſtillatur vires quidã alterant vel illito capitello aliqua materia,vt melle,ladano,alijs:vel ea naſo impoſita,quòd fere fit ad odoris gratiam. moſcum enim , caryophyllos , caphurã, id genus alia,nodulo ligata ſummo naſo impingunt,vt per has materias tranſmiſſus liquor odoris ſuauitatem cõtrahat,Idem.

Dubitatio. Si ignis cũcta calefacit ſiccatq́ue,omnes aquæ quæ deſtillatiõe habentur,calidæ ac ſiccæ eſſe deberẽt. Nec repugnat ſubſtantia,quod aqua ſit.talis enim cùm ſit aqua ardẽs,& vritur & corpora humana egregie excalefacit ac ſiccat. Rurſus aquæ omnes frigidæ ſunt ac humidæ,vincente ſubſtantia. At neutrũ ſemper verũ eſt:Imò aliquæ ex his ſimiliores ſunt his à quibus excipiũtur,vt roſacea,odore,ſapore,virib⁹. Vrceus aquæ plãtaginis fluentẽ vndequáque ſanguinem ſiſtere poteſt. Nõ idem facit lactu-

cæ aqua,& ſi ſit frigidior. Quidā nuper dum memoriam augere niteretur meliſſam tridue albo vino infudit,inde leuiter expreſſo vino,aquā deſtillādo collegit,cuius potu memoriam recuperare viſus eſt. ſed cum calidi eſſet iecoris,bonam valetudinē pene funditus euertit. At qui hic mos eſt à philoſophis vocatus ſtellas cœlo infigere.

Quæri igitur ſolet an aquę hę ꝓprias vires retineant. Diximus olim dū de malo medēdi vſu loqueremur,nullas eſſe vires,quòd odore & ſapore deſtituātur. Abſinthij enim aqua nec abſinthium redolet,nec amara eſt : imo quòd mirum eſt, ſubdulcis. Ardēs tamen aqua(vt roſaceā præteream)fidem facit ineſſe vim aquis. Nam ſi talem ob ignem eſſe dicas, quid eſt quòd nulla aliarū talis ſit? Nam hæc egregiè calefacit,ſiccat, penetrat,acutū olet,ardet. Itaq; vires aquis iā ineſſe certū eſt,ſed nec omnib⁹,nec æquas. Quæcunque enim res tenuem ſubſtantiā habent frigidæque iunctā,aquam emittūt ſibi nō adſimilem,vt roſa. Quæ verò tenuem & calidam, ſimilem ſed vrentem emittunt,vt vinū & metallicorum quædam Quæ craſſam & calidam,diſsimilē & prauam,vt abſinthium. Quæ craſſam

ac fri

ac frigidam, dissimilem sed nõ prauam, vt cucurbitæ. Iuxta hanc rationem vires aquarum, quę læui excipiuntur igne, facilè perdisces. Nam quę vehementi igne indigent, omnes siccãt vehementer, plerunque etiam excalefaciunt, Hæc Cardanus.

Sed diligentius hæc mihi consideranda videntur. Primùm enim quod absinthij aquam amarã esse negat, verũ est si (vt vulgus pharmacopolarũ solet) negligenter & in alembicis plumbeis destilletur. In balneo Marię destillato, odorem saporémque deesse non puto. Vtrunque efficacissimè obtinebit, & hęc & quæuis alia planta odore, saporeque aliquo prędita, si arida prius per dies paucos vino maceretur, deinde in balneo Mariæ, aut per cineres leniter destilletur, vt infra docebo amplius. Iã cũ quædã odoris sui magna abundẽt copia, eaque tam efficaci, vt longo tempore non expiret, nimirum quoniam vis illa odoris in totã earum substantiam ex ęquo digesta est, nihil mirũ in ijsdem vasis aquas alias similiores destillari suis plantis, vt rosarum, quas suũ odorẽ diutissimè seruare Theophrastus etiã scripsit, talis verò dissimiles. quarũ enim vis in superficie est, illæ facile

facilè exhalant, vt abſinthij, cuius odorē eodem in loco exiſtimādum haberi vbi ſapor eius amarus cōtinetur. reperimus autem illum in ſuperficie tantum. nam ſi corticem à caule aut ramulis ſepares, quod interius eſt inſipidū aut dulce reperies. Itaque hæc differētia non à craſſitie aut tenuitate partium petenda eſt, quanquā etiam hanc etiam aliquid affer re momenti puto, ſed magis ab eo quod vis cuiuſque aut per totum ex æquo diſtributa eſt, aut centro aut ſuperficiei vicinior. Ego ſanè cum Raymundo Lullo eius ſum ſententię, poſſe ab omni plāta, aquam eiuſdē facultatis elici, à frigidis frigidam, à calidis calidam, à ſiccis ſiccā, ab humidis humidam. Eādem verò vim manere, niſi odoris ſaporiſve, aut vtriuſque vt in odoratis, ſimilitudo relinquatur, minimè conceſſerim.

Cur odor florum quorundā, vt iaſmini, & caryophili floris nō retineatur in aquis, &c. vide infra ex Cardano, vbi de Balneo Mariæ in genere agitur.

Bonum eſſet omnem aquam ſemel deſtillatam denuò, aut etiā tertiò ſuper feces ſuas cōtritas ſuperinfundi, & per duos aut tres dies putrificari, atque iterum deſtillari, aut potius, ſemel deſtillatam,

non super feces relictas, sed super eiusdē generis herbas infūdi, & in circulatorio aut alēbico cæco putrificari, ac destillari, Brūsuicensis si bene memini. Quibusdam prima destillatio sufficit, vt rosis.

Vidi alchymistā, qui nō herbas ipsas, sed succum tantum herbarū aut fructuū destillabat, repetendo aliquoties destillationem, & fecibus super marmore cōtritis aquam destillatam super eas refundendo, Guaynerius.

Auena (potus nimirum ex auena: vt ceruisia ex hordeo) excalefacit & inebriat non minus quàm vinū. Apud Tartaros referunt aquā è lacte destillato inebriare. Sed omnis aqua (non elementū sed liquor aliquis cōpositus aut succus) cum sæpius destillatur hoc potest efficere. nā incalescit, attenuatur, & vim ignis magis recipit. vnde ardens sæpius destillata eò acuitatis deducitur vt bibi non possit, Cardanus. Quò autem liquor aut res destillanda crassior fuerit, eò magis calorem & ignem repetita destillatione concipere videtur.

Constat aquā fieri posse (inquit Cardanus) quę lapidem vesicæ per catheterē immissa, illico confringet. Nā cum duo sint necessaria & quòd lapidem atterat,

& quòd vesicæ sit innoxia: primum præstabit modus ac materia: nam extremos vapores è scorpionum cinere, vel Macedonici Petroselini vel tecolito, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiam porphyritem comminuat. Porrò innocentiā prçstat, si materia ex qua aqua excipitur, omnis salsedinis expers fuerit. Nō igitur è salis genere: aut alumine vel chalcātho, aut vini fece, sed ex aliquo eorum quæ nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Opus autem semper est diligenti experientia in confirmanda subtili ratione, vt ea quæ adeò subtiliter explorauimus, securè per experientiam confirmata, in vsum hominum possimus deducere. Equidem scio stercus columbinum, ac parietariam hoc vel illud hac arte in aquā deductū, lapides vesicæ durissimos frangere posse. Quodnam autem illud sit, quod id facturum sit & absque noxa, experientia declarari oportet. Nam & hircinus sanguis, & leporis pellis, & vitrū, multum probantur ratione. Sed tamen nihil horum fortitan seorsum, sed ex his aliqua simul iuncta, atque certa mensura. Metallicum certe sit tale oportet, aut ad metalli naturam mutatum. Audiui

quon

quondam inuẽtam à quodam Ianuense, sed denuò amissam morte illius, qui eã notam nemini facere voluit. Hoc certũ sanè est inueniri posse, atque hanc esse illius artẽ, hucusque Cardanus. Iuuaret fortaſsis ad hanc artem chrysocolla quoque, arte facta nimirum & acrimonia carẽs, qualis etiam ab aurifabris laudatur. quamobrem ad boracem faciendum, aqua pluuiali destillata quidam vtuntur & lacte destillato, aliqui etiã melle, medullis, &c. Ego nuper audiui empiricum quendam calculos vesicæ inquibusdam curasse cum borace mixta aqua ardente ad spiſsitudinem ferè mellis, admixto etiam trito tartaro aut calculo ab homine exciso, aut fece vrinæ è matula. Iubebat per quatuordecim dies hoc medicamẽto vti, ita vt semper parum eius vino bibendo, etiã in prandio & cœna, admisceretur. Memini legere de liquoribus quibusdã, in quibus lapis aut silex positus resoluatur. Chymistæ ad resoluenda metalla aceto destillato vtuntur, & vrina destillata.

Dissoluũtur aceto forti, prẹsertim destillato, vel succo limonum, margaritæ, teste ouorũ, lapides renum vesicæ, corallium vtrunque: eaque post siccata promptè

ptè friantur, Syluius.

Non possum hic omittere aquam Epiphanij Empirici, quæ huiusmodi est. R. Antalis & dentalis, boracis, sarcocollæ, coralliorũ alborum, crystalli labi, gypsi, anethi, orizæ, farinæ orobi, portulacæ, ana semunciã. Fiant trochisci cũ aqua fabarũ moscata. Vsus est mulieribus ad faciem dealbandam. sed suffiatur antea facies cum aqua decoctionis hordei & auenę. deinde trochiscus vnus diluatur cum aqua fabarum, & illinatur facies sub ingressum lecti, mane verò abluatur cum aqua decoctionis fabarum & furfuris ac rursus cũ aqua frigida. Quod si trochisci fiant cum aqua limonum, magis ornabunt faciem. nam & limones asisi per se illiti, eandẽ ornant. Quod si hæc aqua à ieiuno bibatur, & pectẽ inde vngatur, frangit lapidem, signum est, quod si per noctem in ea porcellanas reliqueris, postridie cerę instar eas digitis subigere poteris. (Porcellanas vocãt conchas quasdam, sed & fictilia quædam preciosa.) Hæc pluribus, vt industrijs medicis diligentius super hac re cogitandi occasionis aliquid præberemus.

De

De multiplici usu liquorum destillatorum tum in re medica tum extra illam.

Aquarum deſtillatarum vſum multiplicē eſſe video:ſed maximum & præcipuum medicis, qui ſtillatitijs huiuſmodi liquorib.rité paratis tũ intra tũ extra corpus vtuntur per ſe & cum alijs medicamentis. Aquam ardentem & olea calida chymiſticè parata, vnguentis admiſcent, vel odoris gratia, vel vt reddant calidiora,& vt promptius penetrent. Lintea his aquis madida imponũt partibus refrigerandis,pręcipue viſceribus,fronti, temporibus, brachialibus, tumoribus inflammatis. Validè exiccantibus ad abluenda vlcera chirurgi vtuntur. Communiſsimus verò vſus longo iam tempore obtinuit in admixtione ſerapiorum quæ propinantur,& ad zulapia ſiue iuleb, præcipuè de roſis & violis.

Sunt qui propter ſolam odoris gratiam diuerſorum generum liquores, & olea conficiant. Aqua ardente vtuntur etiam vitrarij encauſtæ. Aqua forti, vt vocant, aurifices. De chymiſticis vſibus ad metallorum mutationem, & ad colores ac pigmenta diuerſa:necnon ad

venena, vt occidantur animalia noxia, hîc locus dicendi non eſt. Raymundus Lullus ardentis aquę etiam in bellis ſub ipſos cōflictus vſum eſſe ſcribit mirabilem, ad excitandos confirmandósq; militum animos. Sed de vſibus aquæ ardentis ſuo loco amplius dicam. Quinetiam in bonæ & ſalubris aquæ inopia, vt quæ ſolæ ſuppetũt, ſalſæ, corruptę & inſalubres, aquæ potui idoneæ fiãt, neceſſaria

fuerit deſtillandi ars. Poterit autem in magno lebete, cui magnum altúmq; ſit
ope

operculum roſtratum, aqua dulcis à ſalſa ſeparari.

Forma purgandi aquas turbidas. ex Bulcaſi.

OLlam magnam A aqua turbida replebis, & igne B leui ſubiecto duo igna C tranſuerſa ollæ marginibus im-

pones crucis inſtar:ignis verò impones lanam D mundam & diligẽter elotam: & quicquid imbiberint lanæ ex aſcendente vapore expreſſum repones, idq́ue continuabis quandiu aliquid vaporis aſcenderit. Sunt qui aquam turbidam inſtar roſaceæ deſtillent. Alij clarificant inijciendo aliquid anethi, (error videtur, malim aceti) aut amyli, aut farinæ. quoniam iſta deſcendunt, & trahunt ſecum ad fundum vaſis craſsitiem aquæ.

De balneo Mariæ in genere: & de ijs deſtillationibus, quæ fiunt in uapore aquæ feruentis, & in fimo equino.

AQuæ feruẽtes aut ab his vapor minus agunt in rem deſtillandã, quã vel ignis ipſe per ſe, vel etiam per media alia ſicca prædicta. Ob id vt Galenus in diplomate, id eſt vaſe duplici (balneum Mariæ vocant cum chymiſtis pharmacopolæ) liquat, calfacit, coquit ea, quorum vires ignis violentia diſsipari non vult: ſic quæ mitia integriora volumus, in aquis feruẽtib. impoſita deſtillamus, vel earum vapore. Quæ quamuis minus dura

duratura putantur, ſunt tamen minus à ſua natura mutata: quam rem odor priſtinus declarat.

A Fornacem huius generis habeas, cui vas B æneum grande ſupponitur aqua plenum: ei verò vaſi æneo vaſcula in arcum ſuperponantur quam plurima poſ-

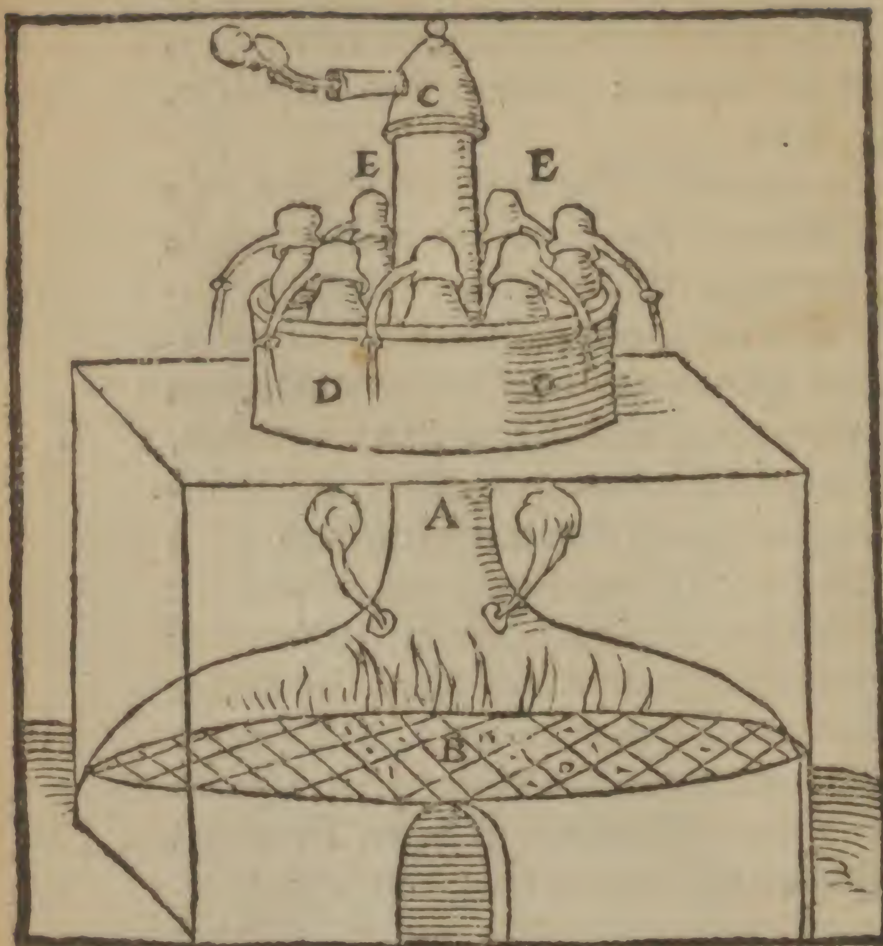
ſunt, c in quorum fundores deſtillanda inſit. A Alij aliter fornacem, velut

in arcem ſcilicet extruunt, & eius lateribus vaſa inſerunt terrea, B longa, fundo latiore deſtillanda continente, intrò penetrante, ore foris tanquam lagena

na operculato, c in qua vapor per aptilem eius ventrem elatus concrescit, per os eiusdem prælongum destillat, Syluius.

Sed cur odor florum quorundam non retinetur in aquis, verum vt in Iasmino & Caryophyllo flore ac lilio aqua euadit odoris expers? dictum est alibi: quoniam tam tenui substantiæ nulla pars crassior iungitur. Ergo in his iuuabit, si folijs herbarum, quæ odore careãt alternatim positis materiæ crassiori, nõ tamen quæ vratur, adiungatur odor, inde destilletur: atque hæc vnica spes prolicië di odoris cum aquis infusa non remittãt odorem, sed putrescant, Cardanus. Apparet autem hos flores proculdubiò in Balneo Mariæ, aut in aquæ feruentis vapore vasis vitreis destillari oportere.

Balneum Ma.comm odè calfit cum amplo canali è cupro in mediũ immiſſo, A in cuius imo craticula eſt, B vt cineres defluant, vulgus pigrum Henricum vocat, Vldaſtius furnum acediæ. Imponitur & operculum è cupro, C cum paruo canali tranſuerſo, qui per feneſtram aut foramen aliquod fumum efferat

rat.(Sic aliqui iam ſolia etiam calefaciũt ad balneandi vſum.)Huius canalis D tũ pręcipuè commoditas eſt ,cum pluribus L vaſis deſtillatorijs in circuitu ponẽdis E decem vel duodecim , ſimul vti libuerit,vt tempori & labori nec nõ ſumptui parcatur.

Quidã curcubitis ſtanneis vtuntur ad deſtillãdũ in Balneo Ma.alembicis verò vitreis,quorũ roſtra,ſi breuiora ſint aut fracta,alia ex cupro apponunt & lutant.

Herbas deſtillandas in Balneo vel aliter aliqui primum terunt,deinde aliquã diu relinquũt(per aliquot dies forte)antequam deſtillent,tanquam ſic vberiorẽ aquam habituri,quod ſi in vaſis obſtructis pręſertim loco calido id facerent,bene haberet.ſed plerique pharmacopolæ & alij qui quæſtum inde faciũt,locis frigidis relinquunt in fiſcis apertis , donec odorem amittant,& humido craſſoque aëre vitientur.

Sunt qui aquæ Balnei Ma.arenę etiã nonnihil admiſceant,vt vehemẽtior fiat calor:vt Matthæolus Senẽſis in aqua philoſophica cõtra morbum catholicũ. Et in tali deſtillatione duplicem liquorem excipi poſſe ait , primum dilutiorẽ alterum rubentiorem.

Aqua in Balneo Mariæ non magis calere debet quàm digitus tolerat, Brunſuicenſis.

Deſtillationem cuiuſdam aquæ vitæ in Balneo Mariæ Vlſtadius ita lēto igne fieri iubet, vt numeres vnum duo tria, vſque ad ſeptem, antequam vna gutta cadat.

Plura quæ ad communem Balnei Ma. rationem pertinent, leges infra in mentione aquæ Camphoræ ex Bulcaſi, & aquæ roſaceæ ex eodem.

In Balneo Mariç deſtillatio adhibetur oleis etiam, vt loquuntur, rectificandis, vt phlegma ab eis abſtrahatur. Sola enim aqua Balnei calore eleuari poteſt, oleo in fundo reſidente.

Cùm animaduerterem aquas vt ex plantis vulgò deſtillari ſolent, neque ſaporem neque odorem eundem ſeruare: anxiè cogitare & multa experiri cœpi, vt modum inuenirem, quo qualitates iſtæ in aquis cuſtodirentur. Longum autem eſſet ſcribere modos omnes quos attentaui. Vnum tantùm attingam, qui melior mihi viſus eſt & facilior. Is autem eſt, vt in duplici vaſe, eo modo quo Galenus iuſsit omnia vnguenta confici, hæc fiat operatio, ita tamē vt eius vaſcu

li A

li A fundum in quo herba B continetur, aqua C in maiore D bullientem non attingat, sed solo vaporifero humore ab ea eleuato incalescat. A calore enim illo miti, ex totius herbæ substantia vapores exhalant, qui in aquam vertuntur, omnium herbæ partium vires adseruãtem, quæ ex odore & sapore

apertè cognoſcuntur, Hæc Manardus.

Sed hoc modo deſtillata, & ſi vires plátarum & qualitates (vt odorem priſtinum)integrius retinent:quia tamen excrementoſa ſunt,parum diu ſeruari poſſunt, Syluius.

Fimi vel(vt quidam loquuntur) ventris equini,vſus præcipuus eſt, vt materia deſtillanda in vaſe vitreo ei impoſita colore ipſius præparetur,vt dicemus ſuo loco latius in putrificationis mentione. Poteſt tamẽ in eodem etiam deſtillatio fieri,ſi vel paupertas vel alia cauſa impediat quò minus igne vtamur. De hac deſtillatione plura vide infra,vbi de pręparatione ad deſtillationem agitur. Fimi calor(propter calcem admixtam)medio gradu caliditatẽ Balnei Ma.excedere iudicatur à Brunſuicenſi.

Si aquam ex carnibus cuiuſcũque animalis deſideres , animal ſuffocabis,ne ſanguis vllus ab eo effluat,& pinguedine omni detracta carnes minutatim cõciſas in fimo eqno deſtillabis(aut) igne lẽto ne aquę fœteãt,aut vſtilaginẽ ſapiãt, quod facile fieri ſolet quãobrem vt bis deſtillentur præſtat,Brunſuicenſis.

Animalium partes,vel excreméta, vt ſanguis,iecur,pulmo,oua,(fel) & fimus

bu

bubulus, deſtillari debent in fimo equino, vaſis non prorſus obcuratis, (ſed mel & lac obturare licet,) ne fœtida reddatur aqua. Si tamen ſic etiam fœteat, deſtilletur iterum in Balneo Mariæ, præſertim aqua de fimo bubulo, cuius prima deſtillatio rarò ſine fœtore inuenitur, Brunſuiſenſis.

Melius ſuccedet ſi exigua ſalis portio addatur, in fimo putrificandis aut deſtillandis, quominus corrumpantur.

Egregiæ quædam aquæ ſimplices in Bal neo Ma. deſtillatę: ordine alphabeti enu meratæ: primùm ex plantis, deinde ex animalibus.

Abſinthium, Abſinſe, *Aſſenzo*.

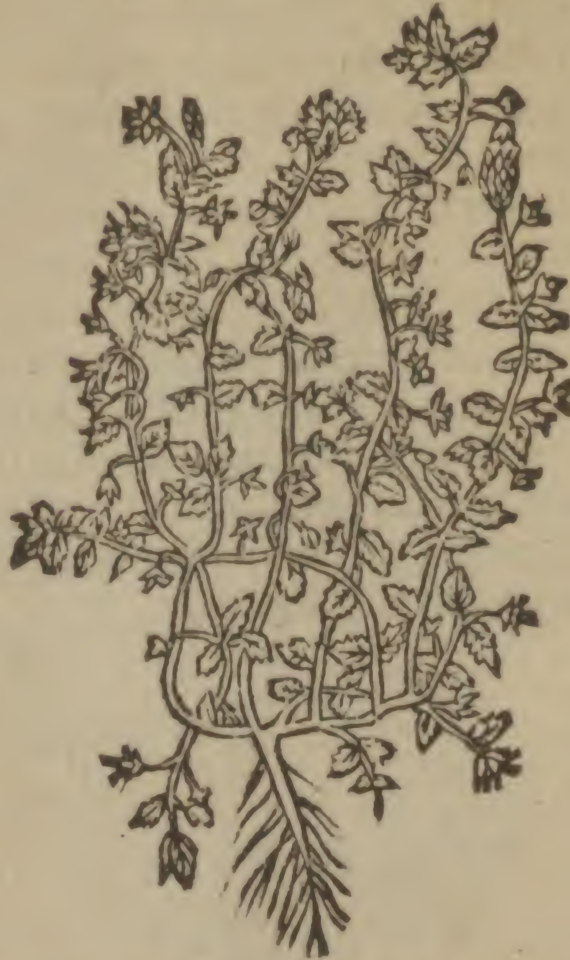

ABſinthij aquæ meminit Ioan. Meſue: & eius quidē & roſaceę tātū, vt anno

annotauerunt Monachi qui in Mesuen scripserunt: vt existimandum sit eximiã quandam vim præ cæteris in duobus istis stillatitijs liquoribus inesse, si rectè parẽtur: nam vt vulgus pharmacopolarũ parat, absinthij aqua odore saporéque omni caret, vt in præcedentibus dictum est. Quod si quis efficatiorem hũc liquorem desiderat, absinthium aridum in vino maceret ac destillet in Balneo Marię, aut si adhuc validiorem, in cineribus. Sed quæ in liquore aliquo macerata destillantur, bonum iam non simplices aquæ sed compositæ sunt: de quibus infra priuatim scribemus.

Alsine

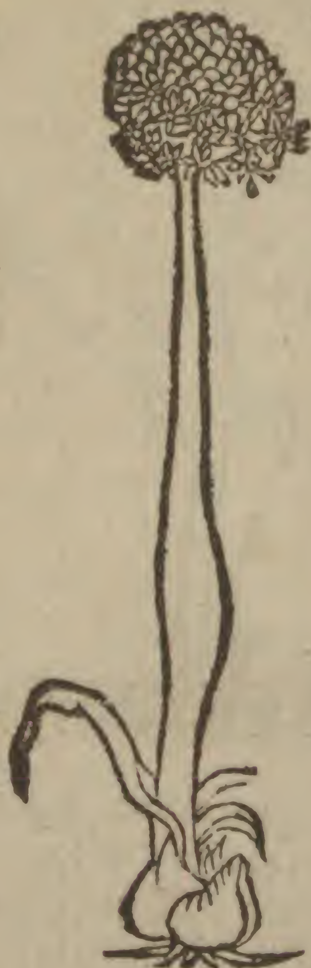
Alſines, Mourron, *l'Alſine.*
offic. Auricula muris.

Alſine,(quam vulgo morſum gallinę vocant,)aqua deſtillata,infantib. & pueris epilepticis datur per ſe,vel cum aqua fontana. Valde hoc commendant mulierculæ , & quædam ſua experimenta prædicant. Ego nuper fruſtra propinatã vidi:ſed ea mihi guſtãti ferè nauſeã mo-
ue

nebat:forte quòd vetuſtior,aut in alembicis plumbeis collecta erat.

Cæpa, Oignon, *Cepola.*

CEpæ albæ aqua deſtillata lapidem frangit. Marianus Sanctus.

Cerasus, Cerisier, *Cirego.*

Cerasorum quorumuis aqua bibitur contra nimios calores, & foris imponitur: priuatim verò dulcium nigrorũ quæ & contra paralysin à multis commendatur si ori infundatur, & os inde bene colluatur, vt amissum linguæ vsum restituat. Destillat̃ aũt vel caro sola, vel vnà

nucle

nuclei quoque contriti, vt calculosam renum & vesicæ materiam educat destillatus inde liquor. Nigra & accida, visula vocantur, aquam reddunt salubrem in febribus tũ alijs tum pestilentibus refrigerantẽ & cõfirmantẽ vires, vtilẽ quoq; aduersus sitim & dysenteriam, Riftyus.

Dulcium nigrorum recentium destillata à Remaclo F. Lymburgẽsi mirificè commendatur. Cùm primum, inquit, in os epileptici Paroxysmo correpti infusa fuerit (dosis est drachmę quatuor aut amplius) illicò reuiuiscit recreatus: nec vllo amplius spasmo conuellitur, donec statuto tempore, vt fieri solet, post aliquot dies, alius paroxysmus oboriatur: quod vbi contigerit iterum infundenda est: impedit enim, aufert atq; sanat paroxysmũ.

Camphoræ aqua siue oleum, sic fit, Accipe vas ex vasis aquæ rosaceæ quod dicitur baten (id est venter) & imple id lignis (segmentis) pini quæ habet magna folia (latifoliæ, Syluius) & impleat vas aquæ rosaceæ (Syluius ita accipit ac si aqua rosacea segmentis pini affundenda sit: mihi verò videtur vas aquæ rosaceæ simpliciter hîc pro cucurbita seu corpore nominari, vt sit repetitio quædam eiusdem quod prius dixerat) & co-

operiatur vaſe habente naſum. Tum pones ventrem in vas æneum aqua plenũ ſuper ignẽ donec bullire incipiat. nam deſtillabit oleum(atqui oleum per calorem aquæ attolli poſſe negant) ſubtile boni odoris,quod appellatur aqua camphoræ. Aut ſi libet deſtilla in furno aquæ roſaceæ,eodem modo quo illa deſtillatur, Bulcaſis.

At Bellunenſis, Aqua camphoræ ſecũdum Arabes eſt(inquit)aqua quæ fluit ex arbore producente camphorã, quę vt & arbor eius calidæ eſt naturæ in tertio,camphora ipſa eſt frigida , Monachi in Meſuen.Apiculas tres pone in vaſe vitreo vbi camphora ſit,quæ ſic in aquam vertetur, Obſcurus.

FRaga matura in vaſe vitreo putrificabis (poſſet forte ſal adijci,aut ſaccharum,)& deſtillabis.Hæc aqua(inqui Lullus lib.2.de quinta eſſ.)ſalubris & diuina eſt.Confortat naturam,venena expellit,menſes prouocat, humores ardentes remittit,conceptum confortat.Pręcipuè verò maculas recentes oculorum de vtroque humore(calido nimirùm aut frigido)frangit,ſi modo non multùm excedant. Lachrymas ex vtraque cauſa(calida aut frigid.)exciccat.viſum vtraq; cauſa perdi

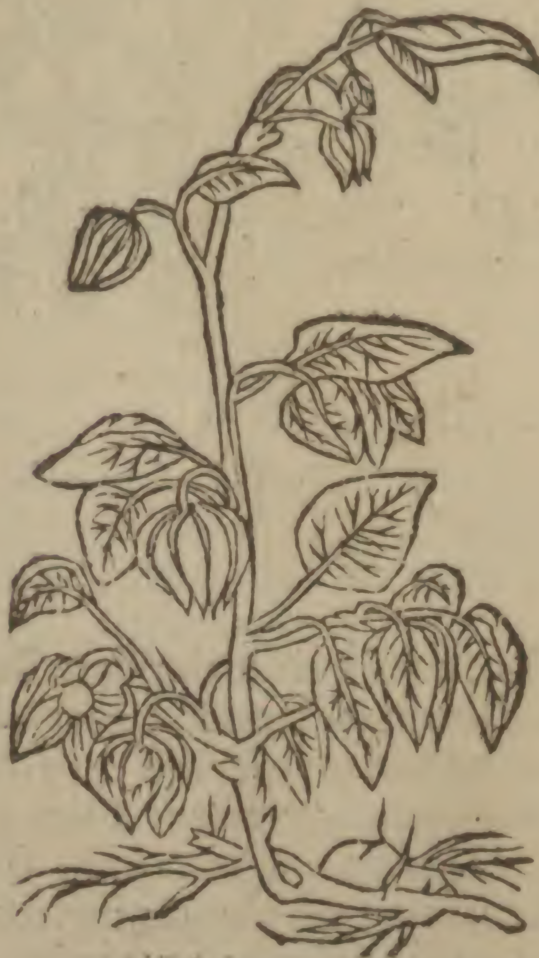
Fragaria, Fraiſes, *Fragaria*,

ſa perditum reſtituit & clarificat. Et ego vidi mulierem recenter in tota facie puſtulas ex percuſsione lapidis cum calore habentem, quæ ſola lotione huius aquę, ſtatim magna cũm admiratione ſanata eſt. Eſt autem virtus eius centuplo mirabilior & efficacior cum aqua ardente, &

multò magis cum quinta eſſentia. Imo lepram curat hæc, aqua mixta cum quinta eſſentia, vel aqua ardente.

E Fraxini cortice interiore deſtillati liquoris vnciæ tres cũ totidem vncijs vini albi contra peſtẽ bibuntur, & idẽ potus poſt tres horas repetitur. ſic Deo volente intra 24. horas liberabitur æger.

Hali

HAlicacabi acinorũ aqua contra calculum renum & veſicæ commendatur à nõ nullis, ſi ſemel aut iterum in ſeptimana bibatur.

Helxine, Parietaire, *Parietaria*.

Helxines, quam parietariam vocamus, aqua contra calculum veſicæ proficit: vide ſupra in viribus aquarum deſtillatarum in genere ex Cardano.

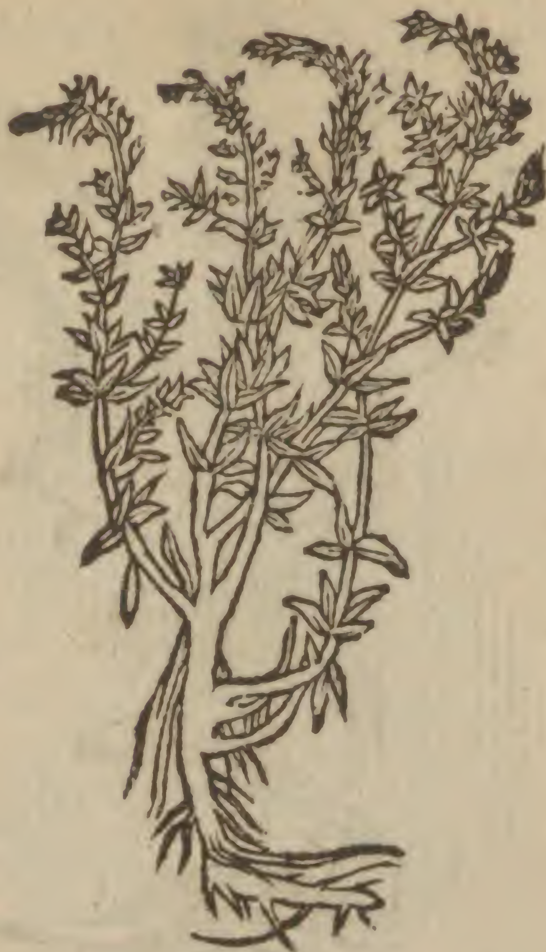
Hieracij, Cichorée, *Hieracio.*

Hieracij minoris,ſiue dentis leonis, noſtri vocãt[Korlfraut,]aqua,eiuſdẽ facultatis videtur, cuius eſt aqua intyborum. Aliqui per dies circiter octo in vino maceratam deſtillãt, acetoſo ſapore, & contra comitiales paroxyſmos propinant,mirifico (vt aiunt) experimento.

Hyſſo

Hyssopus, Hysoppe, *Hyssopo*.

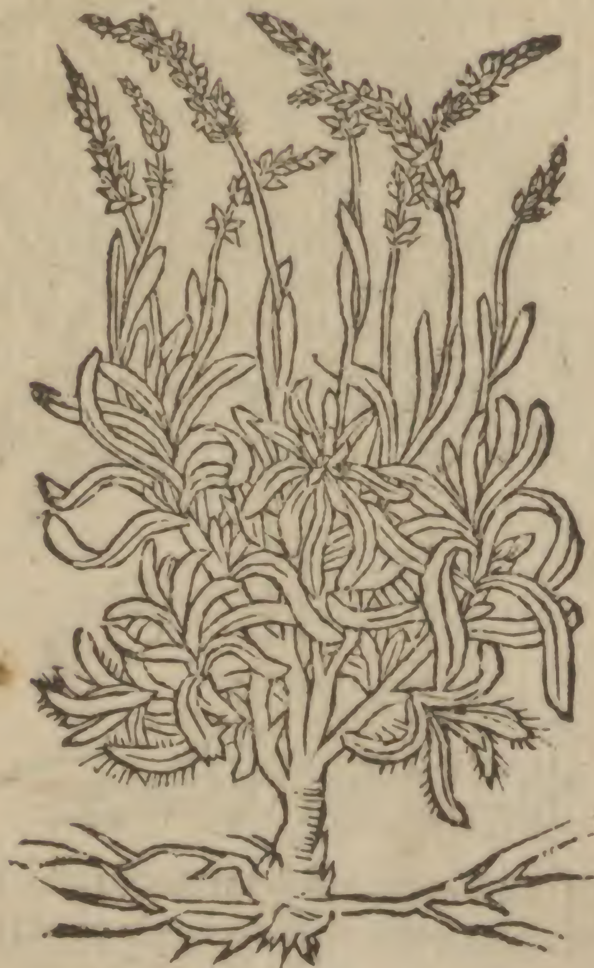
Hyssopus mirè vim suam retinet in stillatitio liquore, licet in cõmuni figlino alembico tantùm super arena in patellam posita destilletur. & similiter pulegium, & aliæ quædã. Hyssopi quidem aquam ad dentium dolores mitigandos vtuntur. est enim acris & subtilis, &c.

INtybi ſeu Endiuiæ aqua refrigerat omnes affectus calidos: & omnes aduſtiones ex igne vel aqua calida factas, ſanat, ſi inde abluantur. Conducit etiam febribus quotidianis, & obſtructionibus viſcerum, tum pota tum foris adhibita, Lullus de aquis.

Lauen

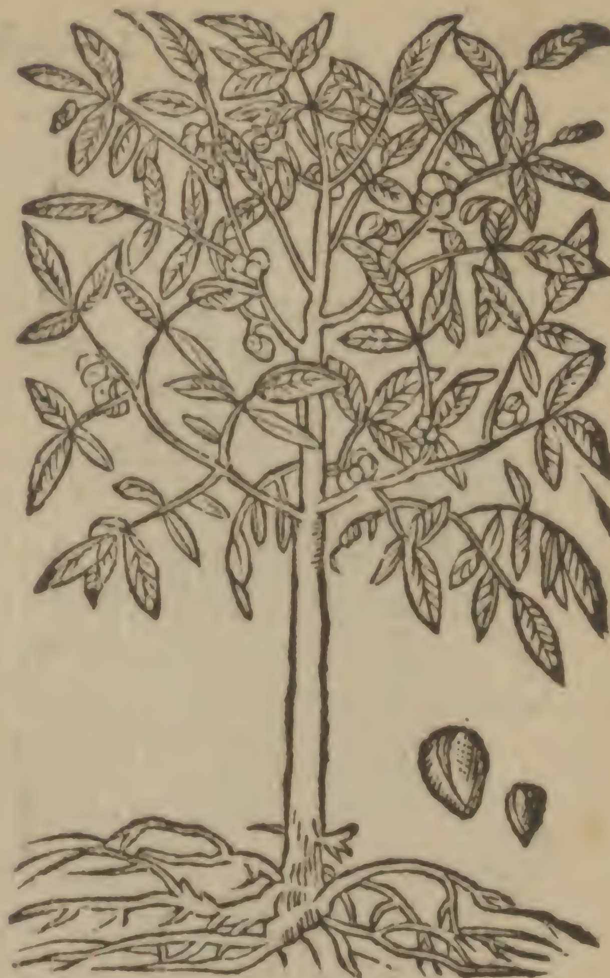
Lauendula, Lauande, *Lauanda.*

LAuendulę florum aqua odorata eſt, Remaclus.

Iuglans

Iuglans, Noyer, *Noce.*

NVcũ iuglandiũ immaturarũ aqua circa feſtũ diui Ioannis parata, foris impoſita prodeſt vulneribus, & vlceribus calidis, & antrhaci peſtilenti: pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & peſtilentiæ reſiſtit. Ex putaminibus etiam exterioribus iuglãdium (ſiue maturis

turis

turis, ita vt iam à nuce ſoluantur: ſiue nondum omnino,) menſe Septembri aqua deſtillatur, nec refert nigra fuerint, modo ne putredinem ſenſerint, imò nigra præferuntur. Huius aquæ mediocris potio, (cum tertia parte aceti, ſi cum calore morbus ingruat,) vena prius ſecta, aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata.

Foliorum verò iuglandis aqua circa finẽ Maij deſtillata mirè cõmendatur ad ſiccanda & adſtringẽda vlcera, & inducendam eis cicatricẽ, ſi mane & veſperi inde lauentur, & madidum inde linteolum imponatur, Brunſuicenſis.

Orchis

Orchis, Satyrium, *Satyrio.*

ORchis, id eſt teſticulus herba cum ſuis radicibus deſtillatur, ad epilepſiam vtilis vt ferunt.

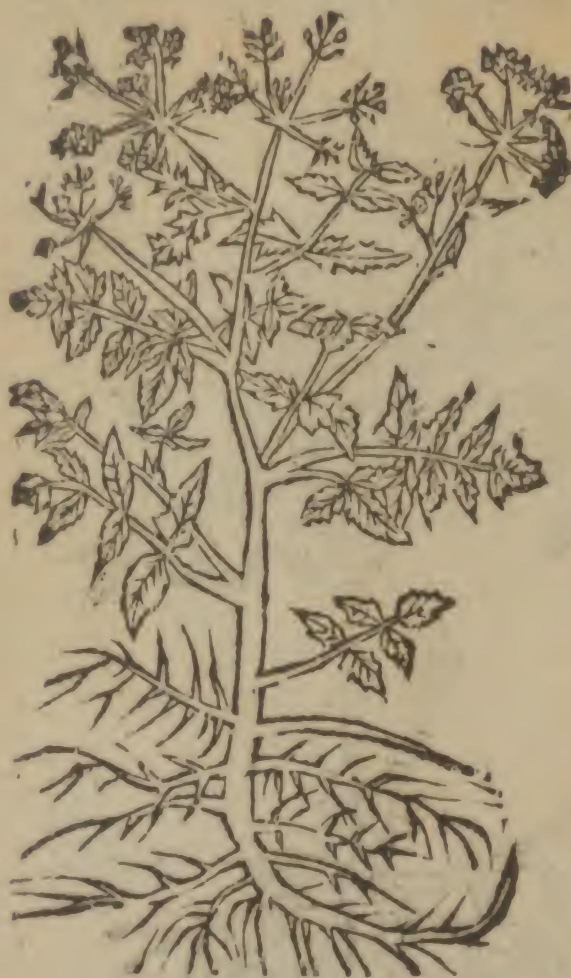
Perſica, Peſchier, *Perſicho.*

PErſicorum aliqui flores & folia etiã deſtillant.

Petro

Petroselinum, Persil, *Petrosello*.

Petroselini(hortensis nimirum)contriti in mortario aqua destillata, appetitum confirmat, & flatus omnes corporis & ventriculi dissoluit, concoctionem roborat, & pectoris(renum potius)prauos humores expurgat, Aegidius.

Plantago, Plantain, *Piantagine.*

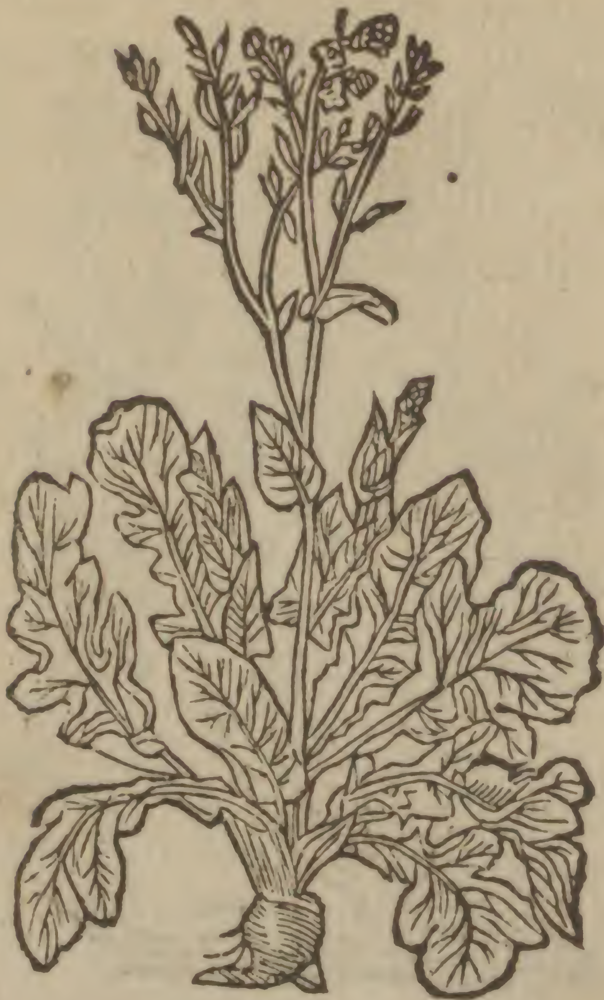
Plantaginis aquæ vrceus fluentem vndequaque ſanguinem ſiſtere poteſt, Cardanus.

Pulegium, Poulieu, *Il pulegio.*

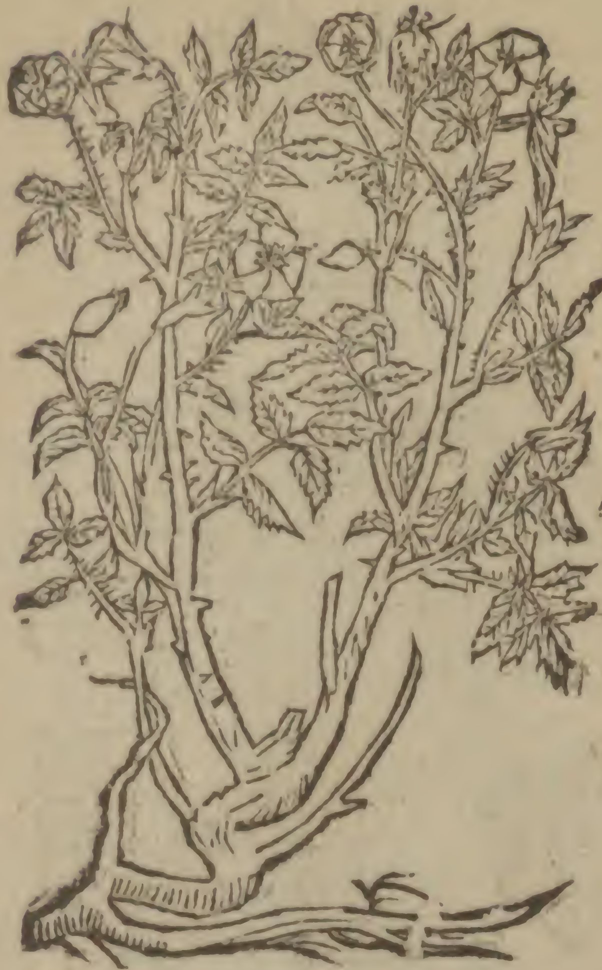
Pulegium. Vide ſuprà in Hyſſopo

Rapum, Raue, *Rapa.*

RAporum aqua fieri poteſt, tum ex integris ipſius conciſis, tum ex corticibus priuatim, qui acriores & calidiores ſunt, vt vrina prouocetur, aut ſudor promoueatur.

Rosa, Rose, Rosa.

Aqua rosacea prima omnium inuenta videtur. reperio enim eius mentionẽ apud Auicennã lib. 2. in capite de rosis. Aqua rosarum, inquit, pota confert in syncope, & eius succus. Et rursus, Aqua rosarum bona est hepati: & confortat, quia

qui ex ea nutritus eſt cùm melle ſtomachum,& eſt gelcniabin,& iuuat ad digerendum. Et roſa quidē & eius ſuccus conducũt ſtomacho nimis humido. Et quãquam Arabes plerunque aquam pro ſucco decoctóve dicere ſolent:hoc tamē in loco pro ijs accipi nō poteſt,cùm de ſucco ſeparatim loquatur, & decoctionis quoque mentionem prius fecerit. Aqua roſarum per ſublimationem facta plurimùm cōfortat:Meſue in capite de roſis. Et rurſus,Roſa & oleum eius,& aqua ſublimata confortant cor,&c. Idem de aqua roſarum deſtillata loquitur diſtinctione ſexta,vbi iuleb roſatũ deſcribit, vt Monachi eius interpretes probant:à quibus hoc etiam obſeruãdum eſt, duas ſolùm aquas deſtillatas apud Meſuē memorari, nempe roſaceam & abſynthij. Nullum fere hodie fit epithema, quod nō accipiat aquam roſarum. In acutis & magnis inflammationibus ad membra principalia roboranda commodè adminiſtratur. Valet ad fluxus inteſtinorum & vomitum. Oculorum inflammationibus initio multùm auxiliantur. quidam admiſcere ſolent modicum thuciæ & ſaccari candi. Oculos corroborat & viſum acuit. Sanguinem à naribus

fluentem linteolo impoſita ſiſtit. Quæ paratur ex roſis rubris,magis,vt loquũtur,cordialis eſt magisque roborat: ex candidis verò, magis refrigerat Remaclus F. De vino mixto cum aqua roſarum tempore cibi , vide apud Arnoldum in libro de vino.

Roſacea aqua licet varijs modis pare tur,optima fit tamen per Balneum Mariæ, Mattheolus. Si roſæ quas incarnatas vulgò vocamus,ſiccatæ vapore aquæ humectatæ deſtillentur,quam roſa rum bonam reddent, Syluius. Poterunt autem retineri in linteo ſupra aquam feruentem,donec ſatis vaporis im biberint.

De *aqua roſacea ex* B*ulcaſi.*

Aquæ roſatæ apparatus notus eſt apud pleraſque gentes. Melius autem fit cum aqua , quàm ſine ea:melius etiam per ignem carbonum,quam ligno rum. vnde ex quatuor modis , qui ſunt, Sine aqua cum lignis accenſis , Sine aqua cum carbonibus, Cum aqua accenſis lignis, Cum aqua ſuper igne carbonum,primus viliſsimus eſt & minimi odoris aquam reddit , melior eo ſecundus,ſecundo tertius , quartus verò omnium optimus, Secundus quidem & ter-

tius

tius modus vſitatiores ſunt: Ego hîc tertium, (qui fit cum aqua accenſis lignis,) deſcribam ,vt in vſu eſt apud reges Aharach. A Facies igitur in domo ampla iuxta parietem berchilem B (ſic vocat vas quod aqua impletur) paruum, cuius fundũ & latera ſint ex plumbo, ita ſolidatũ, vt aquã non trãſmittat.

Huic vasi deinde coopertorium aptabis ex vitro, vel terra vitrea, & foramina c rotũda in eo facies duo vel tria, plus minus pro vasorũ capacitate, & prout vel multam vel paucam aquam destillare desideras. Deinde ollam D æreã facies, similem ollæ balnei, quam construes super furno, ita vt berchile super furnum humiliore situ sit quàm olla, (ita quòd applicet de calore ignis berchilis ad ollam: sed hæc verba mihi redundare aut deprauata videntur.) Facies quoque caminũ per quẽ fumus extra domum efferatur totus, ne noceat aquę rosatę. Posteà reple ollã aqua, quæ sit in puteo (vase magno) iuxta ollã facto instar putei in balneo. Tum igne E sub olla accenso aquam bullientẽ per canalem ex olla in berchile pertingentẽ transmittes, & alia aqua frigida ex puteo ollam replebis. In berchili quoque canullã facies: per quã aqua cùm plenum fuerit extra domũ effluat. Pones autem cucurbitas siue vẽtres, id est vasa destillatoria in foraminib⁹ coopertorij berchilis: & adstringes circunuoluendo pannos lineos, vt firmiter maneãt in suis foraminibus, & aquæ vapor non egrediatur. Similiter & capita eorum stringes panno lineo. Et sint

ſint vaſa iſta ex vitro, vel ex terra vitrea. Tũ roſas impones, & addes coopertorium ſuũ cuique. Et ſuppones cuiuſq; naſo phialam ad recipiendum aquam roſatam effluentẽ. Deſtillatione perfecta roſas primas abijcies, & impones recentes, Hæc Bulcaſis. Miretur autẽ aliquis, quòd in tali fornacis apparatu, vbi ignis vaſi duplici ſeu berchili non ſubijcitur, (vt cõijcio, cùm ex plumbo fundũ & latera eius faciat,) ſed ad latus fornacis ponitur, referre putet ex lignisne an carbonibus ignis ollæ ſubiectus fiat.Ittereà notum eſt (inquit eodem in loco Bulcaſis) aquam roſaceam ex ſylueſtribus roſis quæ ſine rigatione ſponte naſcuntur, odoratiorem eſſe quàm quæ fit ex roſarijs domeſticis, quæ coluntur & rigãtur aqua. Fit autem ex his aqua deſtillata apud nos maiore compendio, quàm ſuperior, hunc in modum.

Olla A ærea qualis tinctorum eſt, ad parietem ponitur, cui coopertorium B cum foraminibus aptatur, quibus ventres C inſeruntur. Olla repletur aqua, & ſubijcitur ignis D ex lignis vitis vel ſimilibus. Progrediente autem deſtillatione claudes os furni, donec abſoluatur tota deſtillatio. Pro lignis ſi carbones accendas, odoratior fiet aqua. Hîc plus rationis eſt quã ſupra, quoniam ignis hîc ſtatim ſub ipſis vaſis deſtillatorijs fit.) Secũ

di

di modi, hoc eſt, deſtillandi ſine aqua cũ igne carbonum, ratio eſt huiuſmodi.

Fac furnum A quadratũ aut rotundũ cum coopertorio, B cui inſerentur ventres C facti ex terra vitreata, ita vt poſſint ſuſtinere ignẽ: & cum accẽſis carbonibus aqua deſtillare incipiet, claude

os

os furni, & relinque foramina apertà perquæ fumus egrediatur. Eſt & aliud compendium tertij quartiue modi: Olla

A ænea plena aqua ſuper foco ponitur, cũ coopertorio B perforato ita vt duos aut tres ventres, C ex vitro, plus minus, recipere poſsit. Subijcies autem ignem ex ſarmentis vitium vel carbonibus donec bulliat aqua.

Sal

Saluia, Saulge, *Saluia.*

Saluiæ aquæ odorem pristinum retinet, Remaclus. F.

Scabio

Scabioſa, Scabieuſe, *Scabioſa.*

Scabioſæ aqua propinatur vtiliter ijs qui fiſtula aliqua laborant, & ipſa herba trita fiſtulæ pariter inſeritur.

Sed

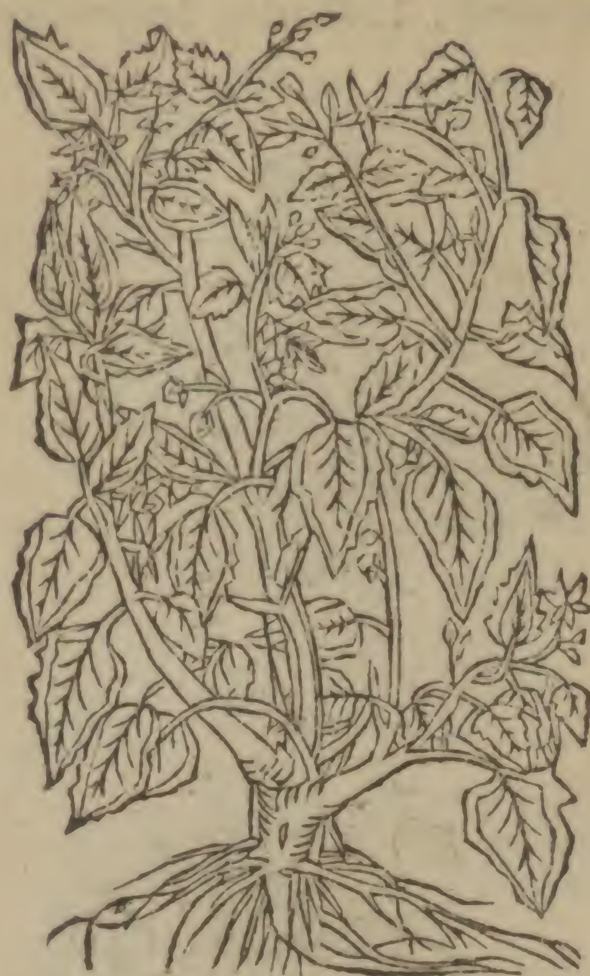
Sedum minus, Ioubarbe, *Sempreuiuo*.

Sedi minoris aqua in vſu eſt chirurgis ad partes calidas refrigerãdas, Rema.F.

Sola

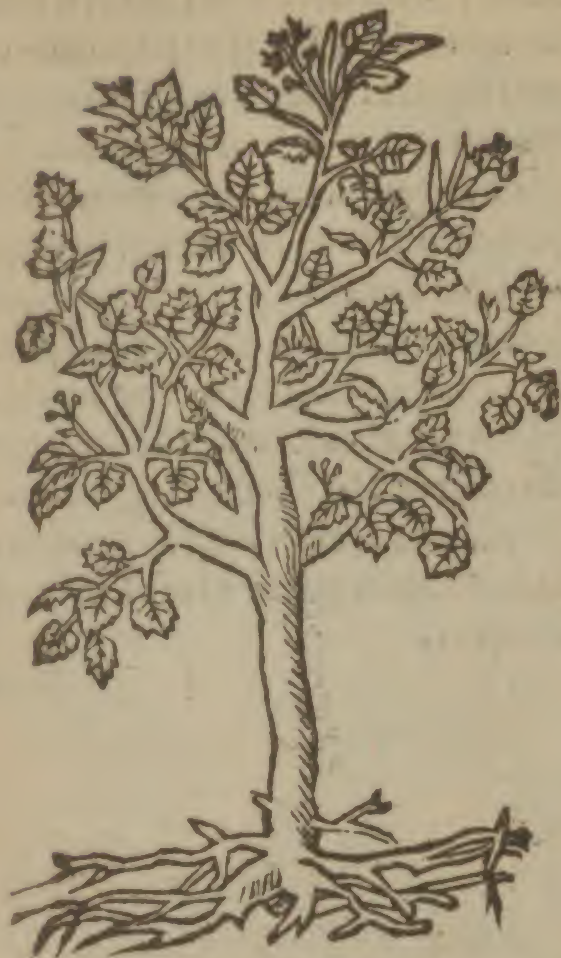
Solanum, Morelle. *Solatro.*

Solani seu morellæ aqua prodest contra omnes febres, si æger in die accessionis ab omni cibo & potu abstineat: & cũ fuerit in calore magno & multum appetit bibere vt amplius temperare sibi nequeat: detur ei vitrũ hac aqua plenũ. Postea diligenter cooperiatur, & per vim etiam

etiam retineatur in calore: & ſudabit ſudore fœtido. Abſtinendum autem ei ab omnibus acetoſis,& ab aëre nimium vel calido vel frigido. Item valet hæc aqua ad inflammationes & concuſsiones, ſi pannus lineus quadruplex in ea madefactus imponatur: & cùm ſiccatus eſt iterum madefiat. Item ad omnes plagas & alios affectus calidos, ſi abluatur hac aqua,& pannus in ea tinctus imponatur. Iuuat etiam iecur calefactum,& pulmones qui ſiccantur aut hectica grauãtur. Aduerſus omnes iſtos affectus propinari debet cum tertia parte vini, Lullus in libro de aquis.

Tilia, Tilier. *Tiglia*.

Tiliarium è floribus (quorum perquã ſuauis odor eſt & vitium flori ſimilis odore) aqua deſtillatur in frequente vſu Apud Germanos. Exiſtimatur autẽ modicè calida, ſicca, & emplaſtica: pota vtilis ad epilepſiam, cordis tremorem, vteri dolores, calculũ renũ, & ſanguinem in corp

corpore ob casum , aut ictum aliquem concretum , ad quod remedium aliqui etiam tritos tiliæ carbones admiscent. Dosis est vnica, aut sesqui. Oculorum dolores mitigat : & locos igne aut quauis materia feruente adustos sanat ; idq́; efficacius si interior cortex albus tiliæ in hac aqua maceretur , aut eius loco cydonij grana aut psyllium ; & nata inde nũc cilagine loci illinantur, Ryffius.

Aliqui liquore vi ignis extracto ex sanguine Melis aduersus pestem vtuntur.

Item ex anatum sanguine contra venena, &c. de quo plura leges in lib. Destillationum Ryffij Germanico.

Hirci sanguinem aliqui medicamentis aduersus calculum destillandis admiscent. Aquam compositam ex sanguine Maialis alijsq́ue diuersis medicamentis infrà alicubi describemus.

De aqua ex lumbricis , & cantharidũ genere quod à mense Maio. [Menlander fafer] denominatum ait, vide Brunsuicensem.

Aqua ad rugas & maculas faciei tollendas, & cutim clarificandam. Albumina ouorum in aqua coctorum ad duritiem , remotis vitellis in mortario con-

teres, & in alembico vitreo aut alio vase vitreo destillabis. Vsus est, vt per tres vel quatuor dies facies quotidie ter illinatur.

Artexerem hîc catalogum aquarum destillatarum ex plantis, quæ in Germanicis destillationum libris Hieronymi Brunsuicensis, & pleraque omnia ab eo mutuati Gualterij Ryffij describuntur, nisi breuis esse studerem. Et sane nihil attinet singulas enumerari, cum à plantis ijsdem omnibus quarum vllus in re medica vsus est liquores etiam destillari & posśint & soleant. Sed vires quoq; & facultates singularum recensere, vt quidam faciunt, superfluum est: cùm nullæ aliæ ferè, sed eædem etiam aquis quæ plantis ipsis attribuantur, vt repetitiones istę non minus quàm brassicabis cocta fastidium vel mediocriter erudito lectori excitent. Quoniam tamen pharmacopolis aquæ nonnullę prę cipuè & præ cæteris in vsu sunt, vt illæ quas Remaclus F. descripsit, earum catalogum hic attexam, eodem quo ille vtitur ordine.

Absinthium. Apium. Artemisia. Agrimonia Althæa. Acerosa. [Alkekengi.] Auricula muris.

Basi

Basilicon. Buglossus. Balsamita, id est, menta Romana. Betonica. Bursa pastoris.

Chamæmelum. Calendula. Carduus benedictus. Centorium. Chelidonium. Cichorium. Capillus Veneris. Caprifolium, id est, Periclymenon. Cucurbita. Cuscuta.

Ebulus. Endiuia. Enula. Euphragia.

Fœniculum. Fumaria.

Gentiana. Genista.

Hepatica, id est, Lichē. Hedera. Hyssopus. Hippuris, id est cauda equina.

Lactuca. Lauendula. Lapathum.

Maiorana. Melissa. Marrubium. Melilotus. Millefolium. Menta. Malua.

Nenuphar vtrunque cum floribus. Nigella.

Origanum.

Pæonia. Papauer satiuum. Parietaria. Pentaphyllon. Petroselinum. Pimpinella. Pastinaca. Plantago vtraque. Portulaca. Polygonos, id est centũnodia. Pulegium,

Rosæ albæ & rubræ. Ruta satiua. Rosmarinus. Rubea tinctorum satiua. Raphanus.

Saluia. Saxifragia. Satureia. Sambuci cortices, flores, folia. Scabiosa. Sco-

lopendrium. Solanum, cuius cùm plures ſint ſpecies, ferè, ex halicaccabo tantùm, id eſt [Alkekengi,] aquam à pharmacopolis elici ſcribit Remaclus. Semperuiuum. Serpillum. Salix. Senecio.

Thymus. Tapſus barbatus, id eſt Verbaſcum. Tanacetum. Tormentilla.

Violæ. Valeriana. Virga paſtoris, id eſt, Dipſacus. Verbena. Vermicularis, id eſt, Semperuiuum minus. Vrtica.

Harum autem ſingularum plantarum imagines non adpinximus, tum quòd in aceruum congeſta ſingillatim diſtingui non patiantur, tum quòd crambe hæc fuiſſet repetita, cùm eas in Fuſchij herbario ex noſtra officina typographica depictas ad viuum & deſcriptas videre liceat.

De aquis destillatis ex animalibus, earumue partibus aut excrementis. Et primum ex animalibus integris.

EX catulis aqua destillata prohibet renasci pilos, And. Furnerius. Ego curiosis istis, & exquisitis remedijs & parum credo, & etiam si vera sint, non probo, prçsertim vbi alia multa & parabilia non desunt.

Ciconiam teneram aliqui suffocari & destillari instar aquç rosaceæ iubent, inde illini paralyticas aut contractas partes, & per vices ablui cum decocto cancrorum viuorum sine sale: mirificè enim subuenire aiũt, si continuetur. Sunt qui in ciconiæ tenerç, & quæ nondum volarit, corpus exenteratum vnciã camphoræ & drachmam ambræ imponi iubeãt, & destillando tres aquas colore differentes, singillatim collegi: ex his vltimam præcipuè laudant, vt facies alba & pura reddatur.

Destillatur & aqua ex pica, de qua lege Brunsuicẽsem & Ryffium, vt de sequentibus etiam. Ex capone, de qua infrà priuatim agemus, non enim simplex

tantùm, ſed & multis modis cõpoſita ſit.

Ex ranis, cancris, limacib. formicis.

Ex ſanguine anatis hirci, taxi, vituli: vide Ryffium & Brunſuic.

Ex humano ſanguine: vide Brũſuicen ſem: & infrà in mẽtione. Quintæ eſſent.

Ex iecore & pulmone vituli.

Lactis liquore deſtillato chymiſtæ vtuntur, & qui boracis ſeu chryſocollæ cõfectionem moliuntur aliqui. Mirum eſt quòd refertur apud Tartaros aquam è lacte deſtillato inebriare. Oportet igitur lac denſius eſſe, & moram apud ignẽ contraxiſſe. Itaque ex lacte forſan equorum id contingit. Sed omnis aqua cùm ſæpius deſtillatur hoc poteſt efficere. nã incaleſcit, attenuatur, & vim ignis magis recipit, Cardan.

Sunt qui aqua ex vino & lacte ſimul deſtillatis cõtra quartanam vtuntur, in Anglia præſertim, vt ſcribit Brudus Luſitanus: aliqui contra auriginem bibũt, author Ioannes Gœurotus.

Priuatim verò aqua ex lacte caprino deſtillatur: vide Ryffium.

Aqua ex felle bubulo: vide apud eundem.

Ex ouorum albumine & vitello. Ibid.

Ex ſpermate ranarum in aquis inuento

to:vide Ryffium.

Ex vacarum ſtercore:vide eundem.

Humani excrementi aquam deſtillatam fiſtulas aliqui ſanare promittũt, itẽ vlcera corroſiua & difficilia curatu, & cancros, & tineam ſeu manantia capitis vlcera: item cicatrices cuti aſsimilare, maculas ſeu albugines oculorum abolere. Potam comitialibus prodeſſe, hydropicos iuuare, calculum è renibus & veſica pellere, cõtra rabidi canis aliósq; venenatos morſus antidotum eſſe. Oleũ ex eodem, quod poſt aquam igne aucto deſtillat, multò efficacius eſt ad fiſtulas & cancros, aliáque prædicta mala, Matthæolus Senenſis & alij. Vide mirabilia quædam apud Brunſuicenſem.

Vrina humana deſtillata chymiſtæ vtuntur ad metalla quędam reſoluenda: typographi ad atramentum librarum, ſed hi in roſarijs deſtillant.

De uasis & instrumentis diuersis ad destillationem pertinentibus.

VAs destillatorium nominantes corpus intelligunt, seu cucurbitam, quam Germani suo vocabulo à similitudine figuræ clauam appellant [einfolbem:] Idem aliqui cucurbitam vocant.

Corpus vel corpulentũ vas aliqui vocant latius vas, seu cucurbitã, in qua ponitur quod destillãdum est, Syluius. Habet enim hoc vas, alembico ceu capiti comparatũ, corporis seu thoracis quandam similitudinem. Idem Arabice à Bulcasi Beten seu Batan, id est venter nuncupatur. Videtur & Atanor apud eundem

vbi

vbi aceti deſtillationem præſcribit, cucurbitam ſignificare.

(Furnum athannor vel fixatorium deſcribit Geber in libro Fornacũ.) Cucurbitam quidam barbari Bocciam vocant. Eiuſdem figuræ maiora vaſa ad digerendum ſeu putrificandum apta ſunt: inde cùm deſtillari oportet, materia digeſta in aliquot minores cucurbitas diſtribuitur. Alembicũ pro corpore ſimul & capite accipi puto, magis propriè tamen pro capite.

Caput enim ſeu capitellũ, vt dixi, eſt vas ſuperius quod capitis quandam ſpeciem præ ſe ferat, inferioris quod maius & oblongius eſt reſpectu. Idem vas recentiores campanam vocitãt, & capellã, (aliqui metã, in quã per expiratum guttatim

ratim colligitur liquor) alij pileum: nostrates galeam. [ein helm.]

Tubus qui ab alẽbico oblongus procedit & deorſum flectitur, naſus, roſtrũ, & ſimpliciter canalis vocatur: quòd per cauitatẽ eius concretæ in alembico guttæ, quæ omnes in limbo, id eſt, interiore circa imum alembici plica, conueniunt, effluentes deſtillẽt in vas ſubiectã, quòd vulgò recipiens, receptorium & matellam nuncupant. Naſus & roſtrum à ſimili figura dicuntur, ꝙ hęc pars non aliter promineat quàm à capitibus auium roſtrum, & quadrupedum naſus. Recipiens vas cũ olea ex metallicis, vt vitriolo deſtillantur, vbi magno igne diúque opus

opus eſt, peramplũ requiritur. ſec⁹ enim propter copiã vaporũ in vaſis collectam, ne diſsiliant periculũ fuerit. In amplis & largis capitibus aquas & olea præſtátiora fieri creditur quàm in anguſtis.

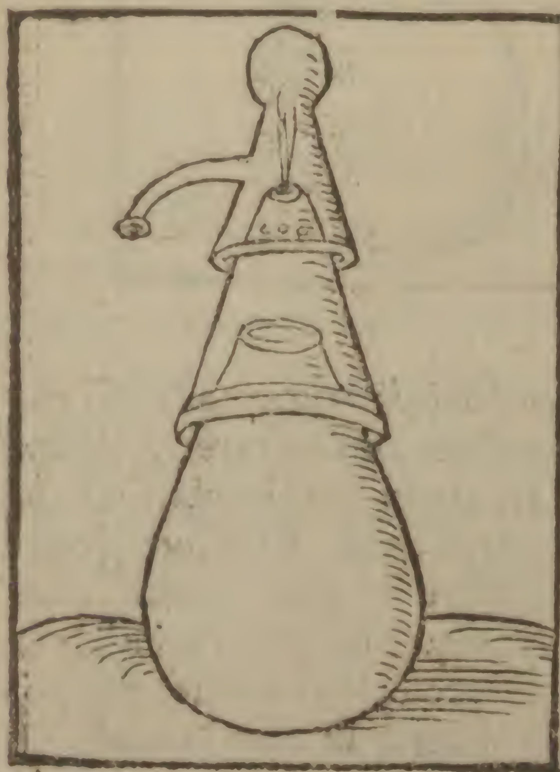
Cæcũ alembicũ dicitur, quod naſo roſtróue, & ſimiliter limbo caret, præparationi & rectificatiõi ſeu circulationi, id eſt perfectioni, idoneũ. Eiuſdem genus alterum cũ límbo eſt, quo vtimur, cùm phlegma ab aliquibus aquis vel oleis in Sole aut alio loco calido abſtrahere voluerimus, vt dicetur in oleo vitrioli.

Quæ

Quæ corporibus seu corpulentis vasis non erectis, sed velut cubantibus imponuntur capitella limbo carẽt, suntq́; lagenis terreis vulgaribus proxima, Syluius.

Vidi & capitella duo, vt per inferius pertusum materiæ portio in superius ferretur, qđ cùm inferiore clauiculatĩ iungebatur, ne inferius lutatum esset auferẽdũ cùm recẽs materia vasi corpulento erat infundẽda. Idem.

Inter-

Interdum capitelli forma eſt in altum pyramidis,modò mucronata,interdum parte ſumma capitis modò lateſcit, vt plus vaporis capiat,& largiorem aquam

cogat: ſed tunc ferè in vas corpulentum ex vertice relabitur,Syluius.

Sublimare pro deſtillare multi ſimpliciter accipiũt, alij peculiariter pro eo q̃

eſt in alembicũ eleuare vi ignis materiã illi figendam, vt metallica multa ſublimantur.

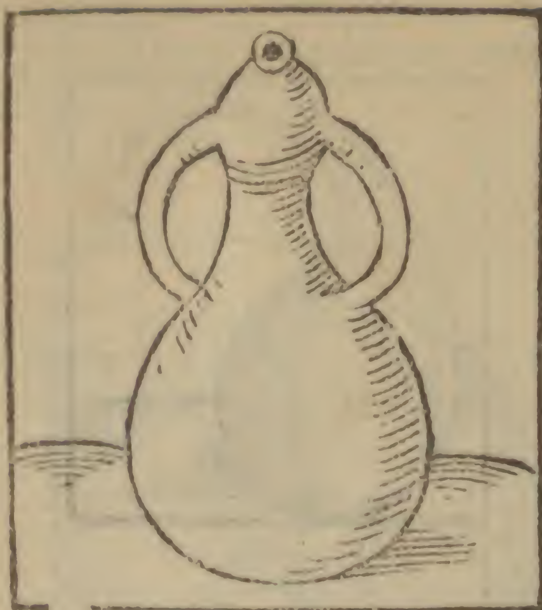
Alij vtricolos vitreos aut terreos mutuò applicant, quos Muſas cornutas vocant, quorum alter lutatus igni inſidet, materiam deſtillandam continens: alter ab igni procul abeſt, humorem recipiẽs in ambobus collis concretum, Syluius. Inſtrumẽta hæc vulgò Retorta vocant, Galli etiam Cornutas.

Porrò

Porrò Muſa cornuta muſicum inſtru mẽtum eſt, quod Germani vulgò Sacci fiſtulam nominant. Eſt autem vas retortum, idoneum deſtillandis illis quæ non poſſunt altius attolli.

Vas recipiens plerunque eſt, phiala vitrea collo oblongo, cuius ori olembici naſus inſeritur, & aliquando venter eius ollę aut alteri vaſi concauo imponitur, vt firmi⁹ loco maneat, vel pro rei cõmoditate aliter atque aliter collocatur. Circulatoria vaſa dicũtur in quibus per vices vapor aſcendit, & rurſus in liquorem conuerſus deſcendit, vt dicemus infrà in putrificationis mentione. Ex

his præſtantiſsimum eſt, quod vas Hermetis ab authore nominatur : & à figura, vt conijcio, Pelecanus. Nam vt picto res Pelecanum repræſentant roſtro ſuũ pectus pungentem: ita hoc vas vtrinque tanquam anſatum canales habet, qui à capite id eſt ſuperiore parte incoantes ſemi circuli figura deſcendũt & reflectuntur quaſi in principium vẽtris inſici, quę figura eſt ſi à vitrarijs difficulter & magno prætio impetratur, omnium tamen optima eſt ad circulandum: ſi haberi tamen non poſsit, cucurbita cũ alembico cæco ſine limbo vtemur : aut vaſe ex integro vitro, quod in medio anguſtius ſit

ſit, & ab initio ventris eminentem habeat breuem canalem per quem liquor infundi & effundi poſsit. Vtriuſque horum figuras ponemus infra in Titulo de quinta eſſentia: & alias quaſdam aliorum vaſorum, & fornacum paſsim in hoc opere. ¶ Formæ vaſorum diuerſæ & prope modùm infinitæ ſunt, chymiſtis vſurpatiſsimæ, Syluius. Figuras & nomina diuerſorum vaſorum qui requirit ex Brunſuicenſi. Ryffio, Andr. Lonicero & alijs petet. In vitrarijs quidẽ officinis quos quis voluerit modos ſibi conficiendos locabit: quales & in Heluetia ſunt prope Scaphuſiam, & non procul Baſilea & Solodoro. Sed optima ex vitro albo fiũt, vt Venetijs. talia apud nos fieri poſſunt fragmẽtis orbium ſpeculariũ alijsque vitri albi collectis. ¶ De aludele, vaſe vide Gebrum in libro Sũmæ perfectionis 1.4.4.4. & rurſus in libro fornacum. Albertus alutel ſcribit, & vas interpretatur ſublimationi deſtinatum: ſimiliter Bulcaſis. Idem arſenicum ſublimari iubet in patella terrea vitreata, cuius formã deſcribit in capite de ſublimando adhichbar dic. Aluthel (per th.) eſt alembicum quo vtuntur alchymiſtæ in deſtillationibus, Belluenſis.

De materia Vasorum ad destillandum: & primū contra plumbea & ænea uasa.

AQuæ destillatæ per Balneū Mariæ tantum excellunt illis, quę p ignē simpliciter in alembicis plumbeis fiūt, quātum aurum præstat ferro. Nam quæ in Balneo Mariæ parantur cum capellis (alembicis seu capitibus) amplis, & bene magnis & vitreis, absque vllo molesto odore fumi aut empyreumatis, natiuum odorem saporémque herbarū & florū, à quibus extrahuntur, referunt, quod in vulgaribus plumbeis minimè cōtingit. Nam quæ in his parātur aquæ paucissimę & rarò, præsertim adhuc recentes, fumi aut vstilaginis insigni fastidio carēt: quod quidem bibētibus ægris non molestum modo, sed etiam noxium est, nā praua plumbi qualitas stomacho pectori, & omnibus visceribus nocet: & similiter ęris qualitas. Quo intellecto docti & pręstātes medici, veteres secuti, decoctionibus tantùm vtuntur. Sed aquæ vt par est destillatæ, id est, odore saporaque suę plantæ prędıtæ, nō solùm decoctionum vires æquāt: verùm etiam superāt in eo,

quod

quod tum guſtu ſuauiores,tum viſu clariores cùm ſint,magis oblectant. Debebunt autem boni tum medici tum pharmacopolæ relictis plumbeis inſtrumentis,balnea Mariæ dicta ſibi parare, & ſi plus in eis tum laboris tum ſumptus foret,ita Deo pariter & hominibus ſatisfacturi, Matthęolus.

Quæ plumbo deſtillãtur,omninò improbãda cenſeo,propter ceruſam & qualitates alias plumbi maleficas,cum & aquam per tubos plumbeos deductã damnarit Galenus,quòd dyſenteriã excitat, Syluius.

Multum præterea variãt,vt cocta, ſic deſtillata, vaſorũ ratione. Quamobrem magna ĩ his cura eſt adhibẽda, vt terrea ſint vel vitrea potius quàm metallica,& quæ terrea ſunt,ex luto ſint puriore & diligẽter cocto,qualia ſunt figulina Luteciç Bellouaca,& Britonica,& Hiſpanica. Vitrea autẽ ſunt præſtãtiora,quia puriora & dentiora:ſed etiã chariora & fragilia magis,niſi paulatim incaleſcant & refrigerẽtur,in quo etiã diſcrimine ſunt terrea. Ob id vtraque luto ſapiẽtię,quod vocãt, paulatim vndique circumlinunt & ſiccant,quantum vaſis eius ignis violẽtia attingere debet,etiam ſi cineribus,

arenis, scoris primùm excipienda sit. Nam quæ aquis aut ipsarum vaporibus incident vasa, munimento nullo indigent. Metallica verò, plumbea, ferrea, ærea, stanea, argentea, aurea, cur damnẽ, in promptu Galeni ratio est, in singulis ꝓpe horũ metallicorũ generibus. Si eñ aquam plumbeis rubis delatam affirmat dysenteriam generare, qs metus ab aliquis receptorio & capitello plumbeo destillatis? Adde quod cerusa nõ pauca in superficie interna plumbei capitelli, vt aceto destillando colligitur, sic vi empyreumatis cum vapore plerunque etiam agri, nempe ex plãtis acribus ascendentis, ea quæ aquas ipsas inficit, & magna parte lacteas reddit, donec subsederit. Ex cæteris metallis, quæ vel ferruginem vel æruginem gignunt vasa, tantum habent periculi, quantum ferrugo ærugo nocentior cerusa. Purgatiore argento & auro facta vt sunt innocẽtiora sic paratu ob sumptum magis difficilia, Syluius.

Vasa optima sunt vitrea, deinde figlina vitreata (intus forisque.) deinde alẽbica ex stanno, patellæ (.in rosarijs) ex plumbo. Tertio alembica simul & patellæ plumbea. Nam & lignorum ignis

sub

ſubiectus ſi modicus ſit, plumbo non nocet: ſed oportet patellas iſtas plumbeas in cinere cribato ſitas eſſe altitudine palmi, non in arena. Quarto alembica ex cupro intus ſtanno inducta. Quinto ærea, Sed cuprum, & magis etiam æs, duo incommoda habent. Primum quod aquas reddunt ad ruffum colorem plerunque declinantes, & vſtilagine vitiatas. Alterum, quòd ſemper vis quædam venenoſa eis ineſt, magis quàm cæteris metallis, ideóque cauendum ab eis monet Chriſtophorus de Honeſtis, Brunſuicen. Cùm igitur eruditiſsimi quique medici & experientia ipſa, aquas in vaſis ex plumbo, ære & alijs impuris metallis deſtillatas omninò improbent, boni viri officium fuerit ad magiſtratum hæc referre, vt pharmacopolis aquas huiuſmodi partim nocētes, partim certè inutiles amplius parare aut venundare non liceat. Bulcaſis quidem cucurbitis plumbeis vtitur in roſis ſiccis deſtillandis: quod forte concedi poteſt pro illis aquis quæ extra corpus tantum vſurpari debebunt. Sunt qui vaſa ex puro & optimo ferro parata non vituperent, quod nulla praua qualitas inde, vt aiunt, in materiam aut li-

quores redundet:& metallica quędā magno ac diuturno igne destillāda tam validis vasis indigere videātur. Sed de hoc alij iudicēt: ego chymistis ea reliq̄rim. Berchile Bulcasis vocat vas ī furno aquę rosaceæ bullientem aquam excipiēs ex aheno iuxta posito deriuatam, cui vasi cucurbita rosas continens imponitur.

De Fornacibus, &c.

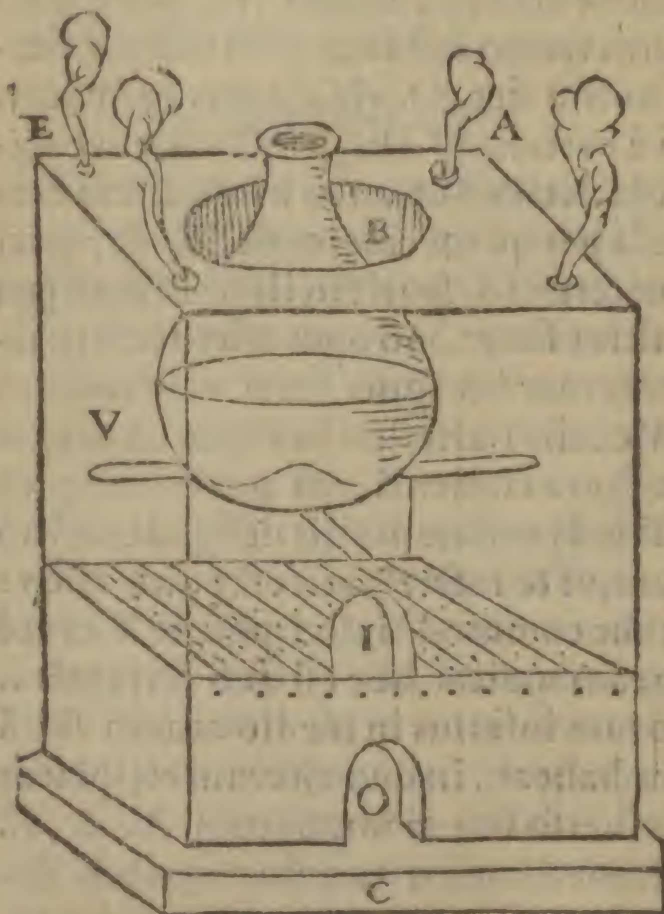
FOrnacū genera duo destillationi per cineres apta supra descripsi:& Balneum Mariæ etiā ex Bulcasi. Hîc aliud fornacis genus delineabo, cui⁹ vsus erit varius: præcipuus tamē cùm quid per ignē validum destillari debet, ita vt nihil medium sit inter ignem & cucurbitā qua continetur materia destillanda: quo modo olea quædā siue liquores caustici ex metallicis eliciuntur, vt aqua fortis, &c. Erit etiam vsus ad sublimādum:& si q̄s lebetem in summo super crucē ferream imponat, eam vel cineribus vel aqua replebit, & luto circumposito quam voluerit destillationem instituet. Pro aqua forti verò aut similibus cucurbitā lutatam statim, recta super crucē imponet. Quin & supra tabulam è ligno validā hæc fornax cōstrui poterit, vt ego feci, vt in quē

volu

volueris locum trāsferatur. Itaque ſuper tabula lignea quadram fornacē ſtrues, ea capacitate quæ mediocri cucurbitæ imponēdæ ſatisfaciat. parietes ex lateribus eriges, quos luto optimè præparato cōglutinabis. Altitudo pedes duos non multū excedet. Parietes int⁹ pedis plus minus ſpatio diſtabūt. Cōſtructo iā fundo hoſtiū fiet, O. vbi cineres eximātur, qui à carbonib⁹ à ſupſtructa ſtatim craticula deciderint. quod ſi etiā altera craticula per quam cineres deciderēt, inter poneretur, (& ſpacium illud infimū paulò altius fieret,) nō opus eſſet toties eximere cinerē, & ignis foret vehemētior.

Vocalis I. alterum hoſtium ſignat, ſtatim ſupra craticulā, quā punctis aliquot trāſuerſis ordine poſitis deſignaui. Id hoſtium, vt & inferi⁹, ſatis eſt tantū eſſe vt manus commodè inſeri poſſit. V. crucē ferream indicat, hoc eſt duo ferramēta, quorum inferius in medio cauum ſubſidens habeat, in quo alterum recipiatur tranſuerſo ſitu ei impoſitum. A. & E. quatuor ſummos angulos fornacis demonſtrant, in quibus totidem ſpiracula (vētilia vulgò vocant) fieri debent. at ſi fornacem rotundam facere placuerit, ſpiracula iſta inferius alicubi fiēt, nem-

pe circa crucem, vel ſtatim infra lebetē, ſi quis indetur: quem per B literam notaui: tabulā ſuper qua fornax tota ſtruitur per C vt in figura hic adiecta appa-ret. Alius fornacis genus pro oleo vitrioli, infrà deſcribam.

Fornacē pro Balneo Mariæ deſcriptā habes ſupra, vbi de Balneo Mariæ in genere tractamus, ex Syluio item in a-
quæ

quæ rosaceæ apparatu, ex Bulcasi. De fornacibus diuersis chymisticis & de stillatorijs liber Gebri extat. De fornace construenda vide apud eundem in libro Summæ perfectionis 1.4.43. ¶ De rosarijs communibus, in furnis figlinis, etsi quidam ex ære etiam faciant, dicemus infrà, statim post destillationem per cineres. ¶ De pigro Henrico seu furno acediæ, id est, canali quo Balneum Mariæ calefit, suprà scriptum à nobis est, vbi de Balneo Mariæ in genere egimus.

¶ Carbonũ differentias ex Theophrasto: sed melius ex fabris nostris præsertim aurifabris, & ipsa experiẽtia cognoscemus. Dãnãtur fossiles propter odoris grauitatẽ. Ex fago biegnis præferũtur.

Dioptram appello instrumentum quod quidam faciei obtendunt manu, ne ab ignis vicinia lædantur, cùm ad vehemẽtiorem ignem accedere opus est. Ea est tabella rotũda inmedio per transuersum excisa, cum manubrio, huiusmodi.

Liqu

Liquores destillati in phialis vitreis seruari debēt, oris angusti. os epistomio ligneo præcipuè ex subere occludetur, & insuper inducta cera membranam circũ illigare oportet.

Vasa quomodo claudantur & muniantur, tum luto, tum aliter.

LVtare vulgò dicunt pro eo quod est luto illinere, loricare, incrustare. Odores & qualitates eorum quæ destillantur vt melius conseruemus, caput cum corpore, & nasum extremum cum recipiente, qua committuntur, diligenter luto sæpire & aptare oportet, lutare vulgò dicunt. Sunt qui luto simplici cum pilis bubulis subacto ad id vtantur, alij etiam calcem addunt, ni fallor. Sunt qui calcem cum oui albumine misceant, vbi festinatione opus est: statim enim induratur materia. alij aliter lutũ quod sapientiæ vocant, componunt. Recipiens cum naso non opus habet tam firmo luti genere. Sat fuerit si cum duabus ceræ partibus vnam resinæ incorpores. Ad hoc opus communis abiegna & impura resina adhibetur, sed purgata. Purgatur autem si vt primum liquata est igne, mox per fasciculum straminum

tra

traijciatur & percoletur. De præparatio ne ceræ ad lutandum per ſtramen, lege Vlſtadium capite 10. Si caput non ſatis aptè reſponderit ſuo corpori, ſed laxius ſit, chartam in gyrum ductam inter pones. Foris etiam vbi circa cõmiſſuram inducẽdum eſt lutum, chartam madidã primùm inijcito, aut linteum, deinde lutato. ¶ Lutum ad conglutinandum cucurbitam cum alembico, &c. debet cum argilla & pilis fieri, & ſiccari antequam ignis ſubijciatur, Bulcaſis in oleo de lateribus. Erit autem firmius lutum, ſi nõ modò cum pilis aut lanis, ſed & ſanguine hircino ſubigatur: magisq́; etiam cũ ſquama fieri. Lutum quomodo pro fornacibus parandum ſit, vide infrà vbi de deſtillatione per cineres docemus.

¶ De ſigillo Hermetis, id eſt vitreorũ vaſorum orificijs candẽte forcipe per lenem compreſsionem conſolidandis & quomodo poſtea iterũ reſerari debeant, vide Vlſtadium capite viceſimo. ¶ Luto muniuntur etiam toto ambitu cucurbitę illæ quę ignem ſuſtinere debent immediatè ſubiectum, idque bis vel ter, ſiccata ſemper priore cruſta antequam ſecũda inducatur, vt cum aqua fortis & oleum vitrioli deſtillantur. Pro deſtilla-

tione

tione in cineribus lutatione nō opus est: si quis tamen vasorum fragilitati consulere velit, præsertim vbi plura vasa simul in vna fornace ponūtur, semel aut iterū incrustasse sufficiet. Cucurbitas illas quibus in Balneo Mariæ vtuntur præsertim cùm plures simul ponendæ sunt, aliqui panno laneo induunt, confectis ex eo veluti caligis aut soccis, qui infibulantur.

¶ Vasa vitrea aiunt igni diutius resistere si incerentur: hoc est, si cera liquata vasis priùs calefactis bis aut ter illinantur.

De præparatione ad destillationem.

Quoniam in destillatione elementorū quærimus separationem, siue ꝓpter vnum plurave ex ipsis, siue vt ijs remotis quintam essentiam adipiscamur: separatio verò sine qualiditate fieri non potest: Nam caliditas ea quæ eiusdem generis & naturæ sunt colligit, discrepantia separat: varios modos, vt hoc rite efficerent, tum Chymistæ tum Medici inuenerunt. Vocant autem huiusmodi præparationem diuersis nominibus, digestionem, fermentationem, putrificationem. Digestionem dicunt comparatione cōcoctionis illius quæ in ventriculo fit, per calorē innatū, qui efficit vt in gesta

ſta omnia in vnum chymum vertantur. Nam quod digerere & cõcoquere verba indifferenter accipiant, qui minus latinè loquuntur, notũ eſt. Quòd ſi materia ſiccior cũ liquore cõiũctaſic ꝑparetur, vocabulo magis ꝓprio macerationẽ aut infuſionẽ dicemus. Cęterũ fermẽtatio propriè dicit vbi vis quædã calida interna, ſed ab externo calore aucta vel excitata in humorem agit, ita vt communis quædam qualitas cum ſpiritu calido & bullas ciente per totũ corpus miſceatur extendaturq́;, vt fit in fermenti propriè dicti cum farina ſubacta mixtione: item aceto in terram effuſo. Et hic quidẽ affectus initium putredinis eſt in ijs quæ humorem ſuperfluũ habent. Ab hac nihil differret quę putrificatio vocatur, niſi vaſe quod pharmacũ deſtillãdum cõtinet, in materia aliqua putreſcente collocato fieret: idq́; non aliam ob cauſam, niſi vt vnus idemq́; calor per dies aliquot continuus & æqualis pauco labore ſumptuq́; conſeruetur. Materię verò putreſcẽtis odor & qualitas pharmaco, qđ in cucurbita vitrea ore diligentiſsimè obturato conditur, meo quidẽ iudicio cõmunicari non poteſt, & ſi quidem aliter ſentiant. Nam ſi vas diligẽter obſtructũ ſit,

vitium

vitiũ nullum accidere poteſt. accidit tamen aliquando non propter fimũ aliám ve externam cauſam: ſed quoniá materia in vaſe excrementitio humore habũ dat, q accedente quouis calore extraneo facile putreſcit. Ipſum quidẽ vas vitreũ vt cunq; longo tpe in fimo permãſerit, nihil vitiatur, nec obſcurat̃ pręſertim ſi, ex optimo vitro fuerit, quale venetũ eſt. nã vulgare vitrũ viride nebulá quandã & veluti curtim in ſuperficie acquirit.

Deſtillatio quæ à putredine fit, vel fimi equini tam ſolius , quàm cum calſe paulatim irrigata & ſępe mutata. vel corticum humectatorum , vel aliorum putrentium, vt chymiſtis fuerit in multis vtilis: medico tamen non eſt recipienda, propter cauſam in lignis putribus & ex putredine vel alia de cauſa graueolentibus, ſi præſertim intra corpus eſt recipiẽda. nam admouendorum foris minor habetur ratio, Syluius.

De hac deſtillatione in fimo equino, vide ſuprà in fine eorum quæ de Balneo Mariæ in genere ſcripſimus. In præſentia quidem de putrificatione potius quàm deſtillatione agendum erat. Sed quoniam putrificatio quoque in fimo equino improbanda videtur ſi deſtillatio

tio in eo vituperatur,non omninò præter propositum nostrum & aliorum super hac re sententiam hoc in loco exposui.

Putrificatio in fimo equino cũ calce, aliâs sic fit, vt fimus quotidie aut alternis diebus, maioribúsve interuallis aqua tepida aspergatur,alias sineaspertione,cùm scilicet per se satis calidus fimus videtur. Scrobe effossa in aliquo domus angulo fimi equini stratũ ponitur, altũ circiter pedem,id est tres palmos:deinde alterum calcis ad palmi vnius tantùm altitudinem,& sic deinceps alternis. Opus est autem plerunque fimi tribus oneribus quanta baiulus gestare potest.

Sunt qui destillanda in vino prius macerata præsertim, in lagenam stanneam condant, eamq; causam in calce viua condant,quam aqua pluuiali per interualla extingunt. Alij fimo equino stramen de culmis auenæ miscent, & aqua calida aspersa vas imponunt, totumque stuppis,pannis aut sacco inuoluunt, in aliqua domus parte vbi frigori accessus non sit. Alij in vinaceis per autunnum condunt. Alij in oliuarum fracibus,id est,post expresionem reliquijs omniũ optimè, vt Cardamus docet.

Pro leui quidem calore ſimpliciter in ſtrumenta conciſa imponi ſatis eſt.

Germani quidam qui in ſtubis degũt per hyemen (hypocauſta aliqui vocãt, ego zetas potius) fornaces A in eis humiliores faciunt, & in ſuperficie ſuperiore duas aut tres ollas B vitreatas imponunt ſuper bacilis ferreis, C lutóq; diligenter muniunt. In his tenuiſsima arena repletis, aut cinere, & deſtillari aliquid poteſt quod & ipſe experiri volui, & liquores quidam præparari aut rectificari, & cætera. ſic ſumptui & labori parcitur.

Aliqui vt materiam deſtillandam in Sole digerant, caua ſpecula D in hunc vſum

vſum conficiunt,quæ quos exceperint radios B reddũt,& reflectunt in vas C quo materia continetur,ad hoc,vt audio,cõmodior foret figura parabolæ D cauæ. eſt autem parabola coni ſectio. Vide Archimedem in libro de ſpeculis comburentibus.

Idem commodè fieret globis cryſtallinis A ſuſpenſis inter vas circulatorium & Solẽ, B ita vt Solis radij per globos ad vas C pertingant. Sed horũ ipſe nihil expertus ſum. Vnus omnium iſtarum præparationum finis eſt, vt liquor facilius, vberius, & efficatius etiam extrahatur.

¶ Digeſtionis tempus pro materia variat, quæ quo ſolidior eſt, eò longiore indiget tempore, herbæ recentes breuiore egent tempore, cùm in vino alióue liquore macerantur: ſunt enim molliores & diutius relictæ mucorem contraherent. eædem aridæ paulò longiore, deinde ſemina, poſtremò radices: ita vt duplum ferè temporis ſequentibus debeatur, herbis recentibus dies tres, aridis ſeptem, ſeminibus & aromatibus pleriſq; duodecim aut quatuordecim, radicibus vigintiocto, aut minus ſi recentes fuerint. Sunt quæ per dies quadraginta relinqui iubent medici quidā, chymiſtę verò etiam amplius ſua metallica. Hoc etiam refert an ab initio ſtatim trita infũdantur. nam ea quoque multo breuiori, duplo fortaſsis, tempore egẽt, quàm quę integra imponuntur. In aquis aureis, vt vocant, aromata aliquando integra per dies aliquot in vino macerari: tum exẽpta tritaq; rurſus infundi & per aliquot dies adhuc relinqui ſolent.

Putrificatiò herbarum deſtillendarũ in fimo equino ferè per dies quatuordecim fieri ſolet: in Balneo Mariæ verò per duos aut tres tantùm dies naturales, Brunſuicencen.

Putrifi

Putrificatione præcipuè indigent quorum ſubſtantia ſiccior eſt, cauſa, denſa, cruda minus quæ contra ſe habent, & per naturam aut Solem digeſta præparataque ſunt.

Putrificatio citiùs perficitur tempore nubilo, quàm ſereno, Vlſtadius.

Pleriſque quæ in fimo equino præparantur, aliquid ſalis adijcitur, vt animaliũ ſanguini, carnib. piſcib. Guainerius.

Vt digeras, accipito alembicum cæcum: ſi verò materia pura ſit, vt liquor purus, vas circulatorium, in quo genere optimus eſt pelecanus: quanquam is vix fieri poteſt, nec niſi magno ſumptu, &c.

Cæterum in digeſtione ſeu putrificatione vas totum occultari debet fimo equino, aut vinaceis, &c. Ad circulationẽ verò media pars vaſis, aut ſaltem tertia, in aërem liberum & frigidum eminere debet (vt etiam ad deſtillationẽ,) Vlſtadius ca. octauo, vbi pluribus docet de putrificatione in fimo.

De rectificatione liquorum deſtillatorum.

AQuę in Balneo. M. deſtillatę, inſolari & rectificari debẽt: nẽpe in vaſe vi

 treo

treo (cuius os corio obligatũ ſit aqua deſtillata repleto, ſic vt tertia pars vacua relinquatur, in arenam feruentẽ impoſito per quadraginta dies, vt phlegma omne cõſumatur, debet autem tertia pars vaſis in arena cõdi. Deſtillatæ verò calidæ facultatis aquæ, in vino aut aqua ardente prius infuſę, ne nimio calore homini noceant, loco frigido in arena humida per mẽſem aut amplius, ſi feruidior aqua ſit, relinquantur, ſimiliter tertia parte vaſis in arenam condita: aut duæ vaſis partes (duæ tertiæ) in ipſam cellæ vinariæ terram defodientur, Brunſuicenſis. Aqua quæq; repetita deſtillatione, præſertim ſuper fæces bene contritas, rectificatur: eóque magis quo ſæpius deſtillatio eius repetita fuerit: ſed plerïſque ter aut quater repetijſſe ſufficit. Curandũ autem vt ſingulis vicibus phlegma omne diligenter ſeparetur, qđ ſit ſi vel primus liquor, aut ſi aqua ardẽs deſtilletur, vltimus, qui aquoſus eſt, ſeorſim excipiatur, &c. Phlegmate iam ſeparato, vltima per circulationem, (de qua iam proximè dictũ eſt, dicetúrque amplius in Titulo de quinta eſſentia,) ractificatio adhiberi debet.

Vt verò empyreuma, quod his ineſt, paulatim expiret, ſatius fuerit phialas,

qui

quibus hi liquores ſeruantur,apertas ali quandiu tenere:obſeruãdo tamẽ ne interim odoris gratia,& cum ea viriũ multũ exhalet, Sylu. Liquores deſtillati diuerſi aliquãdo ſi miſceantur,turbulẽti fiunt inſtar ſeri:& plerunq; liquor vetus cum recente mixtus perturbat eum. His puritatem & claritatem reddes,in libras tres aceti albi acerrimi ſex aut octo guttis iniectis:nam turbulentã materiam ad fundum detrahunt, Brunſuicen.

Deſtillatio per filtrum.

DEſtillatio per filtrũ chymiſtis magis in vſu eſt quàm medicis excogitata, vt leuior & ſubtilior puriórque pars à craſsiori & feculenta ſeparetur. Itaque ſucci herbarum ſic deſtillari poſſunt,in vaſe A aliquo poſiti,in quo pannus B laneus imponatur, cuius pars latior tantum in vaſe ſit, tenuior & in anguſtum deſinẽs, ſiue in vnam faſtiolam mucronatam , ſiue in duas aut tres diſciſſas,extra vas dependeat.debet autem vas modicũ à latere faſciæ inclinari. Licet & marginales aliquot panni faſcias imponere,ſingulas fere longitudine pedis,per quas liquor in vas ſubiectum deriuabitur. Quod ſi iterum aut tertiò ſic

destillare voles eundem succum aut liquorem, vas primũ in quo liquor est in scalis ponere potes altiore gradu secundum inferiore, & sic deinceps, cũ fascijs panni in singula vasa impositis & de pẽdentibus in subiecta, vltimum solum fascijs carebit, quod excipere tantũ debet, non etiam effundere. Destillatio per filtrum fit etiam in duobus retortis vasis vitreis bene lutatis, quorum vnũ altius stet altero, cũ liquores pretiosos & odoratos à materia (digesta prius in Balneo Ma.) detrahere libet: vt meminit Vlstadius cap. 56. Ad syrupum qui de acido citri succo conficitur, succũ illum destillari oportet per pannũ seu filtrum, alioqui coagulatur, cùm refrixerit: & similiter succum limonum & arantiorum.

Per filtrũ aliqui destillant etiã herbarum decocta ad lenissimũ ignem facta, quę postea paulatim ad spissitudinẽ mellis decoquũt, vt è radicib. ellebori nigri. Alij simpliciter collare contenti sunt.

De aqua ardente seu aqua uitæ simplici, eiúsque uiribus & usu multiplici.

AQua ardens, seu aqua vitæ, à vino extrahitur, apud nos ex fæcibus tã-

tum

tùm ab ijs qui vulgò vendunt,& ex hoc vno ferè victum quærũt. Et fortè nihilò deterio est,quæ à fæcib.detrahitur:nam Lullus à corrupto etiam vino recte separari posse docet:imò si aliquoties destilletur,efficacior fiet, hoc est, calidior & siccior. Nam feces etiam vstæ perquã calidæ sunt,& calidissimum reddunt oleũ, quod de tartaro vocant. Sed quæ à vino detrahitur aqua ardens,suauior mihi futura videtur & odore saporeq; gratior, & nihil vstilaginis recipiens:& ad quintam essentiam quoque aptior.

Aqua ardẽs vocatur etiam aqua saponis,ex qua oleo admisto fit sapo, vrit enim corpus & vesicat. Fit autem hæc aqua,tanquam lixiuium, ex duabus seu tribus cineris partibus & vna calcis: & illa est fortior,in qua ouum submersum magis supernatat extra aquam. itaque primò sic facta,fortior est secundaria ad vsum cauterij,Monachi in Mesuem.

¶ Aqua ardens sæpius destillata eò acuitatis deducitur vt bibi non posit, Cardanus, sed hoc vulgò notum est,solent autem vulgò qui vendunt bis tantũ destillare:ad encaustorum vitriariorum verò vsum quater, ni fallor. Nos suprà docuimus, quomodo semel aut iterum

destillata in serpentinis aut alijs consuetis vasis,(cannis brachialibus æreis,) in cinerib. Postea perfici posśit,donec phlegma omne deponatur : qua ratione non tantũ calidior & subtilior fit , sed etiam gustui gratior odoratiorq́;. Neq; corporũ quæ vocãt,neque capitellũ(quæ alẽbica dicũt) vna omnibus ad omnes succos destilandos est forma.

Nam aqua trahitur quibusdã ex vino imposito in vas A æneũ magnũ igni incubans:cui collũ B crasśũ tripedale est,& collo huic insidẽs capitellũ C etiã æneũ in pyramidẽ fastigiatũ,ambiente id velut situla D aquã frigidã cõtinẽte,vt celerius

lerius vapor largiùs à capitello refrigerato denſetur, & ne ignẽ ſic referat aqua vini. Alijs loco colli & capitelli vaporẽ excipit fiſtula ex ferro albo vel alio metallo, prælõga in multos anfractus mæandrorũ modo & ſerpentũ cõtorta (vnde ei vulgò ſerpẽtinę nomẽ eſt) in aquã magna ſui parte merſa. Alijs alia quoq; eſt forma, Siluius. Formas vaſorum diuerſas aquã ardentẽ deſtillandi, apud Gualtherum Ryffium & And. Lonicerũ depictas vidimus. Bulcaſis ait vinum ita deſtillari poſſe, vt acetũ, cuius deſtillationẽ deſcripſerat. Vide infrà, mox poſt Titulũ de deſtillatione in cineribus. Sunt qui

ab operculo lebetis vinũ aut fęces cõtinẽtis fiſtulã A teretẽ rectà aſcẽdentẽ faciãt, infrà largiorem, vt quaſi coniformis ſit.

eam

eam ſupra recto ferè angulo flectunt,& per ſitulã & aqua frigida plenam ſedi al tiori impoſitam dirigũt, ſimplici quidẽ non intorto ductu,ſic copioſam aquam reddi aiunt. Similia inſtrumenta parua pharmacopolę quidam parant,& veſicas vocant:vt ſi quo alicuius herbæ ſtillatitio liquore indigent, ex tempore conficiant:quin & aquam ſuperfundũt,vt copioſior reddatur,quod minimè laudo.

¶ Aquam ardentem ſatis deſtillatam eſſe:hoc eſt vt minimũ quater,& à phlegmate omni purgatam intelligitur,ſi ac cenſa tota à flammis conſumatur,vt nul la prorſus humiditatis nota in fundo va ſis relinquatur:aut ſi intinctum in ea lin teolum accẽſum non comburatur,quod maioris perfectionis indicium eſt, vt illud etiam ſi iniecta olei gutta ſubſidat.

Oleum enim aërium eſt,quo ſubſtantia ignea,ad quam aqua ardẽs toties deſtillata peruenit,leuior eſſe debet,Sed vl tra caliditatẽ repetitis deſtillationibus maiorem ſubinde tenuitatem acquirit. & cùm ignis quilibet quò craſsior eſt,eò magis vrat, quò tenuior eò minus tenuiſsimus ſanè omnium minimè vret.

Eadem cauſa eſt,ꝙ gutta aquę vitę in volam infuſa,quò melior fuerit eò citius

eua

euanescit & consumitur. Audio & hanc esse notã huius aquæ laudabilẽ, si succinum accensum eique in cochleario immisum ardeat. Cùm vinum (inquit Vl-

stadius cap. 10.) bis aut ter destillatũ fuerit, spongiam subtilẽ scinde in frusta ita magna, vt ab omni parte possint attingere cucurbitã in parte superiori, (nempe in ambitu interiori.) debet autem alligari spongia tribus aut quatuor funiculis extra eminentibus, quando superimposueris alembicum, ita quod spongia non possit in fundum destillatorij cadere: & intingatur in oleum oliuæ, & parum iterum exprimatur, ne fortè oleũ in cucurbitam incidat, & cum materia destillãda misceatur. Tum alembico super

per

perimposito claudat cũ cera (vel resina purgata) prædicta. Per hanc spongiã spiritus optime destillabũtur, & phlegma propter oleũ non transibit. Et hoc modo plus proficies vna destillatiõe, quàm alioqui tribus. Alembicus tamen sit factus absque limbo, vt cæci, sed rostro nõ careat, Hæc ille. Nostri phlegma quod in fundo remanet à fæcibus destillati, aquã mortuã vocant. est enim incipida & fœtida. Talis, hoc est fœtens, à solis ne fęcibus reddatur, an etiam vino, non sum expertus. Pro aqua ardente destillanda, vnum eligẽdum est optimum, nigrum, vel rubeũ, vel album. Nigrum quidem & vetus vberiorem & meliorem aquam reddit. Ignis primò leuis, deinde vehementior fiet: sed cauendũ est ne vllo modo bulliat vinum. Quæ elicitur aqua, ardens cognominatur, aut anima vini: & cum bis vel ter destillata fuerit, aqua flagrans, Albertus vt quidam citant.

¶ Ex fęcum quinque partibus duplici destillatiõe, hoc est prima & secũda, vnã relinqui audio, vel paulò minus, Phlegmate omni iam consumpto, nihil amplius destillando amittitur, sed totũ redditur. De quatuor mensuris vini plerúmque vna mẽsura aquę ardentis colligitur

gitur in prima destillatione, plus minus secundum bonitatem vini. Deinde in altera destillatione, pro vna mēsura redit dimidia. In tertia, pars vna de quinq; cōsumitur: in quarta tantundem redditur, quantū imposueris; vt plurimū si destilla tio ritè fiat. Perges tamen destillare. sic enim aquā magis magisq; perficies, ita vt nona & decima repetitione quàm perfectißima euadat. Sed quoniam ad destillationem toties repetendam & tempore maiore, & sumptu opus est, tertiò aut quartò destillata aqua sæpe sumus contenti, & perfectam vocamus. Et sanè vt citius tardiúsue perficiatur aqua, plurimum refert instrumentum. Vapor enim magis destillatur in prima destillatione canonis, quàm in tribus serpentinæ. (Vide an legendum sit, Vapor enim magis destillatur & perficitur in vna destillatione quæ per serpentinam, id est cannam anfractuosam fit, quàm vel tertiò repetita per cannam rectam.) Sciendum præterea quod tres diuersæ aquæ ex prima destillatione colligi possint, quarum prima perfecta est, illa scilicet quæ ardet & igne consumitur: linteum verò in ea intinctum quamuis ardens, non consumitur. (facies igitur ali-
quot

quoties periculũ, & cùm ardere aqua desierit: quod in destillatorio superest, tanquam inutile auferes. Secũda inter vtilẽ & inutilem media est.) Tertia inutilis, nisi quòd oculos & faciẽ clarificat, si ter quotidie mane, meridie & vesperi inde lauetur. (Sed hæc vis tertiæ aquæ, si ex vino destillatio fiat, fortè vera est sin ex fæcibus, vt apud nos, non vera.) Porrò destillatorium non supra duas partes impleri debet, vt tertia relinquatur vacua, & vaporibus, suum sit spatium, Hactenus Lullus.

De uiribus aquæ uitæ ex libro Arnoldi de Villa noua, qui de aqua uitæ inscribitur.

ARnoldus in libro de aqua vitæ quã plurimas eius facultates describit, tũ ipsius per se, tum alijs medicamẽtis ad mixtis ei post destillationem, seruato 12. signorum ordine à capite ad pedes. quoniam, vt ipse ait, remedia capiti adhibenda multò efficaciora sunt, si eo tempore admoueantur, quo Luna in ariete est, & similiter in cęteris, id quàm verum mihi videatur, nunc nõ dicam: hoc tamẽ non tacebo, quo nostro seculo doctior quisque

que eſt eò minus illum huiuſmodi pſuaſionibus, quas Arabes in rem medicam inuexerunt tribuere. Aqua vitæ ſimplex (inquit Arnoldus ex neſcio quo Theoderico) rumpit abſcenſſus tũ intrinſecos ſi bibatur, tũ illita extrinſecos. Rubentes, & calligantes oculos emẽdat. Fluxum lacrymarũ reſtringit. Epilepticos pota iuuat. Paralyſin inuncta curat. Ingenium acuit: memoriã reſtaurat. Exhilarat & iuuentutem conſeruat. Lẽtigines, impetigines, & omnes maculas faciei tollit. Synnanchem gargariſata curat, & vuã humore flaccidã: item phlegma ſalſum, guttam roſaceam & dolorem dentiũ remouet. Maniacis & melancholicis mirabiliter confert. Venenum fugat. Odor eius (accenſæ) muſcas & reptilia frigida interimit. Decoquit carnes, & piſces à putredine ſeruat. Vinum putrefactum reſtituit. Extrahit virtutes herbarum & radicum, ſi per quatuor dies (aliâs horas) imponantur in ea, viola tantùm excepta. Debet autem reponi in vitreo vel argenteo vaſe optimè clauſo. Melior vberiorq́; fit ex vino vetere, puro & rubro, Hæc ille. Qui plura deſiderat quod ad vires aquę ardẽtis, legat quę ſuperius ſcripſimus de viribus quorun-

dam liquorũ quos aureos vocant nostri, & aquas virtutũ. Nam plerasq; omnes facultates ex æquo tum illis tũ aquæ vitæ simplici adscribunt, & multò magis cõpositę, maximè verò quintæ eius essentiæ. Adeat præterea Lullũ in libro de aquis. Vidi etiã Alberto adscriptũ quoddam fragmentum de aquæ ardentis viribus. Sed homines empirici rerũ atque tẽporum imperiti, aut vt sponte decipiant quos possunt, multa impudẽtissimè Galeno etiã & Hippocrati & Aristoteli, de aqua ardente scripta attribuunt. Frigidas passiões omnes, quæ curabiles sunt, breui curat: prçcipuè verò cerebri, neruorum & iuncturarum affectus. Tineã & vlcera, omnemque scabiẽ, si assiduè lauetur, curat. Lienem iuuat. Vermes omnes interimit. Anhelitum fœtentem emẽdat. Lumborum dolorem tollit. Mẽbra læsa, si illinãtur, pristinę reddit sanitati. Carnes & pisces à putrefactione prę seruat: sed antequam edantur aqua communi ablui debent. Camphora in eam imposita, dissoluitur. Infusa in eam aqua communis, fundum petit: & similiter oleum. Hæc Albertus vt quidam citant.

¶ Sapor eius sapores omnes excedit,

immutatq́ue,& odor odores omnes, Lullus. Calorem natiuum magis quàm vllum aliud remedium cõfortat, ventriculo, cordi & hepati saluberrima, sanguinẽ nutrit, cũ hominis natura mirã & maximè conuenientem habet familiaritatẽ. Membrorũ, venarũ & meatuũ omnium orificia apit & purgat: obstructiones tollit omniũ, & omnia corroborat. Quin etiã animi affect⁹ immutat, tristitiam & anxietatẽ tollit: lætos ingeniosos & animosos reddit, Lullus. Capitis dolorẽ illita aufert: lũbricos interimit à ieiuno pota. Animi deliq̃a excludit. Vlcera pudendorũ sanat inde abluta. Stomachicis succurrit. Flores omnes exterminat. Cadauera ne corrũpant̃ à vermibus cõseruat. Caniciẽ excludit. Prægnãtibus non concedit. Capitis pituitã aut catarrhũ emẽdat. Potentiã ad coitũ auget. Audit⁹ difficultati auribus infusa prodest. Cum vino mixta & pota comitiali medet̃. Ore diutius retenta varios dentium dolores tollit. Oculorũ maculas seu albugines abolet (infusa nimirum:) fluxiones verò eorum auertit, vel ore tantùm retenta. Lepram aliquãdiu prohibet & occultat. Putrida vlcera corrigũtur impositis madẽtib⁹ inde linteis. Cũ pauco apij deco-

cto carculos vesicæ pellit. Mulieres fœcundas reddit, grauidis nocet. Dolores diuersos curat, & ossib. quoque fractis vtiliter calida (cum stupa aut emplastro aliquo) imponit. Spasmũ in crurib. illita remittit. Innominatus. Sunt autẽ pleraque vt vidẽtur, ex Lullo desumpta.

¶ Noui ego mulierẽ vetulam, frigidã, cachecticã, in sudario per aquã ardentẽ intus accensam calefacto, restitutam.

¶ Sunt qui Constãtini testimoniũ de viribus aquæ ard. adducãt. ¶ Aqua vitæ præter cætera ad strãguriã & alios vesicæ affect⁹ valet: ad tertianã & quartanã febres cũ frigido humore cõiunctas, ad lupum, ad vermes, ad vlcerosum doloris sensum. Menses in mulierib. promouet. Calculũ renũ frangit & expellit, & fœtus mortuos absq; magno dolore. Fluores vteri cuiuscunque coloris emendat. Perfectam esse aiunt, quæ ex decem vini partibus ad vnam redacta fuerit, (hoc tertia aut quarta destillatione fieri puto.) Capiti illita vermes, crustas, scabiem, porriginẽ & achores sanat. Maculas in facie & alibi tollit. Oua fracta aut quibus adempta est crusta, si imponas, in ea coqui possunt. Apoplexiam, tumores, phlegmata, tenesmum & lassitudinẽ

inuncta

inuncta ſanat morpheā potu & illitu edat. Cutim mollem & puriorem reddit. Deniq; contra morſum canis rabidi valet, vulnus quoduis aqua ard. ablutū egregiè ſanatur, ita vt nihil mali ſymptomatis ſuperueniat.

Ego cùm aquam ardentem nimis calfacere & ſiccare per ciperem, mel aliquādo admiſcuit, vnde & ſuauior potus, & mitior factus eſt ventriculo frigido vtilis, per hyemem pręcipuè. Sunt qui cum aqua mulſa permiſceant, aut potius cum apomelite, quod vulgò noſtri ex fauis faciunt, &c. Aliqui caricas eo perfuſas & accēſas, calidas deuorāt. licebit & quē uis ſyrupū, pro vt morbus requiret aliū atque alium dulcem admiſcere.

Vinum ne conturbetur aut putreſcat, decima pars ardentis aquę infuſa efficit. melius longè ſulfur, ſed odore prodit dolum. Idem poteſt alumen, ſed noxia ambo valetudini vehementer obſunt, Cardanus.

Si vinum per ſaporem vaſorum vel vuarum fuerit corruptum, aqua ardente infuſa reſtituitur. Eadem vinum pendulum reſentius purgat. item vinum putre factū, & accetoſum quoque. nam acetū conuertit. Deniq; cuiuis malo aut cor-

rupto odorem & ſaporem bonum conci liat. ex bono etiam vino melius reddit, Albertus vt quidam citant. Cùm vinum infundendum eſt vaſi vacuo, plerique orbiculum ex ſulfure incenſum, immittũt: alij aquam ardentẽ, intincta in eam ſtuppa.

¶ Vinum cui datur omnis ſapor & odor in momento, & eſt res curioſa maximè pro diuitib. qui diuerſitatem vinorũ obſtentare volunt, & etiã vtilis. poſſunt enim vino hoc modo communicari diuerſorum remediorum qualitates. Herbæ, ſemina aut aromata quæuis infundãtur in aquam ardentem per horas viginti quatuor, ſic vis illorum extrahetur. Tũ aquę ſic imbutę modicũ vino bibendo miſcebitur, Arnoldus de villa noua.

Cum aqua ardente aromatibus imbuta quomodo fiat vinũ quod vulgò Hippocraticum vocant, in vinis dicam.

De quinta eſſentia vini dicam infrà ſub Titulo de quinta eſſen.

De ijs quæ arida deſtillantur, in liquore aliquo infuſa.

QVæ ſicca vel arida ſunt, deſtillari non poſſunt, niſi in liquore aliquo

quo infuſa & macerata fuerint. De his hoc in loco ſcribam:de ijs verò quæ recentia in liquore aliquo ante deſtillationem præmacerantur, inferius inter aquas compoſitas,ſtatim ab initio. Quãuis & illæ de quibus hîc agimus, compoſitis adnumerari potuiſſent. Arida igitur conterũtur primùm, deinde in aliquo liquore macerantur, vino,aceto, aqua pluuiali aut fontana, atq; his ipſis vel crudis, vel deſtillatis: Acetum quidem & vinum hunc in vſum aliâs ſemel aliâs ſepius deſtillantur:aut in alio quopiam ſtillatitio liquore. Poterunt & in plantæ alicuius ſucco macerari, eoque ſimiliter crudo,aut(quod pręſtat)deſtillato. Aqua ardens rectificata aromatib. macerandis magis cõuenire videtur,niſi nimiam caliditatem,qua vtẽtes detracto inde liquore affici poſſent, vitemus. Aliqui cinnamomum contritũ aqua fontana affuſa deſtillant,vt inter olea dicemus. Semina etiã & alia aromata,quib⁹ oleũ elicit,in aliquo ex prædictis liquoribus macerãtur. Pręſtat aũt hęc omnia, arida dico,infuſa,in cineribus igne lento deſtillari, meo quidem iudicio. De aquis virtutum ſiue aureis quæ fieri ſolent ſaluia alijſque herbis odoratis &

aromatibus in vino infusis, infra dicam inter aquas compositas: & de ijs quæ in aqua ardente infunduntur inter aqua vitæ compositas. Refert etiam quandiu infusa in vino macerentur. nam recẽtia, tenuia, rara, minori tempore indigent quàm sicca, grassa & densa: & contrita quàm integra: radices quàm semina & aromata: & ea rursus quàm herbæ. Vide superius vbi de præparatione destillãdorum pręcepimus. Vulgaris quidem consuetudo ea ferè tantùm sicca in vino infusa prius per aliquot dies destillat, quę odoris maximè gratia requirũtur, vt aromata & herbæ odoratæ. Sed reliqua etiã omnia quorũ odorem saporéque, qualiscunque is sit in liquore stillatitio, seruari volumus, rectè destillantur in vino infusa, vt supra etiam docui, vbi de aqua absynthij mentio fuit, & de viribus remediorum retinẽdis in aquis destillatis. Et sanè in ijs quæ cũ recentia sunt, & humore multo habũdãt, ideoque minus odora sunt, vt gentiana, astrãtia, iris, baccæ, iunipi, & alia: liquores ex siccis in vino aut alibi infusis magis probarim: si quæ verò rara vel tenuia sunt, aut nulli⁹ odoris, aut refrigerare & humectare debent, ea recentia potius destillanda fuerint

rint. Est quando anni tempus aut recentium inopia, ad sicca confugere cogit.

Gentianæ aqua. Gentianæ magnæ siue albæ (cuius radices pinguissimę sunt & vino infusæ: nec ipse corrumpũtur, nec vinum corrumpi sinunt, vt ipse per biennium expertus sum) libras quatuor radicum recentium, aut potius siccarum cõsisarum minutatim in duo vasa vitrea magna iuxta fornacem in zeta ponito aut suspẽdito vase diligenter occluso: & vinum generosum superfundito, vt per duos digitos excedat. Perges autẽ recẽs affundere donec radices imbibere desinant, & sic eminẽte ꝑ duos digitos vino, vt dixi, vas per mensem relinques & demum in duabus cucurbitis vinum cum radicibus distributum destillabis in Balneo Mariæ, vel in cineribus igne lento. De aqua centaurij minoris & gentianę simul in vino destillatarum, vide infrà inter aquas compositas.

Baccæ iuniperi etiam aridæ vino infusæ optimum & suaui odore liquorem reddunt: absynthium verò (dies paucos præmaceratum) per quàm efficacem & amarissimum, idq́ue magis si in cineribus destilletur, quorũ vtrũque nos experti sumus.

Pyretrum vel recens vel ſiccum vino infunditur, aut aceto ſimplici deſtillatóue.

In aqua ardente etiam infuſa, vt dixi, vim ſuam ei communicat, ſed multò efficatius hoc fieri audio, ſi contrita remedia ab initio ſtatim fęcibus vini deſtillandis (ex his enim potius, quàm vino aquam ardentem noſtri eliciunt) admiſceantur. Sic & abſynthij aquam & alias optimè parari, quidam ceu rem arcanam me docuit. ego eius rei periculũ nondum feci.

Aqua roſacea cum roſis ſiccis ſic fit. Roſis ſiccis ſuper infundit aquam, non amplius quàm vt in ea macerari poſsint. Transfer in cucurbitas vitreas aut plumbeas, & deſtilla paulatim. Vtilis erit hęc aqua in remedijs, & ad ornatum (ſeu odorem) Eſt qui libræ vni roſarũ ſiccarum, aquæ libras decem affudit, & deſtillauit ſatis bonã. Sed hoc non fit, niſi cũ ex recentibus fieri non poteſt, Bulcaſis. Si roſæ quas incarnatas vulgò vocamus, ſiccatæ, vapore aquæ callidæ humectatæ deſtillentur, aquam roſarum bonam reddent, Syluius.

Nucis vomicæ aqua ſiue ſuccus igne decerptus, aquam colore, non odore vel

ſapore

ſapore imitatur, præſtantiſsimum cõtra venena remedium, Cardanus libro ſecũdo de ſubtilitate. Et paulòpoſt, Si venenum recens ſumptum adhuc in ventriculo maneat, præſtantiſsima ſunt auxilia quæ vomitum validum prouocant, lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vomicæ. Ego per ſuccum igne deceptum, aquam deſtillatam ab eo intelligi puto. Nam & aquã nominat, quod colore ei ſimilis ſit, non item odore ſaporéque, quod aquis deſtillatis conuenit. Sed cùm nux vomica tota duriſsima ſicciſsimaque ſit, apparet ſcrobem eius oportere in aliquo liquore macerari vt aqua, vino, aqua vitę, aceto. Ego in aceto potiſsimùm macerarim, quod & venenis per ſe reſiſtit, & ad vomitum quoque ſciendum prodeſt.

Aquæ ex recentibus plantis deſtillatę (inquit Brunſuicenſis) præferri debent. Quæ ſi quando haberi non poſſunt, ſiue aliam ob cauſam, ſiue quod peregrina quædã arida tantum afferuntur, vt ſpica, ſaliunca, ſtichas, ſchænuanthos, epithymus, &c. ex aridis hũc in modũ deſtillabis. Mẽſe Maio quotãnis ante Solis ortum, cùm ea nocte nõ pluerit, & cœlum fuerit ſerenum, rorem colliges, ex prato aliquo diuerſis herbarum & florum generib

neribus virēti,nō aquoſo aut vliginoſo, neque in concauo loco,ſed potius in mō te aliquo ſi fieri poteſt. Colliges autem linteum albū extenſum per herbas trahēdo,donec roris plurimum imbiberit: tū exprimes in aliquod vas:& iterū trahendo replebis & exprimes,donec ſatis colligeris. Hunc rorem in Balneo Mariæ ter deſtillabis , & in ſole rectificabis,(nempe in arena feruente per dies quadraginta,)& ſeruabis per annum. Quocunque autem anni tempore liquorem ex herbis ſiccis deſideraueris,ſic facies. Herbarū quas in vmbra ſiccaris,(folijs deſtrictis ſeorſim ſeruatis)quantum volueris in vaſe vitreo pones , & roris aquæ ſuperinfundes ter tantùm:aut tribus vicib⁹ ita vt primū tantū infundas, vt herbę ſatis operiantur aqua,& rurſus bis tātum.deinde per duos aut tres dies in fimo equino pones,deſtillabis :iterūque putrificabis:ita vt tertiò alterius putrificetur ac deſtilletur. Hæc ſanè aqua multò præſtantior erit quàm ſi quis,vt Bulcaſis ſcribit,ad vnam aridarū roſarū (aliarúmue herbarum aut florem)aquæ communis libras decem affundat, & mox deſtillet.Medicus quidam peritiſſimus,ſi ex aridis modo iam dicto aqua
deſtil

deſtilletur in rore infuſis non ter tantū, ſed nouies deſtillato, meliorem aquam ſcribit futuram quàm ſi ex recentibus fieret, quæ multum phlegma ſecum habēt. Idem ait rorem nouies deſtillatum vires ex plantis ei infuſis non minus extrahere quàm aquam vitæ, hactenus.

Brunſuicenſis.

Rori quidem per ſe etiam vis medicata ineſt, vt in aqua eius deſtillata alibi docet, Brunſuicenſis. In comitiali morbo ſi placentulam ex farina cū nocturno rore diui Ioannis ſub cinere coxeris, ac eam in firmo dederis commanducandā ſanari aiunt, Alexander Benedictus.

De quinta eſſentia remediorum.

QVintā eſſentiam nominant ſummā & cœleſtem in quacunque plāta metallo, animali, aut partibus eorum facultatē & virtutē, quę totius eſſētiæ vi & puritate, nō vlla elemētari aut ſenſibili qualitate (etſi abſque qualitatibus nō) ſi humani corporis valetudinem cōſeruet, iuuentā extendat, ſenectā differat, & omne genus morbi abigat. De hac primus omnium Raymundus Lullus ſcripſit, omnibus ſuo etiam ſœculo medicis ignota

ignota,nec literis ꝓdita,nec vſu ipſo tẽtata. Illũ præter alios ſecuti Io. de Rupe ſciſſa,(quem tamen quidam ante Lullũ floruiſſe putat, vt ſuprà ſcripſi:ego contemporaneum fuiſſe iudico ,)Hieronymus Brunſuicenſis. Philippus Vlſtadius, & alij fortè pauci, & ipſi quidam literis de eadẽ mandarunt. Eſt autem alia ſimplex, vt celebratiſsima illa vini ſeu aquæ ardentis quinta eſſentia,chælidonię,ſanguinis humani, fragorũ,antimonij,&c. Aliæ compoſitæ , nempe cùm remedia quędam ad aliquam quintam eſſentiam iam perfectam adijciuntur, vt vires eorũ extrahat, quibus & aurum potabile adſcribi debet.

¶ Dubitatio oritur,inquit Cardanus, an aquam liceat facere temperatam,quã Quintam vocant eſſentiam. Erit autem hæc,vt docebo,æther,id eſt ſubſtãtia tenuiſsima mobilis,& quæ motu calorem temperatum retinet,& eum plurimum. Hæc igitur vires omnes conſeruare poteſt,& vitam producere. Nam cũ tenuiſſima ſit , miſcet ſe humido primò penetrãs ſolida,ac excrementa ſeparat,quæ in illo cõtinentur. Quia verò calidi plurimũ habet eijcit impurũ quicquid eſt, naturalemque ob id calorem inſtaurat.

Nihil

Nihil enim aliud eſt ſenectus, quàm naturalis caloris imminutio, imminuitur. verò, quia motus prohibetur: vt de igne dixi. ſimilis eſt enim huius ad illũ ratio. Motus verò prohibetur ob terreæ ſubſtantiæ abũdantiam. Quoniam ſola terra plurimã habet materiã, & motu omnino caret. Ergo aqua illa calore cùm ſit ſic temperato, nec cor vexabit, nec iecori infecta erit. Itaque ſola hæc iſta quę diximus præſtare poteſt. Cùm igitur ardens aqua diuturno circulationis motu tenuitatem retinens caliditatem acumenq́ue ſaporis ac odoris exuerit, æther eſt: ac tũ primum fragat. Eſt enim nihil aliud odor fragans, quàm acutus cũ moderatus extiterit. Indicio eſt qđ piper nõ fragat &c. Igitur ardentem aquam, ſi ad temperamentum redierit, tenuitate retenta, neceſſe eſt fragrantem fieri: & ſi fragrás fiat, neceſſe eſt viciſsim in æthera eſſe conuerſam. Fit & quæ iuuentutem inſtaurat aqua cum ætheri carne, fit & cũ elleboro, qualem apud patrem meum vidi. Sed hæ diuexant corpora, & iuuentutis imaginem fucatam redunt: æther verò veram præſtat, cùm eam retineat diu quàm quis habet & exornet. Sed nunquid igne qui calidiſsimus eſt, te-

nuior

nuior ęther? Certè ſic. Nam cœlo conti guus, ideoque leuiſsimus. impreſſam enim ab aſtris caliditatē circulatione moderatur tenuitate retenta, atque eodem modo hæc aqua calore ignis ad ſummā redacta tenuitatem motu ipſo refrigeratur ac temperiem acquirit, Itaq; & hæc & ęther, medium quaſi ſunt inter mortalia immortaliaq;. Locū enim cū habeat ac temperiem tum ſubſtantiā cœlo proximam corrumpi nequit. Dum verò infrà impellitur, refrigeratur, atq; ſic poſt multa ſecula corrumpitur. Itaque mediū eſt quaſi mortalis ac immortalis, cuius generis Stoici animam humanam eſſe credunt, Hæc omnia, Cardanus.

Virtus cuiuſcunque rei latet in quinta eius eſſentia, calida, frigida, humida, ſicca, &c. & idem operatur quod prius in ſuo mixto vel cum ſua materia, ſed celerius & mirabilius multis modis. Poſt deſtillationem ſuper fæces aliquoties repetitam, intercedente ſemper noua digeſtione, ſemper quælibet aqua tandiu circulari debet in fimo equino aut alibi, donec ſuauiſsimi odoris fiat. Nam fragrantia ſumma in omni quinta eſſentia reqritur. Quędā ſemel & iterū deſtillari ſatis eſt, tum circulari, & poſt dies aliquot

ſi

si quid de terra & fęcibus supereſt in fundo circulatorij, ſeparari defundendo. Eſſentia quinta vini non amplius vrit os, nec amplius eſt aqua ardēs, ſed ſubtilior, & cœlum vocatur, cui ſtellas ſuas addi dicimus: cùm diuerſarum qualitatū herbę, & contra diuerſos & morbos excellētes, in ea macerantur, vt infrà in aquis vitæ compoſitis docebimus. Solificari autem ſiue deaurari, cùm Solis, id eſt auri virtutem ei imprimimus, vt ſupra in auri potabilis mentione explicatum eſt, Hæc fere ex Lulli libro de quinta eſſentia.

Eſſentia quinta cuiuſque medicamenti millies maiorem habet virtutē, quàm antea habuerat, dum adhuc corpus elementatum eſſet, Vlſtadius

Quomodo extrahatur quinta eſſentia rerum omnium, ad applicandum illas (uires earum) corporibus humanis, ex primo libro Lulli de quinta eſſ.

QVinta cuiuſq; rei eſſentia extrahi ab ea poteſt, lignorum, fructuum, florum, radicum, foliorum, ſeminum,

lapidum, metallorum, carnium, & quarumuis ſpecierum, hunc in modum.

Quancunq; rẽ à qua volueris quintã eſſentiam ſeparare, impones in quintam eſſentiam vini (puram & perfectam vt prædictum eſt:)& expones inſolandam in vere, vel in vaſe ad ignẽ leuem: & intra tres horas habebis quintam eſſentiã rei mixtam cũ quinta eſſentia vini, quæ cõuertetur in talem naturam, qualis rei impoſitæ eſt, ſiue ea calfaciat, ſiue refrigeret, humectet, ſiccet, purget, vel cuiuſuis alterius conditionis aut odoris fuerit neque idem tantùm efficiet, ſed eodem in gradu quoque, hoc eſt non magis aut minus, &c. Poſt hæc enumerat remedia ſingulatim quæ in primo gradu calida ſunt, deinde in ſecundo, tertio, quarto: & ſimiliter frigidorum, humidorum, ſiccorumq́ue catalogos inſtituit. Deinde de gradibus remediorum & eorum mixtionis artificio in genere docet. Poſtremo addit etiam catalogos iuxta ſecundas qualitates, vt vocant. Quę omnia nos omittimus, quoniam doctis & medicis ſcribimus: neque conuenit partes ſcientiarum inter ſe confundi. Deinde lib. ſecundo per ſingulos morbos, (eos duntaxat qui grauiores & fere incurabiles vul

gò

go habentur,) docet quænam remedia quintæ essentiæ vini admisceri debeant. Scripsit & Rogerius Bacho libellum de facultatibus aquæ vitæ per 12. signa, secũdum morbos à capite ad pedes, aquis & medicamentis pro singularum partiũ & affectionũ natura aliàs alijs adiectis. Hunc aliqui Arnoldo de Villa noua attribuunt.

¶ Io. Bracescus vir in chymicæ artis mysterijs nostro seculo exercitatissim⁹ vt scripta eius testãtur, in Dialogo cuius interlocutores sunt Raymundus Lullus & Demogorgon (quẽ author Italicè edidit, vnà cum altero super expositione librorum Gebri. Ioã. Petreius Norimbergæ vtrunque Latinè excudit sine authoris nomine,) quintam essentiam illã quę ad humanã vitã conseruandam & extẽdendam faciat, non ex plantis, animalibus aut gemmis, sed ex solis metallis requirendam asserens, ita scribit Raymũdus. Cùm necesse sit vt hæc medicina omninò incorruptibilis sit, & omnia elemẽtata ĩ hoc superare debeat, necesse est vt extrahatur materia quæ ab omni corruptione quẽ alienissima sit. Demogorgõ. tñ dixisti tu in lib. quẽ de naturæ secretis inscripsisti, hanc extrahẽdam esse

de vino rubeo. Idem cõfirmat Ioan.de Rupe ſciſſa.alij verò Chelidoniam accipiendam eſſe autumant,alij ſanguinem humanum. Raym. Non parum erras, ſi perſuaſum habes philoſophorum ſcripta ex nuda ſcripta intelligẽda eſſe,maximè verò in hac ſcientia,quãto clarius & appertius loquũtur,tãtò plus obſcuritatis habent eorum ſcripta:ſimilitudini bus enim & per ænigmata locuti ſunt.

Demog. In hac re qua vſi ſunt ſimilitudine:Raim. Dicit Senior philoſophus hanc medicinam conuerti & variari de colore in colorem,& de ſapore in ſaporem , & de natura in naturam : propterea nomina eius multiplicata eſſe.

Item Minois philoſophus, Si quæratur (inquit) quare factum ſit rubrum antequam reciperet albedinem.Reſpondendum bis denigrari,bis in colorem citrinum conuerti , & bis recipere colorem rubrum. Cùm verò bis colorem rubrum recipiat, vt rubrum vinum & ſanguis humanus , videlicet poſt putrefactionem & in deſtillatione:propterea veteres per ſimilitudines loquentes vocauerunt ipſam vinum rubeum , ſanguinem humanum,& ſanguinem draconis, & his ſimilibus,&c.Paulo poſt etiam ſi

gna

gna illa quæ Io. de Rupe ſciſſa de quinta eſſentia iam perfecta ponit:nempe vt ad eam in angulo domus poſitam ingredientes omnes mirificè alliciantur: & alterũ vt ac eam collocatam in vertice turris congregentur omnes aues,quæ illam odoris ſuauitatem percipiunt,allegoricè interpretatur:vt per turrim intelligatur fornax in angulo domus poſita, in quam vitrum quod materiam continet dequoquendam ponitur : per intrantes verò domum iſtam,& per aduolantes aues ſignificentur ſpiritus & vapores illi qui virtute caloris ſurſum ferũtur ac aſcẽdunt in altum per collum longum vaſis ſiue bocciæ:qui cùm figuntur,& amplius non aſcendunt,indiciũ eſt(inquit) humiditatem aqueam iam conſummatam & materiam dulcoratam, & medicinã finitam eſſe. Et in hanc quidem ſententiam etiam Raſis fuit,Hæc ille.

De quinta eſſentia à uino extractione,ex philoſopho Vlſtadio & Raim.Lullo.

VInum quã generoſiſsimum,cuiuſcunq; coloris vinoſum potiùs quã dulce,quater diſtillabis in alembico, ita

vt cõmuniter aqua ardẽs paratur. Quod si etiam sæpius destilletur, præstabit. Perfectè destillati indicium est, si accensum

in vase aliquo (argẽteo vel stãneo) totũ cõsumatur, sic vt nulla humiditas in vase remaneat. Sic igitur præparatũ imponatur in pelecanum, id est vas vtrinque ansatũ, quod etiã vas Hermetis aliqui vocãt, per cuius ĩ summo foramẽ materia circulãda immitti potest & extrahi. Et vase diligenter lutato, & luto forti cemẽtato, & frequenti ascensu descẽsuq́; aqua in veram quintã essentiam conuertetur. Porrò vinum sic destillatum, vt diximus, cùm habeat oĩa quatuor elementa, tamen per crebram motionẽ & agitationẽ ascendẽdo descẽdoq́;, de corruptibili in corruptibile fermè transit & conuertitur. Quod si per crebrũ destillationis ascensũ ac descẽdensum crassum à subtili, impurum à puro

feparatur: quãto magis id cõtingit in destillatorio vbi millies millesies sursum ac deorsum agitatur? Hoc igitur motu existimandũ est materiã elementarẽ conuerti in substantiã inelementarẽ & corpus incorruptibile, ita vt tãtò remotior quinta hæc essentia à corruptiõe corporis elemẽtati sit, quãtò cœlũ ipsum quatuor elemẽtis incorruptibilius est. Cæterũ hac circulatione multoties iã facta, tandẽ aperiatur quod in summo est foramen: vbi ex preciosissimo & suauissimo odore cognosces, nũquid de quatuor elementis restet, quod in quintã essen. nondũ cõuersum sit. Nã si res perfecta sit, odor longè omniũ fragrantissimus prodibit. adeò excellens vt qui eo fruuntur, ex terra ad cœlum eleuati sibi videantur, & cœlesti quadam fragrantia frui. Hic vapor si in secretum aliquem domus locum se insinuet, adeò replebit totam domum, vt nihil suauius, amœnius, & odoratius vnquã sensisse videaris, res dictu mirabilis & ferè incredibilis. Quod si in fastigio turris ponatur, omne genus auium quę in vicinia sunt alliciet. Si verò excellens illa odoris gratia nondum appareat, iterum claudes in pelecanum, & diligẽter lutatum rursus impones ad

destillationem circulatoriam, quousque appareat perfecta ipsa quinta essentia, siue vt vult Raimũdus libro primo capite secundo, mercurius vegetabilis. Non solùm verò habet odorẽ illum & saporem excellentissimũ: sed etiã quandã incorruptibilem naturã circa alias medicinas. Et certè nullam habet adustionem in ore sicut aqua vitæ, neque vllam humiditatem siue phlegma: quia omnis materia terrestris & elementaris in fundo residet.

Quomodo quinta essentia facilius & minore sumptu extrahatur, in gratiam pauperum ex ijsdem.

Fimum A equinũ impone in vas B magnum & profundũ, vel in foueam ad hoc

hoc factã.& in medio fimi ponatur destillatorium c impletum materia destillãda ad duas tertias:ita vt tertia pars remaneat extra firmum vacua,vt materia ascendere & descendere possit, & sic in aquam clarissimam conuerti. Sed fimus per singulas hebdomades semel vt minimum renouandus est. Idem hoc fieri potest in vinaceis recẽs expressis per vindemiam : vel in diebus canicularibus ad Solem. Potest etiã extrahi quinta essentia ex vino turbido immundo & putrido,modò nõ sit acetosum.nam etiam ex corrupto vino, quod in bono loco natũ sit, quanquam turbato & mali saporis, optimam aquã vitæ destillari videmus.

¶ Est & alter modus sine labore extrahẽdi huiusmodi. Aquam vitæ quam inueneris nobilissimũ, Pone in vitrũ cũ collo longo habẽte in summitate foramẽ, qđ debet claudi & lutari cera ritè pręparata,(vt inferius docet Vlstadi⁹ capite decimo.)Deinde ver-

tatur vitrũ, & cũ collo imponatur in fimũ, ſic craſsior materia reſidebit in fundo deſtillatorij: quod cùm longo tempore in fimo ſepultum fuerit, tandẽ extrahetur ab ipſo leniter in forma, ſicut eſt impoſitum. Tunc videbis ſeparationem puri ab impuro, & ſubtilis à craſſo: omnis enim materia craſsior erit circa colũ vitri. Itaq; ſtilo ferreo tenui & acuto cerã perforabis vſq; ad aquã: & ſtillo extracto effluet materia craſsior, quæ in collo reſidebat. hæc cùm effluxerit tota vſque ad ſubtilem, hoc eſt ipſam quintã eſſentiam, vas digito obſtructum inuertes.

Sic habes quintam eſſentiam, ſed minus precioſam ſuperiore. Simili modo poteſt aqua ardens in vas vitreum poni, quod nõ vertatur, ſed directè in fimo ſepeliatur per aliquod tempus. Poſtea colando ſeparetur materia craſſa quæ reſidebit in fundo à ſubtili ſuperiore: ſed hæc adhuc minus precioſa eſt. Attrahit tamen omnes virtutes herbarũ, & aliarũ materiarũ, vt non ſit contẽnenda. Poſſunt & alij modi excogitari, ſed ego primum modum ex animo omnibus commendo ceu optimum & excellẽtiſsimũ, non magno labore & ſumptu paruo conſtabit, nec pœnitebit te huius vel illius.

thesaurum enim magno cũ fœnore reperies; Hæc Vlstadius capite octauo.

¶ His subijcit modũ extrahendi quintam essentiam è musto, id est vino nouo feruente in vase per autumnum, quod absque vllo vini nocumẽto fit, quem breuitatis causa, & quia ab alijs etiã authoribus, quod sciam, non attingitur (nisi à Lullo fortè) omittam.

Quibus locis Vlstadius in cœlo suo uarias quintas essentias extrahere doceat.

Quomodo extrahatur quinta essentia vini, in qua potest resolui aurum ad faciendum aurum potabile, capite xj.

Quomodo extrahatur quinta essentia mellis, quæ ingreditur aurum potabile, capite xij.

Quinta essentia ex chelidonia, c. xiij.

Ex sanguine humano, ouis, carnibus, &c. cap. xiiij.

Ex pomis, piris & alijs fructibus, capite xv.

Ex floribus, herbis & radicibus, capite xvj.

Ex anti

Ex antimonio,cap.xvij. ¶ De ijſdem omnibus leges etiã apud Lullum libro 1.de quinta eſſen.

Quintam eſſentiam vini,aliqui vegetabilem Mercurium,item cœlum & clauem philoſophorum vocant, hæc,(vt aiunt,) omnis rei per tres horas in ipſa maceratæ vim attrahit. ¶ Io.Braceſcus per vinũ rubeum à quo quinta eſſentia extrahenda ſit, allegoricè aliud quippiã & metallicum intelligi putat, vt ſupra recitauimus,vbi de quinta eſſen.in genere egimus.

Aqua mirabilis quæ contrarium efficit quàm aqua uitæ: quæ quinta eſſentia frigida appellari poteſt.

FLorum ſambuci, florum vngulæ caballinæ quæ creſcit ſuper aquas habens magna folia & florem giluũ (aliâs florum nenupharis, quod placet, & ſic Rogerius interpretatur) vtrorumque libra. Seminis portulacæ,ſem.latucæ vtriuſque libræ tres,(aliâs ſelibra.) Foliorum ſolani ſcrup.duo. (aliâs, ſolani, quantum de omnibus.) Debent autem hæc omnia recipi viridia, & deſtillari

ſepties

ſepties,ſeruariq́; in terra profunda in vaſe vitreo. Hæc aqua in Sole cùm caleſcit in meridie, vaſa vitrea vel lignea ſubtilia,imagines vel teſtas ouorum facit per aëra valore,(locus videtur corruptus,aut res ipſa falſa)pannus ex ea madidus & in ignẽ proiectus reſilit ab igne illæſus:& quicquid in ea intinctum fuerit,calorem ignis non patietur. Nec ab igne læditur pannus in iſta aqua madefactus, ſi aqua vitæ ſuper aſpergatur, & in ignem proijciatur, vel per candelam accendatur.ardet enim, ſed non conſumitur, nec vllum vſtionis veſtigium in panno relinquitur, Quod ſi pars huius aquæ ſub ardente Sole in ſcutella ponatur, & in aërem cum aſperſorio (vel aſpergillo, vt vocant) fundatur, nubem magnam & dẽſam efficit ſubitò,& calorem Solis pro magno tempore mitigat. Menſes ſiſtit,ſudorem prohibet,appetitũ excitat, dolorẽ capitis ſedat,maximè ex calida cauſa,vel Solis aduſtiõe obortum. Cancrum omninò & integrè ſedat. Denique multas & magnas virtutes habet.valet enim in calidis cauſis,ſicut aqua vitæ in frigidis. Quamobrem vſus eius eſt:in omnibus febribus tã acutis quã peracutis: in omnibus affectibus

calidis

calidis,& oculorum doloribus & capitis ex caliditate.item ad tædium (faſtidiũ) ſtomacki.ad lupum,& fiſtulam,& dolorem lateris,& calefactionem membri virilis ex coitu, & omnem paſsionem circa hæc membra genitalia ex quacunque cauſa calida. Et poſt partum mulierum per vtilis eſt,ſi pannus ea intinctus ſuperponatur vuluæ, & ſuper locum paſſionis ſi paſsio fuerit extrinſeca: ſi verò intrinſeca,ſumatur de ea, & per clyſterem in vterum immittatur. Si vitium in ſtomacho fuerit,ſumatur de ea ad dimidiam teſtam oui mane & veſperi. Virgæ intrinſecus dolenti per ſyringem inijciatur. Ad obſtructionem verò hepatis & lienis & alios affectus ex calida cauſa, linteum in eà madefactum ter die apponatur ad affectum latus. ſanguinem enim maximè purgat. Sed diligenter cauendum eſt ne pannus inde madidus ſuper ſtomachum reuoluatur.

Eiuſdem facultatis videtur aqua in libello Raymundi Lullij de aquis deſcripta,his verbis. Aqua compoſita ſecundũ reſiduum,(vt habet codex manuſcriptus, lego contrarium) aquæ vitæ : R.camphorã candidam, roſas,papauer album

& nigrum, lactucam, cichorium, portulacam, violas, solanum, capillos Veneris, cymbalariam, semperuiuum, vermicularem, rostrum porcinum, cardicellum. Folia terenda terantur & destillentur.

De Chelidoniæ essentijs omnibus extrahendis: quo exemplo industrius quisque uti poterit ad aliarum quoque plantarum essentias extrahendas.

PEr Chelidoniæ quintam essentiam aliud quippiam allegoricè intelligi Ioan. Bracescus putat, vt supra retuli vbi de quinta essen. in genere egimus.

Chelidonia (inquit Vlstadi⁹) vires innumeras posſidet: & quinta eius essentia, quam hîc elicere docebimus, etiam ipsum aurũ potabile ingreditur. Chelidoniã quum maximè matura est cũ herba, radicibus & floribus minutatim cõcisam ac in mortario cõtusam, pone in cucurbitam terream vitreatam. Cucurbita autem tota repleta, clausã, & luto septa ponatur in fimũ equinum recentem per

tres

tres hebdomadas. Deinde impoſito alē-
bico deſtilletur in Balneo Mariæ igne
ad modū lento,& exibit phlegma. Tum
fęces extrahes, & ſuper marmore quam
ſubtiliſsimè tritas in curcurbitá repones
cū alembico cæco, & in balneo Ma.per
hebdomadē relinques:aut in fimo equi-
no (pluribus diebus.) Deinde paulatim
refrigera materia,alēbicum roſtratū im
pones,& in cinerib⁹ deſtillabis,vt capite
decimo de ſeparatione olei ab ipſa terra
diximus, & exibit aqua clara cōtinēs in
ſe aërem & aquā. Separabis autē aquam
ab aëre in cucurbita recēti per balneum
M.modico igne:aſcēdet enim phlegma,
& oleum remanebit,quod ſeruabis. Tūc
iterum fęces ſuper marmore cōteres,&
quatuor partes phlegmatis ad vnā fęcū
affundes, miſcebis, incorporabis, & in
Balneo Mariæ per ſeptē dies relinques,
denique per arenā magno igne deſtilla-
bis,& exibit phlegma primū,deinde a-
qua rubicunda,ſiue potius oleū quod eſt
elemētū ignis,à quo phlegma in Balneo
Mariæ ſeparabis,vt ſupra. Cæterū fęces
relictæ quæ nihil amplius pręter terram
continēt, igne forti vrgeri & ad calcem
redigi debent per decem cōtinuos dies,
(nimirū in calcinationis ſeu reuerbera-
tio

tionis fornace,aut in ipſa fornace calcis vt ca.decimo docui.) Deinde iterũ tritæ ſuper marmore imbibãtur cum ipſo phlegmate, & deſtillentur per alembicum, donec in illa materia videas paruos lapillos albos inſtar ſalis. Et hoc ipſum ſal iterum diſoluatur cum aqua, ex qua deſtillaueris:& poſtea iterum deſtillabis, ídque toties repetes,donec ipſa terra amittat omnem impurum & terreum colorem, & ad album deducatur, (ad albedinem ceræ) & ſic terra erit rectificata.Debent autem reliqua etiã elementa rectificari, ita vt ſingula ſepties deſtillentur,aëri quidẽ & igni ad ſingulas vices affundendo phlegma & poſtea ſeparando,vt prædictum eſt.Quum autẽ faciliori via id facere volueris, diſſoluatur quodlibet elementum cum aqua ſua ꝑ partes æquales,& cetera:quę omitto,quod obſcurius tradita ſint. Eſt etiã alia via ſubtilior redigendi quodlibet elementũ in ſuam ꝑfectionem ſeu quintam eſſentiam,ſed præſupponitur,quòd elementum quodque prius iuſtificatum ſit. Deinde ponatur in vas circulatoriã in fimo equino aut in Balneo Marię per dies xxx.tunc iterum deſtilletur. Sic corpus ipſum tanquam materia craſſa

permutabitur in ſpiritum vel ſubſtantiã ſubtiliſsimam. Sunt qui idem facilius efficiunt accipiendo quatuor partes terrę, & vnam partem de vno quatuor elemẽtorum quodcunque voles, & digerendo modo prædicto, & circulãdo ꝑ dies xxx. ſic quoduis elemẽtum in quintam eſſentiam permutãt. Materia autem ſatis circulata iudicatur, quum quinta eſſen. ſuper reliquam materiam innatat.

¶ De viribus ſingulorũ chelidoniæ liquorũ. Elemẽtũ aquæ prodeſt ad omnes ægritudines corporis, calidas & frigidas. Temperat etiam omnes venas circa cor, & omnes venenum à corde expellit. Omnes qui pulmoni accidũt morbos curat. Sanguinem purgat, & hominem prę ſeruat ab omni corruptione virtutis naturalis. Prodeſt in ſumma omnibus ægris in quocunque morbo.

Elementum aëris, oleo ſimile, iuuenũ vires & venuſtatem confirmat & auget, ſi interdum cum cibo vtantur: omnem enim ſanguinis putredinem prohibet. Adurit (Cõſumit) & expellit omne phlegma ſalſum, & tollit melancholiam & omnem bilis aduſtionem.

Elemẽtum ignis quantitate grani tritici, cum vino optimo permixtũ, & infu-

ſum

ſum in fauces hominis ægroti, imò etiã ſemimortui, omnes vires corporis reſtituit & recreat, penetrat enim vſque ad cor, & ipſum calefacit, & expellit omnia venena & oẽs humidas ſuperfluitates à corde. Lullus cũ quinta eſſentia vini infundit huius olei guttulam, vt moribundos aut deſperatos reſtituat intra vigeſimam horæ partem.

Sunt qui alio modo breuiore quintã eſſentiam à chelidonia extrahãt. Chelidoniũ cũ radice & flore minutatim ſcindunt, ponderãt, & aqua fontana ſuper eam infuſa decoquunt donec ad idem põdus reducatur. Deinde in pila lapidea terunt, & ſuccum expreſſum linteo à fæcibus purgant, reliquũ ad mellis conſiſtentiam decoquũt. Poſtea in cucurbitam ponunt, ita vt repleatur dimidia: & in Balneo Ma. deſtillãtes, aquam ſeu phlegma colligunt. Deinde vaſe in cineres tranſlato, oleũ aëriũ excipiunt: cui cũ ſupnatãs alterũ olei genus viderint (aucto nimirũ igne,) aliud vas recipiens ſupponunt, in quo ignis elementũ colligitur. Horũ liquorũ vnumquẽque rectificari oportet, vt idoneus ſit remedijs corporis humani: nempe ſepties repetita deſtillatione, aquæ quidem ſeu phlegmatis in Balneo

Mariæ ita vt singulis vicibus cucurbita diligenter lauetur(purgeť) à fęcib. remanentibus, quæ admisceri debēt elemento terreo post ignei liquoris destillationē relicto in cucurbitæ fundo. Similiter aërem rectificabis septena ꝑ cineres destillatione, admiscēdo fęces cū terra. Denique liquorē ignis similiter. (Materiā verò terreā, ita vt in superiore modo dictū est.) His ita paratis vires attribuūt, easdē quas supra scripsim⁹, singulis, quas nihil attinet repeti: ea tantū in quibus differunt, adscribemus. Aqueus, Chelidonij liquor omnes à pectore calores & venena pellit. Pulmonis & hepatis obstructionib⁹ prodest. Humorē em̄ & phlegma superfluum consumit. Denique hominem intra dies nouem ab omni infirmitate liberat. Aërius liquor non atram bilem, non amaram, nec phlegma in corpore humidū obtinere sinit. Sanguinem auget, & in omnes corporis partes eū distribuit penetratione sua. Quā obrem hoc oleo vtentes sæpius venā incidunt. In ꝑiculo amittendi oculi si per triginta dies vna aut altera gutta quotidie instilletur, mirificè prodest. Liquor igneus multò efficacior est aqueo & aëreo, & iuuat vbi illi frustra tentati sunt.

Iuuen

Iuuentutem cõſeruat,ſenectam vegetã & iuuenilem reddit:cor recreat:& cum aqua ſiliginis ſumptus dicitur eſſe elixir vitæ. Porrò terrea materia rectificata per diſſolutiones,coagulationes, & calcinationes,eſt ſubtile ſal terræ,quo cum omnia metalla ĩ lapidẽ cõuerti poſſunt, & omnes ſpiritus figi habentes humiditatem radicalem. Nutrit etiã leproſos. Ex hoc philoſophi priſci lapidem fecerunt.quem philoſophicum vocant. Modus liquores prædictos intra corp⁹ ſumẽdi,huiuſmodi eſt. Tres guttas ignis chelidoniæ,tria cochlearia aquę roſarũ,modicũ cochleare de aëre ſanguineo (liquorẽ aërium intelligo,)permiſce, & propina ieiuno:ſi affectus eſt calidus, cum vino:& ſi humo exceſſerit annum vigeſimum quartũ,cum aqua vitæ. In febrib. aũt calidis,nullo modo ſumi debet,Hęc omnia Vlſtadius.

De quatuor elementis extrahendis à chelidonia,& à folijs Lauri,vide etiã Io. Ganiueti librum qui Amicus medicorũ inſcribitur,differentia quarta capite ſeptimo.

Quomodo extrahatur Quintum esse à fructibus, ut pomis, piris, prunis, cerasis, castaneis, &c. ex Vlstadio.

FRuctus minutissimè concisos & contusos in mortario terreo (lapideo,) misce tum decima parte salis cõmunis. Deinde in cucurbita cũ alembico cæco pones in fimo, vt supra dictum est de sanguine humano, &c.

Ex floribus, herbis, radicib.

PLantas bene maturas collige, cœlo sereno, Luna crescẽte & iam ferè plena: purgatas minutissimè discinde, & in pila marmorea cõtunde cũ decima parte salis: & in circulatorio seu alembico cæco fermẽtabis in fimo equino ꝑ mẽsem. Deinde in alembico rostrato destillabis in Balneo Ma. augẽdo primũ ignem vsque ad tertiũ gradũ. Tum fæcibus è cucurbita extractis & minutissimè tritis, aquã destillatam rursus superinfunde, & rursus putrificata in fimo vt prius, tandẽ destillabis, ignem minuẽdo per gradum medium. Deinde iterum teres fęces, &c. vt prius, & destillando rursus minues ignem per medium gradum. Putrefactio

quo

quoque de crescat semper per mediũ gradum: nempe ita vt in secũda digestione putrefiat per dies viginti & vnũ, in tertia per dies quatuordecim, in quarta per dies octo. Quarta autẽ destillatiõe per-

acta ponatur in circulatoriũ, (supra infráq; clausum & largũ, in medio angustũ, cũ breui rostro cauo ex summa inferioris vẽtris parte sursum tẽdẽte:) & digeratur in fimo vel balneo cũ igne primi gradus: vel in Sole, aut vinaceis, p mensem. Euadet autem liquor tãto nobilior, quáto sæpius destillatur. Et sic habes quintã essentiam: quæ tamẽ efficacior fuerit, si ex herbis, seminibus vel radicibus destillaueris aquam: & eá rursus infundas super fæces suas, digerasque per septẽ dies: & postea destilles per cineres, prorsus eodẽ modo vt supra de Chelidonio dictú est: vt singula elementa seorsim habeantur, & quidem rectificata.

De quinta essentia ex sanguine humano, ouis, carnibus, & melle.

Quinta essentia quomõ eliciatur ex SANGVINE HVMANO, OVIS ET CARNIBVS, lege apud Vlstadium capite decimoquarto. Additur eis pars decima salis, cum quo bene miscentur, putrificantur, & destillantur, idque quater alterni vicibus: & demũ circulatione longa perficiuntur, donec ad summam odoris suauitatem & substantiæ subtilitatem perueniãt: meminit & Lullus libro primo capite quarto, de qn ta essentia, sed illic addẽdum esse salem codices impressi omiserunt. Videtur autem sal rectè addi humidis reb⁹ destillãdis, illis scilicet quæ facilè putrescerent, quales pręcipuè animalium partes sunt.

Aqua preciosissima Alberti Magni. vt in libro quodam manu scripto repi. Sanguinem hominis sani destilla per vitrum tanquã aquam rosarum. Hęc illita omnis corporis infirmitas sanatur, & potu eius qcunque internus est morbus. Exigua eius quantitas sumpta omnib⁹ viribus exhaustos restituit. paralysin efficaciter curat: & ab omni futura ægritu

dine

diñe præſeruat. In ſumma omne morborũ gen⁹ curat. Ego verò neq; ex ſanguine humano remediũ hominibus fieri probare poſſum, quod etiã ſi ratio & experientia ſuaderent, religio tamẽ prohibere videtur, præſertim in tãto remediorum numero, &c. Sed neque ipſa preparandi ratio placet, in hac Alberti aqua ſi modò eius eſt, cũ ſemel tantùm & ſimpliciter deſtillari iubeat. Plus ratiõis habet quæ ſequitur cõpoſitio, ipſa quoque in eodẽ libro manu ſcripto mihi repta.

Oleum ſanctum ſiue oleum viuum, quòd vitam hominis cõſeruet, Hugonis Gordonij, quo ille plurimas grauiſsimas ægritudines curauit. Sãguinis rubicũdi de homine ſano vel hominib⁹ ſanis, ætatis annorũ viginti qnque aut triginta, libri tres. Serpentis certi, medullę bubulæ, vtriuſque libra. Deſtillentur in alẽbico bene lutato: & exibit aqua prima alba, altera pallida, tertia flaua quarta rubea & craſsiuſcula. Oleũ ſic deſtillatũ cum Luna pariter creſcit decreſcitque, quamobrem ſanctũ cognominãt. Quòd ſi ægroto qui & vires omnes & loquẽdi facultatem amiſerit, tres guttas cum vino per exiguo infũderis, mox & loquet & validior erit. Si qs quotidie huius o-

lei guttã cũ cochleari vini biberit, animo & corpore ꝑ omnia mẽbra robusto euadet: & senectutem prorogabit quàm fieri potest longissime, nec ab vllo veneno lædetur. Curat etiã fistulas, fracturas veteres & chronica vlcera, si vini lotione prius sicciora euadãt. Vulnera recẽtia triduo sanat illitu. Ficos ani internos externosque curat. Medetur varijs affectibus, lepræ, morpheæ, paralysi, & alijs. si quis ieiunus gutta cũ vini albi cochleario biberit.

Nonnulli multum gloriantur de sanguine humano sublimato, vt quidã Bartolomæus de Montagna Paduæ faciebat, sed certè ipsum præparare nesciebat: quo si vti volueris, facias sic. Sanguinem de sanguineis iuuenibus bono victu vtẽtibus recens extractum, quiescere ꝑmitte: & aquam supernatãtem abijce. deinde cũ modico salis triti fortiter agita, & in vase diligenter occluso (lutato) recon de in fimo equino per quadraginta dies. demum destilla aliquoties, super fæces semper aquam refundendo. Vltimo verò habebis aquam mirabilem, quæ cum zulabio aliquo mixta hecticis summopere conducet. Fiet autem melior si post destillationem rursus quadraginta dies in fimo

in fimo maceretur. Licebit etiam cum ſanguine alia remedia hecticis ſalubria admiſcere, Guaynerius.

De quatuor elementis extrahendis à ſanguine humano, vide Io. Ganiueti Amicum medicorum 4.7.

De ſanguine humano ſimpliciter deſtillato lege Bruſuicenſem in libro Germanico deſtillationum: Idem hãc aquã & excrementi humani, ſi miſceãtur, mirabilia quædã efficere ſcribit. Mihi animus ab huiuſmodi remedijs abhorret.

Io. Braceſcus p ſanguinẽ humanũ allegoricè aliud qppiã & metallicũ veteres inſinuaſſe putat, vt recitaui ſupra ſi vbi de Quinta eſſentia in genere ſcripſi. Vlſtadius capite decimo Cœli philoſophorũ docens quomodo fiat qnta eſſentia vini, ſingulis elemẽtis ſeorſim abſtractis: Et hoc (inquit) quod in ſeptima deſtillatione eſt deſtillatum, appellatur ſanguis humanus, quem chymiſtæ maximè inquirũt, & eſt ipſe aër, Hæc ille. Videtur autem aëris liquor qui in pleriſque deſtillatis oleoſus eſt, ſanguinis humani nomine appellari, quoniam corpus noſtrum ex quatuor humoribus tanquam elementi conſtat, ex quibus ſanguis aëri comparatur calidus, humi-

dus

dus & pinguiusculus, &c. Ioan. Bracesci verò sanguis humanus metallicum quiddam est à colore sic dictum.

De extrahēda quinta essentia à melle quæ intrat aurum potabile, lege Vlstadium ca. duodecimo, & cap. vicesimosecundo, vbi & modos diuersos præscribit ad triplicem aquam mellis colligendā, & facultates addit, de quibus cap. duodecimo nihil dixerat, & duas tātùm aquas diuersas elicere docuerat.

De quinta essentia metallorum.

IOan. Bracescus in dialogo Raymundi & Demogorgonis, cū asseruisset quintā essentiā humanę vitæ seruandæ & extendendæ vtilem non aliunde quàm ex solis metallis haberi posse, subdit tandem: Cùm autem secundum opinionem philosophorum veterum singula metalla secundum similitudinem, virtutē, nomen, colorem, & proprietatem in omni metallo sint cōprehensa, vt apertè demōstratum est in libro expositionis librorū Gebri. Igitur & hæc nostra medicina, quēuis solummodò ab vno aliquo metallorum extracta fuerit, habebit tamen nihilominus virtutem omnium metallorū & planetarum, & virtutem super totū

corpus

corpus humanum ſanandi plures infirmitates curabiles. Idem voluit ſignificare Ioan. de Rupe ſciſſa de humiditate noſtra radicali loquens, & de quinta eſſentia ſub nomine aquæ vitæ. dicit enim aquam ardentem bonam in ſe continere omnium metallorum virtutem, & nō aquā eſſe vitis, ſed vitæ: quia vitam hominibus donet. Qui hac de re plura cognoſcere volet & clarius, legat eiuſdem Braceſsi dialogū quo Gebrū interpretatur.

De quinta eſſentia extrahenda ab antimonio, plumbo, ceruſſa, ex Vlſtadio.

Eſſentia quinta ex antimonio ſic fit. Puluerem antimonij ſubtiliſsimum in corpora cū aceto acerrimo deſtillato, & relinque donec acetū in colorē maximè rubicundum vertatur. Deinde colabis acetum & in vaſe puro aliud acetum deſtillatū antimonio ſuperinfundes, & pones ſuper ignem modicum donec acetum coloretur. Hoc toties repetes, donec acetum deſinat colorari. Quicquid verò eius coloratum fuerit, per alēbicū deſtillabis in cineribus: defluet autem primo acetum ipſum: poſt hoc videbis

egredi

egredi materiam mille colorum, & hęc est illa quinta essētia quæ à philosophis appellatur plumbum philosophorum, & à quibusdam lac virgineū, (differt tamen ab illo de quo infra dicetur, inquit Vlstadius,) & ferè oleum benedictum colore refert. Hanc pones in pelecano vt circuletur per dies quadraginta. Vulnera exciccat, & vtilis est ad omnes plagas loco balsami. nam facilè & citissimè omnia vulnera curat: & apostematis omnibus mirum in modum confert.

¶ Quin etiam ex plumbo vel cerusa extrahitur quinta essentia sicut ex antimonio, superfundendo acetum destillatum per digitos quatuor, postea in fimo digeratur, vt dictum est de quinta essentia herbarum & florum. Deinde destilletur, & primò videbis ascendere ipsum acetum: post ipsum liquorem quendam oleo similem. Et hoc etiam appellatur oleum plumbi, siue quinta essentia plūbi, & habet in se quandam dulcedinem sicut oleum antimonij. Valet autem cō tra omnes cōbustiones ignis & aquæ calidæ, vt contra impetiginem & vesicas cholericas. Notandum tamen est, cerusam prius debere ablui sæpius cum aqua rosarum, colando per pannum lineum, donec

donec nihil in ipſo remaneat de puluere ceruſſę. Deinde exiccata vſui reſeruetur. Sic fieri iubet Bulcaſis, & Io. de S. Amã do ſuper Antidotario Ioan. Meſuæ.

De extrahenda quinta eſſentia ex metallis diuerſis, vt auro, argento, plumbo, ſulfure, auripigmento rubeo, ſandaracha, antimonio & marchaſita plumbea, qui voluerit leget apud Lullum in libro de quinta eſſentia.

Spiritus ſiue quinta eſſentia vitrioli laudatur à quibuſdam aduerſus comitialẽ morbum & apoplexiam. Spiritus auri ad vicia iecoris. Spiritus berylli aduerſus renum aut veſicæ calculum. Sed de his & alijs quibuſdam infra dicemus inter olea metallica & alibi.

De aquis uitæ compoſitis.

AQuæ vitæ compoſitæ propriè dicuntur, vbi remedia quædam in ipſa aqua vitæ macerata & ſimul deſtillata fuerint. Minus ꝓpriè vbi poſtea addũtur, nec deſtillantur ſimul. Sunt & aquæ virtutũ ſeu aureæ dictæ, vbi remedia nõ in aqua vitæ, ſed in vino prius macerata deſtillantur, de quibus infra ſcribimus:

&

& harum quædam plurima cũ istis quas hîc describimus communia habent nisi quòd minus vehementes minusque calidæ & siccæ sunt.

Aquæ vitæ quædam simpliciter remedijs in aquam vitæ infusis fieri iubẽtur: aliæ in aquam vitæ ter quatérue destillatam. Sunt quibus etiam tempus infusionis seu digestionis præscribitur, vt dies xiiij. &c. Quædam initio trita immittũtur, alia integra: terũtur autem post dierum aliquot fermentationem. Sunt quæ semel tantùm destillentur, aliæ bis aut ter. Et quędã in Balneo Ma. tantùm, alię in Balneo Ma. semel & iterũ, tertio verò per cineres, vt quam Vlstadius describit cap. 46. licet illic infusio tantum in vino fiat. Apud eundem cap. 44. Aqua vitæ ter destillãda describit, cuius prima aqua dicitur benedicta, secũda aqua vitæ, tertia mater balsami. Rursus quarũdã destillatio sic reperitur bis aut ter, vt aqua prius destillata semper iterũ refundatur super fæces, vt Apud Vlstadiũ capitib. 49. & 56. Item aliæ lẽto igne in Balneo Ma. detrahi iubentur: aliæ in eodem valido igne, vt descripta Vlstadio ca. 46. Nõnunquã in prima destillatione herbæ tantùm recentes & semina recentia ponuntur tum

aqua

aqua vitæ: à quibus extractæ aquæ postea adduntur ſicca odorata, aromata & alia, item mel, & iterato deſtillantur. deinde ambra, moſcho & camphora adiectis, tertiò alembicum ſemper inuoluendo cum pãnis madidis ex albumine ouorum cum farina: Vide Vlſtadium capit. 51. & 56. Quod ad materiam, nulla ferè ſine aromatibus componitur: pleriſque etiam herbæ quædam odoratæ adduntur: quibuſdam & flores & ſemina, interdum & aquæ aliȩ deſtillatȩ. Item vinum maluaticum, mel: ſaccarum, ficus: quibuſdam denique aurum integrum: ego niſi extinguatur in liquore, fruſtra adhiberi puto. Sed hæc omnia clarius exemplis patebunt. Vlſtadius Aquas vitæ compoſitas numero quatuordecim deſcripſit, quas nos breuitatis ſtudio omittemus. Aqua vitæ cum aromatibus & melle, &c. quater deſtillanda in Balneo Mariæ legitur apud Vlſtadium capite 53. & alia ſimiliter, ſed ſine melle, capite 54.

Mirabilem quandam aquam vitæ deſcribit Vlſtadius capite 56. Primum varia medicamenta recentia iubet digeri in Balneo Mariæ per dies quatuor infuſa in aqua vitæ: deinde deſtillari in cinere igne lento. Poſtea aromata & alia ſic-

ca addit, & per dies quatuordecim digere iubet, ac iterum deſtillari in Balneo Mariæ. Deinde addit cāphoram, rhabar. crocum, ambram, & moſcū. Quod ſi aquam inquit, adhuc meliorem deſideres, adijce precioſos quoſdam pulueres ſeu ſpecies confectionum diambræ, diamoſchi, diamarg. &c. & ducatos aliquot optimi auri cū ſacchari ſelibra, & tribus diebus in tepida aqua Balnei Mariæ digeres: poſtea deſtillabis per filtrum in vitris retortis bene lutatis, ita vt vinum vitrum altiore ſitu ſit quàm alterum. Et hæc aqua vitæ (inquit) excellētiſsima eſt inter omnes alias.

Aquæ vitæ, contra pleroſque morbos auxilium. In aqua vitæ quater deſtillata impone roſmarinum, cinnamomum, caryophillos, zinziber & macis, & duos aut tres florenos aureos, quib. hac ratiōe nihil decedit. Quater deſtillata vtere mane & veſperi ante ſomnū. Varia morborū genera depellit, & iuuētutē reſtaurat.

Aqua vitæ in qua maceratus ſit roſmarinus quid poſsit, vide infra in Oleo roſmarini.

Dianthos facti cum ſaccharo, vncias tres pone in tribus libris vini per triduū vel aqua vini deſtillata ſemel pro ſeni-

bus

bus,(ea ſcilicet quæ prior manat,nõ quæ poſterior :)præterea deſtilletur ꝑ filtrũ. quidam in alẽbico deſtillant, & ſeruant ad vſum. Alij miſcent roſatę nouellę partem ternam,vt remittant caliditatem & ſiccitatem dianthos.

Aqua uitæ contra peſtem.

R. Rutæ,ſaluiæ,florũ lauẽdulæ, maioranæ abſinthij,roriſmarini,roſarũ rub.cardui bened. pĩpinellę,tormẽtillę,valerianę,granorũ iuniperi, baccarũ lauri,terrę ſigil.boli Armenę prępar. ana drac.duas. Dictãni,angelicę,biſtortę,corticũ citri,melliſſę,zedoarię, inulæ camp.gentianę,rhapõtici,ana drac.tres. Coriãdri pręp. florũ borraginis,bugloſſi ſandali albi & rubri,ſeminis acetoſæ, baſilici rhabarbari ben albi & rubri,granorum paradiſi,piperis, ana ſeſquidrachmã. Zinziberis drac.duas. Cinnamomi,croci,ſpecierũ cõfectionis contra peſtem electuarij liberantis,elect.de gemmis,diamoſchi dulci,diacameron,diambræ ,diarhodõ abbatis,lætificãtis Almãſoris ana drachmam. Calami arom. caryophyllorũ,macis, nucis moſch. cubebarum,cardamomi,galangæ,agallochi,

ana ſcrup. duos. Oſsis de corde cerui, ſpicæ nardi cãphoræ ana drach. ſemis. Folia auri octo. Moſchi ſemiſcrup. Theriacæ electæ vnc. quatuor. Mithridatij vnc. duas. Vini ſublimati rectificati menſuras duas. deſtillentur per alembicum.

Aqua uitæ contra peſtem, à quodam noſtri temporis medico Solodori in Heluetia anno Domini 1547. magno & mirabili ſucceſſu comprobata, ita ut uix decimus quiſque ex infectis qui eam ſumpſerunt, perierit.

R. Margaritas optimas, hyacinthũ orientalem, matrẽ perlarũ, corallos albos & rub. de ſingulis vncias duas. Vnicornis cornu ſeſcunciam. Croci, myrrhę boli Arm. terrę ſigillatæ, zedoarię Venetæ, ligni, aloës eboris. Mithrydatij. Theriacæ Alezandrinæ, cinnamomi electi, ben albi & rubei, corticum citri & ſeminum, ſingulorũ vnc. duas. Sandalorum omnium, de ſingulis ſeſcunciam. Oſsicula de corde cerui numero duodecim. Granorum pæoniæ, baccarum iu nipe

níperi, vtrorúmque numero ſexaginta. Conſeruæ bugloſſæ vnc. duas. Radicum tormentillæ, dictamni vulgaris, inulæ, aſtrantiæ, chelidonij, Libyſtici vulgaris, morſus diaboli, ari, Valerianæ, ſaxifragę illius quam Germani bibinellam vocãt, angelicæ de ſingulis iſtarum ſtirpiũ radicibus vnc. duas. Saluiæ, ſcabioſæ, rutæ, mentaſtri, pulegij, centaurij minoris, abſynthij, roſarum alb. & rubr. de ſingulis manipulum. Liquorum deſtillatorum, roriſmarini, gentianæ, meliſſæ, betonicæ, roſarum ſylueſtrium, ſonchi ſiue cicerbitæ quam noſtri carduum ancerinum vocant, cardui benedicti, hyſſopi, florũ boraginis, plantaginis maioris, iridis, ſingulorum vncias quinque.

Liquores deſtillatos, vt decet, in balneo Ma. miſcebis cũ optĩo vetere vino Alſatico, aut potius cũ aquæ vitæ ſexies deſtillatæ libris quatuor, in valida cucurbita vitrea menſurarum quatuor capace: quã bene lutatã per quatriduũ in Balneo Ma. relĩques. Deĩde hyacĩthos, corallos, marguaritas & matrẽ perlatũ in calcẽ rediges igne vrendo, & ſuper marmore cõteres diligẽtiſsime, ita vt nulla amplius aſperitas tactui ſe offerat. Hũc puluerem in vaſe aliquo impones, & cũ aqua roſa-

cea dilutũ defũdes:& quicquid aſperiuſculũ remanet,quod nõ miſcetur cũ aqua iterũ teres & denuo dilues.Corallos quidẽ tritos liceret per dies quatuordecim in ſucco berberis impoſitos in aquã reſoluere,qui mod⁹ melior videtur.Poſt hæc radices mediocriter contundes,& ſimili iuniperi & pæoniæ ſemina:herbas verò diſcindes. Deinde in validam cucurbitã vitream ſex menſurarũ capacem immites herbas,radices & gemmas cũ roſacea dilutas , & ſuperinfundes aquam vitæ quæ cũ liquoribus ſtillatitijs in Balneo Ma.digeſta eſt:& luto ſapientię munitã cucurbitã impones in foueã quam in loco humido excitâris , vt in cella aliqua ſubterranea, altitudine duorũ cubitorũ, longitudine & latitudine ferè quatuor cubitorum , quam fimo equino & calce replebis alterno ſitu ſtratorum,vt vocãt ita vt pedes duos ſupra foueã emineant, In huius medio cucurbitã relinques per menſem.Deinde paulatim remoto fimo auferes eam : & materiam quã continet deſtillandam in ſex minores cucurbitas diſtribues,& in Balneo Ma.deſtillabis igne tam lento,vt ab vnius guttæ ad alterius delapſum decem vnitate ordine numeres. Omninò enim cauendum eſt,

nē iusto calidi⁹ sit Balneū. Peracta destil latione fæces in singulis cucurbitis relictas rude siue bacillo aliquo mediocriter agitabis,& aquam à singulis detractam denuò superinfundes,ac iteratò destillabis igne lento,vt prius. Hac etiā destilla tiõe finita,fęces omnes effunde:& liquores in sex cucurbitis collectos distribue in duas cucurbitas,quarum vtraque tres mensuras capiat,& in Balneo Mariæ leniter destilla. Sic habes thesaurū & incomparabile aduersus pestem remediū.

Vsus est tum ad præseruandū,tum ad curandum,imperato sudore post eius potum,& cætera. Cùm primum autem aliquis se peste infectū senserit, (modo ne post vigīti quatuor horas id fiat, post enim id tēpus nulla aut minima remediorum spes,) semuncia huius liquoris epota, in lecto mediocriter opertus sudorē expectet,in cubiculo, vbi aëri aditus sit reclusus. Incipit autem sudor ferè post sesquihoram, & perferri debet vt minimum tribus horis: præstabit autem si paulò plus vel quatuor hori sudetur, nullo interim potu admisso, & facie subinde abstersa linteo. Postea paulatim remotis stragulis & absterso corpore,cùm surrexerit æger,hordeum co-

ctum, aut paucam tostam farinam arenæ in iusculo edet admixto aceto rosaceo, aut simplici, quod etiam per dies octo semper admiscebitur cibis eius. Pro potu sumet hordei decoctum cum passulis & glycyrrhiza, bene refrigeratum, quantum libuerit: & vino per tres aut quatuor dies abstinebit, postea diluet aqua. Cibo igitur post sudorem sumpto, lectus nou' egro parabitur, aut permittetur ei pro arbitrio in cubiculo, sed absque aëre, versari per tres quatuórue dies. Quòd si à sudore internum calorem adhuc perceperit, bibat liquorẽ destillatum ex refrigerantibus, vt papauere erratico, moris, intybis, floribus sambuci, aut acetosa. Et si inter sudandum, vt sæpe fit, anthrax aut bubo exoriatur, hoc remedio vteris. Cepam parte aliqua rescinde excaua, & in cauum impone theriacam, tormẽtillam, dictamnum diligenter trita partibus æqualibus, & partẽ rescissam repone, & inuolue stuppa humida, & sub cinere per sex horas assato: tum in pila tritam, per linteolum aceto rosaceo affuso exprimito. Inde madidum linteolum loco impones, & quoties inaruerit, rursus madefacies.

Quòd si quis semel in mẽse semuncia

huius

huius liquoris pota ſudauerit, præſeruabitur. Proderit etiã ſi quis quotidie mane vnam aut alteram guttam ore aliquã diu retinuerit.

Aliam aquã vitæ tum ad peſtem tum alios morbos commentatam deſcribit Vlſtadius cap.46.

Aqua vitæ ſeu quinta eſſentia, cuius præſentaneus eſt effectus aduerſus venena, preſertim ex animalibus morſu ictúue relicta, à Mattheolo Seneſi deſcripta libro 6.commentariorum in Dioſcoridem. libra antidoti noſtræ iam deſcriptæ, (cuius deſcriptionem nos breuitatis cauſa omittimus, licebit autem eius loco ponere optimã theriacã, vel Mithridatium vel aliam efficacẽ antidotũ) & libra ſyrupi de corticibus citri, miſceantur cum libris quinque aquæ vitæ toties diſtillatæ, vt ad quintam eſſentiam peruenerit, & ponantur in cucurbita vitrea duple capacitatis, (hoc eſt librarum quatuordecim) & eam bene lutatam tandiu leuiter commouero, donec antidotus tota reſoluatur & miſceatur cum liquore. Sic per mẽſem relinques, bis in ſeptimana ſimiliter mouens aut agitans. Exacto menſe aquã claram, quæ ſupra antidotũ in fundo ſubſidẽtem aſcendit, paulatim

& leniter defundes in aliud vas vitreum, & optimè obstructum reseruabis. Hic liquor tā efficax est, quod innumeris experimētis mihi constat, vt si media eius vncia è vino bibatur, aut cū aliqua aqua destillata idonea aut etiā per se, hominē veneno ex morsu ictúue cuiuscunq; animalis infectū restituat, etiam & vocē & sensus iā amiserit, & magna cū admiratione omnium reuocet. Vt plurimū etiā humores iam infecti, vomitu reddūtur. Eadem vis est contra venena quę quis in cibo aut potu sumpserit. Est enim huius liquoris vis adeò subtilis & efficax, vt vel momento temporis omne corporis venas penetret. Similiter etiam alijs multis & diuersis affectibus medetur, vt eruditus quisque medicus per se æstimabit: imprimis verò pestilentiæ resistit, tum præseruando tū curando infectos, Hæc Matthæolus. Aqua vitæ ad cholicam affectionem. In mensurā aquæ vitæ rectificatæ immittes cinnamomi semūciam, nuces moschatas duas aut tres, caryophyllorum scrupulos duos, singula trita, diei spatio, & destillata inde aqua in alembico vitreo. cochleare plenum ægro propina, Andreas Furnerius.

Aqua vitæ Georgij à lapide. Cinnamomi

momi, cubebarum, zinxiberis, nucis moſcatæ caryophyllorum, galengæ, ſingulorum vncia. Saluiæ recẽtis vnciæ quatuor. Vini ſublimati ſexies ex vino optimo & non ex fęcibus, ad pondus omniũ, id eſt vnciæ decem.

Deſtillatæ per alembicum aquę quotidie tantùm ſumi debet quantùm auellana caperet. Hac vſum aiunt M. Gallum phyſicum Caroli Imperatoris, & vixiſſe annis 124.

Aqua virtutum nobiliſsima, auro & argento præferenda, ex libro quodam manu ſcripto. Caryophyllorum, cinnãmacis, galãgæ, zedoariæ, baccarũ lauri, granorum paradiſi, ſingulorum ſemunciam. pulegij, ſaluiæ, hyſſopi, rutę, betonicæ, ceri folij, camphoræ, ſerpentinæ, ſingu. ſemunciam. granorum iuniperi, ſem. fœniculi, ſem. petroſelini, ſem, aquilegiæ, ſileris montani, florum cocti, ſem. apij, herbæ paralyſis, caſtorei, ſing. drachmas duas. Libyſtici, ſpicæ nardi, cubebarum ana vnciam. Pimpinellæ vncias duas. diatr. (vox eſt corrupta) drachmas duas. Hęc omnia in vino deſtillato per dies quatuordecim, deinde colabis vinum, ſpecies cõteres, & rurſus admixtas vino per dies octo relĩque & deſtilla:

& tan

& tandem inijce aliquot folia saluiæ recentia. Vires ei attribuuntur eædem omnes qui supra scripsimus in aquis virtutũ, quę circiter viginti vni ex eis attribuũtur. Sanitatis conseruatio, iuuẽtutis restauratio, & aliæ quæ etiã ferè simplici aquæ vitæ rectificatæ adscribuntur.

Aqua vitæ quædã in libro quodã manuscripto contra leprã & pestilentiã cõmendatur: ad cuius compositionem fumus terræ, vrtica minor, folia bedeguar in vino macerãtur in Balneo Ma. per mẽsem, deinde destillantur iniecta etiã auri in puluerẽ redacti drachma: deinde additur vinũ destillatum quod cum pipere sit decoctum, vt æqua sit vtriusque liquoris portio: qui iuncti & per octo dies simul in balneo Ma. macerati iterũ destillãtur. Huius aquę cochleare quotidie mane bibi iubetur per mensem, & loca leprosa inungi. Purgari ea sanguinem aiunt, & congelatum dissolui, & totam corporis temperiem inde mutari: & si credere fas est, omnes ferè morbos curari.

Aqua vitæ Emperici cuiusdam, ad diuersos morbos peculiari quodã & egregio apparatu composita. Pedis coruini, iuæ moschatæ, saluiæ, turionum ebuli, betonicę, hyperici, chamædryos, sam-

sufchi

ſuſchi, chamæpityos, origani, pulegij, hyſſopi, rutæ, caryophyllatæ, gentianæ, ariſtolochiæ rotũdæ, ſingulorũ manipulus ſeſqui. Polypodij, ſchœnoanthi, ſpicæ, caſsiæ ligneæ, folij, ſingulorum drachma. Baccarum lauri drachma ſemis. Chamęmeli drachmæ duæ. Nucleorum perſicorũ, balſamitæ, pimpinellæ, chelidoniæ, agrimoniæ, ſingulorũ vncię duę. Roſmarini vncia. Dictamni tormẽtillæ ſcabioſæ albæ, ſingulorũ vncię quatuor. Seminis bardanę ſeſcũcia. Aniſi, fœniculi, ſerpilli, [alkekengi,] granorum iuniperi, petroſelini, ſingulorũ ſemuncia. Sauinæ, naſturtij, vtrinſque manipulus ſemis. Carui, cumini, ſeſelios, ſingulorum drachma ſemis. Cineris veſpertilionis, tamarici, radicis ireos cum floribus, ſingulorum ſemuncia. Ex his omnibus fiat puluis qui diuidatur in ſex partes: quarũ vnam pones in aqua vitæ ter deſtillata, & relinques fermẽtari per diem naturalem: tum deſtillabis, & poſtea aliam partem pulueris in aqua iſta deſtillata fermentabis deſtillabisq́; ſimiliter. & ſic deinceps ſingulatim cæteras quoque partes omnes fermentatas deſtillato, & vltimum liquorem ſerua. Deinde Nucis moſchatæ macis, cardamomi, folijs, cinnamo

namo

namomi, zedoariæ, ſingulorum vnciæ tres. Agallochi, ſandali albi & rubei, ſingulorũ vnciæ duæ. Oſsiũ de cordibus ceruinis, vncia. Theriacæ veteris, vncia. Zinziberis, amomi, cubebarum, granorũ paradiſi, galangæ, piperis, ſingulorum vnciæ quatuor. Moſchi electi vncia vel plus, ſaltem non minus ſemuncia. Trita hęc omnia ponãtur in prędicta aqua per triduum. deinde iterum deſtillentur lento igne in balneo Mariæ ter, ſemper refundẽdo aquam abſtractum ſuper fæces.

Tandem adde huic liquori olei oliuarum clariſsimi quartam partem, & tantũdem mellis optimi deſpumati, & cùm per diẽ quieuerint, deſtilla vt ſupra. Vtilis eſt hic liquor dolori capitis, epilepſię, maniæ, vertigini, obſcuritati viſus, deficienti auditui, pectori obſtructo, cardiacæ: item cõtra venena, chiragram, podagram, guttam, arthritin. Sanguinem purgat, febres omnes de frigida cauſa tollit, ſtomachũ roborat. Curat cholicã, ileon, diabeten, ſplenis & iecoris obſtructionem, aquam hypoſarca, & paſsiones omnes ex frigida cauſa natas. Denique ſelectiſsimum eſt remedium pro conſeruatione corporis. Propinatur quantum dimidia nux auellana caperet cum cyacho

cho puri vini albi.

Alia. Mellis deſpumati libram. Aquæ vitæ ſelibram, ligni aloës vncias tres, Gummi Arabici vncias duas, Nucis moſcatæ, galãgæ, cubebarum, cinnamomi, maſtiches, caryophyllorum, ſpicę nardi, moſchi, ſing. drachmas tres, Ambrę drachmas duas. Hæc omnia pariter trita miſce liquidis, & deſtilla. Hæc aqua fœtentem animam emẽdat, dẽtes dealbat, ſurditatẽ & tineam capitis curat: & omnia vulnera ſanat, ſi intinctũ ea linteum ſuperponatur, denique iuuentutem cõſeruat, & amiſſæ ſpeciem reuocat.

Aqua magnæ virtutis in paralyſi, quã amicus quidã ceu experimentis cognitã nobis communicauit. Caryophyl. galãgæ, zedoariæ, nucis moſcatæ, piperis vtriuſq;, baccarum iuniperi & lauri, corticum citrij & arantij, zinz. albi, foliorum ſaluiæ, ozimi, libanotidis, ſambuci, menthæ, pulegij, gentianæ, florum ſambuci, roſarum rub. & albarum, ſpicæ, ligni aloës, cardamomi, cubebarũ, calami aromatici, ſtichadis Arabicæ, chamædryos, chamępityos, macis, mercurialis, ſem. artemiſię, caricarum, paſſularum, dactylorum ſine oſsib. amygdalarũ dulciũ & amararũ, pineorum, ſingulorũ drachma.

con

consolidæ vtriusque, virgæ pastoris, ben albi & rubr. singulorum drachmæ duæ. Scolopēdrij sequidrach. Laureolæ drac. semis. Mellis albi drach. quinque. Sacchari libræ tres. Theriacæ, Mithridatij vtriusq; vnciæ quatuor. Aquæ vitæ quater destillatę libræ sex. Destillētur in vase duplici, lento & continuo igne, donec mutetur color, tunc muta recipientē, idque ter facies.

Compositiones duæ aquæ uitæ ex Raymundi Lulli libro de aquis.

IN sequentibus aquis vitæ compositis etsi Raymūdus non exprimit vinúmue medicamētis an aqua ardēs, vt simul destillentur, addi debeat: visum est tamē hoc loco eas recensere, quòd Raymūdus videatur omninò in aqua ardēte hæc remedia destillari velle, potius quàm in vino, vt qui vbique liquores perfectiores & sæpius destillatos probet.

R. radicum fœniculi, rusci, capillorum Veneris, asparagi, raphani, petroselini, eryngij, milij, solis, endiuię, scariolę, singulorū partes ęquales. misce & lēto igne destilla. (Apparet hunc liquorē mouēdæ vrinæ, & aduersus calculos vtilem esse.)

Alia

Alia.R.Caryoph.nucis mosc. masti-
ches,doronici,zedoariæ,galangæ,pipe-
ris longi,corticum citri,saluiæ, sambu-
ci,(forte sansuchi,)anethi,spicæ nardi,li
gni aloës,cubebarum,cardamomi, lauē
dulæ,mētæ,pulegij,origani,calami aro
matici,sticados vtriusque, chamedrios.
chamepithyos,singulorum partes ęqua
les,& parum moschi. Trita destillentur.
(Facultates sunt eædē quæ aquæ vitę sim
plicis sed longè efficaciores. Vel eædem
quæ supra alijs aquæ vitæ compositis ex
pluribus medicamentis attribuuntur.)
Deinde seqtur aqua ex multis remedijs
frigidis composita(non suo loco, vt vide
tur)quam supra commemoraui in Essen
tia quinta frigida. Deinde subijcitur
Aqua vitæ perfectissima, (vt vocat:
nimirum quòd ex plurimis ijsque cali-
dissimis composita sit.) R. Euphorbij,
serapini,opopanacis,pyretri, capparis,
chœnoanthi, spodij bedellij, piperis
longi & albi vel nigri, cubebarum, ca-
storei, zedoariæ, singulorum partes æ-
quales.quibus addes mastichen bonam
& parum ambræ, croci & ossis de cor-
de cerui.Item R.omnia antedicta in a-
quis cōpositis,& igne lento destillētur.
Est enim aqua mirabilis,& remediorum

omniũ mater ac princeps :cuius mirabiles & innumerę ſunt virtutes contra oẽs paſsiones frigidas. Et fit tali modo, &c. Subiungit autem deſtillãdi modum per ſerpentinas, vt vocant, & alia addit quæ omnia aquæ vitæ ſimplici conueniunt, vt codicem noſtrum librarij culpa muti latum exiſtimem.

De remedijs quæ Aquæ uitæ miſcentur citra deſtillationem: primum intra corpus: deinde extra.

SAepe inſtrumenta, tempus aut ſumptus aliquẽ deficiũt, quò minus medicamenta quorum vim impreſſam vellet (ſeu per metempſychoſin quandam) in Aquam vitę per deſtillationem ei admiſceat, qui vnus miſcendi optimus modus eſt. Nam & per digeſtionem ſeu præparationem in moderato calore primùm aliqua mixtio fit, deinde in deſtillatione dupliciter, vaporum primò per minimas & tenuiſsimas ſpiritum partes, deinde guttatim cùm in aquam concreſcunt, mixtionis verò omnis perfectionem & colophonem circulatio imponit, & ſanè nulla quam homines moliuntur

liuntur mixtio,proprius imitari poteſt naturalẽ.Quod vel hoc argumẽto à fine & effectu ſumpto conſtat:quoniam hoc modo parata & mixta,minus quàm vllo alio corrũpuntur:& ſimpliſsimã quãdam puriſsimámq; eſſentiã nacta, vt omninò ad ſenſum ſimplicia, & æthereæ ſeu quintæ eſſentiæ ſimilia videãtur ad incorruptionem quandã,quoad eius fieri poteſt,perueniunt.Hoc quidẽ conſtat quo quæque res minus exactè & per omnia mixtas è quibus cõſtat partes habuerit,eò viciniorẽ eſſe corruptioni: quòd primum & præcipuè in ijs quæ meteora dicũtur corporib⁹,deinde alijs multis ſiue p naturã ſiue p artẽ mixtis,facilè intelligitur.Sed qm̃ in diuerſis adeò hominũ cõditionib⁹ alijs de cauſis impediti, nõ ſemper quod optimum eſt ſequi poſſunt,ſi quinta eſſentia fieri nõ poſsit,ſecunda ſaltẽ aut tertia,aut quotquot licuerit,deſtillationes lento igne repetãtur. Multò melius enim omnis mixtio peragitur paulatim & lẽtè,quàm ſubitò & violenter. Et ſi deſtillare ſimul cum aqua vitę remedia,(quorum vim miſcere ei deſideramus) nõ licuerit:contrita ſaltẽ aliquãdiu in ea macerentur: atrahit enim ad ſe omnium ei impoſitorũ vires.

Extat Arnoldi de Villa noua liber, aut Rogerij potius quem manu scriptũ habeo, in quo docetur sigillatim ad quos affectus & morbos, quæ medicaméta in aquã vitæ maceranda infundi debeant, p singulas corporis partes, quas ille duodecim zodiaci signis attribuit.

Gentianam aduersus grauissimos quosdam morbos & venena antidotum esse optimũ multis hactenus seculis notum est. sed multò efficacius pollinem eius cũ aqua ardente faucibus pecorum quæ veneno in cibo potúue vel morsu ictúue læsa sciunt aut suspicantur, quidam infundunt: & si gentiana deest, ipsam aquam ardentem per se. Ad hominis morborum quorundam remedia, pręsertim thoracis, apomeli addi potest. Nam & alioqui in delicijs quibusdam apomeli cum aqua ardente mixtum, & madidus eo tostu panis pro ientaculo sumitur. Poteris & arte destillatam ex gentiana cum vino aquam apomelite aut vino aromatite dulci contra diuersos morbos propinare.

Absyntites vinum præstantissimum aliqui hunc in modum parant. Absynthij, præsertim sicci, comis aquam ardentem optimam super infundunt, & tantũ dem

dem vini maluatici. huius cochlear paruum miſcent cum paruo vini hauſtu & propinant. Sic ſtatim & efficaciter fit, & diu conſeruatur. ego in cholica aliquā do feliciter propinaui. Eadem ratione in alijs etiam tum herbis tū aromatib⁹, & cær. vti licebit. Nam & breui tempore ſic virtus extrahitur: & gratior fit potus, & ſatis longo tēpore cōſeruatur.

Aqua vitæ viridis. Meliſſæ & balſamitę: quas in vmbra ſiccaueris, illius vncias tres, huius duas, infunde in libras quatuor aquæ vitæ quater deſtillatæ in Balneo Mariæ per dies octo: deinde vtere ſiue p ſe, ſiue admiſcēdo ei alias aquas vitæ compoſitas, ad confirmandum ſtomachum. Oportet autem in vmbra ſiccatas eſſe herbas, vt viridis & pulcherrimus color reddatur. Nam ſi in ſole ſiccaris, aqua fiet obſcura ſeu ſuccus alicuius herbæ, Vlſtadius capite 56. Licebit & alijs coloribus tingere, qui ſimul & coloris gratiam & remedij vim augeant, vt croco, paſtinacis luteis & rubentibus aridis. Sunt q per æſtatē ceraſa acida nigra addunt, vnde etiam ſapor fit gratior, & calor nimius remittitur.

Aquæ ardenti quidam inijciunt mentā conciſam & cōtuſam, inſolantque per

quatuor aut quinque dies, postea collāt & rursus insolant. Hac extremum nasum illinunt aduersus corruptum & pestillentem aërem.

His subijciam aquæ ardentis usum cum alijs medicamentis extra corpus.

Multi vnguentis calidis, qualia sunt, Martiatum, Arragon, diathæa, vsus tempore aquæ ardentis aliquid miscent, & ita inungi iubent.

Aqua cerebro calorem fouens ac restituens, qua perfricandum est caput. Aquæ vitæ vnciæ duæ. Moschocarij. caryophillorum, sampsuchi, cubebarū, piperis longi, sing. drachma semis. Trita misceto, capitique infricato aliquandiu. Sunt qui euphorbij scrupulum semis addant, Epiphanius Empyricus, alij alia odorata & calida addunt, vt Saluiæ vncias sex. Rutæ, zinzib. granorum paradisi, sinnami, florū rorismarini, corticū citri, ana semunciam. Olei laurini vnciam. Spicæ drachmam. Castorei sesquidrachmam. Et in destillato liquore suspendunt moschi & ambræ, vtriusque granum. Hunc illitum capiti prodesse aiunt, etiam odore, paralysin & apople-

xiam aduertere.

Aqua mirabilis ad pudendorũ abſceſſus, eiuſdem. Ouorum vitellos tres ad duritiem toſtos & minutim inciſos pila contere: aquæ vitæ eminam ſupinfundes cũ ſcrupulo aluminis, drachmis duabus camphoræ & dimidia æruginis, ſingulis contritis. Macerata aliquãdiu per linteum validè exprimes. Hoc liquore imbuta linamenta ter quatérue per diẽ vlceribus imponãtur, miraberis effectũ.

Aqua pro lauandis partibus paralyticis. Myrrhæ, aloës, ladani, terebinthinæ, caſtorei, ſing. drachmas duas. zedoariæ, galange, cubebarum, nucis moſch. piperis longi, pyretri, ſingulorum drach. tres. Herbæ paralyſis, iuæ arthriticæ, ſtichados Arab. ſaluiæ, ſampſuſchi, mẽtæ, pulegij, centaurij minoris, roſmarini, ſingulorum ſemuntiam, Omnia trita infundes in aquæ vitæ deſtillatæ libras duodecim per tres dies: Vt reperi in libro quodam manu ſcripto, ſed fortè nimia eſt aquæ vitæ menſura. Nam ad ſingulas libras eius, ſex drachmę tantùm (cum ſcrupulo fortè) ſpecierum adduntur.

In Catholico morbo interdũ fauces & guttur ex prauis deſtillationibus ero-

dūtur,quibus nisi succurretur, sæpe gar gareon absumitur,sæpe vsq; ad ossa trā sit corruptio. Itaque purgationes & diuersiōes fieri debēt,&c. Fit & aqua ad id mirabilis.Destillat̄ theriacha in aqua vitæ & aceto per alembicū,aqua exit limpidissima virtutum multarum:pręcipuè autem valens vbi profundius cōduci vis medicamēti debet.si ergo bolum Armenium aut sphragida in ea dissolueris , ac partes erosas tetigeris,& seminaria eius contagionis absumes , & erosionem omnem sanabis,Fragastorius libro tertio de contagione.

De aquis destillatis compositis,sed alijs quam cum aqua uitæ.

AQuas quæ ex duabus aut pluribus medicamentis permixtis destillatę sunt,compositas voco . Harum alię medicinales sunt,alię odoriferæ,alię cosmeticæ,id est ornandi gratia inuentæ.Sunt duæ simul duo ex his aut etiam omnia præstent.nos vnamquāque tamen ad vnū genus referemus,in quo scilicet magis exellit. Medicinalium rursus aliæ intra corpus sumuntur , aliæ extra tantum adhibentur,aliæ vtrobique. Nos duo

duo tantum capita instituemus. Nam licet quædam vtrobique vsurpentur, magis tamen vel intus vel extra.

Nunc earum quæ in corpus sumũtur quædã simpliciores sunt quas priore loco describemus: secundo ex pluribus cõpositas. De aquis vitæ compositis, vbi species in aqua vitæ simplici macerantur, separatim scripsim⁹. Hîc reliquas vt dixi, & quas caponum aquas vocant ponemus, & vnam cum medicamentis aliquot in sanguine porci infusis.

In vino macerari & postea destillari, de ijs præcipuè herbis & medicamentis institutum videtur, quę per se parum succi habent, vt saluia betonica, melissa, absynthium, &c. quæ insuper odorem suũ attrahẽte illum ac imbibente vino, nec ob tenuitatem dissipetur, ita firmius retinent. Dicemus autem hîc etiam de quibusdam in vino macerandis, sed recẽtibus. Nã supra de aridis in vino alióue liquore maceratis atque ita destillatis egimus.

Betonica, vulgò dicta [eerenbrensz,] in vino per dies aliquot maceratur, & similiter melissa. Vires nimirum eædem sunt, sed efficaciores tenuioresque, quã herbis ipsis per se.

Meliſſa id eſt citraria(inqt Lullus)ponatur in vino ad deſtillandũ. Huius vini cochlear bibatur à ieiuno. Intellectum & ingenium acuit, memoriam auget. Cui lingua impeditur, is linteum hoc vino madidum linguæ imponat, & rectè loquetur, niſi balbutiat naturaliter. Epilepticus cum pauca theriacha ieiunus bibat, & pfectè curabitur. Curat anhelitũ fœtentem, & aufert dolorem dentium. Carnes vel piſces in eo poſiti nõ putreſcunt, & ſeruari poſſunt quãdiu libuerit. Vino corrupto infuſum, id reſtituit. Calculos frangit, vrinã & menſes prouocat. Valet cõtra illiacos & renũ dolores. Cõtra ſcrophulas bibi debet, & amplaſtrũ ex herba fieri. A ieiuno pota rũpit omnes internos & latentes abſceſſus. Sanat oẽs punctiones, quæ ad cor aut latera feruntur. Omnib⁹ vermiũ intra corpus generib. aduerſatur. Omnes denique corporis tũ viui tũ mortui corruptiões tollit, & omnia quę tangit ſanat, ſeruátque in bona ſanitate & bona virtute. Spirit⁹ exhilarat, omnibus mẽbris cõfert, & ſanat omnia genera guttarũ frigidarum. Neruos ſup omnia cõfortat, Vtiliſsimũ eſt cõtra ſcabiem ex frigore generatã. Viſum bibentis acuit: caliginem & lachry

chrymas & superfluos humores oculorum tollit. Pectori salubre, concoctioni vtiles contra malos humores quib impeditur. Cũ bono vino potũ, appetitũ ciet. Labes, lẽticulas siue maculas faciei inde ablutæ abstergit. Quod si adiecto pauco balsamo facies lauetur, bonitas coloris efficitur. Gingiuas curat. Odor eius occidit omnes muscas & vermes. Hydropẽ sanat cuius causa est frigida, & colerã superfluã, potu & ablutione. Omne genus vulnerum vtiliter eo abluitur, & sic ab omni putrefactione præseruatur. Omnia febriũ genera sanat, maximè quartanas. Sancti Lazari morbus huius vini potu crescere prohibetur. Prodest etiam ijs quorum imminutum est cerebrum, & phreneticis. Item si quis casu ederit araneam & statim hoc vinum superbiberit, veneno lædi non potest, Hæc Lullus. Melissa contusa in vino per noctem maceratur. Destillatam hanc aquam quotidie potam vel(&)in ore retentam appoplecticos sanare aiunt. Item comitiales, hydropen, quartanam, aliosque varios ex bile atra aut pituita affectus. Datur etiã ad vuluæ strangulationem & dolorem dentium, Remaclus F.

Aqua centaurij minoris, auro compa

randa

randa.R. Gentianæ partem vnam, centaurij partes duas. Trita & quinq; dieb⁹ in vino macerata deſtillato. Hæc aqua mane & veſperi pota præſeruat corpus ab omni morborũ genere omnia apoſtemata excludit. bonum colorem facit. Peſtilentiæ reſiſtit. phthiſicos ſanat. ſtomachum repletum inanit. calculũ in renib⁹ frãgit. aquoſos ſplenis humores ſeparat. menſes promouet, ſi nouem diebus quotidie mane bibatur, & vterũ expurgat. Item purgat omnem bilẽ & ſanguinem corruptũ. Omnes plagas intra corpus ſanat. viſum clarificat. Morſus venenoſos curat. Ad vulnera quidem ſananda cẽtaurij etiam puluis imponi debet, Lullus in lib. de aquis. Quidam hodie aridas gentianæ radices in vino macerant, & aquã inde efficaciſsimam deſtillant.

Saluię & pulegij partes ęquales ĩ mortario contuſas deſtilla. Hęc aqua calefacit hominem nimis refrigeratũ. Coctã cum caſtoreo quotieſcunq; aliquis biberit ca. (calidã vel eam) per tot dies prolõgat vitã eius vſque ad tempus ſtatutũ à Deo. Nec põt eſſe quiſquã tãtoperè refrigeratus, quin ea pota cum caſtoreo nouẽ diebus perfectè ſanetur. A ieiuno potare mouet malum ventris, & omnem gúttã
& ſca

& ſcabiem, & facit bonũ ſanguinem, optimum colorem in facie: & ad alia multa prodeſt, ter die pota, Aegidius.

Aqua de iuniperi baccis recentibus vino maceratis deſtillatur. Ego aridas in vino maceraui, vnde liquorem deſtillatũ optimum & odoratum habui.

Iridis radices cõtuſæ per duos aut tres dies in vino albo macerantur, & deſtillantur.

Sed quarumuis herbarum radices quæ in vſu medico ſunt aut eſſe poſſunt, conciſæ minutius & dies aliquot in vino maceratæ, aquam reddunt eiuſdem facultatis, ſed tenuioris, & cętera. Minus autem vini affundi debet recentibus radicibus, quàm aridis: & fortè illis etiam minus, quæ aut refrigerare debent, aut modicè calefacere. quare eaſdem recentes potius quàm aridas deſtillabimus, vt pauciore vino indigeant: aut ſi recentes deſint, in aqua potius macerabimus aridas, aut in alio quopiam liquore idoneo, aceto interdum, præſertim ad vſus extra corpus.

Gualtherus Ryffius radices in vino maceratas deſtillandas enumerat, quæ ſequuntur: Alij, Angelicæ ſatiuæ & aquaticæ, ari, ariſtolochię cauæ quam vul

gò ſic Germani vocant, aſari, biſtortæ, bryoniç, carlinç, dracũculi, eryngij hibiſci, hirundinariæ, iridis, inulæ, lapathi, liliorũ, mei ſeu dauci cretici, pæoniæ, paſtinacarũ, petaſitæ, peucedani, pimpinellæ ſeu potius ſaxifragiæ: polygonati, pyretri, raphani communis & ſylueſtris, raporum rubiæ, ſatirij ſcrophulariæ maioris, ſymphyti maioris, valerianæ. Hic dũ ſuas ſingulis facultates adſcribit integrum librum facit, cùm tamen alias vires nõ adferat, quàm quæ remedijs ipſis ſimplicibus etiam ante deſtillationẽ attribuuntur, quod vno verbo ipſum ab initio monuiſſe ſatis fuerat Et ſanè miror cũ tanto ſtudio libros tranſcripſerit, & ſua omnibus modis ad magnitudinẽ augere conat⁹ ſit, cur alias plurimas radices omiſerit, imò potius cur non omnes quæ in vllo ſunt medicorum vſu enumerauerit cum ſuis ſingulas repetitis facultatibus, quod quidem ne faceret non voluntatem ei, ſed memoriam feſtinatione impeditam defuiſſe puto.

Raphanum ſylueſtrẽ, quẽ vulgò maiorẽ vocant, in vino per aliquot dies maceratũ, minutatim conciſum, efficacem ſtillatitium liquorẽ reddere crediderim. facilè enim acrimoniã ſuam deponit in liquo

liquores in quibus maceratur, ita vt etiã dulces quædã radices, vt paſtinacę, ſimul cum eo in aceto maceratæ, acriores euadant, raphani verò ſegmenta ſuam acrimoniã exuant. Aduerſus calculos quidẽ in aceto macerari poterit, vnà cũ apij radice & aniſo, &c. & deſtillari in cinerib⁹.

Pyretri radix recens (vel etiam arida) contrita & in vino macerata deſtillatur: vel etiam, ad dentiũ dolores & apophlegmatiſmos, in aceto ſiue recenti ſiue deſtillato, vt docet Ryffius.

Aqua vtilis aduerſus dentium putredinẽ. Radices pyretri tenuiſsimè contritas cum vino generoſiſſimo miſce: & fac mixturam quæ ſit ſimilis aquæ vitæ cõpoſitæ. hanc per alembicum deſtillabis. Vſus tempore cochlear plenũ guſtabis, ore continebis, mane vel quando volueris, nam breui ſenties remedium. Sanat dentes infirmos, corruptos, cõcauos, eoſdem purgat & clarificat: Et ad omnẽ putredinem ſiue immunditiam oris extrahendam, & per ſputum excreandam prodeſt, innominatus.

Aqua ad epilepſiam, cuius duo vel tria cochlearia in ipſo paroxymo dari debẽt, ab amico nuperrimè nobis communicata. Aquam angelicæ, quam in vino optimo

mo per triduum premacerare poteris,& aquam lauendulæ pari portione misce, & da patienti.

De vino & lacte simul destillatis,scriptum est supra in simplicibus aquis ex animalibus.

Aquæ compositæ quædam, vel ex remedijs per se,vel cum aqua fontana destillandis,ex Rogerij tractatu 4.cap.6.

Aqua extracta è folijs hyssopi,leuistici,satureiæ,prassij,inula, & floribus iridis, & trifolij illius quod multos flores gerit ad magnitudinē nucis gallæ,cuius flores si sugantur succū dulcē reddūt.Humores phlegmaticos thoracis dissoluit, sputum attenuat, promouet & incidit.

Aqua destillata ex gūmi Arabico,tragacantha alba,glycyrrhiza, violis,maluis,omnibus in aquam infusis & destillatis,caliditatem pectoris reprimit,& siccitatem emendat.

Aqua foliorum plātaginis,'quinqueruiæ, tormentillæ & rosarum, si bibatur cum vino calido,pectoris vulnera ex causa calida consolidat,& discratiam calidá alterat.

Aqua extracta è folijs vel florib⁹ iaceæ albæ vel nigræ, verbasco, rosis, sauina, lappa inuersa,intēperiem thoracis frigi

dam

dam emendat, phlegmaticos humores consumit, & vulnera thoracis ex frigida causa consolidat. Aqua destillata è mẽta, betonica, melissa, balsamita, satureia, saluia, serpillo, polio, puleio regali, hasta regia, ex folijs singulorum, capitis & stomachi infirmitati ex causa frigida medetur: fluxum vẽtris eadem ex causa sistit, concoctionem iuuat.

Aqua è floribus violarum & maluarũ alterat & laxat.

De aquis uirtutum siue Aureis, & alijs quibusdam compositis ex pluribus remedijs, cum uino destillatis.

AQuæ virtutum, quas Germani aureas nominant, oẽs destillantur aromatibus & herbis odoratis (pręcipuè saluia, quæ tanquã basis in hisce aquis cõpositis videtur,) per dies aliquot prius in vinũ infusis: & in vsu frequentiore sunt foris adhibitę, quã intra corpus sumptę: præcipuè ad spiritus suo odore confortãdos, et cõtra capitis dolores, &c. Sunt qui simpliciter in vino infundi iubeant, alij vase obtime obturato (quidam in lage-

na ſtanea)poſito in cellæ vinaria, in ſimo equino, in Balneo Mariæ, in Sole, in paleis aut ſtramēto conciſo, in calce cui aqua pluuialis aſpergatur in lagena.

Aquas virtutū Gualtherus Ryffius in ſuo deſtillationū libro complures cum aqua ardente compoſitas deſcribit, pauciores verò aromatibus & cæteris ſpeciebus in vino maceratis, quæ tamen præferendæ videntur, vbi vitia leuiora ſunt, & corpora ſicciora, & minori caliditate indigēt. Sumptu quoq; & tempore minore fiunt. Et licet in his quoque aquā triplicem colligere, viribus differentē, ex quibus mediā præcipuè probarim. Nam aqua vitæ purior circa initiū deſtillationis fluit, circa finem aquoſior. Ex aromatibus verò & gummis, prius dilutiores partes aſcendūt, calidiores & ſicciores ſequūtur, quod vel color magis magisque ad ruffum vergēs declarat. Poſtremæ vſtilaginē olēt, & guſtu inſuauiores ſunt. Sed extra corpus efficaciter adhibetur, &c. Verùm triplex melius colligitur ex aromatibus & ſpeciebus ſiccis tantū, nō in vino, ſed aqua ardenti quæ nihil amplius in phelgmatis habet rectificatis: in quibus ſimiliter mediam elegerim.

Aquis virtutum, aliqui etiam ſemina

odora

odorata diuretica admiſcent, & fœnicu-
lum, violas, petroſelinũ, ſaxifragã, thus,
maſtichen, pomũ arantiũ: præter aroma-
ta & herbas odoratas, ſaluiã, coſtũ, rutã,
abrotonum, ſerpillũ, lilium conualium,
Talis Arnoldo cuidã Pariſiẽſi adſcribit.

¶ Omninò in aromatum tum ſpecie-
bus, tũ numero & pondere varietas eſt.
Sunt qui ad diuerſa aromata, vt caryo-
phyl. nucem moſc. cinnamũ: ſingu. ſemũ
ciam: (quibus alijs addũt zedoariæ, galã
gæ, piperis longi, granorũ paradiſi, ſin-
gul. drachmas duas,) ſaluię & lauendulę
tantùm addant, vt coniunctum pondus
earum æquet pondus aromatum, &c.

Huius aquæ tres aut quatuor guttas
vino quod in prandio & cœna bibitur,
miſceri conſulunt: aut mane & veſperi
cũ modico vino ſeorſim bibi. Hæc aqua
(aiunt) viſum clarificat, cerebrum & in-
genij bonitatem confirmat. Paralyſin
amolitur. Faciem candidam & nitidam
reddit, cutem abſtergit: & alia plurima
præſtat.

Aliqui menſe Maio vel Iunio, quum
ſaluia & lauendula in vigore, ſunt huius
dimidiũ, (vncias ſex,) illius duplum acci-
piunt, & minutatim concidunt. Addunt
caryophyl. zinzibe. nucis moſcatæ. ma-

cis,granorum paradiſi,cinnami,zedoar, galangæ,roriſmarini,ſingulorum ſemū ciam conterunt, vino infuſa deſtillant. Hæc aqua(inquiunt)poſt tertium annū melior eſt quàm initio. Vires habet eaſdem omnes quas ſupra ſingulatim circiter viginti in alia aqua virtutum enumerauimus. Deſcriptionis huius Iudæum quēdam authorem faciunt,qui vires has omnes attribuat.

Aqua mirabilis & multæ virtutis. Caryophyllatæ,zinzib. roriſmarini partes æquales ponantur in generoſo vino per octo dies,& poſtea deſtillentur vt aqua vitæ.Prodeſt dolenti pectori, ſtomacho debili,dolorib.& tortionibus ventris. Vermes in corpore & inteſtinis interimit.Si quis obeſior attenuari cupit,hāc bibat: & ſi quis macilentus habitum meliorem deſiderat,cum ſaccharo bibat.

Aqua virtutū.Saluiam, lauendulam, roriſmarinū,carui, & aromata diuerſa, conciſa aut trita in optimo vino in lagenam ſtanneam infuſo macerabis: quam obrues calce viua per dies xiij.& calci aquam pluuialem aſperges,poſtea deſtillabis inſtar aquæ roſaceæ. Hac aqua madidum linteum fronti & ſyncipiti in capitis dolore impones.

Alia bona & nobilis, Saluiæ lib.1.ſ. Nucis myriſticæ, zinzi.caryophyllorũ, granorum paradiſi, cinnamomi ana vnciam.ſ.putrefiãt in vino præſtãſtiſsimo, more ſolito. Tum ſpecies conterantur & deſtilletur totum.

Sunt qui præterea addant, florum borraginis, roſarum rubearum, corticis citri, ligni aloës, ſingulorum vnciã ſemis. & in optimo vino (cuius pondus ſextuplex ſit ad reliqua) per tredecim dies maceretur: deinde vino colato ſpecies diligenter conterant in pila lapidea, iterũq; admiſceant vino, & vel mox deſtillent, vel adhuc dies aliquot relinquãt. Aliqui etiam in vas recipiens deſtillantem aquam ſaluię recentis, (malim aridæ) ſemunciam ponunt. Facultates eius hę prędicãtur. 1. Carnem omnem, piſces & cibaria reliqua, quibus aſpergitur, ab omni corruptione integra cum odore ſaporeq; ſuo conſeruat. 2. Omnia vinorum vitia emendat, vt cum turbantur, pendula ſunt, aut ſitum olent, alitérue corrumpũtur, ſi modicum eius vino inſtilletur, ita ſaporem & colorem recuperant, alia intra ſeptem dies, alia intra vnum, neq; amplius deinde corrumpuntur, neque medicata ſentiuntur. 3. Aromatibus

aſperſa vim eorum cōſeruat & odorē. 4.
Abſceſſus interaneos rūpit, & antequā
ſuppurentur per inferiora expurgat. 5.
Abſceſſus extrinſecus ſimiliter ſi illina-
tur aperit, & afluere facit, demum ſanat.
6. Vitia oculorum curat, vt lippitudines
tum fluidas tum ſiccas, & puſtulas & ma
culas, aut albugines ſeu pterygia, ſi mo-
dicè cum penna inſtilletur. 7. Quicquid
præter naturam in facie ſub oculis ex-
creſcit, & lepræ incipientis ſuſpicionem
facit, illita hac aqua per pēnam ſanatur.
8. Pota affectus omnes interaneos curat.
9. Item vitia iecoris, ſplenis, inteſtinorū,
ventriculi. Omnes malos humores ex
cruditate in ventriculo natos, tollit. 10.
Argentum viuum ab argento vero ſepa
rat. 11. Vulnera quæuis ſi illinatur percu
rat: item plagas & ictus & ortos inde tu-
mores. 12. Hædropē pota & illita depel-
lit, item auriginem. 13. Cerebro (craneo)
illita, guttam ex catarrho cerebri naſcē-
tem emendat. Illita & pota capitis dolo-
res aufert. 14. Oris vitia emendat, ſi
quis per noctem in eo retinere poſsit.
15. Ozænis & fœtori narium & catarrho
medetur, ſi quis intra nares aliquandiu
retinendo tolleret. 16. Dentium ma-
lis illita ſuccurrit. 17. Cordis affectus ſa-
nat

nat, & pectus cùm ſiccius vel humidius iuſto fuerit, aut tuſsi aut anhelatione ægrum, & cæt. 18. Memoriam auget & obliuionem tollit in homine, qui ſępius per interualla vel guttam inde hauſerit. 19. Furfures, porriginem, ſcabiem, vlcera, poſtulas & ſi quid aliud impurum cutim infeſtat, aut etiam interiora corporis abſtergit, & venena exigit, illita & pota. 20. Illita faciei vtcunque modicè colorem nitoremque iuuenilem conſeruat, vt vel octogenarius, vix paucos ſupra triginta annos natus videatur. 21. Omnem lepram incipientem auertit. Hæc ex libro quodam manu ſcripto Germanicè ſine authore. 22. Exhilarat, & iracundiam remittit. Et aduerſus peſtillentiam commendatur. Attribuuntur autem ab alijs ijdem aut ſimiles effectus etiam alijs aquis virtutum: aut aquis vitæ potius compoſitis, quæ deſtillantur ex aromatibus & herbis odoratis, &c. in aqua ardente optima maceratis, & fere etiam aquæ ardenti ſimplici.

Alia aqua virtutum. Saluiæ nobilis vnciæ decem, lauendulæ herbæ (aliàs florum) vnciæ duæ: rutæ, zinzib. caryophyllor. granorum paradiſi, nucis moſc.

ſingulorum vncia, cinnamomi ſemuncia, Galangæ, piperis longi, vtriuſque drachmæ duæ. Spicę, citrij caſtorei, ligni aloës, granorum paradiſi, ſingulorum drachma. Hæc omnia cõtrita in vaſe ſtãneo cum libra olei laurini, & ſeſquimenſura vini generoſi, per dies nouem aut tredecim ſeruentur: & ter aut quater interim agitãdo miſceantur, poſtremò deſtillentur. Alij non oleum laurinum, ſed baccarum lauri vnciam addũt, & rutæ tantundẽ, & macis drachmam. Vires ei eaſdem omnes attribuũt, quas & proximè præcedẽti adſcripſimus circiter viginti. Alij eandem aut ſimilem non cum vino, ſed cum aqua ardente parant.

Aqua vitæ qualis Conſtantinopoli fit in aula imperatoris, vt idem liber manu ſcriptus habet. Caryophyllorum nucis moſch. zinz. coriandri, galangæ, piperis longi, granorum iuniperi, arantiorum, ſaluiæ, baſilici, roſmarini, amaraci, menthæ, lactucæ, foliorum lauri, pulegij, gentianæ, florum ſambuci, roſarum alb. ſpicæ nardi, ligni aloës, cardamomi, cinnamomi, artemiſiæ, ſingulorum partes ęquales. malum punicum, ficus duas, paſſulas, amygdala, dactylos, de ſingulis parum. His tritis admiſce partem mellis

& ſac

& facchari. Omnia in generoſo vino per quinque dies macerentur, ac deſtillẽtur. Eſt autem optimus qui primus effluit liquor, alter infirmior, tertius infirmiſsimus. Quod in fundo ſimile vnguẽto relinquitur, vtile eſt ad multos affectus frigidos. Primus liquor remedio eſt ad omnes maculas oculorum, ruborẽ & ſanguinem (concretum.) Ventriculum confirmat, animum exhilarat, guttæ medetur, febri, tuſsi, vtero, & tineę capitis, bonum denique colorem conciliat.

Aquas vitæ aliquot Vlſtadius deſcribit, plures quidem cum aqua ardente cõpoſitas: cum vino autem ternas capitibus 46. 49. & 55.

Petrus Andreas Matthæolus Senenſis morbum ſuum Italicum ſanguineũ cholericumq́ue recenter contractum curare docet aqua philoſophica, vt ipſe vocat (codicis Baſileæ olim excuſi folio 70.) compoſita (ex diuerſis medicamentis, ſuccis, ſyrupis & vino, p octo dies ſimul maceratis.) ac deſtillata in vaſe vitreo per balneum feruentis aquæ, cui arenæ quantitas ſit commixta. Excipit autem duplicem aquam, primã claram, ſecundã rubẽtiorem. Deinde ad pituitoſum vel melãcholicũ morbũ Italicum, aliã com-

positionem subiũgit similiter destillandam. Quòd si efficacius, inquit, in atram bilẽ remediũ desideraueris, tres aut quatuor angues longos, nigros, excoriatos exẽteratósque tum multo sale, temporis aliquo spacio, tum aceto perfricatos, vt vnà colliquescant, addere poteris: nam hoc solùm borbo Italico sed lepræ multisq; alijs ægritudinibus, quas nũc prætermittendas duximus, maximè cõfert. Sed cõpositionem istarum aquarum & vsum apud ipsum authorem leget qui voluerit. Ipse quidem se quosdã decimo potu curasse ait: alios longiori tempore, in quibus grauior erat morbus.

Io. Almenar libri de curandi morbi Catholici ratione capite quarto: Humoribus, inquit, euacuatis, procuranda est membrorũ alteratio: pro qua intẽtione fiat balneum siue stufa cũ aqua dulci, in qua bulliãt malua, bismalua, melilotus, chamæmelũ, rosæ, lapathũ, fumaria, postridie post purgationem. Et quũ incipit sudare æger, accipiat infra scriptã aquã. R. radicis althęæ, fumi terrę, lapathi, inulæ, singulorũ selibrã. minutim incisa pone in quatuor libris vini maluatici ꝑ diẽ & noctẽ. deinde addatur theriacæ ætatis decem annorũ aut amplius sescũcia. de-

stillatæ

ſtillatæ huius aquæ accipiãtur vnciç tres cũ vncijs duabus aquæ bugloſſæ in principio, vt dictũ eſt. Et iſta ſtufa reiteretur omnibus ſex diebus trãſactis aut ſeptem bibendo iſtã aquã, quæ eſt optima & ſingularis, & in hoc morbo magnum ſecretum, & vltimum eſt cauterium.

Aqua ad aſthma certi remedij. Calaminthç, hyſſopi, adiãti, marrubij, ſcabioſç, tuſsilaginis, ſingu. manipulus. Ariſtolochiæ rotũdç vncia. Ireos ſeſcũcia. Sem. vrticæ tantundẽ. Radicũ fœniculi, petroſelini, vtrarũque vnciç duç. Lilij cœleſtis vnciæ tres. Inulç cãpanæ ſelibra. Sem. ſinapis, naſturtij, vtriuſque ſeſcuncia. Coſti drachmæ quinq;. Spicæ drachmæ decẽ. Baccarũ lauri vnciæ quatuor. Nigellç ſeſcũcia. Omnia tenuiter trita per dies ſex relinquantur in vini albi ſex menſuris infuſa, deinde lento igne deſtillẽtur. Propinabis mane vncias ternas, Epiphanius Empiricus.

Aqua ad renum & veſicæ calculos. Aſparagi, ruſci, apij, fœniculi, petroſelini, rubiæ, ſing. ſemũcia, ſeminũ quinque diureticorũ, liguſtici, lithoſpermi, ammeos, raphani, ſeſelis Maſsiliẽſis, dauci, ſaxifragæ, ſin. drachmç tres. Adiãthi, matricariæ, ceterach, ſcolopendrij, trifolij, grami

graminis, ſenecionis (cardaminã intelligo) hepaticæ, ſem. peucedani, ſing. manipulus. Iridis ſemuncia. Xylobalſami drachmæ ſex. Glycyrrhizæ vnciæ duæ. Quatuor ſeminum cõmunium frigidorum maiorum mundatorum, ſing. ſemũcia. hederæ terreſtris, pimpinellæ, ſingu. manipulus. j. ſ. Nucleorum ceraſorũ vncia. Spicæ nardi drachmæ tres. Gũmi hederæ drachmę ſex. Hircini ſan. pręparati vncia. Cinnamomi tantũdem. Trita infuſa vini albi libris denis, aut q. ſ. deſtillato. Similis aqua & ad eundem vſum deſcribitur à Rogerio tractatu 4. cap. 6. ſed cum aceto deſtillata, non cum vino.

Aqua ad calculum Epiphanij empirici. Hyperici, chamædryos, chamæpityos, ſenecionis, (non erigerontem, ſed ſiſymbrium cardaminẽ intelligit.) graminis quinq; folij, ſcolopendrij, helxines, verbenæ, eupatorij, pulegij, rutæ ſingu. manipulus. Quinq; radicũ diureticarũ, acori, inulæ, rubeæ, aſari, tamaricis, ſingulorũ drachmæ tres. Quinque ſeminũ diureticorũ, ſaxifragiæ, lithoſpermi, dauci, raphani, petroſelini Macedonici, ammeos, marathri, cari, libyſtici, ſing. drachmæ duę. Nucleorũ perſicorũ drachma ſemis. Quatuor ſeminũ cõmuniũ frigidorum

dorum maiorũ mundatorum, de ſingulis ſeſquidrach. Glycyrrhizæ vnciæ duę. Baccarum iuniperi ſemuncia. Trita hæc biduo in libris quinque vini relinques infuſa, tum deſtillabis igne lento. Propina poſt balneum, vel mane in aurora tepidam à ſemuncia vſque ad vncias duas.

Aquæ compoſitæ nonnullæ cum aceto deſtillatæ.

DE ipſo aceto deſtillato vide ſupra vbi de aquis in Balneo Mariæ deſtillatis egimus.

Aqua veſicæ calculum comminuens, Epiphanij empirici, Succi ſaxifragiæ libræ duæ. Succi milij Solis, petroſelini, aniſi, ſing. ſelibra. Aceti albi vnciæ octo. Inde deſtillatã aquã ieiuno propinabis.

Aqua hirundinum ſic fit. Hirũdines iuuenes tritas in puluerem miſce cũ caſtoreo & pauco bono aceto, & deſtilla. Hæc aqua à ieiuno pota eſt vera medicina morbi caduci de quacũq; cauſa proue nientis. Et quamuis homo paſſus fuerit illum morbũ per quinque annos, curabi tur, ſi huius aquę parũ ſumpſerit per qua tuor dies, & curabitur perfectè. Phrenítin quoque à ieiuno pota curat intra nouem

uem dies. Cerebrum bonum facit ſupra omnes medicinas: purgat ſtomachum pe ctus mollificat, neruos confortat, radices paralyſis eradicat, augmentat naturā, & refrigeratos calefacit. Item cum hyſopo cocta (cum hyſſopi decocto malim) & pota, hydropem ex frigiditate natū curat, & febres quotidianas. Sed abſtinebūt ea grauidæ, ne fœtus in vtero corrumpatur. Cum hyſſopo pota capitis dolorem arcet: ſomnum facilem pręſtat, & concoctionem & vrinæ (aliàs alui) excretionem promouet. Pilos remouet, vbicunque cuti purę illinitur, ita vt nunquam renaſcātur, Lullus & Aegidius.

Aqua Rogerij (tractatu 4. ca 6.) aduerſus obſtructiones hepatis, lienis & matricis ex frigida cauſa frāgit etiam lapides renum & veſicæ. Poteſt autē bibi per ſe, vel cum ſaccharo. R. radicum ruſci, aſparagi, dianthos, ſcolopēdriæ, ceterach, politrichi, †pentilidió, hepaticæ, pulmonariæ, graminis ſenecionis, cretani† ſimplicis, centaurij, pſylij: ſeminum citrulli, melonum, cucurbitę, cucumeris, ruſci, aſparagi, apij, petroſelini Mace. fœniculi, leuiſtici, ammeos, ſileris mōtani, dauci, ſaxifragię, milij Solis, xylobalſami, peucedani vel ireos, hederæ arboreæ & ter-

reſt

restris, gummi hederæ, nucleorum cerasorũ, cantharidum vel cariarborum, lapidis spongię, †plumbũ, sanguinis hirci, aceti albi, (cardui) fullonis se. minoris (seminũ minorũ fortè (cinnamomi, spicę nardi, seminis † acori vsti, vrticę, trifolij, tribuli marini et cãpestris, vniuscuiusque quantum libuerit. Ponantur hæc in amphora A magna amplũ habẽte fundũ & strictũ os, quod cooperiatur superius cũ argilla B.

Itẽ iuxta vsq; quantũ libuerit: ponatur caput emboti. item ligentur. & tunc sub amphora prima fiat ignis lẽtus D, ita ne materia ebulliens attingere possit caput emboti. Sic vapor per embotum ad aliã ollam transiens in superiori condensabitur, & in liquorem valdè clarũ & subtilem vertetur, qui in inferiore olla recipitur E, Hæc Rogeri⁹. Quę à librarijs corrupta iudicaui, hoc signo † notare volui.

Capo.

Caponum aquæ.

CAponum aquę, vt vocant, propinãtur ad vires restaurãdas, valde debilitatis morbo aut nimia euacuatione, puerperis & senibus ægrotãtibus. Solẽt autẽ caponem ipsum in aqua diutissimè coquere, vt caro omnis ab ossibus soluatur: & sic vnà cum iure destillare, vel per se, vel adiectis alijs aquis preciosis, aromatibus, auro, argento, gemmis. Caponem aliqui eò magis commendant, quò fuerit annosior: nec iugulant, sed suffocant: nec in aqua bulliendo deplumant, sed plumas manibus extrahunt, & sic exenteratũ minutatimq; concisum destillant. Alij non integrum, sed pulpam adimunt. Aqua capi analeptica, & subadstringens. Caponem coques in aqua secundum artem: & addes aquæ rosaceæ libram, conseruæ rosarum, borraginis, buglossi ana vnciam. Corallij vtriusq; ana drach. duas. Specierum diarhodon abb. drachmam. Passularum sine nucleis vnciam. Coriandri præp. semunciam,

Fragmenta omnium (gemmarum,) margaritarũ, ana vnciam. ſ. Destillẽtur.

Alia. Capus decoquatur cum libra bubulæ ad sufficientem decoctionẽ: cui addes

addes vini maluatici, aquæ rosarum vtriusque selibram: panis albi, vt imbibatur, vncias tres. Contundes hęc sine carne bubula, & addes species illas quæ sequuntur. Specierum electu. de gemmis, diarhodon abbatis, diamoschu dulcis, sin. drachmam. Diamargaritō, specierū cōfectionis contra pestē, vtriusque scru. duos. Folia auri puri octo. Misceantur omnia cū iure, & destillentur lento igne.

Sunt qui hanc aquam parent cum croco & cinnamomo, &c. ꝓ puerperis quæ & debiles sunt, & vteri fluxio eis nō procedit. Propinatur autem vel per se, vel cum saccharo.

Aliqui etiam sine destillatione hunc in modum parāt. Capum vetustissimū exenteratum & ritè paratūm diutissimè decoquunt: pulpam deinde & ossa comminuunt, & in vase stāneo aut vitreo, bene obturato, & in cacabum aqua plenū bulliēte imposito, circiter sex horas coquunt. Sunt qui aurum adijciant, vt annulos aut numos aureos.

Aqua quædam cū capone gallóue aut gallina decoctis simul varijs medicamētis confortātibus, describitur apud Guainerium in capite de cura hecticæ: nō destillanda, sed coquēda tantum in vase vi

treo, impoſito in cacabo pleno aquæ.

Aquæ compoſitæ, ad uarios affectus, intra corpus præcipuè, quarum quædam ex recentibus adhuc pharmacis & ſucculentis fiunt, aliæ uerò infuſæ in plantarum ſuccis aut aquis deſtillatis ſero lactis, aut ſanguine.

AQua ſomnifera, Hyoſcyami vnciæ duæ. Radicum mandragoræ vncia. Opij drachmæ ſex. Gith, ſuccini, vtriuſque drach. duæ. Sedi maioris & minoris, nymphææ, lactucæ, ſingul. manipulus. Trita infundantur in libras duas aquæ papaueris, cum vncia j.ſ. ſeminis lolij. per biduum deſtillentur.

Alia ſommifera. R. ſem. lolij libram. Sem. hyoſcyami ſelibram. Sem. portulacæ libras duas. Sem. vel rad. mandragoræ vncias tres. halicacabi tantundem. Sigillatim tritis affundes, ſucci fabæ inuerſæ, ſucci rad. vel foliorũ hyoſcyami, vtriuſque libram. Succi foliorũ papau. nigri, aut ſi id deeſt, rubei, librã.ſ. deſtillati huius liquoris exhibe vnciam. vehemens eſt.

Aqua petralis dicta, tertia Aegidij, quod petrã

petram ſeu calculum comminuat. Seminis pimpinellæ, petrocelini, apij, ari, (aliâs caryophylli, ſinapis, aro & lappa omiſsis, item apij, nimirũ herbę & radicis: nam ſemen prius nominatur) lappæ, maſtiches ſingulorum partes æquales. Bene trita miſceãtur cum ſanguine lyncis (aliâs hirci, & melius) & pauco aceto affuſo relinquantur per dies aliquot in vaſe bene occluſo: tum deſtillentur. Vtilis eſt calculoſis, qualiſcunque fuerit calculus, rubeus, albus, acutꝰ, planus, quod ſi calculus fuerit cõfirmatus, patiens de hac aqua bibat quotidie, ſic enim cõminuetur & redigetur in arenam. Hac aqua ſi ſemel quotidie lauẽtur capita ſcabioſa, curãtur, & noui capilli renaſcuntur, & ſcabies intra nouem dies curabit. (aliâs & quæuis ſcabies inde lota curat intra tres vel quatuor dies.) A ieiuno pota, ſanguinis & coloris bonitatem facit (ſupra omnem medicinã) mirificè, neruos roborat, & morbum caducum tollit bis die pota (Aliâs additur, Paralyſin extermiñat, ſi non ſit mortua in membris) Aegidius & Lullus.

Aqua experta in vlceribus renum & veſicæ per cardinalem Tutellenſem. Caudæ equinæ plantaginis roſarũ rub. gra-

norum halicacabi, radicum althææ, gly cyrrhizæ, rasa singulorũ vncia. Iuiubarũ sebesten vtrorunque drachmę sex. Boli armoni semuncia. Quatuor seminũ cõmunium frig. maiorum mundatorum sing. drachmæ tres. Sem. papaueris albi drachmæ sex. Cytoniorum semũcia. Seri caprini libræ sex. Relinquãtur p duos dies infusione, postea destillentur. Propinabis ieiuno vncias quatuor tepidas, quandiu durauerit, Epiphanius empiricus.

Aqua alia composita, secunda inter Aegidij aquas: legitur etiã in libro Lulli de aquis. Ruta, satyrium cum manibus & testiculis, chelidonia, (aliâs, Ruta, agrimonia, satyrion, chelidoni.) saccharũ (aliâs tutia) & lapis calaminaris, æquali singula pondere contrita destillẽtur igne lento. Hæc aqua multis viribus pollet. Nullus oculorum dolor tam improbus est, qui non huic remedio cedat. Pota venenum omne pellit, aut cum cibo sumpta. Sic enim venenum vomitu reddit. Hydropicis medetur, stomachum ab omnibus prauis humoribus expurgat. Ignem sacrum vno die extinguit, si stuppa canabis in ea intincta superponatur. Valet etiam in i-
gne

gne nigræ diſpoſitionis exterius candido. vel(vt Germanic⁹ quidãliber, habet) contra internum calorem ignis. nam ſi rubedo foris appareat, nullo modo emplaſtrum imponi conueniet. Cancrum curat admixta aloë, & ſtuppa canabis in eam intincta emplaſtri modo impoſita, bis in die.

Aqua compoſita, prima inter Aegidij aquas. Hyſopi, pulegij, caryophillatæ, cichorij, ſingulorum drachma, Cõtrita deſtillentur. Poſtea accipe tutiæ petroſeni Alexandrini, rutæ, zedoariæ, aloës & lapidis calaminaris, ſingulorũ drachmam. Contrita decoques in prædicta aqua ad conſumptionem tertiæ partis, & liquorem panno colatum ſeruabis in vaſe vitreo diligenter obſtructo per dies, nouem) aliâs quadraginta) Poſtea detur in potu quotidie mane ante diem (aliâs per decem dies) ægro ieiuno. Prodeſt autem contra morbum caducum, ſi ſex horis poſtea qui ſumpſit ieiunare ꝑgat. Et ſanè efficaciſsimum eſt remediũ. Omnem neruorum reſolutionẽ ſanat, & membra corroborat. Cum caſtoreo pota valet contra omnem guttam, quę nõdum radices egit in membris. Nouem continuis diebus à ieiuno pota fugat o-

mnem febrim ex quacũque materia prouenientem,(si per nouem dies quotidie manè bibatur.)Est etiam vtilissima hęc aqua ad abluendum vulnera in quibus nerui dissecti sunt.

Alia Aegidij numero nona,aliqui duplicẽ vocant. Seminis apij,sem.papaueris albi,apij,zinzib.(aliâs,Sem.apij, papaueris albi sacchari,caryophil.)singulorum æquale pondus. Tritis in mortario adde aquam cõseruatiuam(hoc est ex petroselino destillatam, & destilla. Hoc summum est tussis remedium, & malè affecti pectoris, si quis ieiunus eã frigidã biberit,& vesperi quàm poterit calidissimam. Cũ castoreo calida pota valet contra apoplexiam & membra paralytica sanat, modo paralysis non sit mortua in mẽbris. Somnũ & quietem facilem conciliat:membra omnia exhilarat:prauos humores pellit,& caput ac cerebrum confirmat.

Alia inter Aegidij aquas numero sext. Gladioli,hyssopi, sauinæ, abrotoni. (aliâs seminis abrotoni, omissa sauina, nõ placet.)singulorũ aquas partes,simul tere,& p dies aliquot relinq;,tũ destilla. Hæc aqua p quã efficax est. Resistit omnibus febrib⁹ tũ calidis tũ frigidis. Mẽ-
ses

ſes prouocat,ſi modo ter bibatur,ſed no xia foret p̃gnanti, & fœtum ꝑderet. Reſtringit fluxum ſanguinis & vẽtris,(ego ſanguinem ab ea vndecũq; cieri potius quã ſiſti dixerim:alius codex , nihil quã ventris fluxum ab ea ſiſti, habet.) & ſtomachum purgat à malis humorib⁹. Vermes interimit à ieiuno pota, & omnem dolorẽ curat:cum caſtoreo paralyſin ſanat,ſi quotidie quàm calidiſsima bibatur,intra tres dies. Eandem deſcriptionem reperio in libello Lulli de aquis.

Aqua cõtra peſtẽ, &c.ex ſanguine maiadis,id eſt uerris caſtrati, ex libr. quodam Germanico manu ſcripto.

MAialẽ vndiquaque ruffum & boni habitus iugulato.ſanguinẽ olla recens exceptũ,bacillo de iunipero rubra diu agitato,& agitãdo collectũ ſanguinis grumũ abijcito.Tum ramẽta eiuſdẽ iuniperi immites,& baccas de iunipero rubra ſimiliter circiter vigintiquinque. His addes parum agrimoniæ,rutę,phu, ſcabioſæ,veronicæ vulgò ſic dictæ, pim pinellæ,cichorij,pulegij,ſingul.manipulum. Quòd ſi ſanguinis menſura ſextarios tres exceſſerit,adijcies theriacæ vn

cias duas: si minor fuerit, pro portione ſanguinis theriacæ modum minues. Debent autem omnia pręparata in promptu eſſe, vt ſanguini adhuc calenti imponantur. Permixtis omnibus liquorem ſtillatitium elicito, quem diligenter ſeruatũ in vitreo vaſe dies octo inſolabis. quod ſemel quotãnis facies: durat enim circiter viginti annos. Hunc liquorem experientia conſtat egregiè prodeſſe aduerſus peſtem, apoſtemata capitis & laterum ſeu coſtarum, iecoris & pulmonis morbos lienis inflationem, ſanguinem corruptum, febrim, tumores, cordis tremorem, hydropem, calores præter naturam, malos humores, & imprimis aduerſus venena & peſtillẽtem febrim. Bibet autem æger quocũque ex prædictis morbis correptus, linguę mẽſuram, vel quatuor aut quinque guttas, & vt inſuper ſudet curabis.

De purgantibus medicamentis compoſitis deſtillatis.

AQuæ compoſitæ dicendę ſunt etiã illæ quæ ex medicamentis compoſitis, in vino, aqua ardente, alióue liquore maceratis, deſtillantur. Aromaticæ quædam compoſitiones, ad cordis

& ſpi

& ſpiritum vires inſtaurandas aquis capонum parãdis p̄ deſtillationẽ, vt ſupra dixi, miſcentur: Itẽ aquis ardentibus, ſeu potius q̄ntæ eſſentię vini aduerſus peſtẽ & venena, vt ſupra docuimus. Sed & purgãtia medicamẽta, electuaria pręcipuè, in quibus diacrydium & alia vehementia & ſtomacho inimica recipiunt̃, liquoribus admixta præcipuè cum aqua ardẽte rectificata, aut cũ vino, (fortaſsis etiã cũ vino & lacte, aut lacte ſeróue ſeorſim, in calidiorib. naturis & morbis, rectè fieret,) & aliquãdiu in infuſione relicta, attificioſe deſtillantur, vt propinẽtur ijs q̄ vel delicati ſunt & diuites, vel nimiũ viribus exauſti, aut ſtomacho ad reliqua pharmacha abhorrẽte. Quod & Lullus vehementer laudat, & empirici quidam nobis cogniti cum gloria vſurparũt. Noui ego quendã qui electuarium hamech & quod de ſucco roſarum cognominat̃, pręcipuè deſtillabat: & exceptum liquorem per ſe propinabat imbecilioribus, robuſtiorib⁹ verò electuarij aliquid miſcebat, ita ſe ſine omni moleſtia ægros purgare inquiens. ¶ Cum elleboro aqua fit quę iuuẽtutem inſtaurat. talem apud patrem meum vidi. Sed huiuſmodi aquę diuexant corpora, & fuccatam iuuẽtutis

 imagi

imaginem præſtant, Cardanus.

Aurum potabile.

DE auro potabili, qui volet, legere poterit multa in lib. Philippi Vlſtadij, quem Cælũ philoſophorũ inſcribit, & in libro Lulli de quinta eſſentia. Ineſſe quidem vim auro, quæ ab eo igni to extinctoque in aqua, emanet, argumẽto eſt, quòd aqua in qua extincta fuerit maſſa ferri, vel auri, vel argẽti, aduerſus aconitũ venenũ commendatur à Nicandro. videtur enim de aqua intelligendum, in qua hæc metalla extingui debeãt, cùm nullũ alium liquorem nominet. Ferrum, inquit, initum, extinguas aut ferri ſcoriam, aut aurum ignitũ aut argẽtum, in turpida potione intinguas. Vbi interpres, Ferrum (inquit) in aqua extinguæ, & bibe. Et paulò poſt, Scoriá ferri in melle extingue & bibe apobamma, ſic vocans liquorẽ in quo aliquid extinctũ eſt. Dioſcorides in vino extingui iubet, vt & Auicẽna habet & Aegineta nec nõ Aetius, qui & molarem lapidem ita extinctum conferre addit, & vinum bibendũ eſſe calidum:) his verbis, Et ferri ſcoria, aut ferrum ipſum, aut aurũ, aut argentum candens vino extinctum, ſi

is

is liquor bibatur. Et ſanè vinum plus vi rium auri candẽtis quàm aqua recipere poſſe videtur. Aquam cùm aliquãdo guſtarem, in qua ſæpius extinctum erat aurum, nullam in eo qualitatem odoris ſaporísue mutati deprehendere potui. Rurſus aquam ardentem, præſertim ad quintam eſſentiã redactam, amplius vino viriũ auri attrahere credibile eſt: magísq; ſi aurum in tenuiſsimas diductum laminas fuerit, maximè verò ſi in calcẽ redactũ, Sed hæc oĩa ſuperabit, quod ex auro redditum fuerit oleum. Simpliciter verò decocti auri, vt in iure caponis, vim planè nullã eſſe, niſi quid ipſa perſuaſio poteſt, crediderim cum pleriſque omnibus eruditis. De auri facultatibus vide Auicẽ. li. 2. ca. 78. Sed qm̃ puriſsimũ ad remedia deligẽdũ eſt. adſcribã hic Plinij verba ex li. 33. circa finẽ capit. 4. de auri purgatiõe. Torretur aurũ cũ ſalis grumo põdere triplici miſſo: & rurſũ cũ duabus ſalis portionib9, & vna lapidis quẽ chiſtõ vocãt: ita virus tradit reb9 vnà crematis in fictili vaſe: ipſum purũ & incorruptũ. Ego Pliniũ hoc loco nõ rectè ſchiſtum lapidem ꝓ ſchiſto alumine accepiſſe cõijcio. nã & alibi, (lib. 35. capi. 15,) aurũ à lumine nigro purgari ipſe ſcribit,

Excellit autem inter aluminis genera quod schistum vocatur. Quin & ratio à viribus sumpta magis pro alumine facit. nã & sale p se purgari dicit aurũ, & schisto addito. atqui aluméad salis effectus, magis quàm lapis schistos accedit, cui veteres nullam aliam vim tribuunt nisi quã cum hæmatite (cui cõgener est) commune habet, nempe sanguinis sistendi. Alumen verò ad purgationem metallorũ. etiam in aqua forti, vt vocãt, assumitur. Excusari tamen Plinius potest, quòd lapidis nomen communis apud eum sit: nam & argentum viuum & metallica multa lapides nominat. quare etiã alumen schistõ, lapidem schiston, appellare potuit. Nõ debuit tamẽ hoc facere propter differẽtiam illius qui propriè lapis schistus vocatur. Eodem in loco Plinij post verba iam recitata, mox subijcitur. Reliquus cinis (salis scilicet quo cũ vna cremato purgatum est aurum, vel duarũ salis partium, schisti verò vnius) seruat⁹ in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie sanat, lomento eum conuenit ablui. fistullas etiam sanat, & quæ vocantur hæmorrhoides. Quòd si trito spuma adijciatur, putria vlcera & tetri odoris emẽdat. Ex melle verò decoctum cũ

melan

melanthio, & illitum vmbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro author eſt. Hic in prioribus verbis, cinis ſeruatus & illitus, nemo dubitare poteſt quin de cinere loquatur. ſequētia verò decoctum & illitum, ad aurum ipſum videntur pertinere. Sed meo quidem iudicio legendum fuerit decoctus & illitus, idem nimirum cinis, vt & ſermonis conſequētia & ipſa remediorū ratio poſtulat. Nam & ſalis vſus apud medicos (Dioſcoridem & alios) eſt ad lichenas ſiue impetigines, ad excreſcentias omnes eryſipelata & herpetes: & cū melle toſti ad phagedænas, &c. Puerorum verrucas noſtri ſale & fuligine perfricant. Et alumen apud Plinium putreſcētia vlcera compeſcit, cum adipe: phagedænas vlcerum ex aceto, aut cum galla pari pōdere cremata: cum ſalis duabus partibus (qua proportione etiam ad auri purgationem miſcetur(vitia quæ ſerpunt. Porrò ſpumæ nomine Plinius haloſachnem intelligit vt etiam 31. 7. In hunc locum nihil obſeruatum inuenio ab Hermolao aut Gelenio. ¶ Cæterum vt alumine aurum purgatur, ſic etiam miſy, teſte ſimiliter Plinio 34. 12. & alia ratione cū argento viuo, vide Pliniū 33. 6. Vt purgetur

tur cum plumbo coquitur, Idem 33.3. Alium eiusdem purgandi modum Cardanus lib. 6. de subtilitate describit.

Aurum potabile, Recipe mel & fauos de examine apum nouellarũ: cui miscebis ambram griseam, sperma ceti, agallochum, piper lõgum, caryophyllos, nucẽ moschatã: sandalos & aurũ purũ. Hæc in fimo eqno per dies triginta relinquẽs. Postea destillabis per alembicum in Balneo. deinde materiam relictam conteres (læuigando super lapide nimirum,) & aquã destillatã denuò ei superinfundes, & iterum destillabis in cineribus. Hæc aqua aurum soluit. Quòd si aurum potabile induratur, accipies de eo magnitudine pisi, & impones in ouum coctum durum, cui vitellum ademeris, ita soluetur. hoc ægro propinabis. corroborat enim per se, Innominatus.

Chymistę ex auro solido liquorem faciunt, qui potus, vt aiunt, corpus lætificat, Geor. Agricola.

Sapientibus placet, quod edere cibos paratos in vasis aureis, vel quorum decoctioni adiunctæ fuerunt laminæ auri: & bibere vinum in quo laminę vel monetę aureæ extinctæ, fuerint multoties, bonã habitudinem cordi cõciliat & imprimit vali

validè. Arnoldus de cõferuanda virtute.

In quinta eſſen. vini, aurum, argentũ viuum, margaritæ, & lapides precioſi aliaq; metalla diſſolui poſſũt, ad faciendũ aurũ potabile. Sed hæc auri reſolutio ad chymiſtas potius quàm medicos pertinet, Phil. Vlſtadius capite nono & deinceps : vbi plura de auro potabili legent qui volent.

Vinum in quo lamina auri quadragesies aut quinquagesies extincta fuerit, apud quoſdam loco auri potabilis habetur, Anoldus de Villa noua.

Idem in libro de vino. Vinum extinctionis auri, (inquit) habet proprietatẽ magnam in multis conditionibus. fit autem extincta lamina auri in bono vino quatuor aut quinque vicibus. dimittatur clareſcere, & diligenter colatum ſeruetur, habet enim virtutem confortandi cor, & deſiccat ſuperfluitates omnium aliarum fęcum à ſanguine : & ſubſtantiam cordis & ſpiritus ſua claritate illuminare poteſt, ſua ſoliditate confortare : & ſuo temperamento temperare & pręſeruare, ſanguinem purgare, & ſua grauitate ſuperfluitates ad partes expulſionum inclinare, & iuuentutem conſeruare. virtutes partium princi, pali

pa[illegible] suis actionibus conseruat, & tẽperie soluit vrinam delegatam. sanat epilepticos & insensatos, & cõfert lepro sis. Multi hoc tẽpore viri diuites & principes, partes aliquas auri cũ ferculis eorum coqui iubent, alij vtuntur in pãnellis cum electuarijs, alij in limatura. nam in confectione diacameron additur tum auri tum argenti limatura. Sunt qui frustum auri in ore tenere & saliuam deglutire soleant. Constat autem quòd argentum ore retentum extinguit sitim: & corallium confortat stomachum, tum retẽ tum ore tum collo suspensum, ita quòd pẽdeat versus stomachum. sic enim eius conturbationẽ prohiberi expertus sum. Alij cõuertunt aurum in aquam potabilem, qui modus sine dubio optimus est. Et alij quidẽ aliter eo vtuntur pro diuersis hominũ conditionibus & tẽperamentis. Est sanè aurũ res arcana, pfectissima, temperamento æquali & mirabili proportione elemẽtariũ virtutũ composita, cui nullũ corpus mixtũ cõparari potest. Vulnus cũ eo factum nõ inflammatur, in electuarijs cõfortat visum, & synceram reddit supra omnia substantiã cordis & principium vitæ. leprã palliat & refrænat. Sed hę virtutes auro vero & naturali

non

non chymiſtico attribui debent.

Elixir vitæ,quod nuper amicus quidã nobis cõmunicauit ꝑ literas his verbis. Huius remedij deſcriptio Roma ad me miſſa eſt,quod an tantũ poſsit quantum pollicetur nondũ expertus ſum. Extingue aurũ ter vel quater in vino,vel ſæpius ꝓ quãtitate vini. Deĩde deſtillabis in Balneo Ma.quater,& vteris in varijs morbis tam calidis quàm frigidis, addẽdo calida vel frigida remedia,& interdũ aliquid bonæ theriacæ prout morbus poſtulauerit.

Spiritũ ſiue quintã eſſentiam auri, quidam ad vitia iecoris ſananda extoliunt.

Aquæ aliquot compoſitæ ad oculorum affectus.

AQua mirabilis ad viſum conſeruandum, & contra maculam oculorũ. Rutæ foliorum, mentę,roſarum rub.ſaluiæ,capillorum Veneris,(alij mẽtam & ſaluiam omittunt,& pro ijs addũt, fœniculum,verbenã,eufragiã,betonicã, ſiler montanum,& endiuiã,)ſingulorum manipuli ſex. Ponãtur in vino albo per diẽ naturalem,deinde deſtillentur per alembicũ. Quę primo effluxerit aqua,argẽto

com[illegible]:secunda auro: tertia Balsamo, & hæc in vitro diligentißimè seruari debet, Lullus.

Aqua ad omnes curabiles oculorum affectus, ex Aegidio & Lullo, descripta est à nobis superius inter aquas composi tas ad varios affectus internos.

Aqua composita ad oculos. Per initium Maij collige chelidoniam, verbenam, rutam, fœniculum. teres singulatim, & de succo singularũ vncias ternas accipies, miscebis. addes parum de pampinis (vt Galli vocant, pampes) rosarum, tres vncias sacchari candi, tutiæ optimæ vncias quatuo, & tãtundẽ sanguinis draconis. Omnia trita miscebis & destillabis in alẽbico vitreo. Liquorẽ qui extillauerit per duos aut tres dies in recipiente clauso relinques, deinde vteris. Efficax est ad oculos malè affectos, rubẽtes, & catarractã siue suffusionẽ. Aqua vitis vnà cũ melle per ignẽ sublimata, oculorum lippitudines maximè curat, Monachi in Mesuen. Est autem aqua vitis, inquiunt, quæ tẽpore veris cùm putantur vites, ex locis incisis, per aliquot dies clarißima destillat. Hæc aqua etiã non destillata, punctiones & calorem oculorũ remouet, & visum ex calida causa impeditum

ditum clarificat,si in vtroque angulo oculi gutta vna ponatur, Rogerius.

Aqua vel oleum de ſponſa ſolis viſum acuit,& quemuis oculorum affectum intra quinq; dies curat,& cæt. vide infra in coſmeticis aquis, inter eas quæ ad capillos tingendos faciunt. Aqua pro oculis æſtate, ad preſeruationem viſus, deſcripta, à Io. Manardo in epiſtolis 6. 4.

Roſarũ partes tres: herbæ fœniculi, rutæ, ana partẽ vnam: incidantur, & ſimul bene commiſceantur,& poſt tres dies deſtilletur aqua, vel cum ſolo vapore aquæ bullientis, vel in Sole, vel ad Balneũ Mariæ vocatum, ita vt in recipiente aquam vaſe pugillus earundem herbarum (melius ſi aridæ fuerint, noſtro iudicio) imponatur, vt ſuper eas ſtillæ cadant & roſtrum ſuperioris vaſis cum inferiore illo ſtudioſe committatur,& circumlinatur, vt vapores exire non poſsint.

Aquæ ophthalmicæ quædam ex Rogerio.

REpleto vaſe deſtillatorio folijs agrimoniȩ, verbenȩ, fœniculi, rutæ, memithȩ,& leuiſtici ĩciſis, ſupaperge aliquãtulũ vini albi & clari, & vaſis lutatis

destilla: hic liquor tumorem palpebrarũ ex frig. causa reprimit, lippitudinẽ desiccat, lachrymas intercipit, visum clarificat, maculas frangit. Quòd si efficaciorẽ volueris pro maculis frangẽdis, adde folia challitrici, & morsus gallinæ (anagallidis) cui flores rubẽt. Potest etiam é fœniculo elici aqua ad easdem causas. Nã ex radicibꝰ & folijs fœniculi in aqua decoctis liquor collectus in pelui, supra aquã illã adhuc bullientẽ posita, in phiala seruatur, & quotidie mane & vesperi gutta vna in angulo oculi ponitur ad prædictas causas, cõmuni experimento.

Vt maculam frangas, myrrham & aloën trita cum præditis aquis misce: & colati liquoris guttam mane & serò in vtroque angulo oculi pone.

Aqua de floribus spinæ albæ & salicis destillata, punctiones, calores & rubores oculorum remouet, lachrymas de calida causa intercipit, & maculas de eadem causa frangit.

Aqua de folijs (& floribus) euphragię lachrymas de frig. causa intercipit, palpebras de eadem causa tumidas extenuat, maculas ex eadem causa frangit, & visum impeditum restituit. (Ego euphragiam nõ calfacere, sed temperatam esse,

vel

vel modicè refrigerare gradu primo, ſiccare autem ſecũdo dixerim.) Aqua egregia ad viſus debilitatem à Gordonio deſcripta. R. Chelidoniæ, fœniculi, rutæ, ſileris mon. eufragiæ, verbenæ, roſarum ru. electuarũ ana. lib. ſ. caryophyllorum piperis longi ana vnc. duas. Concaſſata in alembico vitreo igne lento deſtilla, & quotidie impone in oculis.

Alia eiuſdem ad fiſtulas, quibus eam mederi certum eſt. Vini albi optimi deſtillati eodem vaſe, quo aqua vitæ, lib. 2. aquæ roriſmarini, ſaluiæ, ſing. lib. 5. ſacchari lib. 2. Simul denuo deſtillatis adijcito ſaluię, florũ roriſmarini, ſing. vnciã. Macerata diebus octo, colabis, & vteris.

Aqua ad cãcrum in quacunque parte corporis. Herba cancri quæ etiam pes columbinus vocatur, flores cotoneorũ, flores cerifolij, frondes aut folia rubi Idæi (quem Galli framboſiam vocãt,) & paucæ roſæ albæ, mel, & vinum album, & alumen quod Galli à glatie nominant. Hæc omnia ſimul deſtillentur, Andreas Furnerius.

Aqua ex talpa, &c. ad omnem guttã, noli me tangere, capitis ſcabiem, guttã roſaceam & lupum: Vide infra inter coſmeticas vbi aquæ ad tingendos capillos

inuentæ recenſentur. In coſmeticis etiã referemus aquas illas qua tubercula & vlcuſcula in facie ſanantur.

De aquis odoris.

AQuæ nõnullæ ſolius ferè odoris gratia fiunt, vt manibus, faciei & capitis barbæq; pilis aſpergantur: item linteis ſubdariolis, & veſtimẽtis, cum alijs tum electorum, quibus non ſolùm aſperſione, ſed etiã vapore ſuo feruidã, odoris ſuauitatẽ communicẽt. Roſacea etiã ad ciborum condimenta venit, ſola puto in hoc genere. nam & ad intinctus aſſumitur, & infũditur aſsis carnibus adhuc calidis, &c. Cęterum ex odoratis aquis alię ſimpliciores ſunt aliæ ex pluribus compoſitæ. Vtriſque aquæ virtutũ, aureas noſtri vocant, adnumerari poſſunt: nam & harum aliæ ſimpliciores ſunt, aliæ compoſitæ. Sed aquæ aureæ plereque omnes etiam intra corpus ſumuntur, & omnes in vino aut aqua ardente herbis aut aromatib. infuſis fiunt Odoratæ nobis ſimpliciter dictæ aliter vt ex ſubiecti exemplis patebit. Rurſus odoratæ vel totæ deſtillantur, vel poſt deſtillationẽ etiam odorata quædam pretioſa ei addunt.

Quædam ſine deſtillatione fiunt.

Ireos puluis aquæ calidæ mixtus, odoratam reddit, & barbitonſoribus in vſu eſt. Lauendulæ & multò magis ſpicæ vulgò dictæ flores, tum recentes, tum aridi, in aquam, aut vinum, aut aquam ardentem vaſe bene obturato inſolatoq́; inijciuntur, vt odore ſuo imbuant. Sed recẽtes & adhuc humidi, vinum ferè in acetum conuertunt: ſicci non item.

Odoratior autem fiet liquor, ſi flores in vaſe vitreo clauſo, in Sole ſiccentur: et poſtea vinum albũ affundatur. Quòd ſi quis odoratam aquam ex tempore deſideret, vnam aut alteram guttam olei de ſpica aquæ puræ ſatis copioſæ affundat, & ſimul in vitreo vaſe oris anguſti agitet. Hæc omnia quanquam ſine deſtillatione fiunt: eadem tamen ritè deſtillata, præſertim alijs quibuſdam admixtis, ſiue pretioſis, vt moſcho, ambra, ziuetta, caphura, agallocho, ſiue mediocribus, vt aſſa dulci, ſtyrace, & ſtacte, myrrha, aromatibus quibuſuis, præcipuè caryophyllis: aut etiam vilibus, vt roſis, corticibus aut floribus, aut folijs citri, limonis, arantij, folijs lauri, herbis communibus odoratis, roſmarino, amaraco, ozimo, &c. multo ſuauiora fiẽt.

Crocus quidem nimis vehemens eſt, & caput replet.

Aqua roſarum cum moſcho, cum croco, cum caryophyllis, cum caphura, &c. ex Bulcaſi.

CVm moſcho. In aquæ roſaceæ libris duabus pones moſchi boni cõtriti aureũ, in vẽtre deſtillationis vitreo. Et deſtillabis paulatim, & repones in vaſe vitreo diligenter occluſo. Aqua eſt mirè odorifera, & regibus conueniens, vt panni eorum inde aſpergantur.

Cum croco. Croci boni ſemunciam in libris duab. aquæ roſaceæ infundes per ſpacium diei, & deſtillabis. Vtilis eſt hæc aqua vt miſceatur medicamentis: item ad odorem & ornatum.

Cum caryophyllis. Caryophyllorum contritorum ſemunciam in ſeſqui libra aquæ roſaceæ per horas xxiiij. pones, & deſtillabis.

Cum caphura. Vnciam caphuræ cum libra aquæ roſaceæ deſtillabis, & vtêris in medicamentis regum.

Eodem modo fit aqua roſata cũ ſandalis, & alijs ſpeciebus (aromatibus) quibuſuis

busuis. Sunt qui destillant hæc omnia in aqua simplici loco rosaceæ.

¶ Tribulum quasi trifolium Romæ vocant, herbam odoratissimam, quã destillãt pro suffumigijs, & alijs varijs odoramentorum lasciuijs faciendis, Monachi in Mesuen.

Aqua odorifera, qua capitis, cordis & stomachi vires refocillantur. Florum lauendulæ manipuli quatuor. Rosarum alb. & rub. vtrarúmque manipuli duo. Rorismarini, caryophyllatæ, cyperi recentis, corticum citranguli, singu. manipulus. Menthę, saluiæ, thymi, sambuchi, foliorum lauri, vel pulegij singu. manipulus semis. Caryophyllorũ vnciæ quatuor. Galangæ, nucis mosch. calami aromatici, zinziberis, cinnamomi, florum (malim radicis) ireos, singul. semuncia. Vini albi libræ sex, (vel q. s.) Trita infundantur per octo dies in vitro bene clauso. postea vtere. Egregia est ad manuum lotionẽ, si parũ inde ad copiosam aquam puram miscueris. Poteris etiam destillata vti, & imponere moschi scrupulum, Epiphanius Empiricus.

Alia eiusdem eximia odoris suauitate oblectans, zibetti, moschi vtriusque drachma, ligetur in linteo subtili, & infun-

datur ad Solem per aliquot dies in aquæ rosaceæ libris duabus.

Alia eiusdem, perquam odorifera. Ozimi, menthę, sambuchi, iridis, hyssopi, balsamitæ, (sisymbrium interpretor.) satureiæ, saluiæ, melissæ, lauendulæ, rorismarini, singulorum manipulus semis. Caryophyllorum, cinnamomi, nucis moschatæ. singu. vncia. Citrangula poma (è citriorum genere ouata specie, colore luteo) tria aut quatuor. Terantur & infundantur in aqua rosarum triduo. deinde lento igne destillentur. Destillatione paracta addes moschi scrupulum, & insolabis.

Alia eiusdem, excellentissimi odoris.

Aquæ rosarum libiæ tres. caryophyllorum, cinnamomi, sandalorum citrinorum, singul. drachmæ sex, florum lauendulæ manipuli duo. Asse dulcis drachmæ sex. Vini maluatici, aquæ vitæ, vtriusque vnciæ duæ. Relinque per mensem in infusione ad solem bene clausa in vitro, vel super fornace. Deinde in balneo Mariæ destilla, & adde destillationi moschi drachmã semis. Tum rursus diebus decem in Sole vel super fornace relinque, vtere. Mirum in modum odorata est.

Aquæ odoratæ Andreæ Furnerij, in libro eius Gallico de decoratione naturæ humanæ.

AQua miræ ſuauitatis, pro ſuffiẽdis lectorũ linteis, vnde locus vniuerſus grato odore ſpirat. In paruã phialam vitream immittes octodecim aut viginti grana moſchi, & zibetti, & ambræ parum. deinde aqua roſacea impletam igni appones, & cum incaluerit auferes, & bene obſtructã refrigerari ſines. poſt quã biduo ſic reliqueris, vtêris deinceps. Tam elegans eſt, ac ſi deſtillata fuiſſet. Cum induſium aut lintea ſuffire volueris, pones eam in vaſe ore largo, & ſupra eam bullientem veſtimenta extendes, vt vaporem imbibant.

Alius modus aquæ odoratæ, quam vocant caſſolettam, id eſt capſulam. In vas paruum ex orichalco funde modicum aquæ roſaceæ moſchatæ, & modicum zibetti, & caryopyllos, agallochum, ſtyracem calamitam, omnia trita ad ignem miſceto: & exhalẽte inde vapore imbues quæ volueris veſtimẽta. Mirabilis eſt odor, quẽ vt conſerues, vas diligẽter claudes: & cùm videbitur, amplius roſaceæ affun

affundes, vt renouetur.

Alius. In aquæ rosaceę libras quatuor immites assæ dulcis crassiuscule tritæ. styracis, & caryophyllorum, camphorę, agallochi singulorum vnciam. Moschi, zibetti, vtriusque grana viginti. Hæc pariter indes in vas vitreum membrana clausum, decem aut duodecim foraminibus modicè pertusum & vas ipsum in cacabo aqua pleno per horas quatuor bullire permittes, quasi in balneo Mariæ. Postea refrigeratum colabis per linteum subtile, & in vitreo vase seruabis, in quo moschi grana quindecim iniecta fuerint, quibus cũ aqua iam dicta perfusis, (dilutis) vas obstrues, & per quinque dies insolabis. Sic aquam habebis longè odoratissimam.

Aqua odorifera & secreta, cuius pars vna cum decem aquæ purę partibus mixta, totã facit suauissimã. Moschi grana viginti plus minus, (prout odor eius magis minúsue tibi placuerit,) nucis moschatę, caryophyllorũ, galágę, spicænardi, granorũ paradisi, macis, cinnamomi, singulorum vncia. Omnia trita indãtur in vas vitreum destillationi idoneũ, affusa aquæ rosaceæ sesquilibra aut circiter. Sic per quatuor aut quinque dies relin-

ques

ques. poſtea addes ter tantum aquę roſaceæ, & totum hoc deſtillabis in alembico in cacabo pleno aqua bulliẽte tanquã in Balneo Mariæ. Aquam inde collectã diligẽter occluſam ſeruabis ad eundem vſum, vt ſuperiorem.

Alia excellens. Aquæ florum citri libræ duæ. Aquæ de roſis rubeis libra: de myrtis, ſelibra. Roſarum moſchatarum bona quantitas, & ſimiliter iaſmini (ſcilicet florum.) caryophyllorium ſemũcia. Aſſæ dulcis bene contritæ vnciæ tres.

Vernicis vncia. Styracis calamitæ & rubei, vtriuſque ſemũcia. Omnia trita & aquis admixta deſtillabis in alẽbico vitreo cũ capite & recipiẽte diligenter luto ſeptis, ad exiguũ ignẽ aut in balneo Mariæ, vel in cacabo aquæ bullientis.

Aqua odoratiſsima, qua cũ etiã oleum deſtillatur. Illa quidẽ vel cũ cẽtuplo aquę puræ permixta, totam ſua ſuauitate imbuit. hoc verò etiã cũ millecuplo. Myrrhæ electæ, puræ, recentis & pinguis in fruſtula minutatim cõtritæ libra. Succi roſarũ ſelibra. Mixta in alembico deſtillantur in cinerib. vbi primũ lento igne aquam ſeparabis, aucto deinde oleũ: demum aquã ab oleo ſecernes. Aqua illa faciei nitorem conciliat. Vulnera efficaciter glu

ter glutinat tum vetera tum noua. Oleũ verò maximè preciosum est, & eadẽ quæ aqua efficit, sed multò celeri⁹: verbi gratia, horæ spacio, quod aqua diei. Aquæ huius destillatæ vncia cẽtenis aquæ puræ admixta, omnes reddit egregiæ odoratas olei verò vncia, aquæ puræ etiam centenis libris addita, idem facit.

Aqua rosacea moschata, quæ ad aliàs etiam compositiones requiritur. In vase vitreo quod inferius largũ, supra angustum sit, moschi grana duodecim aut amplius immitte, & sic membrana clausum per quatuor aut quinque dies insolato. Deinde vas aliud simile rosis repletum modicè siccis & tusis, obstrues linteo tenui & raro, vel cilicio. Tũ os vasis qđ rosas cõtinet, impones in os alterius quo moschus cõtinetur, & diligẽter luto obstrues ambitũ, & insolabis, ita vt vas rosarũ superiore loco sit, alterũ inferiore, in fenestra aut alibi vbi calor Solis vehemens sit. Poteris etiam rosas modicè siccas & contusas, optima aqua rosarum aspergere, & ita in destillatorium immittere, &c. Hac aqua longè suauissima tũ per se vtêris, cum volueris, tum alijs compositionibus eam admiscebis.

Aquæ

Aquæ destillatæ Cosmeticæ, quæ est ad ornatum pertinentes.

AQuæ destillatæ cosmeticæ in aliquot differentias distrahũtur. Aliæ enim faciei conueniunt, vt colorem eius reddant, albũ, roseum, nitidum, et rugas amoueant, à Sole pręseruent: aut vt maculas & scabritiem in ea aboleant. Aliæ ad capillos & colorem in eis mutandum pertinent. Aliæ dentes dealbant.

Non debet autem omnis cosmeticorũ vsus inhonestus, & homine probè instituto indignus videri. Nã Galenus quoq; clarissimus medicorum cosmetica medicamenta non pauca præscribit in opere de compositione sec. locos: & sæpe vtilẽ & honestũ eorum vsum esse docet. Nam maritorum quorundam improbitas paruis & leuibus cõiugum vitijs, ab amore earum ad pellices & meretrices auertitur: & vitia quædam huiusmodi sunt, vt hominem ingenuum cum ijs in publico apparere pudeat. nonnulla etiam molestiam inferunt, dolorémue aut pruritum, vt tubercula quædam in facie, &c.

Nos quidem hæc non mulieribus aut

alijs hominibus, sed medicis tantũ scribimus, quos viros bonos, et prudẽtes esse conuenit: vt cum aliâs honestis istis remedijs vtantur, tum imprimis cũ huiusmodi à Regum & principũ nobiliúmque matronis spectatæ probitatis requiruntur. Plura de istis, & quid cosmetica ars, qua honestus ornatus quęritur, à cõmotrica & fucatoria differat, leges apud Galenum & compos. medic. sec. locos libri. 1. capi. 2.

Aqua cosmeticas simplices hîc nõ referemus, vt sunt aqua florum fabarum, fragorũ, roris, lactis caprini: Vide supra de aqua fragorum, & de eadem ac cæteris apud Brũsuicensem aut Ryffium. Habet & aqua vitæ vim cosmeticam vt suo loco recitauimus.

Aquæ destillatæ de folijs persici & salicis, æquo pondere mixtę humectata inde tubercula in facie rubicũda, Galli vocant [rubiz,] persanant.

Vinum aromaticũ ad ornatũ mulierũ, quæ cutim albã, subtilẽ, purã & coloratiorẽ reddit. Zinziber & cinnamomũ pone in vino, & destilla ad modum aquę rosaceæ. Valet etiam cõtra omnes frigidas complexiones, & maximè cõtra paralysin, Arnoldus in libro de vino.

Cosm

Cõſmeticam aquam,qua cum mulie res cutẽ craſſam;nigram & ſquamoſam emendant,ex argẽto viuo cocto in ouo crudo , &c.habes apud Nicol. Maſſam de morbo Catolico lib 6.cap.2.

Aqua ad faciei candorem.Spumæ argenti lib I.Tritam cerne.& in aceti albi lib.2.decoque at tertiæ partis conſumptionẽ,rudè agitando,decoctam deſtillato. Tandem addito caphuræ ſemunciam aphronitri,olei de tartaro, aluminis ſciſsilis,ſing.vnciam.Colato per pannum craſsiorem, faciem & collũ illine, Epiphanius Empiricus.

Alia eiudem ad faciei nitorem.R.radicum lilij,ari,dracunculi, ſingularũ recentium ſelibram. Aquæ florũ fabarum ſeſquilibrã. Aquæ roſaceæ vncias octo. deſtilla . adijce muſcho carij, cinnamomi,vtriuſque drachma duas.Faciem bis die abluito.

Aqua ad eundem vſum elegens,eiuſdem.R.Florum fabarum , amygdalorũ amarorum,pſici foliorum, ſing. vncias tres.lactis caprimi, quãtũ aliorũ omniũ deſtillatis adde 6.vel 8.ouorum elixorũ albumina,quæ miſceri agitariq; cũ aqua deſtillata oportet:mox iterum deſtillato atq; caphuræ drachmas duas admĩſceto.

Aqua Gallicana, ad lentigines, omnẽ ſcabritiem & maculas faciei. Tartari ad albedinẽ vſque cremati libra. Maſtichæ, tragacantæ, vtriuſq; ſemuntia. Camphoræ drachmæ ſex. Albumina ouorũ quatuor. Trita mixtaq; in aqua roſacea deſtillentur. Remediantur cum admiratione, Epiphanius Empiricus.

Aqua cõcilias faciei roſeum & formoſum colorẽ. R. pintã aquæ vitæ ter deſtillatæ. praſilij vnciã: caryophyllos numero decem & totidem grana paradiſi. cubebas q̃nq; numero. Omnia trita & cribrata cum aqua vitæ perparum ferueſacies in vaſe diligẽter operculato, ne quid vllo modo expiret. Deinde refrigeratã hanc mixturã deſtillabis per alẽbicũ vitreũ omnino lento igne, & habebis aquã bonã & clarã. Cùm vti volueris, ſpongia inde madida faciẽ vel cutẽ alicuius tinge. Facit enĩ ſine dubio colorẽ roſeũ, candidũ, formoſum. Et durat iſta tinctura lõgo tpe: nẽpe p duos vel tres annos. Quòd ſi aqua vitæ defuerit, accipe vinũ rubeũ de Rupella quod reperiri põt optimum. mẽſura ſemiloti. maior enim vini mẽſura eſſe debet quàm aquæ vitæ. Sed aqua vitæ multò melior eſt ad hanc aquam parandam. Hæc aqua cutem hominis ſub-

tiliter

tiliter & mirabiliter ornat, Ex codice manu ſcripto ſine authore.

Huic ſimilem mox ponemus ex Gordonio.

Alia rugas maculas faciei tollẽs, & cutim clarificans ex albuminibus ouorum deſtillatis. Vnde ſupra inter aquas ſimplices in Balneo Mariæ deſtillatas.

Aqua mirabilis quæ delet napas (tubercula ſeu puſtulas papuláſue aliqui napas vocant. Itali puto) Lupinas, glandulas, ſcrophulas, porros, id eſt verrucas, & omnia naſcentia mala vbiuis in corpore tollit. Olei laurini libræ duæ. thuris albi, maſtiches electæ, gummi Arabici, terebinthinæ claræ, ſingulorum drachmæ tres. Tritis terendis miſce omnia & deſtilla per alembicum. Et in aqua iſta ſic deſtillata infunde ſelibram cineris terræ, & iterum deſtilla: & ſerua aquam tanquam theſaurum, Innominatus. Videtur autem hic liquor oleum potius quàm aqua futurus: & niſi cinis adderetur, recte deſtillatis balſamis adſcribi poſſet.

Aqua coſmetica faciem dealbans, & calculum comminuens, deſcripta eſt nobis ſupra circa finẽ tituli vbi de viribus liquorũ deſtillatorũ in genere egi-

mus. Vide etiam Rogerium tractatu 4. capite. 5.

Cosmeticas quasdam ad faciem reperies etiam mox in sequentibus ad capillos inscriptis. Sunt inter balsama quoq; inferius quæ ad ornatum faciant.

Aquæ destillatæ aliquot ad facies ornatum ex Andreæ Furnerij libro Gallico de decoratione naturæ humanæ.

AQua ad nitorem & albedidẽ faciei. Florũ rosarũ albarũ, nymphææ, sambuchi, liliorum adẽptis crocis, fabarum, singulorum istorum florũ libra. Aquæ frãgorũ selibra. Medulæ panis albi quãtũ videbitur. Albumina ouorum duodecim. Thuris albi vnciæ duæ. in his omnibus p noctẽ infundatur cerussa trita. Destillẽtur oĩa in alembico vitreo aqua extracta Soli exponatur. Ea abluat̃ facies manè & vesperi, ita ne abstergatur.

Alia, vt facies & reliquæ corporis partes pulchram & iuuenilẽ speciẽ retineant. Aquæ vitæ vnciæ duę. Aquæ de floribꝰ fabarũ, rosaceæ, vtriusq; vnciæ quatuor. Nymphææ vncię sex. Mixtis omnibus adijce tragacanthæ albissimæ drachmam

mam, per ſex dies inſolatam hanc aquã colabis linteo puro. Vſus eius eſt manè, ita vt non abſtergatur.

Alia ad ſplendorem & formam faciei. Aqua de albuminibus ouorum recentiũ per ſpongiam facta cum æquali mẽſura ſucci limonũ, deſtilletur vt roſacea: Huic aquæ poſtea addes lixiuij communis circiter duas vncias: & limonem integrum contuſum (decorticatum potius) immittes, poſt octo dies exprimes ab eo ſuccũ, & miſcebis cum aqua. Facies prius abluta aqua pura, & abſterſa, hac aqua deſtillata lauetur. Nitorem elegantẽ cõciliat, cutim conſeruat, & omnino optima eſt.

Alia qua vtebatur Iſabella ex Arragonia ducisſa Mediolani. Florẽ farinæ frumenti ſubigito cum ſextario lactis caprini, inde panem in furno leniter coquito, & extrahito antequam nimio coctus ſit. Huius panis medullam per minuta fruſtula diuiſam aut friatam, & in alio recẽti lacte caprino infuſam per ſex horas relinquito. Amiſcebis aquam è duodecim albuminibus ouorum cum ſpõgia factã, calcis deputaminibus ouorum vnciam. camphoræ, aluminis ſaccharini, coralij albi, ſingulorũ drachmas duas. Omnia hæc trita cum liquidis incorporentur, &

in alembico vitreo destillentur. Aqua inde proueniet optima, & vtilissima ad tollendum omnes molestias in facie nascentes. Decorem faciei quàm fieri po test summum conciliat.

Alia formam faciei concilians. Folia rorismarini, & tartarum album cũ vino albo miscebis, & aqua inde extracta per alembicum vtêre vt præcedentibus ad eundem effectum.

Alia ad idem. Flores fabarum in bono vino albo per vnum aut alterum diem insolabis in lagena vitrea, deinde lento igne destillabis. Vsus eius est manè & sero vt ea abluatur facies, sed eadem semper prius lauetur decocto cerussę. Et breui tempore videbis effectum.

Alia quæ omnes maculas tollit. Crystalli & coralij partes æquales pone in vase vitreo cum aqua limonum digitum transuersum superante. hoc vas obstructum in loco aliquo frigido vt in cella vinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies,) Deinde limaces abiectis testis aqua modicè salsa toties lauabis, donec omnis eorum viscositas abierit. Tum destillabis & seruabis aquam. Deinde ex rapis etiam

etiam minutatim cõcisis aquã elicies in alembico. Vsus tempore, accipe primæ aquæ cochlear vnum, secũdæ quatuor, & tertij quatuor, misce & ablue faciem, quæ tamen prius abluta sit aqua pura & absterſa.

Alia ad idem mirabilis. Accipe limaces sine testis suis, & laua vt supra dictum est. deinde salis (aliâs salis gemmę) contriti vnciam in vase vitreo sparges, & limaces superimpones. tum rursus salem alterum sperges, & limaces superimpones, idq́ue alternis facere perges donec tertia pars vasis impleatur. Tunc affundes succi limonum tantùm, vt supra salem & limaces duobus digitis excedat, & destillabis. Aqua ista vtêris vt suprà scriptum est. Quòd si destillandi commoditas non fuerit, simul omnia mixta insolabis vase clauso, donec vnguẽti formã recipiãt, eóque vtêris vespe ri. vt alijs supra scriptis vnguentis, (facie prius abluta, absterſaque,) & postridie manè ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus.

Alia non destillata. Duodecim limones, singulos in quatuor partes diuisos, ĩ bono vino albo pone. Hoc liquore

vtêris ſicut aquis prædictis. Feliciter ſuccedet.

Poſt hæc ſequitur eiuſdem effectus aqua deſtillata ex ciconia tenera, quã ſupra deſcripſi inter Aquas medicinales ſimplices.

Alius modus optimus & ſecretus. Oua ſex recentia, vini Maluatici ſelibra, pipio nondum totus plumis veſtitus, caſeꝰ à preſſura recẽs cui nihil adẽptũ ſit butyri, arãtia poma 8. olei de tartaro vncię 3. ceruſſæ vncia. Terẽtur quę teri poſſunt, & miſceãtur oĩa, vt deſtillent igne lẽto.

Aquæ vſus eſt vt præcedentium. Cutem reddit elegantem, ſubtilem, tenerã, quàm fieri poteſt maximè.

Lotio ſiue aqua regia quæ tollit omnes maculas. In aquam terebinthinę claræ, quanta de libris duabus extrahitur, impone maſtiches ſemunciã, thuris albi vncias tres, tragacanthæ ſemuntiam. Trita commiſce cum aqua, & deſtilla. aquam ſeruabis. Deinde axungiam porci maſculi non ſalitã liquato, & per linteũ duplex colato. Deinde accipito, zinziberis albi, caryophyllorum, cinnamomi, euphorbij, ſpicæ nardi, camphoræ, ſingulorum vncias duas. nuces moſcatas tres. Trita hæc omnia cum

axungia

axungia colata, vt dixi miſceto. his adde vncias duas argenti viui ſepius abluti cum ſale & aceto & per corium traiecti, & cum hoc incorpora ſcoriam (la feuille ou de la lauẽre, vt Gallicè ſcribitur) argenti fini (de couppelle.) Omnia ſimul mixta deſtillato, aquam ſeruato. Poſtea accipe aquæ de terebinthina prædictæ vncias ſex, & poſterioris aquæ de axungia duplũ miſce: & cum vti volueris, abluito faciem prius cum decocto ceruſſæ & abſtergito. Tum de aqua iſta cõ mixta circiter ſex guttas in volã manus effunde, & vbi volueris illine, & locũ illitum linteo intege donec ſiccetur. Effectus ſequetur mirabilis.

Alia de limacibus. Limaces albæ triginta. Lactis caprarum libræ duæ, Adipis porci vel hœdi recentis vnciæ tres. Camphoræ tritę drachma, deſtillentur in alembico vitreo.

Alia. De medulla panis frumenti albiſſimi ſex vncias infunde & laua in libris duabus lactis, Miſce diligẽter, & deſtilla, vt ſupra, & laua.

Probatur, etiam aqua deſtillationis albuminum ouorum.

Alia candorem faciei inducens. Myrrhæ vnciæ duæ: thuris albi, maſtiches

vtriusque semuncia. xinziberis albi drachmæ tres. cinnamomi electi argenti sublimati, vtriusque drachmæ duæ. Camphoræ drachma. albuminis ouorum libra aut sesqui. Omnia diligēter mixta ponātur in ventre gallinæ iuuenis & bene habitæ, exenteratæ. Quòd si voles, gallinā simpliciter adijcito, sed pelle detracta minutatim diuisam. addātur etiā lactis asinini, aut caprini sextarij circiter tres. Destilla in alembico vitreo.

Vt facies eleganter splēdeat. Oua recētissima triginta macerato in aceto quā acerrimo per tres dies & noctes: deinde cum acicula pertundito, vt quicquid humoris continent efluat. Hæc in rosario destillabis vt facies eo abluatur.

Aqua faciem clarificans. Radicem serpentariæ purgatā & concisam in tenues rotulas per dies nouem macerabis in vino albo ita vt quotidie vini recentis selibra aut amplius affundatur, deinde accipe omēta (toyllettes Galicè) hœdina mēse Maio seruata numero sex: oryzę cōtritæ & coctæ in trib. libris aquæ solani nigri, & libram de farina oryzæ, aquę prunorum syluestrium selibrā, fabarū contritarum sine corticibus quę in aqua iam dicta bulliāt. His adijcies duodecim

poma

poma putrida,& oua decem. radicum iridis communis aut iridis Florētinę mani.duos.mellis librā amygdalorū amarorū selibram.gummi Arabici, sarcocollæ,tragacāthæ,boracis,cāphoræ,singulorū drachmas duas.lactis ouilli, libras sex.terebinthinæ Venetę vncias duas.aquæ de floribus nymphææ libras duas. Hæc pariter in alembico destillentur igne lento. Aqua destillata Soli exposita sæpiculè moueatur.

Alia quæ maculas cutis delet & dealbat. Boracis vncia. camphoræ drachma semis.aluminis communis drachmę tres. gummi Arabici,& tragacantæ, vtriusque semuncia.sarcocollæ,assæ dulcis vtriusque drachmę duæ,cerussæ vnciæ quatuor.Omnia hæc tere, misce & infunde in aquæ serpentariæ aut(&) de floribus lilij vtriusque selibram, vnà cū aquis de floribus genestę,de solaneo,de nymphæa, singularum vncijs quatuor. Mixta destillabis in alembico vitreo.

Vt facies clara & iuuenilis fiat, adeò vt vix maiorem quindecim annis ætatē præ se ferat. Oua gallinæ recentia sine corticibus duodena. cinnamomi vncia. lactis asinini libr. Aqua inde per alembicum detracta ablue faciem.

Cosmeti

Cosmetica quædam ex Antidotario Gordonij.

R. Radicum lilij, rad. dracunculi, ari, cicerum excorticatorum, orizæ amyli, cerusæ lotæ, saponis Gallici, ana, vnc. duas. Ponantur in olla noua cooperta, decoquantur in furno, & cõterantur. Tum R. tragacanthæ, gũmi Arabi. ana vnciam. infundantur in aqua de floribus fabarum. Deinde porcellanas tempera in aqua limonũ, donec posint malaxari. adde boracis semunciam. Hæc oĩa cùm valde exigua axungia porci, misceantur cum aqua fabarum. Hinc facto quasi vnguento illine totã faciem mane & vesperi, & ablue cum aqua tepida colaturę furfuris. Hoc medicamen abstergit, purgat dealbat: deniq; faciem reddit summè & mirificè venustam, planam, æqualẽ, gratiosam.

Aliud. Limones scissi in tres vel plures partes, decoquãtur in vino albo, quo cum facies abluatur.

Aliud ad rubificandũ poma maxillarũ, (cui supra quoque similem descripsimus.) R. Aluminis, brasilij, granorum ex quibus fit persicum rubeũ, terantur cum aqua vini destillata. Inde plurimum illi-

nat

natur locus quem libuerit rubificare. Quòd si adderetur per exiguum aquæ salis Ammoniaci destillati, color foret firmior ac diuturnior. Caueatur tamẽ ista aqua Ammoniaci: quia omne corpus corrodit, & si vti libuerit minima quãtitate adijciatur, ne corrumpat medicamentũ.

Qui plures liquores, destillatos præsertim, ad faciei puritatẽ & nitorẽ requirit, legat Rogerium tractatu 4 cap. 5. vbi is describit aquam fabarum, & limonũ, quarum vsus sit vel per se, vel cum compositione quadã, &c. item aquam cum bryonia & dracunculo compositam. & simplices, ex fragaria, ex hasta regia, ex herba muscata, ex florib⁹ nigellę, &c.

Aquæ ad tingendos capillos & alios pilos.

SPonsam Solis tritam (alias, Solsosij semina trita) pone in lacte mulieris nutrientis puerum masculũ; decẽ (alias quadraginta) dieb⁹. deinde fac oleũ. Hoc oleum decoctum cũ auro foliato leniter bulliendo per diẽ vnũ; mirabile est: nã si quis cum eo lauerit crines, auro similes euadẽt. Eadem si facies illinatur & fricetur, plana & clara erit; vt angelica videri posit, continuando per quinque dies.

Quin

Quin & viſum clarificat, & quemuis oculorũ affectũ intra decem (alàs à quatuor)dies curat:nec nõ omnes dentium dolores intra triduum : & ſi gingiuæ cũ ea bene fricentur,vermes cadunt & moriuntur, Aegidius inter cuius aquas hæc numero quarta eſt.Si quis biberit de hac medicina nouẽ diebus,curatur à paralyſi de quacunq; cauſa proueniente,etiam ſi durauerit ꝑ quatuor annos, Lullus in lib.de aquis. Videtur autem hic liquor nõ deſtillatione,ſed expreſsione tãtũ fieri,vt dicam inter Olea ex ſeminibus.

Aqua ex lardo deſtillata,vt capilli lõgi & flaui ac ſplendidi fiant, & facies elegantior.Lardi quantum volueris radendo quàm minutiſsimè conſcindes,deinde in pila marmorea contũdes vt paſtam ſubactã referat.Hac in alẽbico deſtillata liquorem albũ colliges , quo pilos & faciem inunges. Pulchritudinem enim eis & ſplendorẽ conciliat, Andr.Furnerius.

Aqua ex melle deſtillata pilos venuſtos & prolixos reddit. Vide infra vbi dicemus de quintis eſſentijs ſimplicibus: & inter aquas quę deſtillãtur in roſarijs.

Aqua dealbans,&c.ex talpa , ſexta inter Aegidij aquas.Talpam in puluerem redige cum ſulphure, & affuſo chelido-

niæ

niȩ succo relinque per aliquos dies, postea destilla. Hac aqua lauabis locũ cuiusuis bestiȩ, & dealbabitur. Eidem si admisceas aquam, aliâs omittitur vox, aquam aloën & ceram, inungendo locũ affectũ curabis omnem guttam: & quod vocant noli me tangere, si emplastrum inde factum imponas. Iuncta similiter scabiem capitis emendat, & curat guttã rosaceã emplastri modo imposita. Cæterum cũ lapide calaminari & aloë mixta, curat lupum perfectè, emplastro inde imposito bis in die, si etiam superfluitates eadẽ mixtura lauentur. Nullo modo autem intra corpus sumi debet.

Aqua tingens viridi colore. Cuperosæ, id est vitrioli libra. Smerilli selibra. Destilla & vnge, Epiphanius Empiricus. Capparorum aqua destillata virides verè pilos & capilos efficit, Cardanus.

Aqua ad dentium purgationem benefaciens.

R. Salis Ammoniaci, salis gemmæ. singu. vncias tres. aluminis saccharini sescunciam . destill. aut in lib. duabus aquæ macerentur octo dies colẽturq;, dentibus lauãdo affrica , Epiphanius Empiricus. Alias duas similes ad eundem

dem vsum reperies infra post Aquæ fortis descriptionem.

Per descensum quomodo destillentur aquæ ex herbis, floribus & radicibus.

Modus destillandi per descensum aquas odoratas & efficaces ex floribus & herbis.

ACcipe vas figulinum: super quod linteum lineum rarum extende, & super ipsum rosas, (nam sic rosacea fragrãs mirum in modum euadit,) aut vacinia florésve alios aut herbas sparge. Inde habeas patellam quæ vas integat, & super fundum ignem pone. Sic destillatur odoratissima non solum, sed etiam efficacissima aqua. Rosacea in Sole conclusa poni solet, vt fumi odore priuetur, cùm tamen odorem rosæ retineat, Cardanus.

Rosæ recentes linteolo super peluim tenso impositæ, si vas carbonibus igni-

tis

tis plenum acceperint, destillant aqua multa & odora in eam peluim. Eodem modo flores reliqui, Syluius. Mihi quidem hoc destillationis genus pro ijs omnibus quæ frigida sunt & refrigerare debent, commodum videtur, præcipuè si odore careant, vt pleraque omnia adstringentia: & magis etiam quæ frigida & humida sunt. Quinetiam multam aquam & breuiori tempore, minoríque sumptu sic habebimus, nec periculum est quòd euaporent. Sed danda opera ne vas impositum nimis ferueat: & ne diutius quàm par est relinquatur, ne aqua adustionem recipiat.

Si duæ matulæ sibi applicentur, & superior rosis impleatur & insoletur (interposito linteo) destillat aqua odoratissima in subiectam, Syluius. Aqua rosarum moscata quomodo in Sole fiat per descensum, præscripsimus, supra in capite de aquis odoratis. Palpebras inuersas emendat violarum florum luteorum humor, qui per se in vitream ampullam destillat. Vas impletur floribus qui diebus pluribus sole continuo macerantur: vnde liquor quidam colligitur in fundo, is oculis salutariter imponitur, Alexander Benedictus.

℞. Turiones fœniculi, antequam floreāt, ſucci plenos cum folijs. hos in phialam vitream imponito, non omninò tamen replebis: & os eius inuerſę in alterā phialā ſubiectam immittito, ac oblinito fermento, ne ſpiritus exhalare poſsint.

Pones autē phialas in foramine alicubi in pariete, ſolem meredianum feruidiſsimum verſus. Sic intra ſex aut circiter horas aquā habebis vtiliſsimā ad lippitudinem & viſum acuendū: cuius vtilitatē amicus in ſeipſo expertus, qui aquā quoq; ipſe parauerat, nobis indicauit.

Squillæ recentes detracto cortice exteriore, cultro inciſæ vaſi infernè foraminulēto, & ſupra operculato lutoq; munito imponuntur. Huius ollæ fundus immittitur in alteram ollam ſubiectam in ſcrobæ terræ, & luto commiſſura circundatur. Tum ignis excitatur circa ſuperiorem ollam per noctem vnam (horas decem aut amplius.) Sic aqua defluit in ollam inferiorem: quæ cum farina vel pane miſta, guſtata mures cito necat: citius ſi lithargyri paucū miſcueris, Bulcaſis lib. 2. & ex eo Syluius.

Eſt quando per deſcenſum fiunt aquæ & olea quædam, quomodo ex reſinoſis arboribus vrendis pix, Syluius. Sed de

oleis:

oleis quæ p descẽsum fiũt, infra dicem⁹.

Quædam medio ferè inter ascensum & descensum modo fiũt, vt oleũ vitrioli cucurbita in latus posita transuersa.

Destillatio in cineribus, uel arenis, aut scoria trita, &c.

IN cineribus destillantur tum aquæ, tum olea. Aquæ, mitissimo calore, quẽ manu tum cineres, tum ipsa destillatoria vasa tangendo discernes. Et forte nihil interest in Balneo Mariæ aut cineribus quasuis aquas destilles, si ignis modum obserues. Nam in Balneo Mariæ aquam cui destillatoriũ vas imponitur feruere licet: cineres feruere aut calere nimis nõ licet: nempe cũ herbæ, radices, flores, aut liquores aliqui ad deriuandã ex eis aquã destillãtur. Eò quidẽ suauiora, & empyreumatis minus olentia fieri credunt in cineribus destillata huiusmodi, quò lenius lẽtiusq; res pficitur, ita vt capitellũ nõ caleat, & aliquando inter vnã & alteram guttam delabentem, circiter quinquaginta vnitates ab accelerante numerari possint. Olea verò maiori igni & calore vehementiore indigent: nempe siciore, itaque licet in cineribus rectè fieri

poſsit,quicquid in aqua fit,nõ conuertitur tñ.nã olea in cinerib. fieri poſſunt, in aqua bulliẽte nequeũt. Sed hęc res clarior fiet infrà vbi de quinta eſſen. docebimus. Facilis autẽ & in promptu eſt per cineres deſtillatio,ſi vas figlinum aut æneum mediocre,ſatis profundum,& cucurbitæ ſeu corporis deſtillatorij capax cinere tenui & cribrato aut arena tenuiſſima,eouſq; repleatur, vt quę in vaſe eſt materia deſtillãda, tota infra cineres habeatur neq; emineat. Hoc vas cineribus plenum ſupra quinq; aut ſex ferreos cylindros aut bacillos pones: qui tranſuerſi de latere ad latus impoſiti ſint. tribus nempe lateribus foco impoſitis, eorum duo latera occupabunt, poſteriori,ſi res ad parietem fiat,non eſt opus. Anterior pars huius ceu quadratæ conſtructionis aperta relinquetur, vt ignis illic fieri & ſubijci poſsit. Longitudinem laterum ſingulorum pedalem eſſe ſatis eſt: altitudinem digitorum ſex,aut circiter. Hæc omnia circunquaque luto(admiſtis fruſtulis teſtaceis)obfirmabimus, vt calor melius contineatur, duobus ſpiraculis relictis in angulis. Sed modus hic prorſum extemporaneus eſt, & pro vno duntaxat vaſe idoneus. Ego operoſiorem

ſiorem aliquando fornacem conſtruxi huiuſmodi. In angulo domus baſin cum lateribus & calce erexi, ad altitudinem ſeſquipedis. Super baſi fornacem rotundam cũ hoſtio vno anguſto, longo latoq; inſtar parui lateris, (ita vt manus inſeri poſsit,) qui cũ claudere libet fornacẽ opponitur. Spiracula ſeu vẽtilia erant tria. Altitudo fornacis ad digitos circiter decem. Supra hanc fornacẽ eiuſdem circũferẽtiæ lamina ferrea impoſita erat, diametri ad duos pedes aut amplius. circa hanc vndique margo erigebatur ex crudis lateribus (nam pro fornace lateres coctos accepi) in orbem, altitudine ad duos palmos. Rotundũ hoc ſupra laminas ſpacium cineribus replebatur. In cineres per circuitum circiter quinq; vitrea deſtillatoria indebantur, vt eodem tempore, & eodem igne plures ſimul aquæ, aut olea deſtillarentur. Vndique autem fornax munita erat luto ſubacto cũ aqua valde ſalſa, cui pars aliqua fimi equini miſta erat. Eſt ſanè hoc genus fornacis valde idoneum, quòd exiguo igne indigeat, qui & ipſe in tali forma diutiſſimè durat: vt mane & veſperi ſemel curaſſe ignẽ ferè ſufficiat. Debet autem is ex carbonibus tãtum fieri, qui per bacil-

lum ferreum,tantùm vt commodè per hoſtiolum inſeratur, in fornacem omit tuntur.bacilli huius margines vtrinque modicè eleuātur,vt carbones cōmodius cōtineantur.Opus eſt etiā bacillo ferreo oblongo(pro modo fornacis)in fine cur uato ſecundum angulum rectū, & ibidē in fine aliquantulū dilatato,per quē mo ueantur & digerantur qui intus ſunt car bones,& de bacillo detrudātur. Sed hæc experientia melius cognoſcuntur.In his fornacibus,& quomodocunq; in cineri-bus , tū alia aquarū oleorūq;,vt dixi,ge-nera rectè parātur,& ꝑcipue quæ ſicca in vino infuſa & aliquādo vaſe optimè clau ſo macerata fuerint,eundem prorſus o-dorem ſaporemq; reddítura.: vt abſyn-thium,ſicut ſupra docui,gentiana,baccæ iuniperi,& aromata ex quibus deſtilla-tas aquas aureas denominant noſtrates, &c.tum aquæ vitæ deſtillatio aliquoties repetitur:in aqua hoc animaduerti,me-liorē ſemꝑ &,puriorē partē,primā fluere, & quicquid phlegmatis eſt , (vel aquæ mortuæ,vt quidā vocant,quòd inutilis, noxia,& ferè fœtida ſit,)poſtremum ſe-qui,quod in capitello vitreo pulchrè di-gnoſcitur.nā dum eſſentia purior,ignea, ſcilicet & aërea fluit,nullum in capite ſi-

gnum

gnum apparet:vbi verò iã phlegma cõmeat,aquæ ſtriatim fluentis veſtigia manifeſtò apparent,quæ vt primum videri cœperint,remouendum eſt vas recipiẽs, & quicquid in cucurbita ſeu ventre reliquum fuerit,tãquã inutile effundẽdũ:& altera deſtillatio inchoanda,idq; repetẽdum, donec nullũ amplius phlegma ſe probat,quod quarta plerunq; aut quinta deſtillatione contingit.Poſt quã nõ amplius deſtillatione,ſed circulatione opus eſt,vt liquor rectificetur,vt illi loquunt, & in cœlũ aut quintã eſſentiã vertatur.

Deſtillata vapore aquæ calentis vires & qualitates plantarum integrius retinent:ſed quia excremẽtoſa ſunt, parum diu ſeruari poſſunt. Diutius quæ cinerũ aut ſcoriæ pulueratæ calore deſtillantur in vaſis lapideis aut vitreis,quantun libet multis, ſuper longam aut rotundam fornacem tegulis intectam,quę ſuſtineant arenas altas plumbo alto circun datas.Sed vaſa hæc paulatim calfacienda & refrigeranda ſunt priuſquam aëri frigido aperiantur:alioqui mox rũpuntur,Syluius.

Vlſtadius deſtillationem quandam in cineribus fieri iubet igne tã lẽto,vt poſſis numerare vnũ duo tria p ſingula gut-

tarum interualla.

Fructus quilibet bene maturos, conciſos & cõtritos deſtillabis in arena igne lento, Vlſtadius.

Ex temporaneus quidam modus.

Conficitur & repente aqua, dum calefacto aut feruente ſucco, cyathus ſuper ponitur vitre⁹, in quo fumus trãſit in guttas. guttæ inde collectæ in aquam coguntur. Sic acetum in aquam facilè vertitur. Vtilis hæc ad oculorum maculas & ſuffuſiones detergendas, maximè ſi albo aceto ruta incoquatur, Cardanus.

Reſinam larignã aliqui in vaſe ligne ponunt cuius fundus ad perſpicuam, & quàm fieri poteſt ſummum tenuitatem à tornatore redactus ſit: ſic in loco calido purior & tenuior pars deſtillat.

De roſarijs, id eſt inſtrumentis, quibus ex roſis & alijs medicamentis liquor ſtillatitius elicitur, igne ſubiecto plerunque immediatè, ex carbonibus aut ſegmentis lignorum.

Ignis

IGnis in deſtillatione magis aduſtionis odorem communicat aquæ deſtillãdæ quã carbones aut aqua, quod vt caueas arenã imponito patellę in communibus roſarijs: aut potius facvt arena inter ignem & patellam ſit, necnon circa patellam, eamq; vitreatam ſi terrea eſt: nam & ex ære fit. Patellę & alembici cõmiſſurã luto munies, faſcia ſcilicet lintea luto inducta & aptè circũpoſita, necnon vas recipiens cum naſo alembici, Brunſuicenſis. Hodie quidam roſarias iſtas capellas ex ære faciũt, & ſuprà arenam ponunt herbas deſtillandas: & in circuitu patellæ (& infra ipſam quoque, ni fallor) ſpacium vacuum aqua replẽt, canali vbi infundantur ad id facto. Ignẽ autẽ vel ex carbonibus ſubijciũt, vel ex lignorum ſegmentis breuiſsimis, quòd ignis flamma propter ambientem aquã minus poſſe nocere videatur. Sed procul dubiò hæc omnia in vitreis vaſis multò fœlicius deſtillabuntur, ſiue in Balneo Mariæ ſiue in cineribus.

Acetum deſtillatione candidum redditur, cùm ad alios chymiſtarũ & medicorum vſus, tũ vt ſyrupo acetoſo meſceatur, de quo Bulcaſis verba adſcribã. Conſtrue atenor ſimile illi in quo deſtillatus

aqua roſacea.& ſemper pone vas deſtilla toriũ ex vitro vel ex terra vitreata:& imple tres partes ex aceto bono, vt quarta pars vaſis ſuperius ſit vacua, ne cum ebullierit acetũ effundatur. Deinde operi vas cum vaſe aliquo ſuperius, ſicut nouiſti, habente naſum, vt fit in aqua roſacea:& fac ignẽ leuẽ non fortẽ: nam ſi eſſet fortis, non fieret acetum adeò album. Oportet autẽ acetũ quod deſtillatur, eſſe ex vino albo, & acerrimũ. Sic album & purũ colliges liquorem, & repones. Eodẽ modo deſtillari poteſt vinũ, Hæc Bulcaſis. Ego in vitreis vaſis in cinerib. aliquãdo deſtillaui, quod aliquot hactenus annis ſeruo odore ſaporeq; aceto nõ deſtillato ſimile, colore tantũ & ſubſtãtia differẽs quib⁹ aquã purã refert. Videtur aũt Bulcaſis ſentire deſtillandum eſſe acetũ cum igne ſine aqua, non in balneo Ma. ſed eo modo quẽ in roſis deſtillãdis, primum & ſecũdũ facit. i. ſine aqua cũ igne lignorũ, aut potius carbonũ. Nos in cinerib. optimè deſtillauimus. Diſſoluũtur aceto forti præſertim deſtillato, vel ſucco limonũ, margaritę, teſtæ ouorũ, lapides renũ, veſicæ: coralium vtrũque, eáque poſt ſiccata promptè friantur: pręcipitata & ſublimata in cinabrium, & in argentum

viuum

vinum redeũt, Syluius. Aceto destillato metalla resolui chymistæ aiũt: item vrina humana destillata. Cannabis folia in farinam versa, quòd caput feriant, potum suauiter inebriantem efficiunt, Cardan. Videtur autem aqua superinfundenda, & cum simul fermentata fuerint, destillanda, similiter vt aqua ardens vel in rosario, aut simili instrumento, vbi ignis immediatè subijciatur: & fortè bis aut ter repetenda destillatio.

Idem dixerim de auenæ aqua, de qua similiter Cardanus: Aqua (inquit) ex auena destillata vtãtur Moscouitę quòd vino careant. nec minus excalefacit aut inebriat quàm vinum. Cùm enim auena crassioris sit substantiæ, necesse est vt ex destillatione incalescat, attenuetur ac exacuatur, & ad naturã aquæ ardentis accedat, Hæc illæ. Idem sanè fieri poterit ex quouis potu inebriante, vt zytho, ceruisia, curmi, et apomelitæ, præsertim vetere: et eo qui cum milio decoquitur.

Mel inter destillandum inflari et exundare solet, cùm incalefactum est. hoc cauetur, cùm destillatio fit in rosario cõmuni, supimposito in patella ligneo cribro (cũ setis equinis.) ita vt mel attingat.

Destilla

Deſtillaturus autē in cucurbita vitrea, puram & bene lotam arenā admiſcebis; & ignem lentū facies. Aqua prima abij-citur, colligitur verò ſecunda cui color aureus, & ſub finē ruffus. Huius aquæ vſus eſt mulieribus ad capillos, vt augeā tur, molleſcant, & flaueſcant, ea madefa-cti præſertim in Sole. Defluuia capillo-rū emēdat. Oculis tumidis & lippis me-detur: & aquoſas earum tunicas & caligi nem diſcutit. angulos oculorum læſos & vlceroſos ſanat. Locis ambuſtis egregiè medetur, præſertim mollib. & teneris, ita vt nulla cicatrix relinquatur. Poſte-rior aqua, quæ ruffa eſt, expurgat pus & ſaniem in putridis vlceribus, ſi ea lauen-tur, & imponātur madida inde lintea, & cum ea repurgarit, carnē etiā producit, Ryffius. Vide Vlſtadium.

DE OLEIS DE-STILLATIS.

Et primū in genere: deinde particulatim:
De Oleis ex plantis, floribus, herbis, gum mis, reſinis, ſeminibus, corticibus, lignis:
De Oleis cōpoſitis illis quæ balſama uocāt
De Oleis ex animalibus.
De Oleis metallicis.

Olea

OLea quæ vasis chymisticis siue per descensum, siue per ascensum parãtur, quædã simplicia, quædam cõposita sunt. horũ quædã ex pluribus composita vt balsama, quæ artificialia vocant, aliquot: quædam ex paucis. Sunt quæ inter simplicia & cõposita media videri possint, vt illa vbi vni medicamento cõtrito liquor aliquis additur, quo cùm maceretur & vnà destilletur, vt per id quasi vehiculum ascendat, postea separatur.

Item quædã ex plantis fiunt earúmve partib. floribus, radicib. seminibus, corticibus, resinis, gũmis, lachrymis. Quædã ex animalib⁹, earúmue aliqua parte, aut excremento. Alia ex metallicis, aut simillib. vt ex antimonio plũbo, succino. Nos de singulis loquemur, per tres istas posteriores classes. De cæteris verò oleis quæ alio quopiam modo fiũt, vt expresssione, infusiõe, &c. infra seorsum tractabimus.

Vt oleũ benedictũ ex lateribus ignitis oleo restinctis destillatur per sublimationẽ, sic ex ladano, cera, liquoribus, gũmis, resinis, ossibus, medullis, & alijs pingui humore abũdãtibus potest sublimando trahi oleum, Syluius.

Olei natura rebus mixtis siue à natura cõpositis omnibus inesse videtur, cum

sali

ſali etiã corpori aridiſsimo inſit, vt Cardanus ſcribit. (Eſt etiã in ſale pinguitudo, quod miremur, Pli.) ſed alijs pl⁹ alijs minus. Eſt enim oleoſus & pinguis humor qui in mixtis ineſt, nõ aqueus ille & facilis exiccatu, ſed aëreus qui etiã calidus eſt: Vtrique enim elemẽto ſui generis humiditas eſt. Hũc liquorem in quibuſdam ipſa natura ſeparat, non in plantis tantũ per ſuccos ſiue liquores; opoùs Græci dicunt: lachrymas, gummi, reſinas, elæomeli: ſed etiam in corporibus inanimatis, vt in metallicis pinguibus, ſurfure, argento viuo: item in bituminũ generibus diuerſis, naphtha, ſuccino, ambra, & petrelæo, cui nomen quòd è ſaxis effluat. Manifeſtiſsimè verò in animalibus, tum per alias eorũ partes, tum præcipuè adipes, medullas, ſanguinẽ & in ijs quæ ſanguine carent congenerem ei pinguem aliquẽ humorem. Idem neque excremẽtis deeſt, alui, veſicæ, ſudori, melli, ouis. &c. In ſolidis quidẽ tum animaliũ tũ plantarũ partibus, ijs præcipuè omnibus ineſſe videtur, quæ fibras ſeu venas habẽt manifeſtas, per quas ſcilicet nutrimentum attrahitur. Nutritioni enim dulcia maximè deſtinãtur; quę quidem facilè in pinguitudinẽ à mediocri

calo

calore vertũtur. quin & ipſa pinguia ſubdulcia ſunt. Et ſucci pinguis abundãtia in ijs maximè ſpectatur, quæ dulcibus multis aluntur. Pinguia tamen ipſa per ſe non nutriunt, quòd innatent, neque in maſſæ ſeu chili in ventriculo vnitatẽ redigi poſsint. Iam pinguiuſculus ille ſuccus eò plus olei continet, quo in ſolidiore aut ſicciore ineſt materia, vtpote ſyncerior & min⁹ aquoſus. Guaiacũ quidem quod in aqua ſubſidit, eo abundat. Rariora & leuiora ligna pinguem ſuccũ in gũmi aut reſinas conuertunt, quamobrẽ eo minus abundant: ſolidiora denſioráque & grauiora eundem retinẽt, vt guaiacum, iuglans, fraxinus.

Porrò oleũ lignis omnibus ineſſe vel cinis oſtẽdit. omnium enim cinis pinguitudinem ſuã habet, quam in lixiuiũ deponit. Adeò durabile eſt pingue aëreum & magis etiam igneum, vt cùm terra cõburatur, aqua euaporet, illa remaneant, partim in cinere, partim in fuligine. quã quam in vtriuſque etiã illis terræ eſſentia reliqua ſit, vt ſola aqua abſumpta videatur tota. Sed hæc ad philoſophos pertinent.

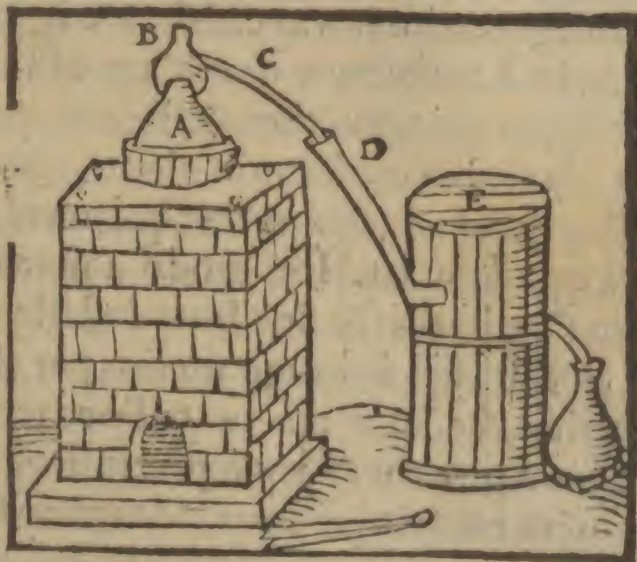
Quo-

Quomodo extrahendum ſit oleum ex aromatibus, ut caryophyllis, nuce moſchata, croco, macis, & alijs.

A Roma quodcũq; volueris cõciſum, & contritum craſsiuſculè, aqua vitæ rectificata & circulata, mediocriter perfunde, & ſimul macerata demũ deſtilla igne perquàm lento. Et cum aqua vitæ omni iam detracta, oleũ ſtillare inceperit, materiam aromatũ è cucurbita exẽptam ſacculo impones diligenter filis obligato, & in prelo ad id apto exprimes, vtriuſque ferreis preli laminis bene calefactis. Sic expreſſum oleum deſtillare, rectificare & circulare conuenit: vt oleum ſyncerum à craſsiore materia ſeparetur. Fæces deinde rurſus digeri ſeu putrificari poſſunt cum aqua vitæ prius ſeparata, & denuò deſtillari. Et hic modus commodiſsimus vtiliſsimúſque inter cæteros videtur, Ryffius: ſed obſcurius quàm oportebat, nos vt licuit vertimus.

Oleum

Oleum quomodo per deſtillationem extrahatur è lignis, & ſimilibus, velut caryophyllis, ex Cardano.

IN vitreo vaſe A contrita ponuntur, & quanto leuiore licet igne deſtillantur: & ſi liceat aqua feruente circum vas poſita oleum elicere, longè erit melius. Summitati vaſis pileus vitreus B imponitur, ac luto ne reſpiret aptatur, cui de more canalis adiacēt, C cui alter canalis vitreus adiungitur D ita luto ſeptus vt nihil poſsit reſpirare. Hic per vas ligneũ E tranſit, quod aqua perpetuò frigidiſsima repletũ habere oportet, cannulæ detrahentes quicquid iam calorem contraxerit, aliam nuper hauſtam denuò adden

do,nam ſic refrigidatur, fumíque non vtuntur, ſed in aquam vel oleum tranſeunt, cõuerſíque per canalis partem obliquam & vltra vas aqua plenum exporrectam, guttatim in vas cadũt. Vt igitur vidi, primò turbidum quoddam effluit, ſubſtãtiam rei tenuiorem efferens, pòſt aqua clarior exit, demum oleum, quod exuſti potius odorem refert quàm rei illius à qua defluxit. Hoc modo aquarum etiam (ex herbis & floribus) deſtillatio fieri poteſt, ſed is longè melius per deſcẽſum fit, &c. Sunt qui iuxta Fornacem moſchum ponunt aliáque pretioſiora odoramẽta, retinẽtque aqua odores nõ ſolum proprios, ſed etiam moſchi, & aliorum quæ apponuntur.

De deſtillatione per deſcenſum. Vlſtadius capitu. xix. docet de hoc deſtillandi modo in genere: & priuatim de oleis ex lignis iuniperi, ex vitellis ouorum, ex nuce moſchata, & Benedicto: ex quo ego clarius & breuius rem oſtendere conabor. Docet igitur conſtrui fornacem A huic deſtillationi aptam, ſimilem foco qualis apud Germanos fit, ex lateribus non coctis, altitudine ſeſquicubiti vndique, excepto anteriori latere, (quod humilius fieri poteſt, & lateribus tenuibus

tegi

tegi, ad imponendum aliquid vt ferramenta, quibus ignis regitur,) latitudine trium cubitorum quoquo versus. In medio huius foci foramen B sit tantum vt pes hominis immitti poſsit. (Erit autem hæc fornax etiam ad alium vſum apta, nēpè ad ſigillandum ſigillos Hermetis, vt vocant: cũ cucurbitæ vitreæ os in foramen furni inditum palmi, id eſt quatuor digitorũ longitudine, & ſi quid amplius circa ipſum patet eo argilla obſtructo, vbi incanduit forcipe ſimiliter candente cõprimatur.) Deſtillaturus ergo in hac fornace, cucurbitã C accipe de optima terra: ſin minus de cupro vel orichalco: hãc imple vſque ad tertiam partem materia deſtillãda, & include ei operculum D ferreum tenuiſsimum ex lamina ferrea, foraminibus paruis plenũ. Tũ inuertes, & impones os vaſis in fornacis foramen ad tres vſq; digitos inſerẽdo, & quicquid circunquaque patet, luto diligẽter explebis, ita vt nihil quicquam in hoc foramẽ decidere poſsit. In parte autem inferiore foraminis curcubitam E vitream ſubiicies (pro qua imponenda eximendaq́;, & vt videas quando materia tota deſtillarit, anterior fornacis pars debet eſſe aperta:) cui ſuperioris cucurbitę os inſer-

tum aptetur,) non lutando tamen. Tum ignis fiat ſuperius circa vas quod materiam continet circũquaque. Sed ignis primò exiguus eſſe debet, & à vaſe quãtum fieri poteſt remotus: deinde paulatim & maior & vaſi proprior excitari.

Sciẽdum eſt autem quòd à quauis materia, à principio aqua deſtillat, plus minus, ſecundum materiæ differentiam. Hæc cùm fluere deſierit, & iam oleum deſtillare cœperit, euacuabis cucurbitã è vitro ſubiectã, iterúmque ſubiicies: & ignem augere perges, & eũdem propiùs vas excitare, donec nihil amplius olei deſtillet. Tũc enim ignis mox longè remouendus eſt vt ſuperior cucurbita refrigeretur. Deinde inferiorem, id eſt excipientem auferes, & oleum ſeruabis. Cæterum ignis, vt dixi, in principio perexiguus requiritur: paulatim augendus ad quartum vſque gradum, duabus ex cauſis. Primũ ne nimij caloris ſubito exceſſu omnis humiditas, etiam oleoſa conſumatur: quod præcipuè cauẽdum eſt, cum ex vitellis ouorum & nucibus moſchatis oleũ deſideramus. Nam in aliis quibuſdã, vt ex lignis iuniperi, repẽtino etiã & magno igne excitato nihil deliqueris. Deinde quia lignũ accẽſum fortè, cucurbitam

bitam lædere, vreret, rũperet, aut oleum ingrato odore afficeret. Porrò in oleo Benedicto simplici, augebis ignem, saltẽ in fine destillationis, & destillãdi locum huiusmodi parare poteris. Foueã in terra fodito, longam, latam & profundam pro modo ollæ in eam imponendæ. Sit autem olla vitreata, aqua abluta: & super orificium eius ponatur lamina ferrea tenuis, multis foraminibus perforata, ita vt lamina infra summũ ollæ marginem sit digiti trãsuersi latitudine. Supra hanc impones aliam ollam quæ materiam destillandã contineat, sic vt orificia coniungantur, & omnia optimè lutentur. Tum fiet ignis circa ollam superiorẽ, quæ tota sit extra foueam præter orificiũ. Sed secundus hic modus incommodior primo est: quoniam aqua ab oleo separari nõ potest: nec facilè cognosci quando tota materia sit destillata, nisi vsu & consuetudine id cognoscatur. Potest etiam fornax fieri in colle prçcipiti, vt idem Vlstadius docet: ego ne sim prolixior, omitto.

Oleum de foliis citri, arãtię, aut limonis cùm destillatur, primò aqua elicitur: deinde oleum, quorũ vtrunq; separatim seruari debet, oleum quidem imprimis suaue & bonũ est. Fit autem hunc in mo

dum. Folia de quauis prædicta arbore, discissa contunde in mortario, & destillã do aquam excipe:& cùm videris guttam aliquam diuersi coloris aquę innatantẽ, mutato recipiente ignem auge, & oleũ collige, id modicè olebit adustionem, quod vitium emendatur, si diu Soli expositum relinquatur. Sunt qui iam dicta folia inter duo lintea siccent & conterant, ad iiciantque alia multa odorata, vt zibetũ, moschum, ambram, styracem cal. ladanum, cinnamomum, benzoum:non quidem substantiam eorum, sed fumum dũtaxat, hæc enim iniiciunt in aquam rosaceam super igne, & vapore eorũ folia imbuũt. His ita diligẽter imbutis, accipiũt aquã rosaceam in qua macerata sint aromata quædam vt charyophylli, galanga, nux moschata, &c. per vnum aut alterum diem: eaque madefactum puluerem foliorum in cineribus igne lento destillant, donec aqueus liquor separatus sit: deinde aucto igne oleum excipiũt, quod longè gratissimi, & suauissimi odoris est, Furnerius.

Empiricus quidam mihi retulit, hoc modo commode oleum separari ab herbis & radicibus. In terebinthina aut larigna resina lota (octies aut nouies) donec

albescat

albeſcat, herbas aut radices impone, & in arena calida relinquæ q.ſ. Deinde deſtilla igne lento. & profluet primò terebinthina, mox ab initio, aut ſi parum mouet cõferta ſeu vniuerſa deinde fluet, primũ lacteo ferè colore, deinde flaueſcens. Deprehendes autem guſtu quando liquor optatus fluere incipiat: colore mutato, vas recipiẽs quoque mutabis, vt ſeorſim excipias, poſtremus enim liquor ignobilior eſt, & extra corpus vſurpandus: prior verò intra corpus, Hæc ille. Ipſe mihi videor oleũ de baccis iuniperi vidiſſe hoc modo paratum.

Olea deſtillata quæ intra corpus dantur, omnia miſcenda ſunt cum licore aliquo, vino, apomelite, aut ſyrupo cum aqua deſtillata quapiam, alióue medicamento, vt infra etiam inter balſamelæa dicemus, hoc eſt quod empirici dicunt, oleis vt pote ſpiritibus, addendum eſſe aliquod corpus.

De oleis ex *floribus*.

OLeum ex croco paratur ſic. Aſperſa aqua vitæ digeritur materia, & abſtracta per deſtillationem aqua vitæ prælo expreſſus liquor circulatus, vt ſupra ſcriptum eſt de aromatum deſtillatione in genere, ex Ryffio.

Oleum de ſpica, ex Gallico libro furnerij. Herbam (flores potius) ſpicę aut lauendulæ ad breue tempus inſolato: tum in alembico aquam extrahito. Hæc per æſtatem Soli loco quàm calidiſsimo expoſita, oleum in ſuperficiẽ effundit, quã ſubinde ab aqua ſeparatam ſeruabis. Nã & ſuauiſsimè olet, & aduerſus morbos varios, præſertim frigidos, vtile eſt: & dolores tollit.

Eiuſdem alter modus. In quanta volueris copia olei de amygdalis dulcibus, flores ſpicæ bene maturos macerabis in vaſe vitreo in fimo equino per dies quadraginta: deinde lento igne deſtilla: poſtremò in Sole rectifica vaſe diligenter obſtructo. Si tamen aduſtionis odor ſit, duo aut tria exigua foramina in cooperculo relinques. Sic in Sole purgatum, bonum & odoriferum remanebit.

Eiuſdem tertius modus. Floribus ſpicæ bene maturis vas vitreum imple, obſtrue, & quotidie quãtum poteris adiice. Hoc facere perges diebus octo: deinde vas obſtructum in fimo equino per tres menſes putrificato: tandem deſtillabis: in alembico magna diligentia, & extractum oleũ inſolabis, ita vt ſemper quicquid clarius eſt, ſepares & reſerues. Sunt

qui

qui materiam, vt primum ab igne (ſic habet Gallicus liber, ſed puto legendum à fimo, ſcilicet equino in quo macerata eſt per tres menſes) extracta fuerit, Soli exponunt, & innatans aquæ oleum ſubinde remouent. Vbi verò flores oleum reddere iam deſierint, quantum poteris exprimes, & ſuccum expreſſum in Sole relinques vaſe inclinato, vt ſupernatans oleum facilius ſeparetur. Sic oleũ perquã odorum habetur ſine omni aduſtionis vitio, Hucuſque Furnerius.

Idem oleum Ryffius fieri ait, vt oleũ de roſmarino, conciſis floribus in vino vetere maceratis, deſtillatiſq; ita vt alembici ſpiritus ſubinde refrigerentur, &c. Vide ſupra in Oleo de Roſmarino. Sunt qui hoc ſpicæ oleum publicè vendant, & balſamũ nominẽt, cum tabulis in quibus facultates eius deſcriptæ habẽtur. Valdè calidum & ſiccum eſt. Noui ego mulierem quæ vnam, & alteram guttam eius non ſine periculo intra corpus ſumpſit, ſed lumbricos inde multos deiecit. Miſcetur rebus quàm plurimis, odoris præcipuè gratia. Gutta eius cum multa aqua agitata, totam reddit odoratam. Medici etiam oleis vnguentíſque calidis eã admiſcẽt, tum odoris gratia, vt vel gratum

augeat & conſeruet, vel celet ingratum: ſuperat enim omnes odores:& fortè nullus liquor reperitur æquè ſimul & vehemens & ſuauis odore. Ex ſpica certè longè odoratior quàm ex lauendula fieri videtur.

Oleum roriſmarini quod vicem balſami gerit. Ampulam floribus roriſmarini impletam ſepelito in arena clauſam panno duplicato ſerato,aut cum cera & coopertorio ita quòd nõ reſpiret, Arnoldus:duplici linteo,deinde etiã cera occluſam, Hollerius vſque ad mediã partẽ:& ſic relinque per menſem aut amplius, donec flores in aquã cõuertãtur.Hæc aqua ſeparata & ſoli expoſita per dies decẽ aut xx.(aliàs xl.)dẽſatur inſtar olei. Cor,cerebrum,neruos, & totũ corpus roborat. Pannos faciei & maculas delet, iuuentutem cõſeruat.Gutta eius aquæ impoſita, vt balſamum ſubſidit. Prodeſt ad telas & lachrymas (aliàs maculas & alios affectus) oculorum, ſi gutta vna imponatur in oculos, bis aut ter ad ſummum. Membra paralytica vt plurimum recalfacit,& ſanat aliquando. Phlegmati ſalſo reſiſtit, fiſtulas & cancrum, quæ aliis non cedũt remediis,perſanat.Ad eadem facit aqua vitæ ex vino in quo decoctus

ſit

ſit roſmarinus deſtillata, Lullus.
Ego roſmarinum non decoquerem, euaporat enim vis vini & quinta eſſentia: ſed in vaſe obſtructo macerarem aut putrificarem, deinde in Balneo Mariæ primũ pòſt in cineribus aqua ſuper fæces rurſus infuſa deſtillarem. Mecum facit Arnoldus de Villa noua, qui in libro de vino, (vbi ille de roſmarini etiam oleo eadem ſcribit, quæ iam ex Lullo ſcripſimus, ſi modo Lulli ea ſunt.) Sæpe (inquit) expertus ſum quòd aqua vitæ facta de vino in quo remollitus fuerit roſmarinus, curat phlegma ſalſum, ſcabiem, cancrũ, & fiſtulã, quæ aliter ſanari non poſſunt, Sed hoc oleum roriſmarini non aliter fit quàm è floribus verbaſci oleum, non per deſtillationem.

Oleum roſmarini fieri debet ex floribus decerptis cũ ſummis turionibus, ſeu ramulis quibus adnati ſunt, contritis, & in optimo vino vetere maceratis ſeu putrificatis. Debent autem deſtillari lento igne, ita vt alẽbici ſpiritus ſubinde refrigerentur: poſtea circulari, donec quoad eius fieri poteſt omnis craſſa ſubſtantia à ſubtili ſeparetur. Gualtherus Ryffius. Poterit autem deſtillari, vt coniicio, vel in cucurbita, præſertim breuiori, cum

alem

alembico:vel in retorto cum recipiente diuersæ figuræ, vel potius in duobus retortis, quorum alterum sit recipiens, vel in vasis æneis, quæ vesicas vocant pharmacopolæ, vt aqua cinnamomi, aut aqua ardens.

Eodem modo destillantur olea, vt idē docet, de vernice seu gummi iuniperi, de spicæ aut lauendulæ floribus, anisi semine, & multis aliis seminibus.

Chelidonij quarta essentia siue ignis qui est tanquam liquor olei, &c. quomodo paretur & in quē vsum, lege supra vbi de quinta essentia tractauimus. Licebit autem à plerisque herbis & aliis medicamentis, oleum duplex, aëreum & igneū, eodē modo quo in Chelidonio illic præscriptum est, extrahere.

Oleum rutaceum. Cardanus lib. secū. de subtilitate, venena quædā esse scribit, quæ solo tactu occidāt. Aduersus hæc inquit, auxiliū est, nō hærere loco cuiquam. donec incalescat manus: lotio frequens partiū cū aqua tepida, olei quoq; rutacei: nō illius vulgaris, sed eius quod eodē modo factū sit quò & spicatū & caryophyllatū apud pigmentarios fieri solet, inunctio, Hęc ille. De oleo ex seminibus rutę, paulò post ex Lullo scribem⁹: id verò cu-

ius

ius hîc Cardanus meminit, ex ruta ipſa hoc eſt ſummis eius ramulis florentibus parandum existimo.

De oleis ex ſeminibus & fructibus.

OLeum de caryophyllis aliquando in Italia guſtaui, ſupramodũ ſuaue & efficax. Id quo modo extrahatur, docuimus ſupra verbis Cardani. vbi de oleis extrahẽdis in genere ſcripſimus. Item alio modo ex Ryffio, eodẽ ſcilicet quo ex quibuſuis aromatibus, quæ in aqua ardẽte macerata deſtillãtur, donec aqua ardens ſeparetur, & cum primùm cœperit fluere oleum, materia é cucurbita exempta exprimitur, &c. vt ſupra ex Riffio ſcriptum eſt: qui huius etiam olei vires particulatim deſcribit.

Oleum de nuce moſchata quomodo eliciatur, vide ſuperius vbi in genere tractauimus de deſtillatione oleorum per deſcenſum ex Vlſtadio. Oleum de nuce moſchata & inuolucro eius macis, eodẽ modo quo ex caryophyllis extrahitur, Ryffius qui vires vtriuſque ſingulatim deſcribit.

Aniſi oleum extrahitur, (vt ex aliis ſic-
cis.

cis quæ in plantarum genere ſunt,) ſeminibus contritis optimo vino maceratis, deinde paulatim per aſcēſum deſtillatis, ita vt ſpiritus in alembico aſsiduè refrigerētur,&c.& liquore poſtea circulato. Vires eius Ryffius enumerat, nos omittimus vt & aliorū ferè vbi nullus peculiaris effect⁹ aquis & oleis attribuitur, quin idem illis etiam à quibus detrahuntur remediis ante deſtillationem conueniat, niſi quod deſtillando ſubtilior & efficacior redditur.

Olea è baccis iuniperi,& è baccis lauri eodem modo fiunt: nempe contrita vino macerata, aut aqua pluuiali, deſtillantur eodem modo quo aqua ardens, vel in veſica ænea, vt pharmacopolæ nominãt, vel ita vt ex lignis & caryophyllis oleum trahi ſupra ſcripſimus ex Cardano, vel vt ex aromatibus ex Ryffio. Non multum enim referre puto, modo ſpiritus qui per alembicum feruntur, in ipſo roſtróque commodè refrigerari poſsint.

Vires oleorum iſtorum Ryſſius recēſet. Solent & agyrtæ apud nos oleum de baccis iuniperi vendere, cum tabellis impreſsis quæ virium eius catalogum continent. Hoc inter cætera etiam tertiana laborantibus mederi audio.

Oleum

Oleum de frumento quidam faciunt exprimendo inter duas laminas ignitas: alij hoc pacto inutile fieri putant, & parari debere vt oleum de iunipero, nimirum ex lignis iuniperi per descensum. Mesue triticum excorticatum in vase sublimationis etiam destillari ait, vt oleum philosophorum. Curat impetigines, & cutis asperitates à siccitate natas lenit & humectat, & cæteras cutis infectiones emendat. A Rasi etiam in antidotario describitur. Vide infra inter olea non destillata. Posset etiam de hordeo & similibus fieri, tum per sublimationem, tum per descēsionem, Monachi in Mesuen.

Oleum de ben (id est balano myrepsica) moschatum, quod Furnerius retrabā vel retrahan vocat, pretiosissimi odoris. E fructibus ben (qui Genuæ satis copiose reperiuntur, eodem ferè pretio quo amygdalæ) exprimes oleum vt ex amygdalis, sines quiescere, & impones moschi satis bonam copiam: & sic in vase vitreo bene obstructo immittes in caccabum vt aliquandiu bulliat, deinde oleum per destillationē excipies, quod suauissimū & oderatissimum erit.

Olea

Olea quædam ex ſeminibus, quæ reperi in libro de aquis Raymundi Lulli.

HAec olea ſeparatim cõſcribere volui, quòd dubitẽ an author per deſtillationẽ ea fieri voluerit, aut ſimpliciter per expreſsionem, in ſingulis quidem hæc verba adiicit, & extrahatur oleũ ad modum laicorum: quibus innuere videtur, ſimpliciter per expreſsionẽ ſeminũ in torculari, vt vulgus facere ſolet, colligendũ eſſe oleum, præſertim cum ab iiſdem in Sole ſiccatis extrahi velit. Non dubium eſt tamen quin eadẽ ritè deſtillata longè efficaciora eſſent: ſed ad deſtillandũ oporteret liquorem in quo ſemina trita macerantur cum eis relinqui, & putrificationem præcedere, &c.

Semina ſponſæ Solis macera in lactæ muliebri quadraginta diebus: & deinde fac oleum ad vſum (modum) laicorum. Vide ſupra inter liquores coſmeticos.

Oleum ex ſeminibus rutę. Rutæ ſemina trita miſce cum auro foliato, & pone in aceto per diem vnum. Deinde leuiter ad Solem deſicca, & extrahe oleum ad modum laicorum. Id pretioſum eſt

& ve-

& venenis resistit, ita vt vomitu reddantur: quòd si quis secundò inde biberit, reliqui etiam humores ab eo infecti eiiciẽtur: si tertiò, curabitur perfectè intra tres vel quatuor dies. Omnem dolorem oculorum curat ex quacunq; causa, dũmodo pupilla illæsa sit, si oculi bis die hoc oleo lauẽtur, & gutta vna in oculũ infundatur, curabitur enim oculus intra tres vel quatuor dies. Si à ieiuno bibatur, nõ sinet venenũ appropinquare ad hominẽ illo die. Quòd si quis etiam lætali vulnere saucius inde biberit ieiunus euadet, modo reliqua cura vulneris fiat vt par est. Item à ieiuno potũ, guttam omnem & scabiem depellit: & hydropem ex frigida causa natum, si vel biduo sumatur. Deniq; membra omnia dormientia (paralytica, inunctum scilicet,) excitat & restituit. Ruberta (si rectè legitur, forsan à colore: ego Sperma potius legerim) id est oleum nasturtij. Nasturtium (malim semina nasturtij, vt in reliquis ibidem, ante & post oleum) madefactũ acri aceto, sicca in Sole, & extrahe oleum ad modum laicorum.

Hoc mixtum cum aloë & oleo laurino curat omnẽ scabiem & guttam, locis inunctis. Cum aloë & carbonibus de vl-

mo potum tertianam & quartanam curat, & omnem rupturam in corpore. Cũ ptiſana coctum & potum, ſanguinis fluxum ſiſtit, & aluum aſtringit. Cum furfure coctum & potum omnem guttam depellit. Oleum de ſeminibus pimpinellæ. Pone ſemina in vino rubro per aliquod dies, deſicca, tere, & fac oleũ ad modum laicorum: Potum hoc oleum à ieiuno arenam & quemuis calculũ veſicæ, etiam conſummatum ex quacunque materia diſſoluit, frangit, expellit. Aggrauata hominis mẽbra alleuiat, Hæc ille.

De oleo ex baccis iuniperi destillando, primùm per aſcenſum, deinde per deſcenſum vt ex amicis accepi.

R. Sextarium vel modium plenum baccis iuniperi, contuſas biduo macera in aqua fontana: deinde pone baccas illas vnà cum aqua in qua maceratæ ſunt in cucurbitam aut veſicam, vt vocant, ex cupro, quam replebis ita vt vacua remaneat menſura duorum aut triũ digitorum. Tum igne ſubiecto mediocri deſtillabis per omnia tanquam aquã

arden

ardentem,hoc eſt per fiſtulam ſiue cannā quæ tranſeat per vas aqua frigida plenū.

Redditur autem aqua copioſa, ita vt vas recipiens vnum non ſufficiat.

Tandem oleum ſequitur,quod permittendum eſt in aquā defluere, cui innatabit:ſeparabis autem vaſe, in quo eſt, anguſti colli inuerſo, ita vt aqua permittatur effluere,donec modicū adhuc ſuperſit, quod deinde oleo in aliud vas tranſfuſo ſeparabitur. Reddit autem baccarum ſextarius, vt in Alſatia vocant, olei circiter quatuor vncias. Alij vt oleum ab aqua ſeparent, imponunt in calicem vitreum cui pes ſit ademptus arte per filum ferreum candens,aut caſu,ita vt exiguum in imo foramen relinquatur. tranſit enim aqua, & cùm ad oleum peruentum eſt obturatur foramen, & effunditur oleum in vas vbi ſeruari debet. Sunt qui ſimpliciter deſtillantes,materiam in deſtillatorio ſępe moueant, ne aduratur. Et ſimiliter aiūt aromata trita,vt caryophyllos,cinnamomum, rectè deſtillari. Aliqui,vt audio,in retorto deſtillāt, non vitreo, ſed ex cupro, ſtanno interius obducto, quod inferatur in cannam ex cupro oblongam, vt pro aqua ardente fit.

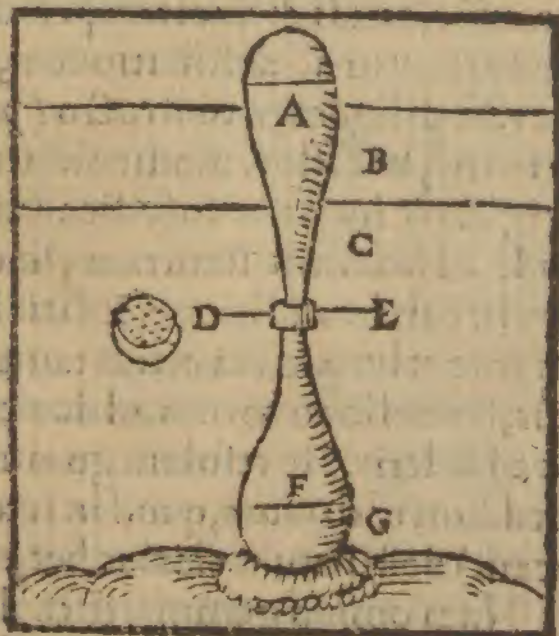
Alius eiuſdem apparatus per deſcen-

ſum,ab amico quodam qui ipſe parauit, tanquam res ſecreta nobis communicatus. Baccas iuniperi bene maturas & ſiccas per autumnum, vel ſub autumnum, inter duos, vt in faſtis aſsignantur, ſacros diuę Virgini dies colligito ante meridiē octaua vel nona hora, in magna copia, quæ circiter duos ſaccos impleat, tempore ſereno. Deinde bene contuſas in cilicio, quo piſtores vtuntur, pones non nimis multas vna vice, & ſub prelo exprimes, atque ſic per diem & noctem relinques ſub prelo, vt ſuccus aquoſus interim deſtillet. Hunc per ſe repones in vaſe aliquo, vt vtaris eo tum ad remedia quædā intra corpus, tum extra ad purgādas partes, (cum aliquo vnguēto & aqua vitæ,) præſertim arthriticas. Facilè autem conſeruatur, neq; facilè corrumpitur hic ſuccus, & ſuauis & efficax eſt. Aliqui humorē aquoſum non ſub prelo eximunt, ſed in communi fornace (Balneo Ma.) ſeparant. Reliquam materiam bene ſiccatā trītamq; pone in cucurbita quatuor mēſurarum capace, non prorſus tamen implebis. In ea luto ſapientiæ, ne quid expiret occluſa, putrificabis materiā per dies circiter vigintiocto in fimo equino: aut ſi hyems ſit in Germania, iuxta forna-
cem

cem. Ad putrificationẽ quidem in fimo equino ſcrobem fieri oportet duos pedes altã, & fimũ ac calcem alternis imponi: aſperges autem aquam calidam quotidie aut altero quoque die. Tandẽ cùm ſatis putrificata & mediocriter liquida apparebit materia, deſtillabis. Vas recipiens eiuſdem ferè magnitudinis eſto, & imponatur circulo ſtramineo. Vtrũque autem vitreũ, & filo cãdente ferreo ſectũ eſſe debet. Ea inter ſe cõmittes mediante lamina ex metallo, potiſsimum argento, frequentibus foraminibus, quæ nõ ſint maiora quàm ſi acu cõmuni pertuſa eſſent. Huius laminę circũferentia ſupra infráque eminere ſeu limum habere debet, vt vaſa in limbos illos immittantur. Primũ igitur vas ſuperius in quo materia eſt, cũ lamina cõmittes & luto firmabis: & foramen quoque fundi circunquaque luto explebis: deinde partem illam vaſis per foramen mediæ fornacis demittes tãtum, vt inferius quoque vas. i. recipiens, inter limbũ laminæ inferiorem inſeri ac luto muniri poſsit. Lutũ ſubactũ eſſe debet cũ aqua ſalſa & tomento: hoc aliqui lutũ ſapientiæ vocant. Fornacis ratio hęc eſt. In medio conſtrui fundum debet cũ foramine, vt diximus. Supra hoc fundum

circa cucurbitã arena ponitur, ferè vsque ad tertiam cucurbitæ partem: supra arenam verò pruna, plus quam tertia parte cucurbitæ, nec opus est remoueri cinerem, reliqua pars cucurbitæ, quarta fortassis, aut paulò minus quàm tertia, vacua & libera emineat. Quod si metueris, ne fortè cucurbita superior non satis vim ignis ferre possit, luto eam loricabis, ea saltem parte, qua pruna circum ponetur. sed si ignis paulatim, nec subitò augeatur, non opus erit hac incrustatione. Fundum in medio fornace ex lateribus construetur, qui ferramentis oblongis imponentur. quâ autem foramen orbiculare relinqui debet, lateres in orbem excisos esse oportet. Sic instructa fornace destilla, & effluet primũ liquor aquosus, in quo vt primùm olei gutta apparuerit, vas recipiens mutabis: & primum illum liquorem per se seruabis. Hoc sanè oleum per descensum in vase vitreo extractum, minus adustionis vitio affici posse mihi videtur. Hactenus etsi satis clarè rem mihi, vt dictauit amicus, descripsisse videor: adiiciam tamen figuram aliquam, vt quàm clarissimè possum, rem ob oculos ponam.

A. cucurbita continens grana.
B. pruna.
C. arena.
D. lamina foraminulenta.
E. fundus ſuper quo arena iacet.
F. cucurbita excipiens.
G. circulus ſtramineus cui recipiens imponitur.

OLeum ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutem deſtillatione per deſcenſum fit, vt oleum é ligno iuniperi, Syluius.

De oleis ex gummis, lachrymis seu liquoribus densatis, & resinis.

OLeum de myrrha. Vide supra inter aquas odoratas Furnerij, vbi vnam descripsimus quę fit cum myrrhæ parte vna, & rosarum succi parte dimidia, longè odoratissima.

Liquores natura densati & quæ gummi vocantur, calidi & sicci temperamenti, vt præparentur ad destillationem, contrita in vase diligenter obstructo (poterit & vinum, ni fallor, modicè aspergi) loco frigido & humido infodienda sunt profundè ad hominis staturam, sine vlla materiæ calidæ additione, & satis longo tempore relinquenda: citius tamen resoluētur, si vitellos ouorum ad duritiem coctos addideris. Sic resoluta gummi oleum reddunt turbidum, quod in retorto (vt vocant) destillatum clarius fiet ac purius. Nam omnia gummi, & caphura quoque cum pinguem liquorem album contineant, qui per destillationem eis detrahitur, facilè ignis iniuriam & adustionis vitium sentiunt: vt licet in vasis admodum humilibus destillentur, liquor tamen emanat fæculentus, crassus, adu-

ſtus,& odoris ingrati cuius vſus ne extra quidem corpus placeret, nedum intra: viribus quoque non iiſdem. Sic reſolutam materiam colabis per pannum laneum aut ex pilis contextum, vt quicquid ineſt terreſtræ, arenæ & quiſquiliarum ſeparetur. Deinde quod colatum eſt denuò quot volueris diebus in loco mediocriter calido relinque, poſtremò deſtilla. Sunt autem olea huiuſmodi maxime ſubtilia & efficacia: cũ ipſa natura prius præcipuas ſtirpium facultates, illarum quæ gummi aut lachrymas fundunt, in eis quaſi collegerit. Hæc ferè Ryffius libro primo de deſtillatione. Idem Ryffius in eiuſdem operis tractatu de oleis nullã peculiarem ex gummi extrahendi olei rationem præſcribit: ſed ad librum primum remittit. Sigillatim autem deſcribit vires oleorum ex Ammoniaco, Belzoo, Camphora, Caryophyllis, Euphorbio, Galbano, Ladano, Myrrha, Opopanace, Sarcocolla, Sagapeno, Styrace liquido & calamita. In ſolo de Maſtiche oleo, tritam maſtichen cum vetere vino reſolui & digeri iubet, deinde deſtillari. Et gummi Iuniperi ſimiliter in vino reſolui ac macerari, propter ſubſtantiæ eius ſiccitatem: poſtea deſtillari.

Oleum belzoi. Libram belzoi aut amplius craſsiuſculè contuſam aqua ardente rigabis: & in retorto, ſuppoſito recipiente deſtillabis in cineribus, lento igne primùm, deinde magno. Oleum hoc odorem egregium & ſuauiſsimum ſpirat. Qui effluxerit aqueus liquor ſeorſim ſeruari debet, Furnerius.

Oleum de ſtyrace, ex eodem. Styracem calamiten ſucculentum & pinguem craſsiuſculè tundes, & aqua vitæ optima irrigabis, tũ deſtillabis in retorto vt precedens oleum, & aquam ſeorſim repones. Hoc oleum mira odoris fragrãtia excellit. Oleum camphoræ: Vide ſupra in Aqua camphoræ, inter aquas ſimplices deſtillatas.

De oleo terebinthinæ ſiue larignæ reſinæ.

RESinæ terebinthi aut laricis libras quatuor pone in capaci retorto ſiue cucurbita vitrea, & deſtillando elice oleum ita vt cucurbita aut retorta arenę imponatur: primò autem cum aqua exibit oleum tenue & clarum, ſecũdò aurei coloris, vltimò fuſcum & craſſum. horum vnum quodque per ſe auferto & re-

ponito

ponito, Valerius Cordus.

Plura de oleo terebinthinæ eiúſque apparatu & viribus Ryffius ſcribit, quæ nos breuitatis cauſa omittimus.

Hoc imprimis cauendum, ne dum deſtillatur, ebulliat, vt in melle quoque. facilè enim turgent & inflantur liquores iſti calefacti: quamobrem ignis primò perquam leuis fieri debet, ac paulatim augeri: & alembicum, vt artis eſt, refrigerari. Sunt qui lateres craſsiuſculè tritos addant, aut ſilices albos, aut arenam lotam reſiccatamque, aut hederæ folia & modicum vitri craſsiuſculè contuſi, huiuſmodi quædam etiam melli deſtillando adduntur,) vt ebullitionem iſtam prohibeant.

Ego laterum ſilicúmue fruſtula minima oleo vetere, aut aliquo medicato perfuſa adderem, vt in oleo Benedicto: vt eadem opera & ebullitio impediretur, & virtus olei augeretur. Mecum ferè facit ſequẽs deſcriptio, quam in libro quodam manu ſcripto reperi. R. Arenam puram, vel ſilices albos paruos, claros, & pone ſuper ignem in vaſe donec cãdeſcant, deinde extingue eos in terebinthina, vt bene imbibant, & arenam illam extinctam deſtilla in alembico.

Oleum terebinthinæ aliqui ad lithiasin commendant. Item illa, Terebinthinum oleum è terebinthinæ libra, laterum antiquorum (vel, vt Albucasis, recentium, quia plus olei combibant,) vncia, & masticheѕ & styracis, vtriusque vncia. Lateres igniti extinguuntur oleo: extincti tritique cæteris commiscentur in alembico vitreo. Tres liquores effluunt, quorũ tertius est optimus, Iac. Hollerius inter olea anodyna ad dolores frigidos.

¶ Aliter ex libro manu scripto. In cucurbita semiplena terebinthinæ, pone vitri triti manipulum, & spongias duas quantitatis digitorum (deest numerus:) & pone secũdum artem alchymistarum tam circa ignem, quàm circa cucurbitas (videtur legendum, & pone secund. artic. alch. ignem circa cucurbitam.) & fiat ignis per xxiiij. horas. Perfecta prima destillatione, iterum destillato, renouando vitrum, cucurbitam & spongias.

Ad cicatrices delendas, vel potius remittendas & emolliendas, terebenthinum oleum summè proficit, his demptis quas varioli reliquère. Nam qui ad variolorum quoque stigmata hoc oleum commendant, decipiuntur, Brassauolus.

Oleum

Oleum ex tartaro sublimatum.

TArtarum (contritum) pone in vase (cucurbita vitrea luto inducta, aut fictili) & imposito alembico vitreo destilla. Effluet autem primò aqua, deinde oleum, quod seorsim excipies igne paulatim aucto donec fluere desinat; Codex Germanicus manu scriptus. Empirici quidam spiritum siue quintam essentiam tartari aduersus apostemata interna, & morbum regium commendant.

Olea de corticibus.

OLeum cinannamomi fit vt supra ex Cardano docuimus, quomodo olea extrahuntur ex lignis & similibus, vt caryophyllis, depictis etiam instrumentis, Vel vt ex Ryffio scripsimus de oleis ex omni genere aromatũ extrahẽdis. Cinnamomũ circiter dies octo in aqua ardentè sexies destillata macerari: tum destillari potest, vt ex amico audiui. ¶ Huc adscribam aquæ etiam, vt vocant, cinnamomi parãdæ rationẽ: nam in huius etiã destillatione oleum tãdem sequitur, quanquã paucum & propter adustionis vitiũ intra corpus inutile: aqua verò nobilissima vtilissimáq; est cuius descriptionem

nuperri

nuperrimè amicus quidē ad me trāſmiſit huiuſmodi. Fornax & inſtrumenta omninò eiuſmodi eſſe oportet,qualia pro aqua ardente habētur,canna per vas aqua frigida plenum tranſeunte,(quæ,niſi fallor,melior erit, ſi bene longa ſit,nēpe ad lōgitudinē quinque pedū Rom. quātam ſe vidiſſe aut etiam longiorē in huius aquæ deſtillatione alius quidā nobis retulit:ſed fortè minus longa opus eſt , cū nō magna aquæ copia deſtillatur.) Poſſet etiam deſtillari in cucurbita vitrea luto incruſtata , vt aqua fortis,eo modo fortaſſis melior futura.Cinnamomi optimi triti,non cribati librā , pone in fundo vaſis deſtillatorij cautè, ne puluis diſsipetur aut lateribus adhæreat,& mox ſeſquimē ſurā aquæ recentis affundes, & operculo impoſito,& vaſe recipiēte ſubiecto,ignē ex carbonibus paruum facies. Quæ prima effluit aqua craſsiuſcula eſt, ferè inſtar olei.Curandum autem diligenter vt cū primùm color ſe mutauerit, vas recipiens quoque mutetur.Fluit autem aqua ſecūda albidior:tum rurſus mutatur,alio quoque vaſe excipiēda,& ſic deinceps donec fæces emanent. Quartæ mutationis aqua clariſsima eſt :.quæ cum flaueſcere cœperit, illico auferendum eſt operculū

cum

cũ canna, quòd res iam perfecta ſit, & omnis cinnamomi virtus extracta. Hoc totũ tribus aut quatuor horis fieri poteſt. Sed oportet huic deſtillationi duos homines adeſſe, quorum alter diligẽter obſeruet liquorum mutationem, & ignem curet ne maior ſit iuſto néue liquor effluens nimis acceleret. Alter curabit vt vas aquæ frigidæ per quod aliquota pars cãnæ trãſit, rectè habeat, & ne canna nimiũ incaleſcat, quare ſubinde mutata aqua frigidiorẽ è vaſe aliquo proximo infundet, & lintea madida ex aqua frigida cannæ circumponet, & operculo ſimiliter, ſi nimis caleat. Plurimum enim iſtarũ partium refrigeratio refert, vt & copioſior liquor & melior fluat. Hanc aquã cinnamomi ipſe vidi guſtauique, pergratam & ſuauem odore ac ſapore. Erat autem liquor acris quem vidi, lacteo ferè turbĩdo calore: cui ruffę aliquot olei guttę innatabant, quæ inſuauiores erant quàm aqua & aduſtionẽ olebant. Idem ferè Cardanus ſcribit in genere, de liquoribus ex odoratis lignoſis, vt caryophyllis, &c.

Vires hic liquor egregie reficit: reliquas eius facultates Ryffius deſcribit ſed ex ipſa cinnamomĩ natura cuiuis conſtare poſſunt.

Eodem

Eodẽ modo paratur etiã oleum de cortice nucis moſchatæ quẽ macis vocant, ipſum quoque à Riffio deſcriptum.

Oleum mirificè odoratum, quo chirothecæ & alia quædã inunguntur, ex Furnerio. Menſe Maio accipies corticum arboris almon(ſic legi inquit Furnerius in libro à quo tranſcripſit, dubitat autem vl mũmne potius an limonem citri genus intelligi oporteat) ſecundorum partes tres, & eiuſdẽ arboris florum partes pinguiores, [les eſpis de la fleur qui ſont graſſes,]æquale põdus. Exiccato in vmbra. Præfertur autem hæc arbor ſi locis non aquoſis naſcatur. His addes tertiam partem baccarum iuniperi recentium, & deſtillabis per deſcẽſum, paruo igne primùm, deinde magis magisq́ue augendo donec oleum omne deſcenderit in receptorium vas quod vitreum & luto obſeptũ eſſe debet. Poſtea inſolabis, orificio vaſis aperto aliquandiu, aut membrana foraminibus aliquot pertuſa, clauſo, donec aduſtionis odor exhalet. Sunt qui gratiæ odoris augendæ cauſa adiiciunt belzoum, ſpicã nardi, agallochũ, ſcobem cypreſsi, ſtyracem, ambrã, moſchum & pariter omnia deſtillant, ſecundò etiã repetita deſtillatione.

De

De oleis quæ extrahuntur ex lignis.

OLea de lignis omnia per deſcēſum vt vocāt, deſtillantur. De oleo quidem ex ligno iuniperi parando, ſupra docuimus ex Vlſtadio, vbi de oleorū deſtillatione p̄ deſcenſum in genere tractauimus. Qui plura cupit, p̄ſertim quod ad vires, requirat ex libro Germanico Ryffij: qui eodem planè modo etiam de Guaiaco oleum elici ſcribit: nec non ex Roſmarini ligno. Aſcribam hîc quod in libro quodam Germanico reperi. Lignum iuniperi pro oleo inde parando, ſcindi debet initio Maij, vel autumni, quod viride ſeu recens ſit, cortice rubente. Decorticatum diligenter ſiccabis in furno ſtatim ab extractis panibus. deinde ſecuri diſſectum in ollam impones cui fundum ſit foraminulentum, & in ollam ſubiectam aptè inſeratur. Ollam ſuperiorem replebis ſegmētis è ligno iuniperi, & etiā populi illius quam tremulam vocant, cum parte lapidum alborū è quibus calx paratur. deinde cū operculum diligēter luto munieris, inſeres inferiori, & ignem circunquaq; excitabis. Hoc oleū etiā ſolo iunipi ligno paratū

ferè extra corpus tantùm adhibetur. nā valde vehemens eſt, & aduſtionē admodū reſipit. Inquinat tamen cutim vt nō facile abluatur. Ego vim eius aduerſus ſcabiem & impetigines egregiam eſſe noui. Idem aduerſus peſtilētem morbū Braſſauolus commēdat. Frigidas cauſas remouet, & reprimit typum quartanæ. Inunctum ab vmbilico vſque ad muliebria & renes, matricem confirmat, & eius humiditatem deſiccat, & ad cōceptionem præparat, Rogerius.

Oleū quod deſtillatur de lignis iuniperi ſiccißimis, duorū vaſorum fictiliū orificijs intereſſe oppoſitis: aut etiā per alembicum vitreum, ſi retineatur ore, mirabiliter tollit dolorem dentium ex frigido catarrho natum: & ſimiliter prodeſt contra omnes alios dolores ex frigidis humoribus prouenićtes, vt dolores neruorum, articulorum ſpaſmū, paralyſin, & ſimiles, Matthęolus. Oleum iuniperi (inquit Meſues) emendat cutis infectiones, ſerpiginem, cancrū, vlcera maligna, qualia quę in tibijs & cruribus quorundam malum mortuum recentiores vocant. Segmētis iuniperi tenuibus vas vitratū oris anguſti reple laminam ferri tenuem foraminibus multis in cribri

triticei modū pertusam, ori toti applica: luta eandem cum ore tum dicti vasis, tum alterius minoris etiam vitrati oleū excepturi: quod terrę vbi infoderis, igne luculento maius alterū iuniperi fructu la capiens, circūda horis duab⁹. sic oleū in vas minus destillabit. Hæc Mesues interpretes Syluio. Ibidē Syluius in commentariijs. Hac arte (inquit) oleū fit ex pineis nucleis ad erugandā mulierum cutem, ex ligno Guaiaci, & potentius ex ligno sancto ad morbi Hispanici dolores ac vlcera (quibus & oleū iunipi, & genistæ & fraxini, & similiū prodest) & lignis alijs, præsertim pinguibus ac succulentis, vt fructibus, baccis similibus.
Vas autem maius esse posſit metallicū, aut si vitreum est vel siliceum, probè totū luto sapientum muniatur: figulinum autem: quia rarum, est oleo foras exhalenti viam daret, ob id vitratum sit intus. Infernum autē vas ac receptorium vitreum esse potest, ambitu non lutatū modò sit paulo crasſius. Potest & metallicum: potest denique terreū esse modo sit vitratum: alioqui oleum tenuisſimum hàc illàc per vasis poros diflueret, multò minus, fouea intra terram parietes terra figulari paratos habente

(quod Mes.impabat)recipi tutò id oleũ possit. Adde quòd neque min⁹ vas terræ infodere est necesse, si velut area aliqua possis carbones & ligna sustinere: quib⁹ vas maius est circundãdum, Hæc Sylui.

Oleum fraxininum splenicos iuuat, præter id potest quæ oleum iuniperi, & eodẽ fit modo, Mesues. Vbi rursum Syluius. Id oleum hypochondrio sinistro illitum, & potũ, splenis obstructiones potenter liberat, duritiamq; emollit ac digerit. Hoc oleũ(inqt Rogerius) arthritidẽ frigidam reprimit, excoriatis cicatricẽ inducit: morpheam albam soluit, & denigrat eam.

Ioan. Manardus in Epistolis 16.4. consulens valetudini cardinalis Campegij articularij. Laudo(inqt)& modũ & vsum spumæ decocti ligni sancti seu Indici ad loca dolentia. Efficacius tamẽ esse puto, oleum ex eodẽ ligno modo quẽ chymistæ per descensoriũ vocãt, destillatũ, inũctis videlicet ex eo locis dolẽtibus & tumidis. Soleo etiam ex ramẽtis igni crudi, in nobiliq; aliquo vino decoctis, addito antiquo oleo, linimentũ parare, quod dolentibus locis vtiliter illinitur.

R. Lignum tesseratim concisum, hoc imple nouum vas fictile, quod o-

perculo teſtaceo punctim pertuſo obturetur, id diligẽter lutatum excipiat altera teſta vacua in terra defoſſa ad os vſq; ſupiori deſuper incumbente luto conglutinata, per operculum flammarum vi circũcirca æſtuante, in vacuã quatuor aut quinquẽ horarum ſpacio deſluet oleum. Vbi deferbuerit aperi & offendes oleum aquæ innatans: quo ſi papulas, exulcerationes, tubera compagum & neruorum dolores inunxeris, iuuamentum non modicum præſtabis. Aqua etiam illa bibitur mane & ſero, per ſe vel cum Syrupo ſequente, &c. Andreas Matthęolus in libro de morbo Italico.

Poteſt etiam vt ex amico audiui, deſtillari guaiacũ eo modo quo aqua fortis: optimè quidem in fictili vaſe vitrato quod igni reſiſtat, qualia Haganoæ præſertim faciunt. Hoc oleũ prodeſt articulorum vitijs ex Italico morbo, ſi cum optima aqua ardente inũgatur. ¶ Oleũ ex ligno Guaiaco, & potentius ex ligno ſancto, ad morbi Hiſpanici dolores ac vlcera prodeſt, Syluius. Empiricus quidam aliqñ mihi retulit, non abijciendũ eſſe hoc lignum quamuis bis aut ter decoctũ, nam ſic quoque adhuc oleũ optimum ex eo deſtillari.

Accipe ligna ſicca hederæ, & grana & gummi ſi poteris habere. Fruſtatim concisa ponãtur in vas terreum pforatum in fundo duob. vel trib⁹ locis: & tũc ſupponatur alia olla. Ponãtur in terra: & cõiungatur fundum ſuperioris cum orificio inferioris, cum argilla vel paſta, & olla ſuperior tota emineat ſuper terrã. Demũ excitato igne circũquaque deſtillabit oleũ nigrum in vas inferius. Hoc oleũ præ omnibus oleis ſanat arthritidẽ ex cauſa frigida, Rogerius.

Olei capniſti hoc eſt infumati apparatum, quoniam p deſcenſum fit, ſimiliter vt de lignis oleum, hoc loco adſcripſi ex Aetij lib. primo, vbi de oleis agit: vnde Nicolaus Alexãdrinus etiam mutuatus eſt in tractatu de oleis. Vnguiũ aromaticorum nigreſcentium (melánon. Fuchſi⁹ Nicolai interpres legit megálõ id eſt magnorum,) thuris maſculi, ſtyracis optimi, bdelij puri, coſti, ſingulorum drachmas quinque, (ſing. vncias duas ſemis, Nicolaus, quod magis placet.) Olei dulcis optimi ſextarios qnque (ſextarios duos ſemis Nicolaus.) Hipni quod ſatis eſt. Coſto in craſsiuſculas partes diſſecto, atque itidẽ ſtyrace & bdellio, ſimul cõmixta in vas fictile (nouũ, Nicol.

Nicol.)fine anfulis conijcies, cuius orifi
cium hipno obturabis,exteriusque afpa
lathi furculis aut quapiam re odorata,a-
ptè circummunibis,ne quid è fictili exci
dat. Inde vas aliud fictile fine anfulis quę
rito,collo pro cero:quod orificium ha-
beat alterius vas aromata continētis o-
rificio aptè conueniens, in quod conij-
cies olei dulcis fextarios quinque. Po-
ftea effoffo folo fictile oleum continens
vfque ad collum obrues,ne futuro igne
excandefcat:inde alterum aromatū vas
in caput refupinabis,& ita vtriufque ori
ficia coaptabis: vt exquifitifsimè cohæ-
reant. Deinde vas totum luto circum-
linies, vndecunque qua parte orificia
conglutinantur,mox circa fictile fubie-
ctis carbonibus ignem ventilando accē
des. Quo accenfo finito aromata tabefie
ri,vt fenfim ignita per fictilis ofculū in
fubiectum oleum euaporent. Cuius rei
caufa capniftō,id eft infumatū vocatur.
Poftridie oleū amoueto,& in vitreo va-
fe reponito. Vtuntur hoc mulieres,quibus
menfes detinentur,imum ventrem ac lū
bos eo inungentes. Conuenit etiam
his quæ à puerperio malè (nimis pa-
rum)purgantur,fimiliter illitum. Præ-
terea vtile eft ad thoracem refrigera-
 tum

tum,medeturq́; tenesmo,si exceptum lana(calida,vt addit Nicol.)complicata imovẽtri,& lũbis apponatur.Idẽ videtur capnelęum dictum:sed Kiranidũ author naphtham interpretatur,lib.4.in Echeneidis mentiones.

Vidi & ex papyro in cuculli, formam conuoluto,accensoq́; supra discum stanneum,summa eius extremitate per forsicem retenta olei nigricantis guttas aliquot defluere , quæ ad oculorum maculas siue albugines laudantur.

De balsamo uero, & antibalsamis,id est arte compositis oleis,quæ ueri loco usurpantur:tum intra,tum extra corpus.

BAlsamum vox est in omnibus propè linguis vsitata,Syriaca proculdubiò,nam in sola Syria & vno duntaxat horto olim nascebat̃.Panag. Hebraicã vocem Exechielis.27 Dauid Kimhi post nonnullos interpretatur locum propriũ Iudææ:alij apharsamõ, id est balsamũ. Iudæi recẽtiores palsamon,scribunt. Græci balsamon , Pausanias palsamon. Nicander blasamon propter carmen.Opobalsamon liquor est : carpobalsamõ

semen

ſemen,quod & caſamum aliqui vocant, & ipſo liquore odoratius prædicant:xylobalſamon, rami ſeu ligna. Cogitaui ego aliquãdo balſamum ab excellentia dictum eſſe,quod precioſiſsimum nobiliſsimumq́ue inter aromata eſſet, nam baal dominum & magiſtrum ſignificat Hebræis,ſam verò aroma.Balſamõ,aromaticus flos. Varinus. Et ſane decet, vt res ipſa Syriç propria eſt,ita nominis ei⁹ etimologiam ex eadem lingua peti.Forſan & belſuin,(alij beniuin, alij belzoũ ſcribunt,) ſuauiſsimi odoris liquor eandem ſui nominis originem habet. Non autem ſam ſolùm Hebręis,ſed & boſem aroma ſignificat,vnde Germani moſchũ videri poſſunt appellaſſe[biſem.]

Balſamum noſtra ætate quidam interijſſe exiſtimant,aureo colore ſuccus ille erat,vulnera ſanabat,& rugas tollebat. & mortuorum faciem à corruptione vindicabat,lapidemq́ue renũ cõminuebat: delebat oculorum maculas venenis reſiſtẽs,maxime aconito,& rigorib⁹ febriũ ipſarum,atque in his omnibus vires balſami excellebant.Nunc vero ex Hiſpaniola genus aliud balſami defertur, colore rubro ad nigrum tendente, põderoſum,olens exuſtum quiddam:& illicò ca

put ferit, linguam etiam acrius sed seri⁹ vt piper: Vulnera & ipsum recẽtia celerrimè si quid aliud sanat: & rugas tollit. Crediderim si nõ certè ad oĩa ad plurima saltẽ id olei genus esse efficax, atque accedere balsamũ verũ. Arbos quæ oleũ istud parit Goa comax vocatur, Punicæ forma & magnitudine fermè similis: sed tamen folio paulò maiore tenuioreque cortice quasi arido, ligno qđ ardet vt tæda: fructu vt vuarum racemi, rarioribus tamen & paulò maioribus acinis, vinosi coloris, qui cum surculis aquæ diu incocti, id olei genus reddunt, Cardanus.

Sunt è mercatoribus qui adserũt hortos balsami interijsse, ex quo tempore Zelimus Turca, præcessor Solymãni occupauit Chayrum, quum Turcæ cultoribus hortorum iugulatis, non statim subrogassent alios, ãno à nato Christo 1516. Porrò repositum aiunt non contemnendæ magnitudinis balsamum multis milibus ducatorũ conferendum apud celeberrimum virum seculi nostri Lucullũ alterum D. Antonium Fuggerũ, Ioan. Agricola in commentarijs in Galenum de locis affectis 4.9.

Antibalsama. Balsami veri notas aliquot Dioscorides præscribit. In medi

caincnto

camẽtorum quæ inuicem ſubſtitui poſ-
ſunt catalogo, qui cum Galeni operibus
& in fine etiã librorum Aeginetę habe-
tur, legitimus, Pró balſami liquore ſtilla
titia myrrha, hoc eſt myrrha liquidaquę
ſtacte dicitur, Ibidem habetur. Pro opo-
balſamo liquor myrti. ſed rectius legen
dum videtur. liquor myrrhæ. Auicenna
lib. 2. cap. de oleo. Loco balſami (inquit)
ponitur myrrha liquida: aut æquale pon
dus olei adhij: ſeu aldadi, vel dadi, vt Bel
lunenſis tranſtulit, Raſis in calce Antido
tarij ſeparati, in oleo Benedicto ſiue de
lateribus: Valet (inquit) ſicut oleum bal
ſami: ſed eſt ſubtilius, & calidius & ma-
ioris vtilitatis in affectibus frigidis. Mo
nachi in Meſuen. Et paulò poſt. In tra-
ctatu quid pro quo qui imprimitur in li-
bris filij Meſuæ, legitur.

Pro balſamo terebinthina deſtillata
vel oleum laurinũ, vel gummi hederę po
nitur. Cæterum quid ſit dadi non facilè
dixerim. deſcribitur autem ab Auicẽna
capit. 213. Bellunenſis quid ſit nec illic,
nec in Gloſsis interpretatur. Granum eſt
(inquit Auicenna) ſimile hordeo, lõgius
ſtrictius, ſolidius, amarum, frigidum
eſt, ad caliditatem declinans, & ſic
cum in ſecundo. Adſtringit ventrem
vene

venenis reſiſtit.doloribus ani & hæmor rhoidibus prodeſt. Durities reſoluit,&c. Ego ciſthum ſiue ladanum eſſe cõijcio. nam id quoque frigidum eſt,ita modicè vt tepidam qualiditatem habeat. ſecũdũ Galenum: aſtringit,aluum ſiſtit: itẽ ſiccat in ſecundo gradu. calidius autem eſt quod in calidioribus locis naſcitur: idẽque mollit mediocriter & diſoluit & cõcoquit. Iam in antiballomeatis Græcis legimus propolim loco tragopogoni,id eſt ladani poni, & Auicenna in reſolutione (inquit) duritierum, ponuntur duæ tertiæ ponderis ipſius de kur, id eſt pro populi,& medietas põderis ipſius de abhel. Dioſcorides anodynis medicamẽtis miſceri ait ladanum. Auicẽna ani doloribus & hæmorrhoidibus prodeſſe. Iá quòd Auicenna habet dadi hordeo ſimile eſſe,ſed lõgius, ſtrictꝰ, &c. plene ſuſpicor corruptum eſſe ex Dioſcoride,qui ladon(id eſt fruticem ladani) ciſtho ſimilem facit. longioribus tantum nigrioribusq; folijs. Poſtremò ipſa nomina ladon & dadi non malè colludunt. ¶ Oleum ex floribus roſmarini factum(eo modo,vt ex floribus verbaſcit fit,) vicẽ balſami gerit, & gutta eius in aquam immiſſa ſimiliter ſubſidit, Arnoldus de

Villa

Villa noua. Balſami veri inter cęteras no tas hanc quoque ponũt. Lac ab eo coagulari: ego cũ experiri vellem an idem fieret à balſamo artificiali ex terebinthina & gummis callidis compoſito, non coagulari, ſed neq; ſcĩdi ab ipſo animad uerti. Vulgus apud nos oleum de ſpica deſtillatum ſimpliciter balſamum nominat, propter excellentem nimiũ odoris ſuauitatem. Sunt qui & alia quædam odorifera balſami nomine appellent, aut etiam viribus proxime accedere putent, vt Ryffius oleum de caryophyllis. In antiballomenis Græcis legitur ꝓ xylobalſamo ſubſtitui poſſe radices albarũ violarũ. Antiballomena verò cũ Meſ. operi, olim impreſſa, ſic habent. Pro xylobalſamo, lignũ hederę vel leuco radix. Pro calpobalſamo, fruct⁹ hederę vel xylobalſamũ æquali põdere. Eadẽ & pro ipſo balſamo gũmi hederæ. Sed forſan in oib⁹ iſtis errauerit interpres, cũ null⁹ ſcriptor hederam vllo modo cum balſamo cõpararit. itaq; cogitaui vel interpretem qui ex Arabico tranſtulit lapſum eſſe, vel potius ipſos Arabes ciſſon, id eſt hederam & ciſthum confundendo. ladanum enim ciſthi ſuccus eſt, quem Auicenna pro balſamo ſubſtituit.

In

In Antibalomenis Galeno adſcriptis. hæc etiam reperio. Pro liquore balſami, liquor carpaſi:& Pro liquore carpaſi, liquor myrti: &, Pro liquore ſalicis, liquor hederę nigrę. quæ Arabes quibuſdã omiſsis aut mutatis in ſua tranſtulerũt, vt cõijcio. ¶ Eſt & caſsia quædá balſamodes ab odore dicta. Siſymbriũ genus ſylueſtris mẽthæ, aquaticũ & plerũque rubens, recentiores multi balſamitã vocitant. Alia eſt balſamina vt Ligures Padani vocant, Hetruſci Hieroſolymitanum pomum, folijs vitis albæ, flore cucumeris, fructu vtrinque turbinato cucumeris puſilli ſimilitudine, &c. Pomum maturitate diſsilit, inanitásque confracto patet, ſemina intus aliquot lenticulę figura continens, ruberrima, ex quibus oleum exprimitur ad vulnera præcipuũ. Aliqui pomũ oleo prius imbutũ aliquot dies inſolãt, deinde vel fimo vel terra tãtiſper obruunt dum prorſus intabuerit. Sic balſami vires glutinãdis vulneribus adſciſcere pollicentur, inde tractum balſaminę vocabulum, Ruelius ex Hermolao. Braſſauolus hoc oleũ de cochijs vocat:& herbam, quę fructus illos in theca echinata gerit, cochiã aut momordicã. Oleum (inquit) varijs modis paratur, & per

per infusionem, & sub terra per multos annos defossum,& per cocturã: fitq; ex echino,folijs seorsũ,& seminibus. Quod sub terra conditur,hæmorrhoidũ dolori bus succurrit. In genere,id oleũ oẽs dolo res sedat. Qui plures & plane mirabiles effect⁹ hui⁹ olei & herbę scire desiderat, legat Matthæoli Senensis in Dioscoridẽ cõmentarios lib. 4 ca. 184 tot quidem & tantos: vt si veri sint,balsamum ipsum præ eis contemni posśit

Balsamelęon,id est oleũ balsami, plã-tæ cubitalis,aut bicubitalis,rutæ agræ-sti similis:cortice cuius partem orientẽ spectante sacrificato & vulnerato lachry mæ pingues destillãt , ipsius scilicet bal-sami pinguedo. Alij plantæ huius surcu-los vere ineũte in pila terunt,in aqua co quunt, torculari exprimunt,oleũq; bal-sami vocãt. Sũt q surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant,in vase duplici coquunt,exprimunt,surculos no uos tritos immittunt , secundo & ter-tio colãt & recõdunt. Mesue interprete Syluio, Vbi Syluius etiã in scolijs. Oleo vetere(inquit) die vno maceretur xylo-balsamum & carpobalsamum recẽntis-sima. post arte chymistarum oleum ex-trahatur , fuerit non ignobile , vel xy-

lobalsa

lo balsamũ recens in oleo veteri diebus quadraginta insoletur, vase duplici coquatur. vires huius olei ab omnibus tam laudati à Mesue, taceri mirum est. Calfacit enim, humectat, tenuat, digerit, terget, glutinat. Glutinãdi hæc facultas veteribus indicta, facit ipsum hodie precio sum. Opoballamum rarissimum, & ob id preciosissimũ. Quapropter Petrus de Albano, Gulielmus Placentinus, Bartolomæus, Mõtagnana. oleum balsami cõposuerũt, viribus vero balsamo nihil cessurum. Alij folia, & semen & lignum huius plantæ oleo insolant dies quadraginta, exprimunt, & seruant: sed viribus opobalsamo id multò est inferius, Hæc Syluius.

Aegyptij factitiũ opobalsami genus faciunt ex cortice recenti odoratissimo, amygdalino oleo subferuefacientes, singularis odoris cùm recens miscetur, Alexander Benedictus.

Excitat subito comitialiter humi prostratos, oleũ quod balsaminum vulgus vocat, naribus subditum olfaciendum, Idem. Videtur autem oleum de spica destillatum intelligere: id enim multi hodie balsamum vocitant.

De

De balsamis arte compositis.

BAlsamis omnib. quod ad facultatem attinet, commune propositum esse videtur vt vulnera & vlcera glutinẽt, id q; breui tp̃e, & mala eorũ symptomata auertant: vt calfaciant: siccent, & partibus sint tenuibus. hinc est quod omnia resinam terebinthinam habent, quędam & alias resinas: vt pineã, mastichen: hinc & gummi adduntur, thus, elemi, gummi hederę, bdellium, sarcocolla, mumia, &c. Alijs odoris gratia adiungũtur etiã aromata diuersa: vnde & polycrestotera fiunt, & ad varios intra corpus quoque affectus idonea: vt in his magis etiã, quibus insuper plantę diuersæ earúmue partes adijciuntur. Destillantur pleraque, paucis exceptis, quæ extra corpus tãtum vt ad vulnera adhibentur. Destillantur autem in cinerib. maximè: omnia primũ lẽto igne, vt quod clarius, tenuius aut aquositus est eliciatur, deĩde paulatim aucto, vt oleum quod ruffi coloris est, excipiatur deinde etiam maiori, vt oleũ rubeat: & tandem ad nigrũ colorẽ vergat. Qui in medio effluxerit liquor, magis probatur ad vsus intra corpus: postrem⁹ calidior, vehementior & ingratior est

aptior forinſecus adhibeatur vt vbi maiore vi opus eſt: vt prim⁹, vbi exigua. Primus liquor à terebinthina prę̨cipue reddi videtur, cuius gratia ne ebulliat laterũ aut ſilicum fruſtula miſceri poſſunt, &c. vt ſupra de terebinthina deſtillanda diximus. Omnia intra corpus ſumpta propter terebinthinam & gummi, ructus citant, nonnunquã moleſtos, & magis qui dẽ medio & poſtremo liquore ſumptis. Vrinam omnia ſuo odore imbuunt. Debent omnia intra corpus ſumi cum aliquo liquore, vino præcipuè mixta, ita vt ad cochlearium liquoris, gutta olei vna aut duæ ad ſummum addantur. Fæces in fundo relictæ inutiles ſunt, niſi quod colophoniæ loco vſurpari poterunt. Deſtillantem nuper vidi empiricũ neſcio quod balſami genus in patella cum cineribus ſupra lateres impoſita, vt ſupra deſcripſi in mentione deſtillationis per cineres. cucurbita vitrea tã altè in cineres impoſita, vt non ſupra materiam in ea contentam aſcenderet. Repleta erat ad mediũ capax fortè ſi tota repleta fuiſſet quatuor librarũ. Occupabat eũ hic laborper quatuor aut quinq; dies noctesq; non intermiſſò igne. Separabat autẽ tãtũ duos liquores, primum album, qui copioſior

erat: deinde ruffum, qui tertia parte paucior reddebatur. Lutum quo cucurbita, alembicũ & recipiens illinuntur, ne qua perſpirent, cũ rimas agit, mox iterum illinendũ eſt: itaq; noctes etiam vigilandum, & ne ignis intermittatur. Poſſunt etiã liquores omnes non mutato recipiẽte in vas vnũ excipi, & poſtea ſeparari, nã poſterior priori innatat, tãquam leuior. Hoc oleo ille vtebatur ad plurimos morbos, guttam vnã quotidie propinando, & per dies aliquot (vt quatuordecim) interdum continuando. ſic ad febres chronicas prodeſſe dicebat. plerunq; aromatum aliquid, vt zinziberis, & ſacchari miſcebat cum vino & olei gutta, vt minus manifeſtũ eſſet ægro ſe olei tantũ guttã bibere: aliqñ nihil miſceri volebat cum vino aliud præter huius olei guttã, præſertim ad emendandũ anhelitus fœtẽtis vitiũ. Aliquando ex aqua dabat, aliàs offulę panis inſtillabat. aliquãdo phlegmaticis & craſsis hominib. cũ condimento ſinapi & piperis, inde ſudare iubens: ſæpe verò fieri dicebat vt plurimum pituitæ inde euomerent. Cõmendabat ad eadẽ omnia in quibus thæriacæ vſus eſt: & contra venena etiã magis. itẽ ad omnia

 vulne

vulnera, & tumores quosuis præterquã hydropicos: ad spasmum, ad dentes purgandos, ad confirmandas gingiuas, aduersus comitialẽ, & venena. Linteo inde madido inuolutũ serpentẽ interimi aiebat. Alterũ liquorẽ, qui rubet, leprosis etiam remedio esse, si nondum in eis obtinuisset malũ, necdũ anhelosi essẽt. Vterq; liquor in gustu acrimoniã habebat, resinosi odoris, & fumosi quodã modo, magis verò posterior. Semunciã diuitibus septem vel octo drachmis vendebat.

Oleum Gulielmi de Saliceto Placentini, quod in quinto suæ praticæ, cap. de oleis balsami vicem supplere ait. Carpobalsami, myrrhę, nucis Indæ, singulorũ semuncia. Hyperici drachmæ duæ. Omnia crassiusculè cõtrita relinquantur in vncijs quatuor olei veteris vsque ad mẽses sex: & destillentur. Aliud nobilius quod loco balsami ponitur eiusdem.

Olei sesquilibra, myrrhę, xylobalsami, opopanacis, bdellij aloës, carpobalsami, ãmoniaci, serapini, nucis Indæ, hyperici, macis, gũmi Arabici. thuris, tragacãthæ, sin. vncia. Lateris triti, quẽ nunquã aqua tetigerit, igniti, & in oleo communi extincti vnciæ tres. Terebinthinę mũdæ & claræ vnciæ septem. Trita singula & simul

& ſimul ſubacta in mortario',deſtillentur vt aqua roſacea. Prodeſt hic liquor aduerſus calculum,admixtus medicinis contra eundē.Durities & cicatrices complanat.Et ponitur vbiuis loco balſami.

Aliud eiuſdem nobilius.Myrrhæ, carpobalſami,nucis Indicæ,ſingu. ſemuncia. hyperici drachma (aliâs drachmæ duæ.) Trita craſsiuſculè miſceantur cum quinque vncijs olei,& ſeſcuncia terebinthinę.In fine addantur grana quinque mochi,& tria ambræ , & vncia olei de lateribus. Et deſtillentur vt ſupra. Eadem quæ balſamum præſtat, & vbique ei ſubſtitui poteſt. Hoc & Nicola. Stokkerus excellens in Germania medicus vtebatur , ſed ſine terebinthina,ſi rectè eius deſcriptionem amicus ad me miſit. Relinquebat autem in infuſione diebus decem ante quam exprimeret. expreſſo demum moſchum & ambram addebat cum oleo de lateribus, nec deſtillabat puto.Deſcriptio ſuperior habet in Luminari maiore,vt & ſequens Montagnanæ. Balſamum compoſitum Bartolomæi Montagnanæ ex Antidotarij eius capite primo quod eſt de vnguentis. Terebinthinæ libra.Thuris albi vnciæ quatuor , baccarum lauri tantundem.

Gummi elemi vnciæ ſex. Maſtiches. galagæ caryophyllorum, cinnamomi zedoariæ, nucis moſchatæ, cubebarum, ligni aloës benetriti ſin. vncia. Omnia ſimul deſtillētur, primò lento igne, & primò defluet aqua balſami dicta. Tum aucto igne aliam aquam ſeparatim colliges. Et ſic fac tertiò. Tunc emanabit balſamum in omni probatione. Erit autem tanto fortius, quanto ſæpius deſtillatū fuerit.

Balſamum Petri Aponenſis in additione eius in librum Meſue, in ſermone de vnctionibus (ad effectus cordis.)
Myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, ſpicę nardi, ſanguinis draconis, thuris, mumię, opopanacis, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſerapini, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidi, ſing. vnciæ duę. Ladani electi ſiue caſtorei vnciæ duæ ſemis. Moſchi drachma ſemis. Terebinthinæ ad pondus ſingularum rerum. Tere terenda, & omnia mixta cum terebinthina per alembicū ingenioſè deſtillabis. eſt enim hæc ars ſicut de aqua roſarum. Hæc Petrus, vt Monachi qui in Meſuen ſcripſerūt, ex manu ſcriptis codicib ſe deſcripſiſſe profitentur, multo emendatius quā in excuſis codici. & Luminari maio

re

re habeatur. Mentionem inunctionis spinæ (inquit Aponensis) apud veteres nullam reperimus, fortè non quòd illi rem adeò vtilem & laudabilem ignorauerint, sed quod occultare voluerint. Est enim egregium hoc auxilium præseruãs subiectum vitæ. Nam principium ossiũ & neruorum est nucha, & oritur à cerebro, &c. Itaque hac inuncta confortabis substantiam velatiuam, (nimirum tunicas cerebri,) & substantiam spiritualem, & neruos, & ossa vniuersa, subueniens etiam paralysi & omnibus neruorum affectibus, item saltui & tremori cordis, & lassitudini manifestæ. & est medicamen omnium medicamentorum in celeri cordis confortatione. (Post hæc descriptione adiecta, subdit.) Hoc oleũ balsamo vicinum est: & secundum hanc viam subtilissimi sophistarũ adulterant balsamum. est enim inter cæteros modos hic nobilissimus. Hoc oleo si vnguantur cadauera, non putrescunt. Cum volueris confortare corpora extrenuata, miscebis aquam rosarum, & vnges super basis mansionibus, & à nucha vsque ad renes. Si eo modicè tepefacto ante horam paroxysmorum, inungatur spina relinquẽdo super ea vestigium eius cũ pecia,

repelles rigores erraticacum febrium,& quarumlibet ſimpliciũ febriũ. Sed quartanis & erraticis ſubuenit à principio periodi(locus hic cũ ſequentibus quibuſdã videtur corruptus in excuſis codicib.) in ſyncope quaſi extrema perũcta ſpina: vt eius organum voce loquatur, ſub lingua infirmi ex eo parũ appones, poſtea in aurib.& naribus ſi neceſsitas vrget. Ex eodem dabis cũ poſtulat neceſsitas, in ſuffocatione matricis, & morbo caduco,& alijs plurimis paſsionibus. Datur pondere tr.(lego, grani) vnius cum vino odorifero. Sic animũ & naturam confortat, & multis affectibus medetur. Præcipuè verò prodeſt melancholicis, triſtibus,& quorum vires & membra languent, ac ſi contuſi & per vim debilitati eſſent. Pro hecticis, admiſcebis oleum roſatum aut maſtichinum, & vnges ſpinam eorum apud balneum & ſine balneo, Hactenus Aponenſis. Idem hanc compoſitionem loco veri opobalſami miſcere ſuadet Theriacę, Mithridatio, Diacurcumę, Aureæ Alexandrinæ. Hoc oleo, inquit Epiphanius Empiricus, tãquã matre omniũ remediorum ad omnes neruorum paſſiones vtitur, nucham, dorſum & iuncturas bis die illinendo. exprimentis enim

conſtat

constat, pręcipuè in materia frigida. Idē in balneo Mariæ destillari iubet hoc oleum, quod non probo.

Est & alia Gulielmi Placentini compositio, quā reperio in Luminari maiori in Diacurcuma seu Diacrocu, huiusmodi. ℞. Terebinthinæ lib. 2. olei communis lib. 3. olei laurini vnc. 16. cinnamomi vnc. 3. euphorbij, caryophyllorū, baccarum lauri, gummi hederæ, serapini, galbani aromatici, opopanacis, ana vnciā. thuris masticheS ana vncias duas. Terantur terenda, & destillentur.

Hæc & alia quædam balsama diuersa describit etiam Ryffius in suo de destillatione libro.

Aqua viuificās & seni iuuentutē cōcilians, ex libro Lulli de aquis. Terebinthinæ libra. Mellis selibra. Aquæ vitæ ter quatérue destillatæ vnciæ tres. Ligni aloës bene triti, sandali muscatelli, singu. drachmæ tres. Gūmi Arabici vncia, (forte drachma.) Nucis moschatæ, ambræ, vtriusq; drachmæ duæ. Omnia trita destilla igne lēto, donec habeas primam aquam claram. Et cùm secunda inceperit manare, quæ erit similis carboni ignito, ignem auge cōtinuò, & separatim serua. Tum rursus aucto igne, tertiam, collige

quæ nigra eſt & denſa inſtar mellis, donec liquor omnis effluxerit. Ex his aquis vltima calidior eſt, quàm prima & ſecunda. Prima vocatur mater balſami, ſecunda oleũ balſami, tertia balſamũ artificiale. Prima in potu datur cum vino tepido. Secunda & tertia proſunt ad remouendum mala quæ nouiter corrodũt carnes humani corporis. Prima cum vino tepido albo pota, purgat ſtomachum ab omni malo humore: & aquam prohibet, ne perueniat ad cor aut partes principales, vt frequenti experientia conſtat. Linteolum tenue madefactum hac aqua cum paruo digito in nares intruſum, cũ æger ingreditur lectum, & intus relictũ, curat à rheumate. Mane & veſperi pota anhelitum fœtẽtem quacunq; ex cauſa. curat. Dentes inde abluti roborantur & dealbãtur: & dolore liberãtur: ſiue is ex humore, ſiue ex ſanguine putrefacto proueniat. Quicquid ei impoſitũ fuerit integrũ & incorruptum cõſeruatur. Linteum ea madidum & vulneribus (inde prius ablutis) aut fiſtulæ & alijs impoſitum (malignis vlceribus.) Quartanæ reſiſtit ſi ſpina dorſi per aliquot dies cum ea perfricetur. Scabies inde lota ſanatur. Linteum ex ea madidum ad hemorrhoides

rhoides vtiliter imponitur. lana xylina modice in hanc aquam intincta, contra quamuis surditatẽ vtiliter immittitur. Inuncta curat faciei ruborem, paralysin linguæ, & omnes frigidos affectus.

Secunda & tertia, aqua valent contra noli me tangere: contra regium morbũ, collique et gutturis affectus. Item contra fistulam, et malum morbum præcipuè si recens fuerit: lauando enim et fouendo, et linteum inde madidum superponendo frequẽter curatur. Iuuant etiã si quis collisus lapidibus vel fustibus, vel baculo fuerit. Nullum venenum eis appropinquare potest, & contacta inde aranea moritur. Inungũtur vtilissimè ad omnem paralysim. Omnes corporis partes lauando confirmant. Sciendũ est autem quòd prima aqua ex his tribus quasi generalis cõtinet omnes virtutes. Ad corrodendũ verò secunda & tertia præferentur, magisq; hęc quã illa. In summa, medẽtur omnibus morbis qui ex sanguine aut phlegmate putrefacto proueniunt.

Apud eundem Lullum aqua mirabilis sic fit. Caryoph. nucis moschatæ, zinzib. xedoariæ, galangæ, piperis vtriusque, granorum iuniperi, corticum citri, saluię, basilici, rosmarini, maioranæ, menthæ

mentæ rotundæ, baccarũ lauri, pulegij, gentianæ, calaminthæ, florum ſambuci, roſarũ, ammeos, ſpicæ nardi, ligni aloës, cubebarũ † (hîc videtur aliquid deeſſe) tam ſylueſtris quàm domeſtici, cardamomi, cinnamomi, calami aromatici, ſtichados, chamædryos, chamęptyos, meliſſę, maſtiches, olibani, aloës hepaticæ, ſeminis & florũ anethi, ſem. artemiſiæ, ſingu. vncia. His addes ficus ſiccas, vuas paſſas vltramarinas, nucleos dactylorum, amygdalarũ dulcium pinguiũ, ſingulorum vnciam. Mellis albi veteris ſelibrã. Deinde ſaccharum duplum ad omnia prædicta. Hæc omnia immites in aquam vitæ quinquies aut ſexies per alẽbicum vitreum deſtillatam, quæ pondere tripli ci ſpecies omnes ſuperet. Relicta per biduum deſtillabis lento igne. Aqua prima clariſsima eſt & pretioſa. Secunda colore differt, alio vaſe excipienda. eſt autem alba, vtilis ad dealbandum facies mulierum, quibus omnes maculas ſubito tollit, ſi vel triduò ſemel inde lauentur: & odoriferas reddit & claras. Hæc aqua balſami ſeu mater balſami, vocatur: debet autem cum aqua vitæ eiuſdem ponderis, & in alembico deſtillari per balneum igne lento. Et effluet primò

primò aqua odorifera & mirabilis, quã recipies per se: deinde alterã coloris crocei, postremò tertiam sanguinei.

Virtutes primæ & secundę aquæ sunt hæ. Si altera ipsarum fundatur in vulnus recens non opus est alio remedio: sed intra diem naturalẽ cum dimidio ad summum sanabitur, modo non sit mortale. Omne vlcus malignum, vetustum, putridum, cancrosum, fistula, lupus, noli me tangere, eisque similia, alterutra de istis aquis lauentur, & curabuntur intra paucos dies. Gutta duntaxat instillata carbunculum intra tres horas extinguit.

Si oculus laboret lippitudine, vel tela vel vngula, vel carnoso aliquo tumore innato, tertio quoq; die guttam de istis aquis instilles: & intra nouem dies sanabitur, nisi omninò destructus fuerit. Gutta de eis cum pauco generoso vino pota calculum in renibus aut vesica, aut in virga obstructum, vel intra duas horas frangit, & dolore liberat. Carne mortua inde abluta, breui curatur locus.

Si mulier ex vtero laboret, parum de eis ex iure aliquo bibat. Si dolor sit ex percussione vel casu sine vlcere, foueatur locus exigua earum portione, & recedet dolor intra tres horas. Simili auxilio

neruus

neruus contractus, induratus aut aliter malè affectus, restituitur. Reliqua earũ facultates medicus eruditus per se æstimabit. ¶ Tertia & sanguinea aqua, quæ sancta & benedicta cognominatur, adeò excellit virib⁹, vt si quis de ea quindecim diebus medio cochleari vtatur, cu retur à lepra, phthisi, asthumate, hydrope, paralysi, ischiade, syncope, morbo caduco, gutta arthritica, hectica, stranguria: alijsque multis morbis, idque intra duos menses. Senibus iuuentutem recuperat, hominẽ moribũdũ desperatúmq; à medicis, restituit, si vnica eius gutta in os instillata deglutiatur, ita vt ad cor per ueniat. Quod si quis per annum (quotidie) quantitatẽ grani frumenti huius liquoris biberit cum cochleari aquę florum borraginis destillatę instar rosaceę, anno exacto carnibus, sanguine & toto corpore, tum forma tum viribus, quasi renouatus videbitur.

Aliud balsamũ artificiale, ex eodẽ lib. Lulli de aquis. Terebinthinæ sesquilibra, galbani vnciæ duæ, aloës cicotrinæ, masticheş, caryophyllorũ, galangæ, cinnamomi, nucis mosch. cubebarũ, singulorũ vncia. gũmi hederę semũcia. Omnia bene trita misce & destilla per alembicũ vitre

vitreum, igne lento primum, & collige seorsum aquam primam: deinde aucto igne russam: & postea magis aucto, oleũ rubẽs, donec nihil amplius destillet, recipiente ter mutato. Habet hoc oleum omnes facultates veri balsami, ardet enim in aqua, & lac statim congelat. nam si in pinta (mensura) lactis ponatur gutta vna tepida, statim coagulabitur. Primus liquor vocatur aqua balsami, secundus oleum balsami, tertius balsamum artificiale. Vtilis est primus liquor contra fluxiones aurium, si duę aut tres guttæ mane & vesperi immittantur. Oculis instillatus lipitudinẽ emẽdat, & lachrymas consumit. Superfluos in quauis parte corporis humores mirifice restringit. Dolorem dentium tollit, si lauentur inde, & vermes, si qui insunt, interficit.

Tertius liquor impatiens est veneni, araneis & serpentibus infestus. Duæ vel tres guttæ in morsum venenosum instillatæ, statim sanãt. Si hoc liquore circulũ descripseris in quo includas animal venenosum, immorietur id potius quã exeat, In summa, eadẽ cum theriaca facit, sed efficacius omnia. Omne genus apostematum infusus, intra nouem dies sanat. Et similiter fistulã vtcunque malignã, &

noli

noli me tãgere. Affectus omnes ex phlegmate & frigido humore natos, curat, linteo in eum intincto ſupra locum dolentem impoſito. Exterminat paralyſin & omnem tremorẽ membrorũ. neruos mirum in modum confirmat. Calidior eſt primo & ſecũdo. Si quis guttam eius in manũ ponat, ſtatim penetrat ſine dolore. Denique alia multa efficit, & omnẽ affectum ex frigida cauſa obortũ, ſanat, ſi rectè vſurpetur.

Aqua memoriam confirmans. Florum roſmarini, borraginis, chamæmeli, violarum, roſarum, ſingulorũ vncia. Stichadis, foliorũ lauri, ſamſuchi, ſaluiæ, ſingulorũ vnciæ duę. Omnia minutatim cõciſa in optimo vino macerabis & deſtillabis per alẽbicũ. Deinde liquori deſtillato miſcebis terebĩthinæ librã. olibani vncias octo. maſtiches, bdellij, anacardorũ, ſing. vnciã. ſingula trita admiſcebis, & iteratò deſtillabis. Deinde rurſus addes. Nucis moſchatæ, macis, galangæ, cubebarũ, cardamomi, ſingulorũ vnciam. agallochi, ambræ, moſchi, ſingulorũ vncias duas (ſi rectè habet codex manuſcriptus:) trita mixtáque per quinque dies relinquito, ac tertiò deſtillato, aucto igne donec oleum manare deſinat.

Aquas

Aquas vitæ quasdam balsamis adnumerãdas, reperies in cœlo philosophorum Vlstadij, capitibus 44. & 52.

Balsamum authoris incerti. Terebinthinæ selibra, thuris vnciæ duæ, ligni aloës, croci, vtriusque vncia. Mastiches, caryophyllorum, macis, galãgę, cinnamomi, zeduarię, cubebarum, nucis moschatæ, singulorum semũcia. gũmi hederæ vel elemi vnciæ sex. tegularum extinctarum in oleo, vt decet, quas aqua nõ tetigerit, vncię tres. Terẽda tere. primò fluet aqua, secundò oleum balsami, tertiò balsamum artificiale.

Balsamum artificiale (inquit Matthæolus Senensis) in Cõmentarijs in Dioscoridẽ, quod ad morbos quã plurimos mirè efficax reperi, sæpe cõposui hũc in modum. R. resinæ larignæ, lachrymæ abietis puræ & liquidæ (alioqui oleum abietis vocãt. Germani [bulhartz] vtriusque libram mannæ thuris, ladani, vtriusque vnc. octo. spicę drachmam. mastiches, galangæ, caryophyl. casiæ odoratæ, zedoariæ, nucis mosch. cubebarum, agallochi ana vnc. tres. gummi elemi vnc. sex. aloes hepaticæ, castorei, nucleorum dactylorum, styracis calamitæ, myrrhæ, belzoi, ana vnciam. Tere terenda, & mixta

liquoribus destilla artificiosè. Manebit autē primò aqua clara subtilissima, quæ mirum in modū ardet. aqua balsami dicta. Tum sequetur oleum flauum, subtile, quod vocant oleum balsami. postremò balsamum artificiale, rubens. Prima aqua, vt expertus sum, vētriculos frigidos mirifice iuuat, & phlegma cōsumit. Liquor secūdus excellenter medetur vulneribus, fistulis, doloribus neruorum & articulorum. Tertius non ad prædicta solùm vtilis est, sed insuper alia complura quæ breuitatis causa relinquo. Aliud. R. Terebinthinæ libras duas Galbani, gummi hederæ ana libra. s. rosarum, bedegar, rorisma. viridium vnc. 4. R. Gummina & tere grosso modo. infunde in aqua rosa. Post recipe terebinthinā & funde simul, & sperge desuper aquam rosac. post adde flores, & coque omnia simul: & cū aqua ferè fuerit consumpta, ponantur in alēbico, & aquam primò destillantem proijce: tum sequetur oleum.

Aliud mater balsami dictum. R. Terebinthinę. li j. olei laurini vnc. 6. galbani gummi elemi, ana vnc. 6. gummi hederę vnc. 2. olibani vnc. 2. Ligni aloës drac. 1. masticis, myrrhæ, aloës, ladani, castorei, rasę (resinę) pini ana drach. 2. gummi oliua

uarum arborum li.1. Garyoph. galangæ, cymini, cĩnamomi, nucis moſchatę, zedoariæ, cubebarum ana drach.3. Tormẽtillę, dictamni albi, ana drach.6. Mixta oĩa deſtillẽtur per alembicũ vitreum.

Aliud, Dornſtetteri excellentis apud Germanos medici. R. xylobalſami vnciã. Opopanacis, reſinæ pini, bdellij, galbani ammoniaci maſtiches, ſarcocolæ, gũmi elemi, olibani, myrrhę, benzoi, ſingulorũ ſemunciã. Olei benedicti, laurini, ladani puri ſingulorum ſeſcunciam. Carpobalſami. opobalſami (vel loco ei9 balſami ex diſcreptione Gulielmi Placẽtini,) vtriuſque ſemunciam. Sanguinis draconis drachmas duas. Caſtorei, ſpicæ nardi, galangæ, cubebarũ, cinnamomi. cardamomi, granorum paradiſi, corricũ citri, ſing. drachmã. Olei terebinthinæ ad pondus omnium. Macerata ſimul per dies aliquot, deſtillentur in Balneo Mariæ (ego in cineribus malim.)

De balſamis quæ extra corpus uſurpantur.

SVperiora omnia tum intra tum extra corpus vſurpãtur, ea verò quæ ſequuntur, extra tantum, aut præcipuè.

Balſamum breuiter ſic fit. Terebinthinę libra, maſtiches, ceręnouæ, vtriuſque vncia. croci drachmæ duæ. Mixta deſtillentur.

Balſamum ſiue oleum benedictū ad vulnera paralyſin, &c. Olei terebinthinę libra. Olei laurini vnciæ duæ. Galbani, gummi, elemi, vtriuſque drachmæ ſex. Gummi hederæ, thuris, maſtiches, ligni aloës, olibani, ſingulorū drach. duæ. Aloës, myrrhæ, ladani, caſtorei, ſin. drac. tres. Omnia terantur & infundantur in terebintina & oleo ad tres dies. Poſtea recipe galangæ, cinamomi, nucis moſc. zedoarię, cubebarum, de ſing ſemunciā. Dictamni, conſolidæ minoris, vtriuſq; drachmas tres. Contrita hæc pone in aquæ vitæ vncijs quatuor ad tres dies. Miſce omnia & deſtilla in cinere continuādo ſemper ignē die noctuque donec cōpleatur, & muta vas recipiens ſecundum mutationē coloris eius quod deſtillatur.

Balſamum ad cicatrices, &c. Si ratione percutionis (inquit Lullus circa finē libri ſecundi de quinta eſſentia) manſerit ſignum magnum in facie vel alijs partibus corporis, hoc remedio id ſignum remouere poteris, non omninò, ſed vt multo minus appareat. Maſti-

ches

ches vnciæ quatuor. Corticis malorũ granatorum dulcium, gummi, cyperi, carpobalſami, ſingulorum vnciæ duæ. Croci vncia. Terebinthinæ libræ duę. Olei oliuarum antiquiſsimi vnciæ quatuor. Tere terenda & cribra, & miſce cũ terebinthina & carpobalſamo, & vnà cũ oleo deſtilla igne lento. Deſtillatum liquorem pones in fimo vel vinaceis diebus quatuor, deinde vtêris, ceu vero balſamo, cuius notas omnes præſtat, & pro eo vendi poteſt.

Aqua mirabilis vel oleum ad ſtrumas gutturis, vnde homines gutturoſi dicuntur. Olei laurini vnciæ ſex. Olibani, maſtiches, gummi Arabici, terebinthinę claræ, ſingulorum vnciæ tres. Miſce in mortario & deſtilla in alẽbico. deinde aquæ extractæ addes cinerem (de la cendre, Galicè: niſi legendum ſit de la cedre, vt cedriam intelligamus.) Tum rurſus deſtillato, & ſecundum iſtum liquorem inſtar balſami ſerua. Sæpius die brõchocelis inunctus, paulatim eas imminuit.

Balſamum artificiale, non deſtillandum, ſed coquendum tantùm, ex libello Gallico Andræ. Furnerij. Olibani, galbani, olei de papauere albo, olei de amygdalis amaris, terebinthinę clarę, ſingu-

 lorum

lorum vncia Viridis æris in puluerẽ redacti vnciæ tres,(vn quarteron,Gallicè. sed nimia hęc quãtitas videtur.) Olei oliuarum libræ duæ. Oleum in patella plũbata super igne calfacies, & cùm bulire cœperit, galbanũ frustulatim immittito,& ad lentum ignem leniter subinde moueto:deinde mastichen & olibanum addito,& moue donec paulatim liquentur. Deinde picem terebinthinam (sed picis mentionem supra omisit,)igne lento ita ne ebulliant. Tũ aufer ab igne,& reliqua duo olea adijcè,& mouendo cõmisce,& iterũ modicè ad ignem pone. Tandem viride æris immitte,permisce, & cola per pannum nouum in vas alterũ plumbatũ.Cùm verò vti volueris oleo dicto,vidẽdum est prius ne quis neruus aut vena propemodum dissecta sit. Tũ vlcere diligenter purgato,modicum huius olei in vasculo aut cochleari ęneo calfacies,& tã calidũ quàm æger tollerare poterit.immittes,ea copia qua vuln⁹ totum satis madefiat. Deinde lanam succidam nigram à genitalibus veruecis impones:aut è cãnabi linteum ter aut quater complicatum,& ad horas quatuor illigatũ relinques. Quòd si tum dolor nõ cessauerit, iterum infundes vt supra dictum

ctum eſt,& ſemper curabis vt purum ſit vlcus,ſic paucis diebus mirabiliter ſaneſcet.

Sunt qui terebinthinã & gũmi quædam in cucurbita vitrea commiſceant, eamque luto clauſam in arena poſitam modicè bullire ſinant:deinde aliquãdiu relinquant donec fæces in fundo ſubſidant,indurenturque:tum collant.

Balſamo à quibuſdam comparatur etiam oleum de hyperico,quod quia non deſtillatur infrà deſcribant.

Aqua educens oſſa,& ne putredo vulneribus accidat,præſeruans.Terebinthinæ puræ & albæ ſed illotæ,zopiſſę,mellis,ſingulorum libra.Reſinæ pineæ albę ſelibra,Deſtillentur.

Aqua Epiphanij ad fiſtulas cõpoſita cum terebinthina, gummis quibuſdam & aromatibus &c.ſuprà à nobis poſita eſt,ſecunda ordine inter aquas compoſitas ad externos quoſdam vlceroſos affectus.& rurſus alia ſimilis ordine tertia.

De oleis ex animalium partibus, uel excrementis.

EX oſsibus & medullis poteſt ſublimando trahi oleum, Syluius.

Oleum ex vitellis ouorum, alembico destillari potest, Vt oleũ philosophorũ Mesuæ, Syluius. Vide supra vbi de oleorũ destillatione per descensum in genere tractauimus ex Vlstadio.

Oleum de stercore humano. vide supra in Aqua stercoris humani, De sanguinis humani liquore, vide supra in Quinta essentia.

De mellis destillatione, supra scripsimus inter aquas quæ destillantur in Rosarijs, &c. Est autem huius qui postrem⁹ fluit liquor crassiusculus, vt oleũ, puto, nominari possit.

Olea destillata etiam inter se misceri possunt, vt in hoc Epiphanij Empiricj remedio, ad lẽtigines & omnem scabritiẽ & maculas faciei commendato. Lactis virginei sesquuntia. Aquæ rosaceæ cum pauco sulphure vncia. Oleorũ de tartaro, de frumento, de vitellis, singulorum semuncia. caphuræ scrupulus. Quamuis hæc olea non soleant per destillationem fieri: oleum tamen de frumento & de vitellis, meliora fiunt destillata.

De oleis ex metallis lateribus, gagate, succino.

AQuæ & olea chymistarũ industria

ſingulari ſecreta, maximarũ ſunt viriũ, & eſſentiæ tam tenuis, vt olei cuiuſdam gutta fortuitò illapſa in lectũ, ſtragula eius multiplica & culcitras momẽto penetrarit, aſſerasq; fundũ lecti ſternẽtes vſſerit, Syluius. Videtur autem hęc pene trãdi vis ad olea ex metallis extracta pręcipuè pertinere, quibus magis etiam vrẽdi vis ineſt.

Aceti deſtillati præcipuè vſum eſſe video pro extrahẽdis oleis de metallis, vt antimonio, plumbo, ceruſſa. Alij alijs liquoribus acribus & calidiſsimis ad id vtuntur, vt lixiuio acri, aqua ardente, vrina deſtillata, aqua forti.

Lullus canone quinto libri primi de quinta eſſentia, cùm docuiſſet extrahere quatuor elemẽta à plantis, ſubdit. Et ſic quoque facies cum metallis, prius cũ noſtro mẽſtruo illa reſoluere facies ſub fimo ꝑ hebdomadẽ. oportet autẽ mẽſtruũ eſſe acutum cũ vegetabilibus aliquibus quæ infra in Quæſtionario dicemus. Poſtquã verò metalla fuerint diſſoluta, pone ad deſtillãdũ in igne primi gradꝰ, & exibit mẽſtruũ, & manebit calx metalli fundo. Poſt hoc verò reitera ſupra fæces metalli, de nouo mẽſtruo ad põdera metalli, & pone ad putrefaciendum per

menſem cũ dimidio,& poſt hoc deſtilla ſicut feciſti de vegetabilib⁹,ſed qualibet vice addas nouũ menſtruũ ſuper fæces. Alias diuerſas philoſophorũ opiniones in extractiones elementorũ à mineralibus in lib.tertio explicabimus,Hæc ille.

Oleis metallicis oĩbus cõmune eſſe puto, quod cæteris oleis grauiora ſint,vt Carda.inſinuat,& ali⁹ quidã guttas olei de vitriolo ponderoſas eſſe ſcribit.

Oleum deſtillatum ex auri pigmento aut myſi(ſeu vitriolo Ro.)arterijs & cordis regioni illitum,hominẽ veneno infectum,etiam acutiſsimo,& tactu dũtaxat occidẽte,ſeruare poſſe exiſtimo,Cardanus.Et mox,At poſtquam in hos ſermones incidemns,haud ab re eſſe puto illud quærere quonam pacto oleum parari poſsit,quod illitũ arterijs cogat venenum extẽdi vomitu,aut purgatione,vel ſudere,vel vrina.Certum eſt metallicum eſſe oportere,quod validiſsimum eſſe debet.Vidi ego quandoque tale,& ſolo põdere quod eſſet metallicũ haud dubiè cõiectaui.Oportet & ex veneni natura illud eſſe.nam immodica caliditate,vt dictum eſt,delet prius conceptam malam vim:& ſimilitudine auocat exteri⁹ quod nocet,& cõtrarietate pellit. Oportet & diſcu

discutientem, illic non paruam esse vim, & rursus aduersus venena ipsa contrarie tatẽ quandam: quæ duo laseris succo cõueniũt. Igitur quæ propellere venenũ debẽt, oportet metallica esse venena, nõ tñ acerbissima: & calidissima & discutiẽtia, & venenis quodámodo contraria. Horum igitur materia his constare potest, mysi & auripigmento, & laxeris succo, & gentiana, & pinguedine serpentiũ venenosorũ, & aconito. Quod si cuipiá terræ ex his (prædictis viribus, vt sunt discutere, venenis resistere &c.) plura insint, detractum oleum vi ignis omnium erit præstantissimum. Et pauló post. Cæterũ oleum quod sola arteriarũ illitione venenum extrudat: non hoc sensu pręstantissimum dixerim, vt nõ etiã præter id des in potu, theriacham aut lac aut aliud excellens remedium, quin etiã melius proficeret, illud bene ausim dicere, illitionẽ arteriarum, & admota exterius, esse his quæ bibuntur præstãtiora ac validiora, hoc vino dũtaxat excepto quòd venenũ adhuc in ventriculo maneat. Nam his (venenis recenter sumptis, vt nondum è ventriculo egressa sint) quæ vomitum validum prouocant pręstãtissima sunt, vt lac, lixiuium, oleum, aqua nucis vo-

micæ

micę. Igitur in morſibus venenatis, in aculeorum ictibus: in vnguentis venenoſis, in potu Veneni quod iam ad præcordia penetrauerit, exterius adhibita auxilia validiora ſunt, &c. Hæc ex Cardano pluribus deſcripſi, vt inde etiã magis ratio cõſtaret mirabilis illius de ſcorpionibus, &c. olei, quod quia abſque deſtillatione ſit, inferius ſeparatim deſcribam.

Antimonij oleum vtiliſsimum eſt ad oĩa vlcera maligna, vt ipſe feliciter experior. Purgatur autem antimoniũ prius, multoties fuſum & liquatum igne.

Longè ab hoc differt oleũ de antimonio chymiſtarum, quo argentum illi colore aureo inſignire conantur. Matthæolus in Dioſcoridem.

Oleum de antimonio quomodo fiat, ad vlcera & fiſtulas, ſcripſi ſuperius ex Vlſtadio, in tractatione de quinta eſſen. Sed empirici quidam etiam ad diuerſas intra corpus affectiones oleum ex antimonio parant, quod miris & magnis laudibus extollũt. Parant autem hunc ferè in modum, vt audio. Antimonij ſelibra, tartari calcinati albi tantumdem ſimul tundantur & in tigillo (crucibulo) aurifabri ſuper prunis ſimul liquentur, ſeu ſoluãtur: liquata effundantur in teſtã aliquam

liquam

liquam vbi agitentur miſcendo:& cũ in maſſam induruerint, iterum tundãtur, & colẽtur per colum(id eſt ſacculum eius figuræ quę eſt ſacci pro vino Hippocratico vt vocant)in loco humido, (calido & humido)vt in cella vinaria , colo ſuſpenſo,ſic enim paulatim extillabit oleum, quod à nonnullis propter colorẽ ſanguineũ Rubedo antimonij vocatur, & ſimiliter ab aurifabris quibuſdã conficitur ad neſcio quam tincturam. Ad remedia verò humani corporis cum quinta eſſentia vini vel aqua ardente præparari debet,ita vt duplum ferè eius affundatur ad prędictã antimonij rubedinẽ: & in cucurbita diligenter agitentur, miſceantur: ac ita deſtillentur in cineribus ter vel quater,donec ſpiritus omnẽ malum odorem amittat. Semper autẽ miſcendæ agitandæq; ſunt fęces cùm aquã deſtillatam ſuper eas refundis, aut cùm quintam eſſentiam recentẽ ſuperinfundis,neq; enim ſatis certus ſum vtro modo fieri debeat.Sunt qui ab initio ſtatim acetum rubrum acerrimũ (deſtillatum) cum antimonio & tartaro calcinato ſimul liquandis miſceant.Sed hæc omnia ſcribo,non tanquam certa : verũ vt obiter ante annos aliquot ab empirico quo-

dam

dā excepta annotaui. Scio chymiſtas & aurifabros quoſdam oleum vel quintam eſſentiā antimonij tanquā theſaurū perfectiſsimum quærere. Hi primū lixiuiū acre cōpoſitū ex viua calce & cinere clauellato per filtrum deſtillant: & in hoc lixiuio per horas quinq; antimoniū ſubtiliter tritum coquūt: & rurſus refrigeratum hoc lixiuium per filtrum deſtillāt, & quod de antimonio ſimul tranſierit, nēpe puluerē coloris lutei reſeruant. Deinde acetū acerrimum rubrum deſtillatum infundunt ſupra antimonium in cucurbita poſitum, ita vt digitis tribus aut quatuor emineat: in loco calido per dies aliquot ponūt, & quotidie decies aut vigeſies agitādo permiſcent. deinde acetū in aliud vas vitreum leniter defundunt, ita vt nihil perturbetur. Hoc quinquies aut ſexties repetunt, (nouum ſemper acetū ſuper antimoniū in cucurbita relictū fundendo,) demum acetum omne cōiungunt, & deſtillant per alembicum lento igne, donec oleum fluere incipiat. Eſt autem hoc oleum, ſiue quinta eſſentia antimonij: colore ſanguineo. Hoc Mercuriū tingunt, & incomparabilem theſaurum eſſe aiunt, ſummū chymiæ miſterium: vt ex libro quodam Germanico manu ſcrip

ſcripto tranſtulimus. Oleum ex antimo
nio elicitur rubrum, acutumq; valdè ſul
phur olet, & vim eius (antimonij) reti-
net: ob ſubſtantiæ craſsitudinem ad pau
ca vtile, Cardanus.

Calx integra oleo communi reſtin-
guatur, alembico vitreo deſtilletur, ma-
nabit oleum oſsi corupto idoneum, Syl-
uius. Calcis viuæ fruſtum integrũ infun
datur in oleo communi, donec calx in
puluerem reducatur, tum deſtilletur in
alembico vitreo, & emanabit oleum cal
cinum, quod primus deſcripſit Leonar-
dus de Prædapalea Patauinus. Ioan. Ia-
cobus de Manlijs.

De ceruſſa oleum, vide ſupra vbi de
quinta eſſentia egimus ex Vlſtadio.

Oleum ex gagate ſacratum dęmonia
cis, epilepticis, paralyticis, ſpaſmicis,
tetanicis, arthriticis ab vtero ſuffocatis
ſaluberrimum conceptumque adiuuat.
Fit ex gagatis lapidibus, quomodo o-
leum iuniperi (per deſcenſum,) vel ſubli-
matione (vt oleum de lateribus,) Me
ſue interprete Iac. Syluio: cuius ex ſcho-
lijs verba hæc ſubijcimus. Cum bitumẽ
gagatæ multò vilius ſit, & viribus aut
ijſdem aut validioribus, tentari poſſet
ex ipſo oleũ qđ largius fluet, præſertim
ſi re

ſi recẽs eſt bitumen, cùm ipſum ſit terræ velut adeps, & olei vice vtatur accolis locus Aſphaltitæ & locorum aliorum bituminoſorum. Deinde an epilepſiam iuuare poſsit dubitat, cum odore illo bituminis tetro epilepſiam magis prodat. Mihi verò veriſimile videtur iuuari ab eo epilepſiam attenuando, digerendo, ſiccãdo quas vires cum & antea non ignauas obtineat. tum multo magis liquor eius deſtillatus hæc præſtat. Neque verò ideo non iuuat hunc morbum: quoniam eundẽ odoris eius bituminoſi ſuffitu prodi- veriſimile ſit, vt myrrhæ, galbani, & cornuum, vngularũ pelliumq; capræ & hirci ſuffitu. Nã & cornua & vngulas diuerſorum animalium, aduerſus hoc malum medici vſurpant, ſcobæ eorum intra corpus data. neque enim eadem ratio eſt ſiquid ſuffiatur. & ſi ſumatur ſimpliciter. Sed his de rebus non tam ex rationibus & coniecturis, quàm experimentis docere debebant medici. Ipſe ſuffitum contriti ſuccini (quod ipſum quoq; bituminis generi adſcribitur) pſertim albi, narib. epileptici admoueri vidi, prunis in cochleari impoſitum, & mox ſedari paroxyſmum qꝫ & odore ſuo tantũ poma, vt vocãt, cũ moſcho vel ambra cõpoſita pręſtant

ſtant. Quòd verò de dæmoniacis ſcribit Meſue (inquit Syluius) ſuper ſtitioſum eſt, à Chriſtianoq; homine alienum.

Sulfur & gagates igni liquantur vt liquores omnes idem.

Oleum philoſophorum (quod etiã leũ ſapientiæ, & perfecti magiſterij, & bene dictum, & diuinum, & ſanctum quidam vocarunt,) veterum omnium cõſenſu effectibus ſecretis non paucis eſt efficaciſſimum. Nam calfacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, digerit, materiam omnem excrementoſam cõſumit.

Ob id epilepſiæ, paralyſi, vertigini, obliuioni, & lienis, renum, veſicæ, vteri, neruorum, articulorum omninò, & reliquarum partiũ neruoſarum doloribus frigidis maiorem in modum cõfert. Eſt autẽ quoddam naturale ſiue minerale, & aliud marinum, quod ex inſulis ac ſcopulis fluit, (naphtha dictum:) in quo genere præfertur ſubalbum, mediæ bonitatis ſubrubrum eſt: ſubnigrum verò & craſſum, peſsimum. Cæterũ arte ſic fit. Lateres ex terra rubente multum antiquatos in fruſta comminutos carbonibus non fumantibus accẽde, donec igniti rubeant: tum concha, oleo roriſmarini (alchil) vel antiquo claro plena extin

gue,& quoad eius fieri poteſt oleo im-
bue. ſicca per ſe in caſulis, (caczobit, Mo
nachi in Meſuen: apud quos etiam caczo
la mox pro cucurbita legitur,) Pòſt mi-
nutiſsimè tere, & vaſi per ſublimationē
deſtillandũ trade. luto chymiſtarum ca-
pitello committe, carbonibus in forna-
ce accenſis coque, donec oleũ deſtillet in
phialã vitreã naſo imo capitelli agglu-
tinatam (argilla & pilo, Bulcaſis,) quod
exactè obſtructũ reconde & ſerua. quan
to enim antiquius, tanto valentius fue-
rit, Meſue interprete Syluio, cuius hîc
etiam ex Scholijs verba ſuſcripſi. Oleum
(inquit) de lateribus tam tenue eſt vt
momento latiſsimè ſpargatur: ſi manui
infundatur, eã cito penetret. Oleo balſa-
mi eſt multò tenuius, calidius & in affe-
ctibus frigidis efficacius. vrinam mouet
lapidē frangit: vermes enecat, auriũ tin-
nitui à flatu craſſo, paralyſi, ſpaſmo cyni
co, iſchiadi, gonagræ, podagræ, & cętera
rum iuncturarũ doloribus prodeſt potũ
aut inunctũ: ſed praua eius portio aquæ
affectui aptè miſta bibatur. Hoc oleum
à Raſi etiã in Antidotario, & Bulcaſi in
libro qui ſeruitor inſcribitur, paratur: v-
bi Bulcaſis lateres nouos qui aquã nõdũ
ſenſerint, præfert, quia oleum melius im
bibunt:

bibunt:& eos in frusta vnciæ vnius diuidit,ac in vase vitreo aut vitrato probeq; lutato ita componit,vt eius pars tertia maneat vacua.Ignē primò leuiorem fieri oportet:sed qui fundū vasis attingat, paulatim augeri.Primò exibit aqua,deĩde oleū(rubens, Bulcasis)per se colligendum.Sic terebinthinā guaiacum,& alia multa destillamus.Oleū etiā chamæmelinū,& nardinū quoq;,benedictū dicitur Mesue:sed hoc(de lateribus) præstātissimū est,& quibusdā petrelæum vocatur, Hæc Syluius.Fœtidum est hoc oleū,sed summè penetratiuum.Io.Iac.de Mālijs.

¶ Vide quædam supra,vbi de destillatione oleorum per descensum in genere egimus ex Vlstadio. ¶ Bulcasis frusta singula vnciæ(drachmæ,Rasis)magnitudine ignita,in oleum antiquissimum immergere iubet , & extincta ab oleo extrahe : & simul omnia crassiusculè trita,in vnum aut plura vasa destillatoria,quæ ventres nominat,ponere vt duę vasis partes vel amplius impleantur.Iubet etiam cauere ne ignis appropinquet huic oleo(dum destillatur), facilimè enim accendi,& egrè extingui. Deinde iterum noua frusta laterum , præparata vt prius destillari,donec satis olei cole-

ctũ sit, quod in vase stricti orificij diligẽtissimè obstructum cum cera (& terra) seruari iubet facilimè enim exhalare ꝑpter subtilitatem suæ substantiæ. Hoc oleo (inquit) vtere in ægritudinib. frigidis, vt epilepsia, apoplexia, grauitate auditus: & arthride frigida. reliquos eius effectus explicaui in lib. de oleis. est enim res secreta philosophorum. Parandi modum Rasis eundem omninò describit.

¶ Oleum quod balsaminũ vulgus vocat (è spica,) excitat subitò comitialiter humi prostratos, naribus subditum olfaciendũ, aut quod ex lateritio lapide eximũt, à saxo nomen habet, Alexander Benedictus. ¶ Hoc oleum fit etiam alijs quibusdã admixtis, vt in lib. quodã manu scripto reperi, cui⁹ hic verba adijciã. Lateres rubeos vetustissimos, aut recentes quidem sed ab aqua intactos infrustula confringet, eaq; ignita extingue in oleo oliuarũ, vel quod melius est in laurino. Mox rursus candefacies, & extingues vt prius, donec nigrescant. Deinde frusta hæc impones in alẽbicũ vnà cũ oleo in quo extinxisti, si quid eius reliquum est. sin minus: recens affunde ad mensuram digiti. Postea addes castorei, & spicę nardi, vel eius loco rutæ: vtriusque partẽ

vnam

vnam:costi partes duas. Trita hæc misce cum lateribus in cucurbita : quam in fimo equino diebus circiter viginti defodies. Tādem destillabis, aucto paulatim igne. Primus liquor bonus est, secundus melior, sed optimus terti⁹ colore rubeo. Hoc oleum prodest aduersus omnes frigidos affectus vt balsamū, quo quidem subtilius est, & calidius, vtiliusq; in morbis frigidis. Perforat enim manum cito, & spatio lato expāditur. Vesicæ lapidem & frigidos affectus eiusdem curat. Vrinam prouocat. Aurium noxis frigidis medetur, & vermes earum interimit.

Vtilissimum est paralyticis, & cynico spasmo inunctum aut potū: item ischiadi, & dolori iuncturarum & dorsi. Emplastrum cum hoc oleo & sale Ammoniaco paratum, splenis apostemata & durities breui tempore dissoluit. Ad epilepsiam valet & narium obstructionem naribus iniectum. Calefacit cerebrum, memoriam cōfirmat, dolorem dentium sedat. Iniectum vtero menses prouocat. Embryon viuum aut mortuum educit. Ora venarum aperit, & sanguinem coagulatum dissoluit. Pulmonem purgat ab humoribus crassis. Guttæ eius aliquot cum syropo rosarū potæ, anhelos

iuuant, aquam ad oculos descendentem, id est suffusionē, mirè cōsumit. Si piscatores inūxerint inde retia, pisces innumeros illicient. Ferrum eo madidum & igni admotum, statim ardebit. Vermes occidit vbicunque fuerint. In testa oui vel alio vase calefactum, loco dolenti vtiliter guttatim infunditur donec dolor remittat. Venenis frigidis resistit, vt ictui scorpionis & opio & hyoschyamo per os sumptis. Calculos vesicæ pellit, cortice petroselini aut fœniculi admixto, (decoctis nimirum corticibus radicū in aqua, & modica huius decocti parte cum vna aut altera gutta in potu sumpta.) Sed hæc omnia fermè Rasis in Antidotario simplici oleo Benedicto, hoc est destillato è solis lateribus & oleo, attribuit. Præfertur, inquit Rasis, quod valdè rubeum est, fortis odoris, subtilis substantiæ.

Oleum de plumbo: Vide supra vbi Vlstadij verba de quinta essentia recitauimus.

Succinum artificiosa coquendi ratione vertitur in oleū sui coloris Ge. Agricola. Fieri nimirùm è succino oleum potest eodem modo quo è gagate dequo supra scripsimus. Videntur enim naturæ

non

non dissimilis esse. Germani communi nomine vocant[aggstein:] nigri tantum differentiam addẽtes gagati. Cardanus camphoram quoque cõgenerem esse putat, hoc argumento quòd succini suffitus linteolo madido exceptus, camphorę odorem in eo postea reddat, quod tamẽ mihi experienti non ita visum est.

Sulfur illitum & potũ, scabies, lepras, & Cardanicum morbum tollit, sed vehementiore vi oleum eius, quod quomodo fiat in libris de morbo nostro docuimus, Cardan. Sed libreos eius de morbo Catholico suo nondum æditos puto.

Si oleum in se continet, si bitumini immisceatur. Vnde Arrian⁹ refert, apud Ichthyophagos, in Indica historia, ex sale oleum illos excipere. Indicium quoq; quod oliuæ littoribus gaudeãt. nam salsum solum etiam nõ leuiter pingue est. Sed, vt dixi, oleum omnia sic continent, quod vi ignis detrahi potest. At multũ non potest cõtinere, nisi bitumen admixtum habeat, Cardanus.

Ad oleum de sulphure faciendum, eligendũ est purum & ignem non expertũ. (præcipue viuũ, & cinerei coloris,) Hoc oleum Romæ pluribus modis fit, per sublimationem & per descẽsionem, &c.

Valet autem ad multa & prçcipuè ad fistulas,& ad curãda oris vlcera,quæ gangrçnas appellant,in quibus curãdis maximè excellit.Madefacta enim pẽnæ aut alicuius festucæ extremitate,ipsa vlcera semel aut bis tantum cõtacta, continuò morificata sanãtur,Monachi in Mesuẽ.

¶ Vitreũ vas (vt scribit Matthæolus Senẽ.in libro de morbo Catholico) tintinabuli non absimile, illitum figulari luto,à terra vnius cubiti mensura, æneo vel ferreo filo suspendes,sub quo metretam vitream maioris circunferentiæ,in cuius medio inuersus fuerit cyathus statues. Porrò cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem sustineat,ex qua sulfur accẽdatur.Hoc dum comburitur,recentius superaddatur. Inde fiet vt ex fumo ascendente suspensum vas breui temporis interuallo guttatim in inferiorẽ paropsidem destillet oleum,quod diligenter collectũ vitrea conseruabis ampulla.

¶ Sulfur ignem nõ expertum,vel flauissimum,inter vtẽdum fummum crassum remittit,excipiendum campana vitrea aut silicea. In qua ex vapore crasso oleum concretum destillat in vas planum capax,in cuius medio sulfur vasculo condi

lo condi

lo cōditum vritur. Alijs trito ſulfuri per aquam vitę incenſam ignea conſumitur ſubſtantia , poſt reliquum deſtillatur vt oleum philoſophorum. Alij ſurfuris flaui, terebinthinæ, vtriuſque vncias tres, olei roſati libram vnam , coquunt igne lento, cum vini odori vncijs duab. ad vini conſumptionē, (vt in Luminari maiori legitur,) Syluius. ¶ In duabus olei de ſemine lini partibus, partem vnā ſulfuris viui immitte, ſimul optimè tere, & relinque ſub fimo per duos dies in vaſe bene obturato , eritque clarum & pulchrum. ¶ Sed omnia hæc olea videntur in hoc ſolum parari vt extra corpus adhibeātur. ego empiricos quoſdā hodie eſſe audio qui etiam intra corpus oleū quoddam de ſulfure propinēt, aduerſus comitiales præcipuè : & forſan id cuius ignea ſubſtantia, vt Syluius meminit, per aquā vitæ accenſam prius conſumpta eſt , deinde per ſublimationem deſtillatū , tutius cęteris intra corpus exhiberi poſſet.

Vitrioli oleum à chymiſtis pariter & medicis expetitur, & tanquam res ſecretiſsima occultatur. Ego deſcriptiōes aliquas ponā quas ab amicis accepi , vel in libris manu ſcriptis inueni. & poſt cæteras efficaciſsimum quendam & mihi co-

 gnitum

gnitum huius olei modum declarabo, quo Empiricus quidã apud nos ad omne ferme genus morborum curandũ vtebatur, & in multis quidem feliciter, &c.

¶ Vitriolum in calcem rediges, vt nosti: deinde aquam ardentẽ affudes, ita vt modicè excedat. Tum aquã ardẽtem per destillationẽ in phiala, aut retorto, aut cucurbita (in latus inclinata) separato. Ea detracta paulatim spiritus vitrioli vrgeto, ignẽ magis atque magis augendo, donec spiritus omnes transierint. Hunc liquorem destillatum impone iterum in vas aliquod ex tribus prædictis, & in caccabo aqua pleno destilla, donec quicqd inest aquosum secernatur, id quod omni industria efficere conaberis, vt omninò aquositas tota separetur, siue per alembicum (rostratum,) siue cæcum, cuius interior margo limbũ habeat cauum instar alembici (s. rostrati.) Da operam vt aqua in caccabo leniter bulliat, (si modo bullire debet. Germanica vox [sieden] æquiuoca videtur:) vt aquositas sola ascẽdat, & oleum semper in fundo cucurbitę maneat. ad hoc efficiendũ, vt minimum biduo tibi opus est. Deinde relictum in cucurbita oleũ in cucurbitã aut aliud vas ex prædictis luto loricatum immittes & destilla

destillabis, obseruabisq́; nõ aqua aliqua ante spiritus transeat. Nam si quicquam aquosum adhuc permixtũ fuerit, necesse est vt postea in Sole aut loco calido ponas cũ alembico cæco, vt aquositas eleuata in limbo alẽbici remaneat. Hoc si aliquoties repetas, hãc insolationem dico, oleum semper suauius & melius euadet.

Quinetiam olei destillationem secundò aut tertiò repetere poteris. sic enim magis magisq́; rectificatur oleũ. Huius olei duas trésue guttas aduersus omne genus morborũ ꝓpinare poteris per se, aut cũ aquis ad singulos affectus idonei. Hoc oleũ ipse gustaui suaue, gratum, & efficax est, colore (si memini) albicans.

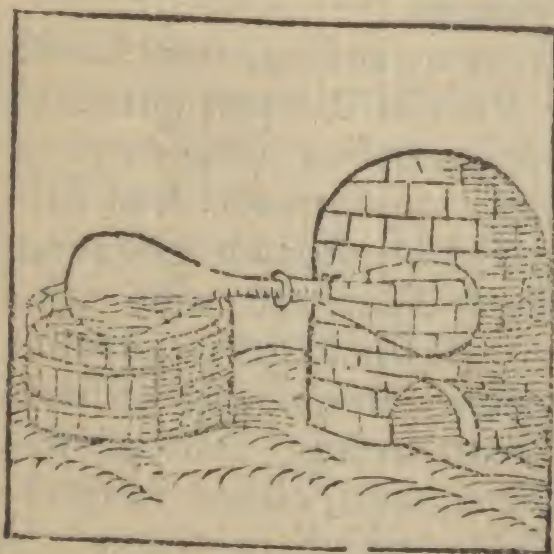
Alius modus. Vitrioli Romani libras quatuor desicca in vase fictili ad rubedinem vsque. deinde contritum pone in cucurbita vitrea diligẽter luto inducta, (vt fit pro aqua forti:) & leni primum igne paulatim gradus ignis augendo destilla, donec fumi albi incipiãt exire de rostro cucurbitę. tunc pones vas receptorium magnum luto munitum: & ignem excitabis cum lignis per duodecim horas semper continuando: & exibunt (tandem) guttę rubeæ & ponderosæ. Cum verò receptoriũ incipiet esse

clarum

clarum, res perfecta est: quare desines, vt vasa refrigerentur. Postea pones in alembico paruo ad separandum phlegma, & reseruabis reliquũ, insolabisque per dies nouem. Cùm volueris vti, da cum bono vino albo, vel Maluasia, sex vel septẽ guttas, ita vt tribus aut quatuor horis postea nihil edatur. conuenit etiam ante somnum, si nihil superbibatur. Vtilis est hic liquor dolẽti stomacho, leprosis, calculosis, vrinę retentioni, febrientibus & in peste cũ aqua acetosæ, tepidius, adiecta semidrachma de speciebus diamargariton frigidi si reperiri possunt.

Alius apparatus olei de vitriolo cõtra morbos innumeros. Vitrioli Romani quantum volueris pone in cucurbita ad rubificandum, cum igne qui adhibetur aquę forti per horas vigintiquatuor, quã diu aqua sine spiritibus procedit, & amplius si nõ erit rubificatum, semper eundem ignem seruando. Cùm iam rubificatum fuerit, aufer capellum (alembicũ) & recipientem, & serua aquam ad secreta dicenda. Postea contere vitriolum, & in cucurbita pone cum quinque partibus quintæ essentiæ vini, vt vitriolum imbibatur. Debet autem cucurbita in furno transuersa imponi, cui alteram

ram (recepturam oleum) forinſecus oppones, cuius fundum impoſitũ ſit in vaſe aquæ frigidæ. Tum ignem furno excitabis, non minus vehementem, quàm pro aqua forti fit. Sic effluet primũ aqua vitæ, & demùm aucto igne oleum vitrioli ſequetur. Deinde aquam vitæ ab oleo ſeparabis capello impoſito cucurbitæ cõtinenti vtrumque, & recipiente foris appoſito, cum igne aquæ fortis. Sed vt res clarior fiat figuram qualemcumque deliniauimus fornacis in qua oleum deſtillari debet, tranſuerſo cucurbitæ ſitu, igne circũquaque excitato, vt oleũ emanans refrigeriũ præterquam in recipiente non inueniat.

Vires huius olei innumeræ ſunt, quarum aliquas hìc recenſebimus, vt reliquas medicus eruditus per ſe conijciat. Illis qui morbum aliquem calidũ aut frigidum

magis

magis tamen frigidum ſentiunt, dabis quatuor guttas è vino bono vel aqua ar dēti ieiunis ſummo diluculo, & ne quid cibi ante quatuor horas ſumant interdices. Aduerſus febrim continuam da octo guttas cum ſemuncia aquæ roſatæ, diluculo, vt dictum eſt. & ſimiliter etiam cōtra alios morbos cum liquoribus deſtillatis aut decoctionibus idoneis. Quod ad doſin, robuſtis hominibus octo guttas dare poteris, mediocribus quinque, debilibus quatuor &c. In hoc oleo ſi ſolueris marchaſitam aureā, tinget Lunam ad omnes gradus.

Alius modus pro eodem, vt melius & puris fiat. Vitrioli Romani quantum voles pone in cucurbita fictili ex terra crucibulorum, intus vitreata: & in furno, vt ſupra dictum eſt, cum igne aquæ fortis deſtilla: & effluet aqua alba vitrio li. deinde ceſſante illa, augebis ignem, & ſequetur aqua viridis quæ cum deſierit, ignem fortiſsimum ſupra infráque excitabis, & emanabit oleum rubrum. Vas recipiens mutabis pro liquorum mutationibus: Vel tres illos liquores vaſe vno excipies, & aquas poſtea ab oleo ſeparabis deſtillando, & remanabit in cucurbita oleum. Fit autem hæc ſepara

ſeparatio cucurbita erecta (cum capello & recipiente :) prima verò olei deſtillatio, cucurbita iacente tranſuerſa, vt dictum eſt.

Si modicum lanæ xylinæ intingas in aqua vitrioli Romani,& cũ ea tãgas quęuis mala oris,facilè ſanabis, Ex libro amici cuiuſdam manu ſcripto. Videtur autem hìc aqua intelligi quę prior fluit, extra corpus tantum vſurpanda, non ipſum oleum vitrioli, quod pretioſius & purius, & aduerſus intrinſecos morbos propinandum ſeruatur.

¶ De viribus olei vitrioli, ex eodem codice manu ſcripto. Vinum Maluaticum cum modico olei vitrioli bibe,continuando per quinque vel octo dies. obſtructionibus liberat, ſanguinem purgat,calculum pellit.Malam ſcabiem curat,ſi bibatur cum aqua fumariæ & myrobalanis conditis. Renouat hominem cum aqua endiuiæ. Capitis quoſuis dolores ſanat cum aqua ſamſuſchi, aut bugloſsi,aut meliſſę:item vertiginẽ,ſi modo cõtinuetur. Cum aqua agreſtę omne genus morborũ curat,purgato prius corpore. Reſtaurat memoriã cum aqua acori aut fœniculi. Somnũ cõciliat cũ ſemine lactucæ aut papaueris. Melencholicis,

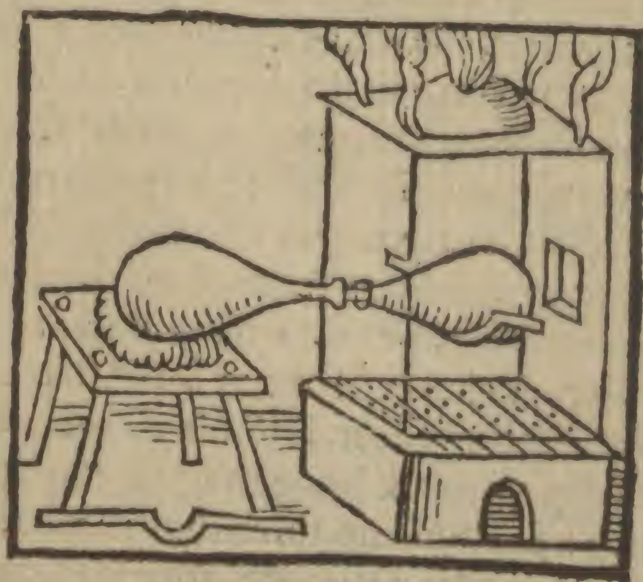
licis prodeſt cũ aqua bugloſsi aut borraginis. Rabidos(inſanos) curat cũ aqua nymphęæ,cõtinuãdo.itẽ apoſtemata calida:& lethargũ cum aqua rutę agreſtis. Purgat corpus cũ aqua vitæ.paralyſin ſanat cum aqua mẽtaſtri vel ſaluiæ & hyſſopi:ſpaſmũ cũ aqua ſaluiæ,tremulos cũ aqua baſilici : & diuerſos morbos internos cũ aqua trifolij.omnẽ debilitatẽ oculorum cũ aqua fœniculi.rheuma à capite lilij.catarrhũ cũ aqua adianti & hyſſopi,& tuſsim . ſimiliter morbum lateralẽ cum aqua plantaginis.pleureſin cũ aqua capillorũ Veneris . ſtomachi debilitatẽ cum aqua menthæ. Cũ aqua cydoniorũ vomitũ reſtringit:qđ ſi æger fuerit humidi tẽperamẽti,detur cũ aqua plãtaginis vel burſæ paſtoris,cũ pauco diarhodon.Fluxũ ventris curat cũ aqua plantaginis,colicam cũ aqua rutæ. Cum aqua abſinthij morſibus venenatis reſiſtit. Sanat omnia apoſtemata,& hydropẽ,cõtinuando.Membris reſolutis prodeſt,ſi infricetur cum felle bouis. Cum tamarindis lieni medetur.cũ aqua raphani & tribuli marini,calculos pellit,& renum obſtructiões aperit. Febres omnes ſanat cũ aqua agreſtæ,& quaſdam ſpecies lepræ, continuando. Hoc verum eſt aurum potabile

tabile, & vera chelidonia, & amplius, pondere non cedit auro,& easdem totidemque facultates habet quas aurũ potabile. Modicum eius cum pauca aqua rosacea potum, sermonẽ amissum restituit, sanguinem è naribus fluentem cum rosis sistit.

Alius modus olei de vitriolo, quo senex quidã empiricus in Heluetia vtebatur, duas aut tres guttas cum theriaca miscendo,& sudorem ab hoc potu imperã do in lecto per horas quatuor aut quinque, ita vt ne digit⁹ quidẽ interim exereretur, quo remedio multos ab eo difficiles morbos curatos scio,&c. Eo mortuo oleũ vidi quod colore albicãte aut fusco mihi videbatur, fortè propter argẽti frustula quæ immissa erant. Gust⁹ erat acerrimus, supra omne acetum fortissimum: ita vt gutta vna linguam instar cauterij subito feriret, non læderet tamen: sed neque fauces deglutita ledebat. sapore alioqui non ingrato, odore ferè nullo, vel nõ nihil recipiente adustionem. Paratur autem hunc in modum. Vitrioli libras tres aut quatuor, aut quantum libuerit: in amplum vas fictile vitreatum quod foris vndiquaque luto munitum sit diligenter,& rursus siccatum, impo-

nes & ſuper foco accenſis prunis impoſi to vaſe, fumũ omnem (à quo tanquã ve nenoſo tibi cauebis) euaporari & exhala re diligẽter curabis, agitãdo interim cũ baculo & q̃d inferius eſt ſurſum ſemper mouẽdo: curãdo pariter ne ebulliẽdo re dũdet: ſic perges donec bullire deſinat, & vapor fumuſq́; omnis cõſumptus vi- deatur quã maximè. Tum prunas vitrio lo deſuper in ipſo vaſe impones ſatis mul- tas, atque ita relinques, donec vitriolum planè in calcẽ redigatur, nec humidita- tis aut vaporis quicquã in eo ſuperſit, & iam rubrũ aut flaueſcentẽ colorẽ contra xerit, nec vllus vapor aut ſpirit⁹ amplius ab eo abſcẽdere videatur. Niſi eñ quàm aridiſsimũ fuerit vitriolum, oleum non ſatis efficax extraheretur, ſed albicante quodã phlegmate permixtum. Cùm igi tur ſatis in calcem redactum fuerit, ignẽ amouebis, & vas paulatim refrigeratũ: leniter eximes ne fortè frangatur. Inde vitriolum eximes vt poteris, cultro ada- cto, vel aliter, quanquã non difficulter à vaſe vitreato diſcedit. Exemptum vitrio lum minutatim confringes, & fruſtula impones in cucurbitam terream, quę pa rata ſit à figullo ex optima terra, & opti mè cocta, tam valida vt tribus diebus &

noctibus cõtinuis ignem vehementẽ in fornace ſubſtinere poſsit. Ná ſi frãgeretur, oleum, & operam perderes: licet minima tantũ rima aut fiſſura ei accideret. Itaque vt facilius igni reſiſtat, loricãda eſt luto, eoq́; duplici aut triplici, hoc eſt poſt primum ſiccatum alterum inducen dum lutũ, aut etiam tertium. Fornacis figura huiuſmodi fermè erit.

Hæc fornax cõſtruenda eſt quadrilatera, & in ſummo caminãda ſeu concameranda modicè in medio ſummę fornacis faciendum eſt foramen ſeu infumibulũ ea amplitudine vt ſingulis horis vel quoties opus fuerit, carbones per id in fornacem cõmodè immittatur, cũ oblongo ba

tillo ferreo, per quem carbones leuiter delabantur circa & infra cucurbitam, ne fortè cucurbita lædatur. In quatuor angulis etiam superius relinquēda sunt foramina, siue ventilia, vt vulgus vocat, in singulis singula: & totidem epistomia ex luto paranda. Carbonibus iam impositis & igne ardente, foramē fornacis imposita scutella ferrea, aut ipso batillo, claudendū est, foramina angulorū relinquēda sunt aperta, vt aditus pateat aëri. Cucurbita in medio fornacis collocari debet super ferro, quod parietib⁹ fornacis vtrinque insertū sit. in huius ferri medio cōcauo imponetur cucurbita. Os verò cucurbitæ extra fornacē modicè prominere debet, per foramē ꝙ statim luto oppleri & claudi debet, vt null⁹ illac aëri aditus relinquatur. Deinde cū recipiētis vasis (ꝙ vitreū & bene magnū reqritur, forte ne distentum spiritibus rumpatur, vel vt longius à fornace absit) ore, cucurbitæ os committi debet, vt alterum alteri inseratur. hanc commissuram luto optimo cum albumine oui & linteis circundabis diligentissime, ne spiritus vsquam exhalent. Hoc lutum siccari permittendum est, antequam rem aggrediaris. Pręterea, debent adhuc duo

fora

foramina in duobus fornacis lateribus oppoſitis fieri, (non in illo per quod cucurbita prominet, nec illi oppoſito latere ſed reliquis duobus.) Hæc etiam ſuis epiſtomijs claudenda ſunt, vt calor intus contineatur. Horum foraminum vſus eſt, vt carbones per ſummam fornacem demiſsi, ferramento per hæc foramina immiſſo ritè digerantur ac diſponantur infra, ſupra, & circa cucurbitam, vt illa omnino in medio ignis ſit. Per eadem foramina curabitur ne craticulæ pauimẽtum carbonibus aut cinere nimium obſtruatur, & excludatur aditur aëris, mouendo cum ferramento. Quo facto, mox iterum epiſtomijs ſuis claudenda ſunt foramina. Ab ima etiam parte fornacis hoſtiolum relinquendum eſt, mediocriter amplum, vt aër inferne adeat ne ſuffocetur ignis. Paulò ſupra hoc hoſtiolum bacilli ferrei tranſuerſi ordine ponendi ſunt, quibus induci oportet ex luto pauimentum, pollicis craſsitudine, plurimis & frequentibus foraminibus peruium, vt acceſſus aëri. foraminum ea capacitas erit, quæ pollicis in ambitu. Diligentiſsimè verò curãdum vt ignis ſatis magnus per tres dies

noctesque, vt dictum est, cõtinuetur, nec vlla intermissio fiat, nã sic quoq; oleũ & opera perderentur. Sic reb⁹ omnibus instructis & fornace & cucurbita siccatis, incipies destillationẽ, validum cum carbonibus ignem continuãdo, vt dictum est. Tandẽ in fine tridui exacti, recipiens vas incipit clarum & album fieri igne adhuc in vigore suo ardente: atque hoc signum est perfectionis. Itaque ignem extingui patieris, & fornace refrigerata, deme vas recipiẽs, & in manibus huc illuc volutãdo inclinandoq; omnes in eo guttas concretas collige, & oleũ siue liquorẽ sic collectũ effunde in vasculum ex optimo vitro Veneto confectũ: periculũ enim foret, ne vulgare vitrũ ab eo exederetur, cõsumit enim & corrodit instar aquæ forti. Hunc liquorem Empiricus ille, celandi nimirum causa, oleum philosophorum, lapidẽ philosophorum & leprã nominabat, dissolui in eo argẽtum dicebat si purum & tenue vel in laminã redactum inijceretur, & similiter numos argenteos. ego tamen post mortem eius integra in eo argenti frustra reperi. Cucurbitam terream aliquando ei dissilijsse audio: quare curandum est, vt habeat ex terra optima, accersenda forte Ha

tè Haganoa,aut Colonia agrippina,aut Aquiſgrano.illic enim optima & validiſſima omnium teſtacea vaſa fieri aiũt. Aſſerebat præterea hũc liquorem in vaſe, quo continetur,creſcere. Cõficiendi modum ab aurifabro quodam primum acceperat.

De chalcãthi,id eſt vitrioli,& ſpecierum eius aduſtione ſiue toſtione, eadem ferè Bulcaſis ſcribit libro tertio de medicaminũ præparatione,quæ nos ſupra in præparatione eius ad oleum vitrioli parandum. Sed in quem vſum ita terreatur Bulcaſis non meminit. Pręparatur autẽ ſiue torretur eodem modo zimar quoq; apud eundem. Ipſe quidem inter diuerſos olei de vitriolo modos illum præfero,quem iam proximè deſcripſi. Eſt enĩ eo modo deſtillatus liquor acerrimus omnium,& ſimul acidiſsimus, vt acetum metallicum dici poſsit, quãtum mihi videtur,quã obrẽ à quibuſdam ſummoperè commendatur ad extinguendã ſitim per æſtatem, vncia eius gutta in hauſtũ vini admixta,ſicut in Germanico quodam libro manu ſcripto reperi, vbi & hoc additur : Vitriolum in cucurbita tranſuerſa luto munita deſtillatur per flammas ignis. fluit autẽ vix tertio die,

& primum aqua.

Alius modus ex eodem libro. Vitriolum perfunde aqua forti, quæ pinguedinem eius extrahet, à qua ſi aquam fortem deſtillando ſepares, oleum remanebit. Sed forſan hic modus non ſatis tu tus eſt, vt intra corpus ſummatur liquor olei ita paratus: extra corpus verò & ad oris mala rectè adhibebitur.

Olei aut quintæ eſſentiæ vitrioli men tionem alicubi apud Lullum in opere de quinta eſſentia legiſſe memini. Qua ratione verò parari debeat in nullo hactenus publicato libro: adeò omnes hãc rem veluti ſecretiſsimam celarunt. Nã deſcriptio quam ex Nicolai Maſſe libro de morho Neapolitano, ſubijciam, intra corpus ſumi non poteſt.

Exuſto chalcantho, id eſt vitriolo, aut miſy, id eſt vitreolo Romano, vi ignis per vitrea vaſa oleũ detrahitur acutiſsimum & calidiſsimum, quo ſi quis iam ſaucietas verrucas tãgat, abſcedent illæ. Idem guſtarum ferit linguã haud ſecus quàm candẽs ferrũ. Eſt tamen illius vſus ad ſiccãda vlcera interiora deplorata, vbi nõ multum ſordida fuerint, vt in qui buſdam contingit phthoë laborãtibus abſque dolore. facit ad præſcindendos

cancros & corrupta mẽbra, ligno oliuæ illito ex eo, Cardanus. Eiusdem coniecturam supra scripsimus, quòd oleum ex mysi vel arsenico foris inũctum à venenis liberare videatur. ¶ Spiritus siue quinta essentia vitrioli laudatur à quibusdam empiricis aduersus comitialem morbum & apoplexiam.

Atramentum sutorium soluit aluum, cùm ipsum in melle & aqua mulsa drachmæ pondere potum, tum in vino, maximè oleum inde confectum, Ge. Agricola lib. tertio de natura fossilium.

Vitrioli oleum non solum homines, sed & arbores interficit: ideo in secessu parandum, vbi nullus habitet. Albucasis & alij modum conficiendi ostendunt. Brassauolus. (Ego non ipsum oleum, sed fumum vitrioli dũ igne torretur & præparatur ad destillationem, adeò noxium esse dixerim.) Et rursus, Ex chalcãtho.i. vitriolo oleũ fit adeo vrẽs vt pro igne potẽtiali vtamur. est em̃ causticę naturę, & cũ pauco dolore incidit mẽbra, si ex oleo cultro inũcto tãgãtur. Dũ oleũ paratur, fumum cauere oportet, qm̃ non solũ hominem interficit, sed & vicinas arbores exiccari cogit. Cuius experimentum nouit Franciscus de Monte, fractorum

ofsium & dislocatorum reparator egregius : cui omnes arbores viridarij, per vitrioli fumum periêre dum eius oleum pararet.

Oleum de vitriolo mirabile est, sine dolore cauterizando, & fit hoc modo. Vitrioli Romani siue Cyprini vnciæ triginta, salis nitri, aluminis rochæ vtriusque vnciæ quatuor. Omnia trita calcinentur igne secundum artem. Postea pone hoc calcinatum in bociaꝭ curua lutata ad ignem fornacis alchymistarum, & per ignem auctum habebis in recipiente oleum : quod est cauterium mirabile, & sine pari in quacunque operatione, & maximè in scrophili & verrucis magnis eleuandis. Sed recipiens sit magnum, si vis facere prædictum oleum, Nicolaus Massa in lib. de morbo Neapolitano, & Thomas Philologus, qui vitrioli drac. xx. accipit. aluminis verò & salis ana xxiiij.

Aqua ex metallis diuersis, (ex libro quodam Germanico) ad lepram, maculas, & oculorum caliginem. Limaturæ argenti, cupri, chalybis, auri, ana: quantum habere poteris, die primo pones in vrina calida pueri aut puellæ virginis: postridie verò in medullam panis

calidi,tertio in albumen oui, quarto in lac mulieris puellam lactantis, quinto in vinum rubrum. Deinde hæc omnia impone in destillatorium & paruo igne destilla,& serua. Incõparabilis enim eius facultas est. Prodest aduersus lepram & oẽs in facie maculas,& nitorẽ iuuenilẽ faciei conciliat.facit & visus claritatẽ. Hæc aliter leges in Additionibus in Breuiarium Arnoldi de Villa noua 1.18.

De aqua forti & similibus.

AQuæ forti similem quandam,ex vitriolo,sale nitri & alumine destillatã paulo ante descripsimus,aduersus magnas verrucas, &c. Sed & communis aqua fortis, & simplex oleum de vitriolo gutta immissa in verrucam prius resectam, tollunt eam. cuius rei in me ipse experientiam feci in verruca sessili in extremo digito, cui nouacula resectæ guttam aquæ fortis immisi: inde tamẽ non statim,seu post aliquot septimanas Verruca discessit.

¶ Aqua fortis vel separãdi metalla,sic fit. Halinitri pars vna,liquidi aluminis (quod rochæ vocãt)partes tres.arenę me

dia

dia,ſiccata diligenter & purgata igne de ſtillātur vitreis vaſis. Colligitur autem ſeorſim quod prius effluit, cum crocea demum videtur vaſis facies, auctis ignibus alia ſuccedit, quæ priore excipitur plerunque: & tamen ſi aqua fontis excipias, adhuc adeo acris eſt, vt nihilomin⁹ argentum diſſoluat, & ipſum ab auro ſeparet. Separatur autem ſic. Aquæ extractæ partem modicam accipe: cui argenti puriſsimi pondus oboli, id eſt duodecim granorum impone, ac impoſitam cineribus tam diu permitte donec diſſoluatur argentum. Hæc purgamenta calci tenui ſimilia in imum vaſis demittet, quibus ſublatis quod reliquum eſt aquæ purioris, toti aquæ à qua iam detraxeras, addes, quæ ſimili exemplo & ipſa purgamenta illis ſimilia in imum demittet, quibus ſublatis aquam totam puriſsimam, ac magis habebis ad argentum, ac cætera metalla præter aurum (aurum quoque aqua forti à chymiſtis diſſolui puto, ſed alterius generis) diſſoluendum efficacem. Cum verò facilè euaneſcat, vaſe vitreo diligenter occluſa tenetur. Vires autem æſtimanti quantas habeat aquæ excepta, vt dixi, aqua putei, etiam ſine igne horis vigin

vigintiquatuor, argentum in aquam redigat, modico autem cinerum calore in duabus aut tribus horis, non est qui miram vim vaporibus illis extremis, ac aquæ in quam vertuntur, imò incredibilem non tribuat. Eiusdem generis est aqua quæ fit salibus, ammoniaco nitroque: tum chalcantho & alumine liquido æquis partibus, addita illis demũ æruginis parte quarta. hæc eadem arte. facta, nec ipsis parcit lapidibus. Si tamen aliquid ostracitæ lapidis, smiridis vocati, quo gemmas expoliunt, addideris, copiosiorem aquam & meliorem habebis, quia nõ vritur. His igitur experimento acceptis, videamus cur aqua hæc adeò potens euadat, nanque manifestum edocet experimentum, sicciorem partem vt ignis attenuatam, vim igneam ac rodentem accipere. Sed cur non ardet aqua separationis, vt ardens? Quia ardens calidior est ac tenuior, & minus sicca, ideo ardere potest, non tamen erodere. Illa verò erodere potest, non ardere, parumque calefacere. Simili igitur ratione quod è chalcãtho oleum vi ignis excipitur: cùm siccissimam partem in humorem vertat, acutissimum est, atque linguam vt ignis ferit, Carda

danus. Non eſt autem quòd aliquis putet hunc liquorem ad aurifabros ſolum & chymiſtas pertinere. Nam ad remedia humani corporis quoque prodeſt. Verrucis prius ſectis inſtillatur, vt ſupra dixi. Sunt qui exiguum ligellum extremitate in ipſum intincta, dentis cauitati immittant, quem ſenſu doloris priuare & mortificare voluerint. Audiui & oculorum ſuffuſionem in quibuſdam huius liquoris vi curatam. Per eundem argentum viuum figitur & præcipitatur, vt iam diximus: & oleum ex chalcantho extrahitur, vt diximus. R. Aquæ fortis ſemunciam. Roſaceæ ſeſcunciam miſce. Hoc liquore madido goſſypio alligato ſummitati radijs bis die contingantur vlcera gutturis, palati, gingiuarum & labiorum. Thom. Philologus.

¶ Diuerſos quoſdam aquæ fortis modos leges inferius, vbi de mercurio ſublimato ſcribemus.

¶ Aqua ardens, vt candela etiam in aqua ardeat. In amphora ſuperius lata & inferius ſtricta pones ſextarium vini vetuſtiſsimi, cui addes vncias duas vtriuſque ſulphuris, hoc eſt viui & mortui, tantundem aluminis, & ſalis craſsi tan-

tundem

tundem. Decoquantur ſimul donec pars tertia conſumatur. Hoc liquore illita cã dela vel cereus ardebit in aqua, non minus quàm in aëre. Quòd ſi eo pilũ vel pã nũ aſpergas, appoſita flãma ardebit manifeſtè ſine detrimẽto. Ex li. manu ſcripto. Veriſimile eſt aũt deſtillatũ, vi ignis ex hac materia liquorem ad eundem effectum longè efficatiorem futurum.

Aqua ad dealbandos dentes, qua vtebatur Iſabella de Arragonia, duciſſa Mediolani. Salis purgati & contuſi libra aluminis glacialis vncia, deſtillentur in alembico. Huius aquæ vnciam miſce cum vncia plantaginis: & intincta lana xylina dentes perfrica, eruntq; nitiſdiſsimi, Furnerius.

Alia ſimilis, ex eodem. Salis ammoniaci, ſalis gemmæ, vtriuſque vnciæ tres. Aluminis ſaccharini ſeſcuncia. Salis communis vncia. Trita deſtillentur in alembico vitreo, Extracto inde liquore dentes cum petra fricentur. deinde abluatur os modico vino albo. Vide ſupra in fine aquarum coſmeticarum eandem deſcriptionem, ſed abſque ſale communi: cuius vſus etiam ſine deſtillatione oſtenditur.

Aqua ãgelica mirè facultatis ad lippi

tu

tudinem,cancrum, & vstionem ignis. Vnciæ tres calcis viuæ, & selibra aquæ pluuialis, simul in vitreo aut stanneo aliquo vase per tres dies quiescant. Tum miscendo agita,& iterum per viginti & tres horas aut amplius residere permitte, in vase bene operto. Postea per linteũ leniter cola,donec clarescat. Deinde amiscebis drachmas decem salis ammoniaci quàm poteris reperire albissimi,& minutissimè triti,& longa agitatione cum aqua prædicta liquati.

Deinde cum residerit, super stantem aquam claram colabis aliquoties, aut per filtrum destillabis. Hæc aqua curat pãnum vel maculam (la toile Gallice, id est telam) oculorum, tribus guttis ter quotidie instillatis, continuando donec sanetur oculus. lacrymas quoque oculorum & rubedinem ac lippitudinem tollit:item cancrum, & adustionem si rectè applicetur.Omnes panni tum serici tum lanei maculas aufert,si ea modicè tepida eluantur.Furnerius.

Vrina humana destillata ad resoluendum aurum chymistæ vtuntur: typographi ad atramentum librarium.

Aquas diuersas, vehementer siccantes,acres,erodentes, ad pustulas morbi Catholi

Catholici absque vnctione sanandas, lege apud Nic. Massam libro 6. capit. 2. de morbo Catholico.

Aqua ardēs quædam cum auripigmẽto, &c. destillata: describitur à Rogerio chirurgo.

De liquoribus gemmarum.

CArdanus libro secundo de subtilitate, inquirens aquam quæ per cathetêrem immissa calculos vesicæ frangere posit, suspicatur ex tecolitho, aut lapidibus cancrorum talem excipi posse, &c. vt supra recitauimus, in tractatione de viribus liquorum destillatorum in genere. Ego vt coniecturam coniecturæ addam, siue hos siue alios lapides aut vitrũ, cum succo parietariæ destillarem.

Spiritum siue quintam essentiam berylli, chymistæ quidam magnificant aduersus renum aut vesicæ calculum.

De solidis quibusdam ut argento uiuo præcipitato, & eodem & arsenico sublimatis.

ADijciemus hîc solida quædam medicamenta, quæ & ipsa in vitreis vasis ad ignẽ sublimantur aut excoquuntur, & si ferè præter institutum cum de secretis tantum, id est separatis à substantia crassiori liquoribus in hoc libro agere propositum sit. Quoniã tamen & pauca sunt hæc remedia, & sublimãtur (hoc est, similibus vt prædicti liquores instrumentis parantur,) & hactenus ferè secreta, hoc est à paucis nota & vsitata, & mirè efficacia, non omittenda duxi.

Argentum (viuum) præcipitatum sic fit, vt scribit Cardanus libro quinto de Subtilitate. Alumen, chalcãthum, æquis partibus sumito, quibus adde salis dimidio plus altero eorum, destilla hoc totũ cum vitreis vasis. Huius aquæ (id est aquæ fortis vulgò dictæ) pondo vnum, argenti autem viui tria in vas vitreum pone, inde destilla: & auctis ignibus perseuera eousque, donec fumus & vas rubescant, nec aquæ quicquam supersit. Demùm fracto vase collige argentum viuum, quod coire iam videbis instar lapidis hoc tenuissimè terito in porphyrite tabula, & denuò exquoque ac destilla donec siccetur in vase vitreo. Rursus fracto vase materiam quæ superest collige, ac de-

ac denuò tere in tabula eādem ſubtiliſſimè. Poſt ipſum in æneo vaſe repone, ſuppoſitoque igne valido, cum æneo baculo miſce ac agita per ſpatium duarum horarum, donec ſplendorē fermè ac rubedinem minus acquirat, tuncq; exceptum ſerua vitreis vaſis. Hoc inter omnia quæ citra dolorem carnes erodunt, & ſiccant putreſcentia vlcera, ſi ritè factum fuerit, eſt præſtantiſsimum: nec vlli alij vſui ęſt quod ſciam, Hæc ille.

¶ Diſſoluuntur aceto forti, pręſertim deſtillato, vel ſucco limonum, margaritæ, &c. præcipitatum, & ſublimatum, & cinnabrium, & in argentum viuum redeunt, Syluius.

Modus conficiendi pulueris rubri, id eſt argenti viui calcinati ſiue præcipitati, ex Mariano Chirurgo. Aquæ fortis vnciæ ſex, argenti viui vnciæ quatuor: miſceantur ſimul in cucurbita vitrea bene lutata, & impoſito capello, cuius roſtrum extremum in vas recipiens inſinuetur, igne moderato (paulatim augēdo) deſtillentur. Cæterum aqua fortis, quæ aurum ab argento ſeparat, ſic fit. Salis nitri, aluminis rochæ, vitrioli Romani, ſingulorum libræ duæ. miſceātur in mortario, molendo cum piſtillo tādiu

donec bene miſceantur. Deinde puluis craſsiuſculus in cucurbita illutata ponatur,& orificijs omnibus obſtructis deſtilletur. Signum autem bonitatis eius eſt, ſi humus in quam parũ eius ceciderit,ſtatim ebulliat. Huius pulueris rubri virtus eſt mirabilis. Recipe lixiuij è tõſtrina vncias tres. præcipitati ſeſcunciam, mellis roſati vncias duas. miſce diligenter. Hoc remedio proculdubio deſiccabis & abſterges vlcus ſordidum & putridum (vnde carnis generatio ſequetur) vbi alia abſterſiua, vt de ſucco apij, de ſucco ſynogloſsi, fruſtra, expertus fueris.

Nicolaus Maſſa in lib. de morbo Catholico, Mercuriũ præcipitatũ puluerẽ angelicum vocat, propter mirabilem & quaſi diuinam eius in morbo Catholico operationẽ, quã ipſe nõ raro exptus ſit. hæc medicina (inquit) exciccat, cum mitti quadam & ſine dolore corroſione carnis mollis & ſuperfluæ, remouendo ſimul malam qualitatem occultam vlcerum, & maximè morbi Neapolitani. digerit quamcunque ſaniem & purgat, & corroſionem & gangrenas prohibet. diſſoluit ſaniem craſſam, duram & crudã, poſt apertionem gummarum. Et huic remedio nullum in hoc morbo comparari

poteſt.

poteſt. Nã ſi eo vti pergas, vſque ad perfectum cutis generationem ducit, vt ego ſępe expertus ſum. & eſt nobilis in virgę vlceribus malignis. Fit autem hoc modo. Argenti viui libra in cucurbita parua vitrea ponitur, & affunditur tantundem aquæ fortis. Deinde cucurbitam in olla pones, & cineres in ſpatio inter cucurbitam & parietem ollæ, vt conſeruetur olla, ne ex immediato cõtactu ignis rumpatur. Tum ignis ſubijciatur, lentus primum, & paulatim augeautur modo quodam medio, & ſic dum forti igne dimittatur donec tota aqua cõſumpta ſit, quod cognoſcitur cum nihil amplius à cucurbita euaporat. Sic habebis Mercurium calcinatum rubrum.

Hunc tere, & ſi cum eo aliqua portio argenti viui remanſerit, pone dictũ puluerem in vaſe ęreo puro ad ignem: & ſic miſcendo relinque donec tota argẽti viui pars ſit cõſumpta. Hoc puluere vtêris ad omnia dicta, & maximè ad vlcera virgæ & aliorum locorum, vbi putredo & ſanies mala prohibet cõſolidationem & in fiſtulis diſſolue ipſum cum vino, & in ijce per æneam fiſtulam, quoniã mirabiliter operatur. ¶ Porrò aqua ſeparationis auri ab argento ſic fit.

Vitrioli Romani libr.duæ.aluminis rochæ vnciæ ſedecim,ſalis nitri libra:ponantur in cucurbita curua(retorto)lutata,vel in recta cũ capello ſuo & recipiente.Deſtilla vt alchymiſtæ.

Hæc aqua mirabilis eſt ad remouendas verrucas in quacunque parte,& maximè in ano & vulua : cauterizat etiam vlcera maligna exedentia vbicunque, etiam in gutture : & prohibet vlcera ne ſerpant vbi ſunt,vt puta virgę & vuluæ. Quòd ſi nimis ſit vehemens , cum aqua roſacea diluetur. Et ego ſæpe ſanaui vlcera mala gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta , dimidio aquæ roſatæ admixto:& eſt de ſecretis noſtris, vide plura apud eundem libri ſexti ca.2.

Cæterum puluerem iſtum angelicũ habui à ſene quodã alchymiſta,& componebam eum antequam Ioan.de Vigo quicquam de eo prodidiſſet , Hucuſque Maſſa:& partim Tho. Philologus ab eo mutuatus. ¶ De apparatu & vtilitate pulueris huius rubri , lege Ioannem de Vigo libro 5.Additionum.vbi iubet vt vas recipiens triplò maius ſit quàm cucurbita,folio 38.b. Et quod albũ repertum cum iſto puluere,ſit argentum ſublimatum à rubro : ſicut eſt quicquid

crocre

croceum eſt. Idem in Copioſa eius, folio 163.a.

¶ Puluis è Mercurio (inquit Matthęolus Senenſis in libro de curandi morbi Italici ratione conflatur hoc pacto. R. aquæ qua aurum ab argẽto diuiditur lib. quatuor. argẽti viui ſeſquilibrã. Hæc vaſe vitreo, ore anguſto, collo obtorto, vndique argilla pręmunito, quod ab altero recipiatur, imponãtur: cõpages inde vaſorum luto figulino ſedulo obturetur. ad hæc ſubdatur ignis ex carbonibus cõflatus vt ſemper ingraueſcat, couſq; quò tota defluxerit aqua. Poſt hæc phialam frangas, in cuius fundo reſidentem placentulã rubram, leniter extrahens quod album inhæſerit proijcias: rubrum verò in puluerem redigas. Verũenim vero, quoniã ex puluere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ ſumentib. ipſum, niſi prius rite præpararet, cõmodum viſum eſt præparandi eius modũ hic ſubijcere, R. vncias duas p̃dicti pulueris, & maceret per noctẽ in aqua plãtaginis & aceto ſæ, vtriuſq; vncijs duab. inde ſummo mane aquas exhauriẽs, & nouas ſuperinfundẽs, ad ignem in vaſe æneo ſiue teſtaceo colloces, ferueẽtes ferrea vel lignea ſpatula nõ ceſſes agitare, quouſq; in puluerem

non difficulter omnia redigãtur,ex quo poteris cum libuerit in morbum Catho licũ tam pituitoſum,quàm melancholicum,catapotium tale componere. R. electuarij Cõciliatoris(cõſtat hoc ex varijs remedijs cordialibus vt vocant, & aromatibus,gemmis, margaritis,auro, argento,camphora,ambra,moſcho:& deſcribitur ab eo Differentia 169.) ſcrupulum ſemis,margaritarum,hyacinthorũ, ſingulorum grana quinq;.pulueris præcipitati grana quinque,pulueris diamuſci,diamargariton,vtriuſque ſcrupulum ſemis. Fiant catapotia quinque,(deaurẽtur. Thom. Philologus,qui & terræ ſigillatæ & boli Armeniæ ana grana iij.addit) quæ hora ante diluculum ſumãtur. inde lecto ſe cõtineat ęger horas quinq;. Breui,mihi crede, Morbi catholici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiã & atra bilis vomitu,nec nõ alui deiectione euaneſcẽt. Ad hæc ſunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere. nam nõ ſolum ſaniem carnemq́ue putridam dolet aſperſus, verũetiam non difficulter vlcera ad cicatricem deducit. peſtilentiam etiã pauxillo theriacæ addito,ſuccoq́ue tunecis herbæ,quam cardum benedictum vocãt, ſiue electuario de gem

de gemmis, ante eius confirmationem, mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicósue (quos à cacodæmonibus incursari vulgò credebāt) eodē curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos, saccharo buglossato siue theriacha, Mithridatóue additis, facta digestione aliqua, hora ante accessionem, quinque vel septem granorum pondere, pro ætate & vi corporis affecti, hoc puluere liberauimus.

Quinetiam valet coli & iliorum doloribus adhibitus. nam quosdam stercus per os eijcientes sanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait medicos quosdam argentum viuum extinctū dedisse in oleo. Fascino idē aduersatur: pluribus ad hæc virtutibus est insignis, quas cum plus otij nactus fuero, sigillatim tibi (ad collocutorem suum inquit) connumerabo: fortasse tunc iucundissimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluerem cum auro viuoque argento, siue aqua superius explantata possis conficere, Hæc ille. Ego non ita pridem audiui medicū aut chymistam quēdam apud Athesinos Mercurium præcipitatū cum auro præparare, auriq; pretio vendere, cui ea facultas sit vt absque

morſu erodat. Vide ea quæ circa finem eorum quæ hîc proximè ſubijciuntur, referemus.

¶ Quomodo fiat præcipitatum, quod eſt remedium contra omnes morbos ex humorum putredine naſcentes, ex libro quodam manuſcripto.

Ex partib. æqualibus vitrioli Rom. & ſalis nitri, fac aquam cum capello & recipiente, in quo pones ſextam ponderis de Mercurio crudo. hoc eſt, ſi vitrioli & ſalis nitri tres libræ fuerint, pone ſex vncias Mercurij. Poſtea permitte vt aqua cum ſuis ſpiritibus deſcẽdat in recipientem. Deinde omnia quæ ſunt in recipiente euacua in cucurbitam mundam & lutatam: ſuper qua pone capellum cũ recipiente, & iterum fac deſtillare, & cum aqua erit in recipiente, iterum pone in cucurbita in qua remanſit Mercurius. Hoc repetes vſque ad Mercurij rubificationem.

Deinde rubefactum Mercurium ablues aquis cordialibus, vt borraginis & meliſſæ, & huiuſmodi. Prius tamen ablues multoties in aqua fontis vel putei deſtillata. Mercurium ſic præparatum dabis ægrotis intra corpus, hoc modo.

Si corpus fuerit robuſtiſsimum, da decem

cem grana:mediocri octo: debili,quinque. si puerile, diligenter considerabis quid facto sit opus. Sed omninò miscebis eum cum theriaca. sic dabis ei qui veneno infectus fuerit, hydrope, peste vel alia infirmitate correpto. Si homo sanus semel quotannis aut tertio quoque anno, prout opus videbitur, hoc præcipitato vtatur, cũ debita humorum digestione, id est præparatione purgatiõis, morbos plurimos præueniet. Nota quòd loco Mercurij potes vti amagalma facto ex sex partibus argẽti viui, & ex vna parte auri & sic facies maiora mirabilia.(Hoc amalgama nimirum similiter vt Mercurius solus cum aqua forti rubificari debebit:& si Matthæolus Senẽsis, vt paulo ante recitauimus, ex tali mixtura puluerem illum Mercurialem etiam sine aqua forti fieri posse scribat.) Et aduerte quòd potes curare vulnera cũ primo vel secũdo p̃cipitato, quo vtêre sic. Pone de ipso circa vulnera & intro Et hoc est magnũ secretum. Et scias quòd in quatuor destillationibus hoc perficies:quo facto pone in cucurbita munda in igne, vt spiritus (nimirum hydrargyri sublimati cũ præcipitato permixti) quantum fieri potest recedant, deinde fac vt supra.

¶ De

¶ De ſublimatione argenti viui, leges Bulcaſin libro tertio Operis quod Serui torem nominãt. De vſu verò eius in cauterijs & ad morbũ catholicũ, Nico. Maſſam libro ſexto ca. ij. & eiuſdem libri capite quarto quomodo ad cauteria adhibeatur, tum alia, tum vt nullo vel pauco cum dolore fiat cauterium. Vtuntur eo hodie quidam ad ſcabiem malignam & impetigines, &c. tũ in hominibus tũ in equis. Argentum viuum (inquit Cardanus) ſublimatur hoc modo. Argẽtum viuum & ſutorium atramentum in mortarium pari pondere conijce, & aceto albo acerrimo eo vſque miſce, donec argẽtum viuũ videri deſierit: inde vitreo vaſe luto oblito excoque donec concreſcat. Si quid ſubterfugerit ne coëat, iterum in mortario addito aceto terito, & denuò excoquito. Argento viuo ſic excoćto ad fucum vtuntur. dealbat enim & ſplendorem addit mulierum vultib. Sed dentes elidit, & fœtorẽ gignit oris. Cæterum ad argenti vſum & aurifabrorum artem in non paucis conducit. De ſublimatione Mercurij, marchaſitæ, magneſiæ & tutiæ, vide Gebrum Summæ perfećtionis primum quartum & quadrageſimum quintũ, & deinceps. Item de ſulfuris

furis & arſenici ſublimatiõe caput quadrageſimũ tertiũ. Sublimatum, præcipitatum & cinabrium, aceto forti, præſertim deſtillato, diſſoluuntur, & in argentum viuum redeunt, Syluius.

Arſenici ſublimati Auicenna meminit. Arſenicum ſiue auripigmẽtum, (inquit Albertus Magnus in libro de metallis) eſt de genere lapidum, citrinum & rubeum, quem lapidem vnũ de ſpiritibus vocãt chymici. natura ei ſulfuris in cale faciendo & deſiccãdo. Igne calcinatum nigreſcit, & ſtatim ſublimatione efficitur albiſsimũ. Ter quatérue ſublimatũ tantam adurendi vim acquirit, vt æs perforet, & exurat vehementer omnia metalla præter aurum. Aeri appoſitum tranſmittat ipſum in album colorem. quam obrem vtuntur eo falſarij, vt ęs ſimile argento reddant: in qua re plurimum poteſt.

Medicamenta quæ ad cancrum exulceratum adhibentur, valẽtis admodum facultatis eſſe debent. Inter cætera autẽ præſtantiſsimum ac tutiſsimum auxilium in hoc affectu Guidonis à Cauliaco prædicatur, arſenicum ſublimatum, cuius egregias dotes ſupra iam crebrò cõmemorauimus, & in ſequentibus adhuc

cele

celebrabimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancrum, lupum, esthiomenũ (hoc est sphacelum, seu syderationem) noli me tãgere, fistulam, & omnes tales, pessimos morbos, prima die occidit & extirpat. Cæterum magna locorum circunstantium, interim dum admouetur, cura semper habẽda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione, atque humorum cõfluxu, occupentur. Quod incommodum facilè deuitabis, si partes illas vicinas & carcinoma cingẽtes, bolo Armenia, & id genus alijs illeueris. Sed & modo legitimo seu iusta quantitate (quam coniectura tantũ artificiali rationalis definit medicus) adhibendum est arsenicum ipsum sublimatum, &c. Io. Tagautius institut. chirurg. 3.19. Zinzifar, id est Cinnabriũ quomodo fiat per sublimationem, vide apud Bulcasin & Cardanum libro 5. de Subtilitate.

Auripigmenti calcinatio, vt colorem rubrum trahat apud Io. de Vigo in Antidotaria, folio 163.

Tartarum, id est fęx arida vini, quomodo acuatur, vt miras ad remedia quędam facultates habeat, (per destillationem aquæ ardentis,) docet Lullus lib. 2. de quinta essentia.

Lapidem

Lapidem cyaneum, id eſt lazuli, empiricus quidam mihi retulit ita ſe pręparare, vt & efficacius & tutius atram bilē educeret à melancholicis hominibus & inſanis. Et primò, ſi rectè memini, dicebat oportere illũ calcinari, deinde ſublimari: aut prius aquam vitę optimam ſuper eo in cucurbita poſito deſtillari, deinde ſublimari, & aqua vitę ſexies deſtillata rigari, ſiccarique.

Sal vt purior vel cibis vel remedijs addatur: aqua permiſtus deſtillatur per filtrum, & rurſus ad aquę conſumptionem decoquitur, Idem purgatus in crucibulo aurifabrorũ magno igne liquatur et funditur. Sic liquatus miſcetur cum ſale alcali, (aut eius loco felle vitri albo [nam & nigrum habetur] quod aliqui ſagimē vitri vocant, alij zoza, vt audio,) & ſale gemmæ. His tritis vtuntur pro chryſocolla, aut etiam chryſocollæ partem admiſcent. Sed mixtura hæc nimium acrimoniæ habet, & aliquid auri conſumit. quare ad rudiora tantum opera eam adhibēt: ad ſubtiliora verò borace ſolo vtũtur. Sunt qui boracem, ſalem cõmunē fuſum, & ſalē alcali miſcēt, partibus æqualibus, & in ſecretis habent pro borace. Sed hæc extra rem medicam ſunt.

Euligo:

Fuligo ex pice & butyro quomodo colligatur, leges apud Dioſcoridem & Bulcaſin.

De alijs quibuſdam non alchymicis, hoc eſt non deſtillatis aut ſublimatis remedijs, ſed per alios diuerſos modos ingenioſe præparatis.

QVæ hactenus deſcripta nobis ſunt remedia, omnia liquorũ nomine comprehendũtur, quod nihil terrenum ſibi admixtum habeãt, ſed vel aqueę, vel aëreæ, vel igneæ ſunt naturæ, ſiue aquæ, ſiue olea, ſiue tertiũ quoddam genus liquorum. Omnia vaſis quibuſdam alchymicis, & vi caloris parantur. Sed quoniã ſcopus illorum (nempe vt quod in vnoquoque remedio optimum & præcipuũ eſt, id à terrena, craſsiore & impuriore materia abſtractum, purum liquidumq; habeatur,) latius patêre, & ad alias quoque nonnullas medicamentorum præparationes, apparatus, aut compoſitiones extendi videtur: viſum eſt Corollarij inſtar, hîc quædam adiungere, quæ non

non omninò trita nec paſsim obuia forent. Nemo autem plenam aut exactam & in genere componẽdi rationem à nobis hîc expectare debet: quum pauca tãtum, & quæ obiter occurrerint, atque hæc omnia tanquam parerga ſimus tradituri. Si qui verò plura & plenius de diuerſis parandi pręparandíque remedia generibus & modis deſiderat, is Iacobi Syluij & aliorum hac de re libros adeat. Olea odorata & pretioſa pleraque in vaſe duplici coqui video.

De oleis diuerſis.

OLeum odorem ac vires plantæ referens, in his quæ oleum abundè continent facilè exprimitur: aut fructibus eorum in aqua incoctis colligitur. At in quibus oleum non habundat, tribus modis odorẽ ac vires oleo exprimere ſolemus. Vulgatiore illo atque antiquiore Dioſcoridis, in purũ oleum flores quatriduo infundebãtur, exponebãturque in Sole, inde expreſſo oleo diligẽtiſsimè, tãtundem florum recentium addebatur, ac rurſus ſub torrente Sole exponebatur, totieſque id facere licebat, donec odorem oleum combiberet, ad-

debantur & ſpiſſamenta pro vnguentis, vt ex melle tum alijs odoratis. Secundus modus expreſsione conſtat, in quibuſdam abſque artis auxilio, vt in myrobalano, & in alijs quæ ſicca ſunt & ſponte odorata, vt myriſtica nuce læui in vino macerata & torculari expreſſa. Sic ex aromatibus oleum licet ſubſtrahere. At quæ odorata ſunt, ſed olei carent ſubſtantia, vt flores, hoc exemplo reddunt. Flores ſuper amygdalas conſpergito ac ſub ipſis, alternaq́ue diſpone florũ & amygdalarum folia, compreſſaq́ue tandiu tene donec florum odor euaneſcat. quibus abiectis, pro eis alios flores ſuppone eadem ratione. & hoc toties repete (nam non vna eſt ratio in omnibus) donec amygdalæ maximum contraxerint odorem, inde illas torculari ſubijcito. Oportet autẽ prius cortice nudare eas, & paululum torrere. Hoc modo plus cõtrahit virium oleũ, & minus corruptioni obnoxium fit, quòd ſucci (aquei) nihil in eo relinquatur.

Tertius modus deſtillatione fit, (de quo ſupra dictum,) Cardanus.

Oleis pleriſque ad ignem coquendis, vini nõ nihil additur quo minus aduſtionem oleant, & ad eius conſumptionem

coquuntur. Sed flores & quæ tenuis sub stantiæ sunt, præstat non coqui in oleo, aut saltem non bullire in eo, &c. Plus autem vini addendum est, si multæ sint species quæ oleo miscentur & diutius co quendæ: ita vt aliquando sub duplum sit vinum ad oleum. Quædã in vino prius macerantur: deinde succus expressus additur oleo, & simul incoquitur, vel per se, vel cum parte terebintinæ: vt in oleo de hyperico fit.

Iasminum fit ex vncijs duabus florũ iasmino dies quinque insolatis in libra olei, quod deinde lento igne coquitur.

¶ Oleum ex amygdalis dulcibus, caryophyllis integris additis per octo dies insoletur, mirè odoratum fiet. Cæterum exprimendi de amygdalis olei diuersos modos apud Mesuen leges, & in scholijs Syluij in eundem, qui ad alios etiam plerosque fructus & semina à quibus oleum exprimitur, accommodari poterunt. ¶ Oleo ex amygdalis amaris vtimur loco olei de nucleis persicorum: sed hoc quàm illud exsiccat magis, Brassauolus.

Oleum ego parare soleo ex seminibus & siliquis rubẽtibus capsici, siue car

damomi Arabici : aut ſiliquis eius ſolis, in oleũ iniectis, quod pro oleo de piperibus, aut etiam de euphorbio ſubſtitui poteſt, ſi minore copia inijciatur. pipere enim longe vehementius eſt. Apud nos(piper rubrum vocant, vulgò aliqui non rectè ſiliquaſtrum) paucæ ſiliquæ matureſcunt, propter frigus autumni præproperũ. Sed immaturæ etiam ſiliquæ in hypocauſtis aliquot diebus ſuſpenſę ſiccatæq;, ad oleum rectè addentur. Satis enim acrimoniæ habẽt. Quam in tota planta nullam eſſe vſquam, cum & radicis fibræ minimæ & ſine ſapore ſint & folia cauliſq; incipida: in ſiliquis verò tã excellentẽ, res digna admiratione eſt. Sũt qui propter vehementẽ eius calorẽ venenis ferè adnumerẽt : vt Cardanus: quod ego non laudo. Neque ignẽ aliqui venenatum dixerit, quãtuncunque vrat: cùm nullam præterea qualitatem venenoſam habeat. Capſici quidem huius tum ſeminibus tum ſiliquis etiam ipſe ſine noxa vſus ſum in iuſculis ſed perexigua quantitate.

E ceraſorum nucleis oleũ faciem abſtergit, maculas & lentigines aufert: vtile etiam arthritidi, & calculo renum & veſicę. Fit autẽ vt ex amygdalis dulcib⁹;,

Fur-

Furnerius.

Oleum de fœno ſic fit. Accēdatur fœnum,& extinguatur:& pòſt ponatur ſuper carbones:& cũ reſoluitur in fumũ ſuperpone laminã ferream : & adhęrebit quædam vnctuoſitas,que dicitur oleum de fœno. Hoc oleum per plumam illinatur impetiginis & ſerpigini , Rogerius.

Oleum de frumento inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas, (vel vt Raſis habet,inter marmor & laminam ferream craſſam) fit , ſed multò melius, vt audio per deſtillationem,commendatur ad aſperitatem cutis & impetigines, Furnerius & alij. Sunt qui etiam ad fiſtulas,& cutis fiſſuras ſeu rimas prodeſſe prædicent, Matthęolus. Vide ſupra,inter olea deſtillata.

Oleum de baccis hederæ,ſimiliter vt è baccis lauri extractum,iuuat contra arthritidem ex frigida cauſa , vel obſtructione:& membra torpida ac paralytica reſtaurat, Rogerius.

Oleum de hyperico mirabile. Summitatum hyperici vnciæ tres infundantur triduo in vino odorifero quantum ſufficit,pòſt coque in vaſe duplici bene obſtructo, fortiter exprime. Hypericum nouum ſimiliter macera,coque, ex

prime, adde terebinthinæ vncias tres, olei antiqui vncias sex. croci scrupulum. Coque ad vini consumptionem. Hoc oleum (inquit) Syluius incerti est authoris. Galenus tamen vinum austerum, in quo folia androsemi vel ascyri (quæ species sunt hyperici) cocta sint, vulnera etiam grandia glutinare scribit. & hypericum calidum siccum tenuium partium ischiadicis vtiliter bibi quibusdam. Ex quibus & reliquorum hîc mistorum viribus collige id oleũ roborare, digerere, & tenuare. Ex substantijs enim contrarijs componitur, Syluius in Mesuen.
Eandem descriptionem ponit Brassauolus in examine simplicium capite 519. Sunt (inquit) qui in vitreatum vas flores simpliciter ponant, vt per se vi Solis oleum educatur. alij sub terra condunt, alij infundendo parãt, siue ex solis floribus, siue pluribus amixtis, (vt iam verbis Syluij docuimus.) Sic paratum in vitreato aut vitreo vase seruant. Sed hæc à Mesue & recẽtioribus clarè exponuntur. Hæc Brassauolus. Sunt qui lũbricos addãt & per mensem vel amplius in cella vinaria relinquant, in olla luto aut pasta obstructa. deinde paulatim in eadem circiter decem horas coquunt, per saccum

cum collant & exprimunt. Eſt autem optimum quod primò colatur. Color olei ferè puniceus, ſapor ſubacris. Vſus ad vulnera, punčturas, & quaſuis offenſiones, & natos inde tumores. Quidam & malignis crurum vlceribus adhibent.

Alia compoſitio olei de hyperico, quod vulnus quoduis, magnũ aut paruũ, intra vigintiquatuor horas curat, ex libro quodam Gallicè impreſſo ſine authore. Hyperici manipulum. Olei communis libras duas. Axungiæ colatæ purgatæ libram. Terebinthinæ Venetæ trientem. Croci drachmam.

Omnia ſubtiliter incides, & mixta in magna phiala vitrea, quã cera & aliter optimè obſtruxeris, fimo immerges ad pedes duos aut amplius: in loco quem Solis radij mane & veſperi maxime feriãt. Anno demum euoluto exime phialam, in qua reperies oleum balſamo ſimile. Eo vti oportet quàm tollerari poteſt calidiſsimum.

Oleũ fit etiã è iuniperi baccis per expreſsionẽ, vt alijs ex ſeminibꝰ Braſſauo.

Oleum è baccis lauri & iuniperi vino maceratis extenditur mola, coxarijs & frigidis articulorum vitijs ac doloribus

vtile, Iac. Hollerius.

Oleum laurinum. Baccæ lauri virides tritæ decoquantur in oleo & colentur. Aliter: Baccas lauri maturas tere cũ folijs, decoque & cola. Aliter: Baccæ tritæ infundantur in vino, & maceratę per triduum, exprimantur in torculari. Vel recentes & maturæ contritæ ponantur in sacculo, & oleum extrahatur.

Vtile est contra colicam, iliacam, & ischiadem, Rogerius.

Oleum è nuce myrepsica incude & cãdenti ferro pressa extringitur, Iacobus Hollerius.

Olea ad mitigandos dolores ex herbis quibusdam cõquassatis & oleo incoctis fiunt, vt è calẽdula, roremarino, maiorana & alijs, Iac. Hollerius.

Oleum ex nucibus myristicis siue moschatis. Diuide eas in parua frusta, & triduo in creticovino infusas siccato in vmbra per biduam, inde in sertagine calefacito moderatè, inspergesque interim rosaceã aquã, atque sub torculari exprimito, Cardanus.

Audio aliquos non macerare in vino, sed ipsas per se nuces cõtusas calfactasq; exprimere. Ipse nuper hoc modo parauí optimum, à Gallo quodam edoctus.

Nucũ

Nucum moschatarũ vncias ferè quinque per noctem in vino crassiuscule tritas posui in vase vitreo, ita vt vinum mẽsura digiti emineret. Postridie hanc materiã in sacculo linteo inclusi, extremitate ligata ne possent excidere. deinde filis possim obductis constrinxi, ne possent simul in vnũ aceruari. sed in patella prius calfacienda est materia, non nimiũ, sed quantum adhuc tolerare digitus potest, atque ita in sacculum transfusa mox obliganda, exprimendaque est torculari ligneo paruo, cũ exiguo lacu ligneo fistulam habente quę deorsum vergat, imposito sacculo, &c. Exprimitur autem ferè octaua pars ponderis nucum, ita vt vncia nucum drachmam olei reddat, si modo nuces succulẽtę satis fuerint. Licebit etiam denuò eandem materiam calefactam, vt prius exprimere: sed perparum & minus bonum secunda vice oleum exprimetur. Præstat igitur materiam istam relinquere, & in sacculo siccare: qui cùm opus fuerit ventriculo aut eius ori applicetur. Hoc oleum statim expressum soli diusculũ est, & quasi per grumos separatum, qui omnes è vino diligenter colligendi sunt, & vino ab eis colato per linteum in vnam massam

redigendi, digitis comprimendo ipſam lanam in quam expreſſa eſt materia, vt vinum omne diligentiſsimè ſeparetur. Subſtantia quidem & color ceræ ſimilis apparet.

Lentis aut piſi magnitudine ori ventriculi inunctum, mire eum corroborat.

Audio quoſdam inunctione eius ad Venerem excitandam vti. deglutitum calefacit mediocriter ventriculum, & anhelitum commendat. ¶ Audio præterea quoſdam nuces contuſas aliquandiu coquere, (neſcio in vino an aqua,) & quod ſupernatat pingue colligere. Memini etiam aliquando videre ferreum inſtrumentum forcipis effigie, cuius ferramenta duo extrema hemiſphærijs conſtabant cauis, ita vt compreſſa nucem moſchatam caperent, vel paulo minus, vt cõpreſsionis occaſio eſſet. Hemiſpherium alterum circiter quatuor aut quinque exiguis foraminibus pertuſum erat, vt oleum poſſet effluere, ferramentis moderatè ignitis compreſsis. Inueni & hanc deſcriptionem in libro quodam manu ſcripto. R nucis moſchatę libras duas. Vini Maluatici vnc. tres, quibus nuces moſchatæ (craſsiuſculæ nimirum tritæ) rorẽtur. Addatur olei cõmunis electi ſelibra.

Mix

Mixta oĩa calide in torculari exprimantur. Sed noſter modus, quẽ ipſe expertus ſupra deſcripſi, præ cæteris mihi placet.

Roſaceũ oleũ parandi plures ſunt modi. Fit autem vel cũ oleo & roſis maturis vel vtriſq; immaturis, vel maturo altero, altero ĩmaturo, & ſic quatuor ſũt differẽtię. Sunt q ꝓ oleo cõmuni amygdalinũ accipiant. Raſis in Antidotario ſeparato, ponit tres modos. Primum R. olei cõmunis loti librã, cui impones quartã partẽ roſarũ viridiũ in vaſe vitreato (vitreo potius) qđ Soli expones per tres (imò quadraginta, vt Aegi. habet) dies. Deinde cola & in vitro repone. Hic modus cæteris præſtat. Secundum R. oleum & roſas vt ſupra, & vas ſuſpẽde in puteum, ita vt tangatur ab aqua, & poſt duos menſes exime, cola, ac reſerua. Tertium. Oleum & roſas vt ſupra, pone in vaſe vitreo intus melle illito, quod obſtructum dimittes in profundo terrę, vbi non tangatur ab aqua nec alia humiditate, per duos menſes. Hoc oleum odoratius fit ſuperioribus. Hæc Raſis ex Aegineta vt apparet. Iubet autem Aegineta lib. ſeptimi cap. viceſimo: ad ſextariũ olei omphacini, addi vncias tres roſarũ rubrarum detractis vnguibus per ho-

ras vigintiquatuor aëri expositarum, deinde oleum diebus quadraginta sub dio in solitum reponi non in pauimento, sed assere. ¶ Mesue capite 411. quatuor modos describit. Primum vt rosæ rubeæ recentes in oleo insolentur per dies septem: deinde in vase duplici coquantur per horas tres: deinde (expressis rosarum folijs) aliæ imponantur, & insolentur & coquantur, vt supra. Quòd cum tertiò factum fuerit, adde oleo aquam infusionis rosarum (quam inquit, præscripsimus in capite de syrupis,) sicut quartam olei. (scilicet partem, vt habent Monachi. Syluius vertit, quantum est oleum, quod minus placet.) Ita per dies quadraginta insolatum, colla, & iterum diu insola. Secũdum, oleo loto admiscẽdo succum rosarum, & aquã infusionis earum, & folia contusa: tum insolando & permutando vt supra, &c. Tertium vt cum amygdalis dulcibus purgatis exactissimè tritis in pila, folia rosarum iterum terantur. inde fac offas, easque in aëre calido horis vigintiquatuor serua. Deinde iterum tere & subige in mortario quàm exactissimè: affusa pauca infusionis rosarum calente.

Eandem torculari exprime oleum, vasi

si vitreo impositum opercula,& insola. Quartum vt cum sesamo excorticato fiat eodem modo qualiter cum amygdalis. Sed rosis immaturis aptiora sunt amygdala, maturis, sesama. Hęc Mesue: apud quem Syluius, Prima (inquit) compositio ex quatuor iam dictis, multis est in vsu: Parisiensibus autem compositio Nicolai: in ipsius Antidotario dicenda. Et rursus, Oleum rosatum audio fieri odoratissimum, putrefactis mense vno rosis sub fimo in vase bene operculato. Eadem ratione ex mastiche vulgari,& rosis incarnatis & moschatis,& similib' fieri posse confido odoratissimum sine vllius olei amistione. ¶ Rosas, absinthium, vel aliud odoratum coque in aqua cum quarta parte olei, donec aqua tota absumatur,& oleum habebit vires illas. Sic ex tempore paraueris oleum ex quaque re. Cardanus ex Symeone.

¶ Sunt qui rosis cōtusis,& in aqua simplici decoctis, Spumam pinguem innatare dicant, quæ colari vel penna colligi posit. ¶ Alius quidam mihi retulit, folia rosarum recentia in aqua ad spissitudinē fere mellis coqui oportere, deinde cochleari cōprimi, vt oleum vel spuma in id ingrediatur. miscebitur autē simul

etiam

etiam aquæ aliquid, proinde in vitrea ampula collectus liquor Soli exponitur & oleum ſupernatans ſeparatur.

Oleum de floribus ſambuci, complanat & abſtergit cutim, neruos corroborat, & doloribus eorum ſuccurrit. Furnerius.

Oleum de ſpica podagricis vtiliſsimum, quod medicus quidam mihi nuper communicauit. Floribus ſpice nardi in vmbra torrefactis, vas vitreum imple, & ſuperfunde oleum oliuarum, ita vt digiti menſura exedat. Inſolatum triduò, ſex aut ſeptem ebullitionibus ad prunas in cacabo bullire fac, & cola fortiter exprimendo: tum alios flores ſiccatos ſuperinfunde, inſola diebus ſedecim vel amplius. Sic habebis (inquit ille) oleum anodynum auro dignum, vt frequenti experientia cognoui. Linteola in eo madefacta dolori appone, fallit rariſsimè etiam humore peccante non cõſiderato. Vide plura in Antidotario Arnoldi de Villan.

Oleum è floribus verbaſci fit, inſolatis in vaſe vitreo (vt etiam è floribus roſmarini:) ad podagricos & alios dolores præſertim calidos laudatiſsimum.

Oleum violatum fit quomodo roſatum

tum

tum, ſed ex oleo viridi vel amygdalino vel ſeſamino, Meſue. Paulo Aeginetæ fit hoc oleum ex violis purpureis vel croceis, vel leucoio. inſolat autem exactè operculato vaſe, ne tranſpiret, tantùm dies decem. violis interea ter mutatis, additque demum violas ſiccas.

De oleo tartari.

OLeum tartari Petri Argillatæ, ad faciem tergendam & erugandam. Tartarum dolij lateribus adherens, albũ potius quàm rubrum puluériſatũ, aceto maceretur, poſt inuoluatur panno lineo deinde ſtuppis aquahumectatis, ponatur ſub cineribus, deinde tribus diebus ſcutellæ imponatur decliui, deſtillabit humor quidam ſubrufus.

Nicolai oleum tartari lateribus doliorũ adhærẽtis. Tartarũ id ex vino generoſo tritũ, linteolo inuolutũ, aceto arboſor ti bene madefac: ſub cineribus calidis coque (vre) dum nigreſcat: iterũ tere, in vaſe inclinato ſerua dies octo loco frigido donec in oleũ reſoluat. Id ſi nõ fit exprime, & ſerua. Eodem modo facit Meſues oleum ouorũ. Satius eſt calcinatũ tartarũ manicę Hippo. vt vocant, impoſitũ, &

loco

loco frigido locatũ ſinere, donec in vas ſubiectum fluxerit oleum, Syluius. Alium quendam modũ inuenio apud Furnerium in libro Gallico de decoratione, vbi tartarum vſtum & calcinatum quantum duabus manibus capi poteſt, in linteo ſtrictè ligatũ vri & calcinari iubet in camino vitri, calcis, aut laterum: deinde in bona copia aquæ infundi cum alumine ac magnitudinem nucis, & multũ agitari: deinde cum quieuerit horis vigintiquatuor, colatã hanc aquã (eo quod in linteo remanet, abiecto) in patella coques: donec nihil quàm alba quædã cruſta remaneat, &c. videtur hic locus mutilus. quam (in ſacculo ſuſpẽſam) prope terram, intra triduum videbis cõuerſam in liquorem: qui aliquoties colandus eſt: donec clarus euadat.

¶ Sunt qui tartarum calcinandum in olla noua ponant in figuli fornace, & vaſis demum omnibus coctis eximant. Sed melius & purius calcinari puto in cineribus feruidis ſeu pruna, vt poma aſſari ſolent; obruendo etiam prunis. Satis autem vſtum fuerit, quum album iam apparebit, nec amplius nigrũ. ſic vſtum in ſacculo ſuſpendunt in acutum deſinente, ſuprema parte à baculi

fiſſura.

fiſſura,à quo pendet intercepta & compreſſa,ſuppoſita phiala vitrea cum infundibulo. ¶ Alius modus. Tartari & ſalis nitri partes æquales tritas in olla ampla adura: tũ ferro inito teres,& pones in ſacculo in cella vinaria, vt deſtillent.

¶ Alius. Tartari & nitri partes æquales tunde miſce & accende vt nitrum cõſumatur. Tartarum quod remanſit,in veſica poſitum ſuſpendes in aqua calida, & reſoluetur ſtatim in oleum.

Alius. Tartarum bene ablutum à fæcibus,& optimè deſiccatum,calcinabis donec albeſcat. Tum tritum cribratumq; cum aqua pluuiali deſtillata calida ſolues. ſolutum deſtillabis per filtrum. deinde coagulabis. coagulatum rurſus calcinabis vt amplius albeſcat. Ita demum in ſacculo,qualis eſt Hippocratis manica,ſuſpendes loco humido: latũ aliquid, pro operculo imponẽdo,ne quid impuri incidat: & ollam vitreatam ſupponendo. ¶ Sunt qui in alẽbico vitreo deſtillent (in cineribus nimirùm) vnde aqua primũ fluit: deinde aucto paulatim igne oleum. ¶ Vſus. Valet ad omnem ſcabiem & impetigines. cutim albam, claram & iuuenilem reddit. Vidi qui ad manantia capitis vlcera vterentur: ad quæ

vtilius puto id quod cùm nitrũ pariter exustum est. Cuprum quoque & argentum dealbat, & delet maculas in pannis lineis. Additur & coloribus vt splendidiores reddat, ni fallor: vt scriptorio colori bresilici ligni, & alijs.

Oleum de tartaro parare docet etiam Rogerius. 4.9. Hoc (inquit) pãnos & maculas de causa melancholica post partũ remanentes abstergit, & faciẽ repurgat.

De oleis ex uitellis ouorum, lumbricis scorpionibus.

OLeum ouorum, ex Rasi. Ouorũ vitellos pone in caldario ferreo super prunas donec comburãtur, & oleũ quod manat, serua in vitro. Vtile est dolori aini eius passioni, & dolori auriũ & dentium. ¶ Hoc oleum (inquit Mesues) experientia plurima probatũ est cutim expurgare, impetiginem, serpiginem, & alia cutis vitia persanare, capillos regignere, vlcera maligna & fistulosa curare. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter. manibus friati, in sartagine terrea plumbata fricantur igne mediocri, mouẽdo cochleari ligneo aut terreo, donec rubescãt, & oleum ab

his resoluatur, quod presi cochleari largius remittent.

Vel ijdem vitelli elixando indurati, mola frangantur. deinde in offas tundātur, & torculari exprimantur quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum destillabit. Vel ipsi vitelli in cucurbitam positi cum alembico destillentur ignis vi, vt de oleo philosophorum dicetur, Hæc Mesues. Vbi Syluius in Scholijs, Cutis fœditatem mire aufert, ac cicatrices, præcipuè in ambustis relictas, ferè autem grauiter olet, minus tamē postremum sublimando destillatum. Pilos auget Serapioni in antidotario.

¶ Oleum ouorum Nicolai. Vitellos ouorum elixorum frige igni lento prunarum in patella ferrea, semper mouendo rude ferrea, donec probè assentur, calidissimo linteo forti, oleo amygd. dul. madefacto exprime. Sed satius est (inquit Syluius) vitellos crudos frigere, cochleari assiduè mouere, donec assati, & cochleari presi, vase inclinato reddant oleum quod phiala conditum etiam diu integrum seruatur. Ex viginti vitellis extrahes horis duabus vncias quatuor aut circiter. ¶ Matthæolus in dioscoridem scribens hoc oleū cōmendat ad a-

ſperitatem cutis,ad impetigines,ad fiſſuras labiorum,manuum,pedum & ani: item ad dolores vlcerum,articulorum & omnium locorum neruoſorum:denique ad dolores & vlcera auriũ. Præterea vtile eſt(inquit)locis aduſtis igne,& in mẽbranis cerebri partes contuſas à ſanis mirabiliter ſeparat: quod non ſine magno honore meo & vtilitate ægrorũ ſæpe ex pertus ſum in chirurgia. ¶ In vulnere ſuper pericraneo infundito oleũ ouorũ, quod faciet ad ſedationem dolorum, vt docet Abhomeron Abinzoar, quod nos quoque experti ſumus & bene ſucceſsit, Marianus Sanctus. ¶ Oleum ad puerorum vlcera. Ouorum lutea elixa ſedecim.myrrhæ vnciam.ellebori nigri grana quatuor.in patella ferrea coniuncta leui pruna commiſcentur ferrea ligula, tum lutea comprimito,& oleum eximito,donec deſpumeſcere incipiat. in vas vitreum oleũ conijcito,& ad vſus ſeruato,bis die vlcera illinito, & cruſtæ ſponte cadent, Alexander Benedictus lib.triceſimo qui experimentorum eſt.

¶ Ego hoc oleum duobus modis fieri vidi:primo,vitello in ſartagine frigẽdo donec rubeſcant,& oleum remittant.ſecundo,multò diutius coquendo, donec

nigri appareant, & planè iam omni humiditate exhausti, tandem enim subitò oleum reddunt. quod statim amota ab igne sartagine & vitellis cochleari compressis, separatur. hoc aliqui efficacius putāt ad loca igne vsta: videtur sane magis siccare. ¶ Hoc oleum subtiles cicatrices facit, serpiginem & impetiginem soluit, Rogerius. Sed Brassauolus scribit pharmacopolas falso huic oleo cicatrices delendi vim tribuere, vt oua à fatuis detrahant. Plura de viribus eius leges in Antidotario Arnoldi. Aliqui frixos sic vitellos in linteo includunt, & sub prelo exprimunt.

¶ Oleum de lumbricis siue intestinis terræ, laudatur ad mittigandos dolores pręsertim neruorū & articulorum quosuis, etiā morbo Catholico ortos. Fit autē lumbricis repurgatis ab excrementis terreis, siue digitis leniter exprimenda excrementa illa, siue potius sinendo eos viuentes in aliquo vase, vbi fœnum sit, repete: deinde cum modico vino coctis in oleo & colatis: aut antequam coquantur insolatis. Sunt qui eos in aqua coquant, & innatantem pinguedinem colligant.

¶ Aliqui cānis eduli maioribus & fir-

mioribus medullam eximunt,& lumbricos affuso oleo imponunt. sic obstructos in furno per horam circiter dimidiam relinquunt. deinde oleum auferunt & seruant.

Oleum ex scorpionibus (inquit Mesues) lapidem renum & vesicæ frangit & expellit, lumbis, pubi, perinæo illitum, aut per meatum vrinarium iniectum. Fit ex scorpionibus viginti vel paulò pluribus, aut paucioribus in olei amygdal. amarum libris duabus insolatis mẽse vno in vase vitreo probe obstructo. Vel aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radi. capparis, singulorum vncia. in olei amygdal. amararum sextario diebus viginti insolentur in vase vitreo operculato. deinde scorpiones à decem ad quindecim oleo inijce: obtura, insola iterum mense vno. Egressus è balneo aut in sessu calculosus, illo vngatur in tribus dictis partibus, & in meatum vrinarium inijciatur portio eius exigua horis singulis. Est mirabile. Quidam priore: alij posteriore ceu efficatiore vti malunt, Hæc Mesues. Syluius verò in Scholijs, Paratur etiam nunc (inquit) oleo antiquo additis simplicibus medicamentis contra venena laudatis: fitq;

fitque oleum mirandarum virium cōtra venena omnia & pestilentiā. Scio hominem hoc solo munitum quantūuis sæuā pestilentiam nihil facere, sed etiam seruos suos vnà secum visentes pestillentia affectos, incolumes seruarim: & sola vnctione quosdā à sæuissimis venenis potis liberatos. Prius ob scorpiōes frigidū est: posterius ob aromata calidum & efficacius, non ob horum calorem & essentiæ tenuitatem (quib. aperit, incidit, tenuat, terget, perrumpit,) sed etiam totius substantiæ scorpionū proprietate, & (vt loquuntur) forma specifica, qua vtrunque calculū renum & vesicæ frangit illitum tantum lūbis, si in renibus est: si verò in vesica, pubi, perinæo, & iniecta etiā tum pauca in meatum vrinarium, Hucusque Syluius. In Secretis Varignanæ legimus oleo de scorpionibus inūctos quosdam à quotidiana febri mox liberatos.

Oleum de scorpionibus, cuius mirabilis effectus est cōtra venena præcipuè serpentium & aliorum animalium, & peculiariter cōtra napellum, scriptum à Matthæolo Senensi lib. 6. commentario rū eius in Dioscoridem Italicè æditorū, vnde nos in Latinum sermonē conuerti mus. Hoc oleū (inquit) inunctum pul-

ſatilibus venis vbi maximè apparent, vt temporum, manuum & pedum, & in loco cordis, ita vt tertia quaque hora vnctio repetatur, ſecure liberat ab omnibus venenis intra corpus ſumptis, quibus corrodendi vis non ineſt: & ſimiliter à morſibus viperarũ, aſpidum, & cuiuſuis alterius animalis venenoſi. Huius compoſitio talis eſt, quam quidam evulgo, vt totus orbis liberalem animi mei candorem agnoſcat. Initio Maij accipe oleum commune cẽtum annorum, aut certe antiquiſsimi omniũ quod reperiri poteſt, libras tres. Hyperici recentis (cum herba & floribus) manipulos tres. Oleum pone in cucurbitam vitream duplò capaciorem quàm pro eius menſura & hypericum modicè contuſum ſuperijce. Deinde vas obſtructum, in ſubtiliſsimam arenam parte dimidia immittes, vbi toto die calefiat à Sole per dies decem aut duodecim. Poſtea pones in Balneo Mariæ horis vigintiquatuor. Tum exprimes oleum ab herba: & addes, hyperici, chamędryos, calaminthæ, cardui ſancti, ſingulorum manipulum, modicè contuſorum: ac rurſus pones in Balneum per tres dies. Deinde excolabis & exprimes: & adiectis tribus

mani

manipulis florum hyperici,qui à cauliculis bene purgati sunt, & bene contusi,iterum per tres dies in balneo Mariæ pone,& exprime vt prius.Idem hoc repetes ter aut quater,donec oleum colorem sanguinis instar rubentem traxerit.

Postea accipe cymarũ hyperici semina,siue vascula generis hordei similia,in quibus semina latent, ea copia quæ tres manipulos abunde æquet.hæc contunde, aspergendo aliquantulum vini albi, & infunde in oleum prędictum. Deinde in sole sepelies in arena per octo dies,& mox in balneũ per dies tres. Cola & exprime vt prius. Et hoc ter aut quater nouas hyperici cymas infundendo repete,donec omnino sanguinis obscuri color in eo relinquatur. Post hæc accipe scordium recens, calamintham,centaurium minus, carduum sanctum, verbenam, dictamnum Creticũ, singulorum manipulum semis. Contusa immitte in oleum.& pone in balneum per biduum. Cola & exprime vt prius.Deinde accipe zedoariæ,radicis dictãni albi,gentianæ, tormentillæ,aristolochię rotũdæ singulorũ drachmas tres.scordij recentis manipulum. Cõtusa infunde,& tribus diebus in Balneo relinque, cola, exprime.

Ac iterum inijce oleo, ſtyracis calamitæ, belzoi vel laſerpitij, vtriuſque drachmas ſex. baccarum iuniperi drachmas quatuor, nigellæ drachmas tres. caſiæ odoratæ drachmas nouem. ſantalorum albōrum drach. quatuor. ſchœnoanthi, cyperi, vtriuſque ſeſquidrachmam. Contuſa infunde, & pone in Balneum per tres dies. cola, exprime. Poſtea trecentos ſcorpiones viuos, in diebus canicularibus collectos, in cucurbita vitrea ſuper cinere calido pone, & quum videris eos præ calore ſudare, & humorem emittere, infunde ſupra eos totum oleum ſupradictum calidum (non tamen ita feruidum vt vas ab eo rūpi poſsit,) & ſubito obſtrue os vaſis, & pone in Balneo per triduum. Deinde cola, exprime, & abijce ſcorpiones iam coctos. Et in oleum inijce rhabarbari electiſsimi, myrrhæ communis, aloës hepaticæ, ſingulorum drachmas tres. ſpicæ nardi drachmas duas. croci drachmam. theriacæ electæ, Mithridatij perfecti, vtriuſque ſemunciam. Trita infunde & pone in balneo per triduum: nec amplius deinde colabis, ſed repones, & balſami inſtar ſeruabis. Eſt enim ſummæ admirationis remedium contra venena ſupra dicta, & maxi

maximè contra napellum, quo infecti fuerunt duo illi Corsisci latrones, quorum historiã recitauimus lib. 4. in mentione Aconiti, ad quem locum lectorem remitto, Hæc Matthæolus.

¶ Cardanus putat oleũ quod foris aduersus venena illinatur pulsibus & cordis regioni, metallicũ esse oportere, vt ex auripigmẽto aut misy detractum, vide supra ab initio tractationis de oleis destillatis metallicis. De oleo ex serpentibus seu viperis nigris, item de oleo ex ranis, lege Mesuen, &c. Oleum de castoreo componitur cum multis alijs aromatib. & gummis calidis, &c. vt Syluius in Mesuẽ describit, potest & simplex cõponi, & pro solida castorei parte pinguitudo adhærẽs addi, vel potius vtrunque vt ipse consulo. Sulfur in œnostagmate (aquam ardentem intelligo) feruefit, dum enatet lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum satis olei collectũ sit, quo demersum corpore hydrargyrion foras elici voluerunt, statim illito à balneis, Iac. Hollerius Vide supra inter olea destillata.

De fomentis & suffitibus.

FOmenta nominantur, pyriamata Græcis, quecunq; corpori foris applicantur calida, vel ad mitigandũ dolorẽ, vel ad materiam euocandam tum aliâs tum ad discutiendos tumores: hoc fortè sicca fomẽta magis præstant, illud humida. Est quãdo sicca & humida alternare velim, vt in podagricis & arthriticis doloribus, & alijs, vbi periculum est ne tenuiori materia extracta crassior relinquatur indureturq; magis. Videntur autem humida fomenta materiam præparare siccis, attenuare, molire, digerere, euaporare, quædã fortè nihil horum pro materię diuersitate. Arida verò siccare & euocare & calefacere magis. Humida sunt, vel liquida, Vt aqua simplex aut salsa, oleum lac per se, vel cum melle: herbę & flores in aqua aut vino alióue liquore coctæ, & in linteo aut sacculo superpositi, aut in vesicam immissæ, aut spongia inde madida, aut linteum, aut lana, aut filtrũ. Vesicę vel vtriculi calida vel oleo pleni. Possunt & cataplasmata hîc adnumerari quæ calida adhibentur, nempe herbæ decoctæ, & contusæ, super linteo

teo appositæ. Sicca sunt, vt milium, sal, harena, furfur, auena, calefacta illa in caccabo, & agitata, in linteũ vel sacculũ induntur. Celsus alicubi salis calidi succum commendat. & sale humido fouere alibi vtilissimum esse ait. Oportet autẽ, vt ipse interpretatur, sacculum cum sale in aquã calidã immittere, & loco affecto calidum imponere, immittẽdo subinde spatulam ferream ignitã in sacculũ, dum super loco dolẽte positus est, & aquã leuiter aspergendo, itaque spatulas duas in prõptu habere oportet, vt dũ altera spatula in sacculũ immittitur, altera igniatur. in tetano ceruicis morbo (inquit Celsus) opus est fomento humido & calido. Itaq; pleriq; calida multa ceruices subinde perfundũt. Id in p̃sentia leuat, sed opportuniores neruos frigori reddit. quod vtiq; vitãdũ est. Vtilius igitur est cerato liquido primùm, ceruices perũgere: deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper rotũdum cum fico cõtusum, Vtilissimũ tamen est humido sale fouere. Apud eundẽ mirabile fomentũ ad dentem legimus. Menta strum in peluim ponitur, & aqua affunditur vt modicè emineat. deinde silices

canden

cadentes immittuntur.æger ore hiante vaporem excipit. Ego nuper à dentiũ dolore diuturno liberatam audiui mulierculam,quę vaporẽ silices nigri(quo vici sternũtur)vino perfusi hians exceperat.

Idem Celsus nares vlceratas foueri iubet solius aquę vapore è vase oris angusti. Hic vapor etiã ad hæmorrhoides calidas dolentesq; adhibetur. Mulier quędam cũ diu laborasset ex paronychia vel maligno vlcere erodẽte in digitis pedis, iam ossiculis quibusdã exemptis & multis remedijs frustra tẽtatis,fomentũ adhibuit è musco iuglãdis decocto in vino ita vt locũ affectũ in vapore illo aliquan diu teneret: deinde musci partẽ calidã super illigaret,& mox curata est. Est & titio exustus pãniculo(madẽti)inuolutus, loco calidi fomẽti apud Celsum. Nos cari aut cumini semẽ cõtritũ in sacculo aqua ardẽte calida madefacto,colicorum vmbilico frequẽte successu imposuimꝰ. Ex eadẽ ardẽte & accensa in loco balnei seu sudatorio angusto vndiq; clauso,aër calescit,in quo nerui,articuli,& aliæ partes refrigeratę vtiliter fouentur, & si fieri potest,& sudant. Ad sudorem mouendũ & locũ balnei calefaciendũ vapore aquæ calidæ,vulgus in sudatoria sua caccabos.

cabos magnos aqua feruente plenos imponit, vnà cũ paleis (quæ calorem diu cõseruãt) & aliquãdo herbis odoratis. Alij ollam feruentẽ extra balneũ habent, cũ aqua & impositis herbis aut medicamẽtis alijs, inde vapor per canalem balneũ ingreditur ab inferiore parte. hoc alij alijs instrumentis & vasis efficiunt, vt veteres in Italia sua zetas calfaciebant. Balneo iam calefacto pruna in ollam indi posset, & sicca medicamẽta inspergi quorũ suffitus desideraretur, cum aliàs tum pręcipuè ad muliebrem vsum ad diuersa vteri vitia, suffitu per canalem admisso.

Hipocrates ad hoc peculiare quoddã vas describit. Caput interim exerant, quibus id imbecilius est, aut de quibus timetur ne in syncopen aut nimiam sitim incidant, &c. Aliqui in balneis lateres ignitos, aut ferri scoriam, aut lapides perfundunt aqua aut vino, simplici medicatóue. Surdo in lecto prouocatur, lateribus ignitis inuolutis in lintea humida, & appositis: aut lagenis stãneis aqua calida plenis: aut saculis in quibus herbæ decoctæ adhuc feruentes imponantur, & melius quidem latere etiam feruente immisso. Leniter simul & reprimũt & molliũt, lana succida ex aceto vel

vino

vino, cui oleum adiectum eſt, contritæ palmulæ, furfures in ſalſa aqua vel aceto decocti. Simul reprimunt & refrigerãt, vinum, acetum: & ex horum aliquo magis, madẽs vel panis vel farina, vel ſpongia, vel cinis, vel lana ſuccida, vel etiam linteolum, Celſus. Aliqui cinerem feruentem vel prunas potius in vaſe ligneo ponunt, ad dimidium replentes reliquũ eius implẽt quibus viſum fuerit herbis, vt abſynthio, mentha, ad confortãdum ventriculum, vel per ſe, vel modico vino aſperſis: deinde ſuperilligato linteo imponunt parti affectæ: præſertim vbi cale facere, ſiccare, diſcutere, & validius extrahere opus eſt. Cõuenit partibus refrigeratis, & arthriticis cum artemiſia tantum vel etiã chamæmalo: & vteri vitijs cum matricaria. Poterit autem hoc fomentum fieri cum duobus vaſis alternatim applicandis. Celſus alicubi lanam ſulfuratam, hoc eſt ſulfuris fumo imbutam partibus affectis circundari iubet.

Huc referri poſſunt, quæcunque recẽtiores, Fuchſius & alij, de fomẽtis, epithematis, embrochis, ſacculis, & inſeſsionibus ſcribunt. Græcis æoneîn ſignificat deſuper irrigare & ſuperfundere, ſiue id fouendi gratia fiat, nimirùm cum calore: ſiue

re: ſiue

re:siue alia de causa. Galenus ad scirrhos tollēdos suffitum pyritis lapidis aut molaris aceto perfusi commendat.

Suffitus varios ad morbū Catholicū qui omnes fiunt cū cinabrio quod fit ex argento viuo, aliqui etiam cum auri pigmento & marchasita, &c. reperies apud Nicolaum Massam, & alios quosdā qui huius morbi curationē tradiderunt. Tuscilaginis folia sicca suffita, ita vt fumus aperto ore hauriatur, aridā tussim & orthopnœam iuuant, & abscessus in pectore rumpunt. Idem & radix suffita præstat, Dioscorides.

De Succis quibusdam.

SVcci herbarum quarundā express, coquuntur ad ignem, vel in Sole desiccatur, vt Bulcasis docet singulatim de succo ex hamsig, plantagine, lactuca, semperuiuo, portulaca rostro porcino, scariola, fœniculo, apio volubili, lapatho & alijs.

Mirabilis modus extrahendi succum ex elleboro nigro, quo quidē tanquam mysterio vtuntur, cuius vtilitatē ipse etiam expertus cęlare nolui, ne quid egre

gium videar inuidisse posteriati. Hunc modum quis primus inuenerit nescio, ego ab intimis quibusdam amicis accepi. Elleborum nigrum intelligo illum quem vulgò omnes in Germania sic vocant cõsigilini similem. plerique in hortis alunt: sed pręstat montanus ex Heluetia nostra petendus. Licebit autem eũdem modum experiri in colocynthide, esula laureola, &c. Ellebori nigri radices puræ & lotæ bulliant leuissime in aqua infusæ prius in ea per noctem aut amplius, concisæ minutatim. Curabis autem vt & in hac & cæteris decoctionibus, spumam omnem innatantem, tanquam venenatum, diligenter abstergas. hanc aquam seruabis, & rursus aliam affundes tepidã, & modicè aliquandiu feruefacies mutando aquam toties, donec nihil aut perparum amplius amaritudinis radices retineãt. quod fiet vbi septies aut nouies mutaris aquam. Interea verò dum mutas aquas priores semper destilla per filtrum. & tandem omnes pariter decoque lento igne, vel prunis potius, ita ne bulliant, semper tamẽ prope bullitionem sint, vsque ad spicitudinem mellis in olla terrea vitreata, aut ærea stannata, vase tecto, aut parum aperto.

Cùm

Cùm verò pauca iã aqua supereſt, circa finẽ coctionis, rude leniter ſubinde agitabis, ne ſuccus aduratur, & eodem tem pore pro libra radicũ ellebori, maſtiches tritę duas drachmas adijcies, nec deſines agitare, vel cõtinuò: vel per breuiſsima interualla, donec omninò ſuccus iam ſa tis denſatus videatur, id quod ſubito ſor tè cõtinget. & quò min⁹ aduratur mate ria, quo proprior fini & dẽſationi eſt ſuc cus eò minori igne vrgebis, nec te pigeat tẽporis, habebis enim præſtantiſsi mum & exquiſitũ remediũ ad diuerſos morbos præcipuè melãcholicos. Colore euadit ruffo obſcuro ſapore amariſsimo, cũ acrimonia penetrãte, qualis aſſari & caryophyllorũ eſt, ſed efficaciore, imò cauſtico vt guſtãti videretur: re vera tamen cauſticus non eſt, nimirũ propter tenuitatem partium: vt ipſe experiri volui. Datur ciceris magnitudine hora vna. poſt cœnam, in omnib. morbis quibus elleborus niger conuenit, & vbi aluũ citari vtile eſt. Catapotium vnũ qua dixi magnitudine, quater plerunq; aluũ deijcere aiunt. Sed audio quoſdam cùm pluſculũ ſumpſiſſent, magnitudine forſan fabæ, per aluum vomitumque ſæpius inanitos & valde debilitatos eſſe.

Quod ego vt cauerem, in consilium eru dito quodam medico adhibito, non ipsum elleborum solùm sed cum alijs diuersis medicamentis, vt mox ostendam, infusum decoctumque, ad succũ redigere volui. Radices virides an aridæ sumátur, parum referre video. Debet auté vt minimum libra radicum accipi. Lullus & alij (Cardanus) meminerũt quintæ essentiæ ellebori, qua ego hunc succum nihilo ferè inferiorem esse puto. Hoc equidem admiratione dignum est, quomodo succus tandiu decoctus, nõ modo nihilo inferior fiat, sed etiam multis modis efficacior. Videtur enim, vt ex coniectura dicam, pars vna huius succi decuplo & amplius validior quàm elleborus ipse esset, nec tamẽ nocentior. sed vis sine noxa augetur. Et quanquam ipse medicamentis pluribus additis vim eius remittere volui, simplicem tamẽ istum iam descriptum modum, vbi nihil præter exiguam mastichen postremò adijcitur, magis laudarim in difficiliorib⁹ morbis, vbi remedijs etiam extremis opus est: & pro maniacis alijsque insanis aut deliris, qui cum ad nulla medicamenta sumenda cogi posſint, tam parua dosi, vt vnius ciceris, facilius decipiũtur

tur

tur. Quinetiam extra corpus ad morſus venenatos, & neruos læſos, præſtantiſsimam vim eius eſſe crediderim. Apud authores nullum hoc modo paratum reperio ſuccum, aliquid cum eo ſimilitudinis habet ſuccus de acacia & de berberi apud Bulcaſin. Colatura eñ tantum decoquitur non expreſſa. item galbani ſuccus & liquiritiæ, ſed aqua in illis non mutatur. Reliqui verò ſucci omnes per expreſsionẽ fiunt. & coquũtur donec coagulẽtur, vt chelidonij, papaueris, abſynthij, ſolani, vuæ acerbę, memithæ, eupatorij, hypociſthidis, corticũ radicum mandragoræ. Idem Bulcaſis alijs etiam quibuſdam ſuccis expreſsis, qui per ſe ad ignem coquuntur, addere iubet parum gummi, vt partes eorum melius cohæreant, vt ſucco abſynthij & gaſi, id eſt eupatorij: item centaurij, & gentianæ (qui ex decocto collato fit) Verum maſtiche ellebori ſucco, non hac tantum gratia, ſed etiam vim eius venenoſam & ſtomacho contrariam emendendi, admiſcetur. Iam in cæteri quibuſdam remedijs, vbi medicamẽti alicuius vim in liquore aliquo deponendam augere libet, non liquorem, ſed medicamentum mutamus: priore ſcilicet colato nouum ſemper me

dicamentũ in eundem liquorem infundentes, vt in decoctionibus nonnullis & oleis. hic verò (in ſucco ellebori) cõtrafacimus: iiſdẽ enim ellebori ſeruatis radicibus liquorẽ ſubinde mutamus. Cauſam dixerim, quoniá ellebori radix, ſi qua alia, validiſsimas habet vires, non in ſuperficie tantũ, ſed in tota ſubſtãtia vehementer ac tenaciter impreſſas. quamobrem diutiſsimè etiã omnium ſeruari poteſt, ipſe quidem poſt decenniũ vſus ſum adhuc vigente. Et vulgares quidam empirici vinum in qua eius portio per noctem maduerit, poſtridie colatum bibi iubent ad aluum mouendá, radices iterum ſiccari. nihilò enim aut parum infirmiores fieri: etſi ſæpius ad eundem vſum repetantur reſiccenturque. Sed de ipſo elleboro, & quæ de eo experiẽtiæ noſtræ ſint, alius fortè aliquando dabitur ſcribendi locus. ¶ Catapotia ex elleboro nigro, vel ſucco eius potius ſeptimo quoque die ſumenda in curatione morbi Catholici melãcholici, vt Matthęolus Senẽſis cõſulit. Radicum nigri veratri recẽtis drachmæ tres. dauci, aniſi, piperis, ſingulorum drachma. florum bugloſi ſemidrachma. moſchi grana ſex, epithymi ſcrupuli duo. cõ
tun

tundantur hæc omnia leniter, inde diẽ noctemque ex vini Cretici lib. quinque (erratum librarij videtur. nimia enim hæc mensura est) macerata. potenter exprimantur. Huius expresſionis drachmas tres. pulueris pilularum fumariç, cochiarum, aurearum, ſingulorum drach. duas ſemis, ſimul ſubigas, inde pmittas exicari. Porrò ſiccas & iterum in puluerem redactas: ex eodẽ vino Cretico macerabis, vt ſupra, & hoc quater, Catapotia autẽ ſingillatim ſumenda ſunt drachmæ pondere.

Succus ellebori noſter compoſitus. Radicum ellebori nigri recentium inciſarum libras duas, liquiritiæ raſæ & conquaſſatæ piſtillo libram, macera per noctem in aqua ſatis copioſa.

Poſtridie lento igne coque ad ſeſquihoram, aut duas horas. defunde colando, & affunde aliam aquam tepidam. (quę in vaſe iuxta ignem in hunc vſum ſeruetur.) Hoc ſepties vel amplius repete. Tum abiectis radicibus aquã vniuerſam colatam, aut filtro deſtillatã, paulatim coque, & vbi pauca adhuc ſuperfuerit, affunde hoc decoctum: Betonicæ manipu. ſeptem, agrimoniæ manipulos duos. aniſi vncias tres, macera in aqua,

& decoque ad consumptionem tertiæ partis. exprime, cola bis aut ter, tandem adde agarici electi minutatim concisi vncias quinque. iridis vncias duas semis. cinamomi drachmas sex. zinziberis semunciam, quoque ad dimidū, exprime. & cola vt supra. Deinde affundito hoc decoctum, ellebori decocto bullienti modicè: & simul ad spissitudinem mellis coquatur. Paulo ante finem, adde pulueris mastiches drachmas quatuor. scammonij drachmas duas. hęc simul dissoluta in pauco decocta ellebori, vt fiant mellis consistentia, non multò ante finem decoctioni affundes (cum succus iam mediocriter densatus fuerit, aut densari cœperit,) agitabisque donec consumetur succus. Experieris autem subinde guttam succi instillando in orbem staneum. & cùm ita densus fuerit, vt ferè non amplius defluat orbe inclinato vel erecto, perfectus erit succus. Sed per horam aut amplius ante finem subinde ad lentum igne agitabis, ne aduratur. Ex hoc decocto vncias succi ferè vndecim habui: vix quartam partẽ puto habiturus si elleborum solum decoxissem. Hoc succo iam aliquoties vsus sum. nam & e-

pilepti

pileptico iuueni feliciter dedi, qui murto iam tempore. Deo gratia, bene habet, multis tamen etiam alijs remedijs, venæ sectione, sudoribus adhibitis, &c. Et alter quidam per triennium ascaridibus infestatus, multis remedijs frustra tentatis, hoc succo semel sumpto, & per dies aliquot postea cornu ceruino vsto, restitutus est. Catapotia ciceris magnitudine à duobus ad quinque exhiberi possunt à cœna: hoc est à scrupulo dimidio circiter ad scrupulum vnũ. Sed hæc progressu temporis experiri melius licebit. Hoc monuerim medicos parum exercitatos, ne temere eo vtantur, sed diligenti conside ratione adhibita, est enim vehemens remedium. Videtur & febri quartanæ nõ amplius crudæ, & alijs diuersis morbis magnis aut diuturnis conuenire, & præcipuè scabiei ex bile atra. Quartanario cuidam nuper quinque catapotia cicerũ magnitudine dedi, vnde ille magnam percepit angustiam, & vomitu tantùm purgatus est, nihil deiecit, neq; leuatus est morbo. Causam in hominis intemperantiam reijcio. Ipse catapotijs duobus cicerum instar à cœna sumptis, postridie non parum angustię circa

ſtomachum ſenſi, aliquoties deieci, non vomui. Tutius dabitur ijs qui ſatis carnoſi vel obeſi ſunt, ventriculo humido, & ſtomacho non exquiſiti ſenſus.

Iterum de ſucco ellebori nigri: deque extrahendis uiribus ex medicamentis purgantibus: et alijs quibuſdam ut ab amico quodam accepi.

EXcogitata eſt hæc extractio pro delicatis & nauſeabundis, & illis qui magnam ſoluentis pharmaci doſin non ferentes, minimo pondere ſoluuntur.

Extractio ellebori nigri. Radicum ellebori nigri veri recentium libræ quatuor, lauentur cito, deinde minutatim inciſis ſuperinfunde collaturam huiuſmodi ſucci bugloſſæ, borraginis, vtriuſque libræ duæ, depurētur & collētur diligentiſsimè vt auri claritatem acquirant, & reponātur ad tempus. Tū recipe

radicum

radicum fœniculi,cichorij,aſparagi petroſelini ſingulorum vncias quatuor. iuiubarum , ſebeſten , vtriuſque vncias duas. Seminum melonum, cucumerum, cucurbitæ , citruli : ſingulorum vnciam: decoque ſecundum artem in aquæ pluuialis libris ſedecim. Colaturæ infunde quatuor prædictas libras ſuccorum , ſine ebullire paululum ad ignem.poſtea inciſi & contuſi ellebori radices inijce:& coque leniter paulatim vſquequo radices emineant. Deinde exprime rurſus per filtrum, cola. colaturam coque vſque ad mellis ſpiſsitudinem lento igne , adhibita continuè cura ne aduratur. Poſtea depone, & vtere , faciendo periculum in doſi à ſcrupulo medio vſque ad integrum aut vltra.

Datur autem ad mouendam aluum, madefacto azymo inuolutum, vna aut altera olei aniſi gutta miſtum.

Extractio rhabarbari.Rhabarbari electi fragmentorum libram minutim incide,& craſsiuſculè tere,& affunde ſucci depurati borraginis & buglosſi,vtriuſq; libras duas, relinque per horas 24. Poſtea coque ad lētū ignē,donec extet& emineat rhabar. Exprime deīde fortiter

&

& expressam decoctionē per laneum colatorium transmitte, & exprime, vt substantia in colatorio maneat. Colaturam coque ad mellis cōsistentiam, adiecta sacchari optimi vncia. Quidam in Balneo Mariæ ad spissitudinem coquunt, ne aduratur quod præstat, quemadmodum & in duplici vase. Purgando ad deglutiendum cum gutta olei cinnamomi & anisi mixtum, & azimo inuolutum, faciendo in dosi periculum à scrupulo vsque ad duos. Quidam, quoniam rhabarbarum per se non valde purgat, acuunt totam extractionem cū modico dacrydij optimi, quod nihil obest.

Extractio pilularum.

REc. quancunq; volueris pilularum massā, diligentissimè & ex optimis medicamentis cōpositā. confractā in minutas partes macera per dies octo in aquæ pluuialis, succi borraginis, succi fœniculi æqualibus partibus, q.s. Deinde coque in vitreo duplici vase per integrū diem. deinde exprime per laneū pannū mūdissimum, qui nullos pilos remittat, & iterum in balneo & duplici vase ad iustam spissitudinem diligenter coquito, & forma pilulas minutas, quarum dabis

scru

ſcrupulos duos, aut circiter. Hoc modo extracta materia puriſsima eſt, admodū tenera, & facilè in manu liqueſcit. Similiter poſſunt etiam reliquorum medicaminū purgantium vires extrahi. Sed animaduertendum, vt ſemper admiſceantur in decoctione leniētes & lubrici ſucci, quales prædicti ſunt, & melius multò fuerit, ſi omnia in duplici vaſe coquātur.

Deſcriptio electuarij extracti purgantis, quo eximius quidā medicus Norimbergæ vtebatur. Colocynthidis drachmas tredecim. veratri nigri, ſenæ Alexādrinæ, vtriuſque ſemunciam. agarici albiſsimi vnciam. rhabarbari electi ſemūciā, aut ſi minus præſtans fuerit rhabarbarum vnciam. diacrydij drachm. quatuordecim. turbith, (ſi rectè lego) ſtichados Arabi. vtriuſque vncias duas ſemis. Cinnamomi drachmas duas. roſarum rubrarum, ligni aloës, maſtiches, myrrhæ rubræ, aſari, ſpicæ nardi, ſtyracis liquidi ſingulorum ſcrupulos quinque. Omnia infunde & digere vel putrefac, vt loquuntur per dies decem aut quatuordecim in aqua vitæ ter deſtillata, calida. Succus inde expreſſus vniatur cum tribus vncijs aloës præparatæ. Cæterum aloën hoc modo præparabat. Aloës

libr

libra.plus minus in peluim, caccabum vel ollam immittitur, addendo aceti rosacei,& aquæ rosatæ quantum sufficit,ita tamen vt aceti rosarum plus sit quàm aquæ rosarum. Bulliant simul lẽto igne duabus vel tribus ebullitionibus. dein colato fortiter exprimendo. Colatum iterum bulliat lento igne ad consistentiam aloës cum spatula agitando continuè. Vbi refrixerit,seruetur ad vsum. Species supra commemoratæ primum tenuiter inciduntur,deinde tritæ,infusæ in aqua vitæ, quantum sufficit relinquuntur in infusione calida in Balneo Mariæ vel arena,diebus xiiij. frequenter interea agitando quotidie,deinde fortiter exprimuntur per pannum lineũ grossum.deinde ponuntur in alembico, & cum igne extrahitur humiditas aquea, vsque ad consistentiam diacydonion dicti medicamẽti. Quod si adhuc supersit aliqua humiditas,ponatur super carbones ardentes in vase aliquo quantum sufficit.

De succo iridis & rapi &c.

IRis nostrà in hydrope efficatior mihi videtur quàm Florentina:in qua sententia

tentia etiam amicus quidam noſter eſt, medicus perquàm eruditus qui nuper experimenta hæc ſua de iridis radicis & rapi ſucco ad me miſit. Recipe, Ouum gallinæ, & effuſo liquore albo, ſuccum iridis infunde, & miſce cum vitello diligenter: & cum modicum ad cineres calefeceris, pro hauſtu matutino exhibe, qui per ſeceſſum ſupramodum aquam inter cutaneam euacuabit.

Hoc etiã (inquit) inter ſecreta habeo pro hydropicis qui ſudare nequeunt. Succum è rapo rotundo in pila cõtuſo & expreſſo, conditum ſaccharo vel cinnamomo. vt aliud quippiam quàm rapum guſtanti referat, mane exhibebis ægro bene operto, & ſudabit.

Portulacæ, ſedi, cotyledonis, & aliorum ſimiliter glutinoſorum ſuccus, prę lẽtore nimio per ſe non poteſt exprimi. Cùm omphacio probè trita herba exprimitur. Alij tritas igni lento calfaciunt. alij tritas loco frigido, vt cella vinaria, vimineo vaſi impoſitas in catinum ſubiectum deſtillare permittunt, Syluius apud quem plura leges de parandis & ſeruandis ſuccis, in libro de præparatione ſimplicium.

Ex ligno ſancto & alio quocunque la

chry

chrymam extrahimus quę preciosior est ipso ligno, hoc modo. Secatur lignum in frusta digiti crassitudine, quæ soli exponuntur. inde colligitur quicquid inest lachrymæ in ligno, Cardanus.

¶ Lac ex esula & chelidonio colligitur summis ramulis incisis, & super vas aliquot inclinatis, exprimendo (emulgendo) ramulos singulatim. Sic collectum liquorem in Sole siccabis. Succus verò colligitur herbis tritis & expressis, Bulcasis.

¶ Gummi purgantia & alia, si quis recuset catapotiorum forma deglutire, infunde in aquam bullientē, dissoluantur, cola: & infunde oleum amygd. dulcium & da in potu cum Reubarbaro.

¶ Pone in aqua vel vino medicamentum aliquod purgans forte, deinde in eo dem liquore macera pruna sicca, caricas, vuas passas, donec turgeant, tū ablue vino. Hi fructus intra corpus sumpti mirabiliter sine molestia aluum soluunt, Arnoldus in libro de vino.

Passularum vncias quatuor coque cū aqua violarum per mediam horam, cola per cribrum: deinde insperge drachmas duas scammonij, exiccentur. Inde triginta cū volueris, aut quadragīta dabis,

nec

necplures, cum panatella, Epiphanius Empiricus.

Aliqui anſerem pinguem medicamẽtis, felibus paruis bonæ habitudinis, minutatim conciſis, farciũt. cũ ſale & paulatim in veru aſſantes, deſtillantem inde liquorem colligunt, vt membra arthriitica inungant, Ioã. Goëurotus. Empiricũ quendam nuper audiui murib. minutatim inciſis farctum anſerem aſſauiſſe, & collectum inde liquorem ad inunctionẽ gibberis in dorſo dediſſe.

De decoctis.

DEcocta vocamus liquores, aquam, vinum, aut acetum: in quibus medicamenta aliqua ad ignem coquuntur: deinde colantur, &c. de quibus breuitatis ſtudio in pręſentia nihil dicemus, niſi quod admouebimus cõciſa aut trita paliquod tẽpus macerari prius debere, quę decoquenda ſunt, in vaſe diligenter clauſo. Ex viridibus quidẽ plantis, gratior fit decoctio quã aridis: quamobrẽ arida cõtuſa macerataq; diutius quam recentia colari & exprimi poſſunt, deinde per ſe, vel cum melle aut ſaccharo decoqui, &c.

Decoctio in aceto cõtra peſtem. Che-

lidonij maioris manipulos duos cũ herba & radicibus coques in aceti optimi libris quatuor ſemis, ſuper prunas, in olla vitrcata cũ operculo cuius ore luto ſint munitæ, per ſeſqui-horam, ad tertiæ partis conſumptionem. Deinde colatum acetũ in phiala vitrea repones. Huius tria cochlearia plena dabis correpo peſte, & ſi reuomuerit, iterum da, & ſudorem præcipe, Innominatus in libro Germanico manu ſcripto. Alij cum chelidonio tantundem rutæ ſumunt, & parant vt ſupra & peſte deprehenſo cochlearium dãt bibendum cum modico theriacæ, cuius auxilij ſalutarem experientiam tũ ipſe habeo, tum ab alijs plurimum commendari audiui. Et nuper in libro quodã Gallicè ſcripto empirici⁹ cuiuſdam idem fermè remediũ legi: & ſuperioribus annis cùm peſtis hic præluderet, amicus quidã ſimilem deſcriptionem ad nos miſit. Plerique chelidoniũ in aceto coqui volunt, ſed alij alia addunt: quidam vt dixi, rutã tantum: alij etiam ſaluiam nobilem, roriſmarinum, iridis folia non radicẽ, zedoariam, & in olla bene operculata coquunt: inde paucas guttas ad præſeruandum dant: correpto autem cochleare cũ theriaca & iubent ſudare. Aliqui eadẽ
ferà

ferè in vino macerant in phiala bene ob ſtructa, agitant aliquoties, deinde deſtil lant, dant ad præſeruandum, vel correpto, vt ſupra: & eo ſumpto non ſudare, ſed ambulare iubent quàm fieri poteſt longiſsimè. & ſi opus ſit, duci à duobus hominibus.

Aliter. R. Abſynthij, rutæ, turionũ rubi ana partem vnam. chelidonij partes tres. Decoque in aceto albo q. ſ. in olla lu tata, ad conſumptionem tertiæ partis, de tur quàm primum homo infectus fuerit pòſt ſudet.

Aliter. R. Radicum chelidonij libram ſulfuris, croci, tormentillæ, vnciam. theriacæ vnc. duas. pimpinellæ, gentianæ, ana ſeſcuntiam. piloſellæ cum radicibus rutę, vtriuſque manipulum, ſaluiæ pugil lum. Coque in olla noua bene lutata, cum ij. menſuris aceti albi, ad conſumptionem tertiæ partis. In hoc decocto diſſolue electuarium de ouo (vel theriacum) ad quantitatem fabæ. detur patien ti vt ſcis.

De uinis factitijs & medicatis.

POstremò hîc quędã de vinis factitijs docebimus, non omnibus tamen ex professo, quod prolixũ foret. Qui plura vinorum genera factitia, eorúmque cõpositiones & vires desiderat, Dioscoridẽ adeat, & Aetium libro vltimo, & Arnoldi Villanouani librum de vinis.

¶ Vina medicata diuersis modis fiunt. Primò, decoquendo medicamenta cum musto, plerunque ad tertiæ partis cõsumptionem, despumando interim, & colando postea. Sunt qui vinum per se decoquunt, alij donec tertia pars cõsumatur, alij multò minus: deinde in sacculo medicamenta in eo suspendũt crassiusculè contusa. Et amara quidem medicamenta pręcipuè in vino decocto (sic enim dulcescit) immitti debent in sacculo, vel vnà coqui, vel vtrunque. Sic fiunt vina cũ absinthio cum zedoaria, cũ inula, item cum borragine & melissa apud Arnoldum. Aliqui mustum recẽs aliquantulũ decoquunt, & refrigeratum infundunt super herbis in vase. Secundo herbas ipsas vel medicam̃enta arida ponendo in musto antequam ferueat, vt per eius feruo-

uo

uorem in vaſe, medicamenti vis ei commiſceatur: ſic plerique vinum de abſynthio apud nos parant, & per hyemen in vaſe relinquunt, ſemper implendo iterũ vaſa, ſi quid in re hauſerint: veris initio herbas eximunt, alij per æſtatem quoq; relinquunt, ſed tamen facile corrumpitur, mucet, acceſsit, præſertim vaſe non pleno. Quidam epiſtomijs vaſorum intus laminam ex ferro ſtannato multis foraminibus peruiam, opponunt, ne medicamentis impoſitis obſtrui poſsit. Licet & quauis anni parte abſynthium aliáſue herbas. in vino vetere in vaſculo ponere pręſertim in cellis frigidioribus: aut in amplo vaſe vitreo bene obſtructo. qđ ſi caryophyllata radix arida addatur, diutius conſeruabitur vinum. Aliqui ſimpliciter medicamentum cuius vim in vinum tranſire voluerint, cum vino coquunt, quouis anni tempore: ſed vina cocta pleraque exhalant prorſus & ſubacida fiunt. ergo magis probarim medicamenta contrita in vino vnà cum melle deſpumato aut ſaccharo aliquot horis macerari: deinde aliquoties per manicam Hippocratis colari. Sic ex iridis radice vinum hydropicis vtile aliquando paraui, anhelis ex inula, &c. Poterit &

cum ſuccis herbarum depuratis miſceri percolariq; vinum: vel ex ijs quæ in ſacculo arida trita in eo ſuſpẽſa fuerint per aliquot dies, exprimi ſuccus, & percolatus admiſceri: & in ſacculum recentia addi, &c. Nam ſi ita ſæpius exprimatur materia, & addatur recens, efficacius erit vinũ, & vaſculum ſubinde implebimus in locum exhauſti. quod ſi aliter faceres, vinum ſubinde infirmius fieret.

Vina medicata (vt diximus) fieri poſſunt, medicamẽtis in ſacculo, aut ſimpliciter in muſto impoſitis, vt ſimul ferueant, relinquendo: aut in vino ad ignem bulliendo. Sed prior modus præfertur, quòd per eum non reſoluatur vis medicamentorum, nec alteretur aut infirmetur. Debet autem foramen vaſis ſeu vegetis ſcutella parua tegi, vt feruor modicè exhalare poſsit, nec odor tamen nimium euaporet. Si tamen in vino ad ignem coquere viſum fuerit, fiat ignis lentiſsimus & cõtinuatus ſine fumo, vaſe operto ne exhalet, & ad certum tẽpus decoquatur (maiori minoríue igne, prout cuiuſque rei ſubſtantia requirit, Arnoldus in libro de vino.) Præſtaret quæ coquere libuerit, in duplici vaſe vel in balneo Mariæ coqui.

Aromati

Aromatica vina factitia per tres aut quatuor dies clara seruari possunt, postea turbantur. Vinorum è medicamentis simplicibus diuersis confectiones docet Plinius 14.16.

¶ Vinum de absynthio quomodo fiat, iam supra dixi. Sunt qui cum solo absynthio parent: alij alias diuersas herbas, pręsertim calidas, admiscent: vt hyssopum, rutam, saluiam, carduum benedictum, pulegium, costum hortensem, phyllitidem, flores sambuci, cortices fraxini. Ego interdum in phiala vitrea ex tempore paro, absinthij comis aridis superinfusis pari mensura vino Cretico, & aqua ardente ter destillata. hoc diu seruari potest. exigua eius mensura vino multo addita, totū in absinthij qualitate imbuit. Stomacho frigido prodest, flatus discutit, colicam phlegmaticam & ex flatibus natam sanat. scabiē curat illitum. Arnoldus in libro de vinis. Melior modus conficiandi est, inquit, quòd contundatur absinthium viride vel siccum, & coletur vinum calidum aut frigidum super ipsum aliquoties, donec saporem & vim eius recipiat, & sacharo vel melle condiatur. Præstat autem hic modus conficiendi hoc vinum, quoniam

vis omnis abſynthij in ſuperficie eſt, quę hoc modo optimè extrahitur. Deinde prolixus eſt in recenſendis eius viribus. Poterit ſimul etiam addi galanga & aniſum, aut ſiquid aliud videbitur.

¶ Artemiſites vinũ ſit vt abſinthites. Vinũ de alkekengi ſeu halicaccabi granis eodẽ modo fit, ſuper ijs contritis vinum colãdo pro doſi vna accipies à quinque ad decem, educit materiam calculoſam à renibus & veſica manifeſtè, & vrinam retentam ducit, (vide Arnoldum in libro de vino) cuius & ipſe nuper periculum feci, colato ſimul aniſo, radice carlinæ, perſicorum nucleis, & lapillis cancrorum, vnde vrina iã diu retenta intra horam ſecuta eſt. Sunt qui (inregra) halicaccabi grana in muſtum ponant vaſe paruo, vt ſimul bulliãt, & ad vsũ ſeruãt.

Vinum ex betonica ad ſtomachi dolores prodeſt, Alex. Benedictus.

Vinum bugloſſatum, è radicibus bugloſsi in vino maceratis, mirè commendatur ab Arnoldo contra atribillarios affectus, cũ hiſtoria mulieris cuiuſdam eius potu curatæ, quæ per iracundiam ſæpe fatua reddebatur.

Vinum bugloſſatum, in quo radices bugloſsi bene lotæ extiterint per diem

ac no

ac noctem : vel syrupus eius, affert lætitiam,& melancholicis prodest.

Vsu eius (vini)curati sunt quidam ab amentia & permixtione & alienatione rationis, Arnoldus de conseruãda iuuentute,cap.3.

¶ Aliud vinum compositum cum radicibus & floribus buglossi,cum sena aut absque ea,leges apud Arnoldũ in libro de vino,hac inscriptiõe: Vinum mirabile pro melancholicis,cardiacis , &c.

Vinum borraginatum fit,si in musto nouo ponantur borraginis flores,vsque ad perfectam depurationem.vel si in vino nouo diaborraginatum aut conserua dissoluatur , & reseruetur ad vsum, Arnoldus in libro de conseru.iuuẽtute.

Vini compositio contra humores adustos,& pro colericis & maniacis , conferens lætitiam.R.radicum buglossi mundatarum libram. Rosarum rub.florum violarũ, borraginis & buglossi, ana lib. semis.been albi , & rubri vtriusque vnciam. Conquassata pone in sacculo,& sacculum in vase continente tres sarcinas boni vini(musti puto) recẽs expressi albi & clari quã reperiri potest maximè. Huius vini pars dimidia cum dictis speciebus bulliat , & altera dimidia

per ſe bene deſpumando. Deinde cola illud vbi ſpecies ſunt, in vas: imple de altero, donec receſſerit feruor, & ſatis clarum fiat. Debet autē eius vſus eſſe aſsiduus, Arnoldus de conſer. ſanit.

Vinum inulatum. Inulæ radices teſſellatim inciſas in olla fictili noua vitreata coques in muſti ſextarijs duobus aut amplius, donec partes aliquot conſumantur. Deinde muſti optimi dulcis ſextarios viginti quatuor aut amplius, in caccabo decoques donec dulceſcat: poſtea inulæ radices vnà cum muſto in quo deferbuerunt, affundes, & cū adhuc aliquantulum ſimul bullierint, depones ac ſeruabis.

¶ Aliter. In muſto dulci deſpumato & ad tertiæ partis conſumptionē decocto, cùm iam ferè ſatis coctum fuerit, inulæ radices inijcies, (pro cōgijs viginti quinq;, vel circiter, vncias nouem:) & cum modicè adhuc bullierit muſtum, depoſitum & refrigeratum ſerua: & inulæ radices (eaſdem ſcilicet, colando ſeparatas) in ſacculo intra vas ſuſpende. Debēt autem radices colligi mēſe Octobri creſcente Luna, aut ineunte æſtate, & ſiccari in Sole, Hæc ex manu ſcripto quodam libro Germanico tranſtuli. Vide Dioſcori

ſcoridem , qui hoc vinum nectarites nuncupat.

Vinum arceuthites. Pro muſti congijs viginti aut circiter, iuniperi baccarum dimidium quadrantem (quadrantem vocamus modij Heluetici, ſed is quoq; variat, quartam partem) accipe. Fundum vaſis primò conſternes tenuibus ſegmẽtis è fraxini ligno dolato, ne baccæ epiſtomij aditum obſtruere poſsint. deinde dimidiã partem baccarũ ſuperinſternes: tertiò reliqua ſegmẽta. quartò reliquas baccas, vnà cum manipulo artemiſiæ, & linguæ ceruinæ vulgò dictæ dimidio: poſtremò vas replebis optimo & dulci muſto, vt ſimul ferueat. Huius vini vſus vt cõtra venena et multos morbos hominẽ p̃ſeruet. debet autẽ bibi hauſtus eius vnus aut alter ab initio prandij: & vnus poſt cœnã ante ſomnum, Innominatus.

Noſtri vinũ conficiunt per æſtatem, nigra ceraſa acida, quæ viſula vocãt, integra imponendo in vás, quartã partem relinquendo vacuam, ſuperfuſo vetere vino albo, quod breui rubeum colorem trahit, citius quidem, ſi pediculi omninò adempti fuerint: tardius, ſi ita reſecti vt pars adhuc hæreat, ſed ita diutius ſeruant colorẽ. Solẽt autẽ cum aliquid inde

hauſe

hauſerint, mox iterũ vas implere. Cor & ſtomachũ roborat, ſitim mitigat, refrigerat, ſiccat, aſtringit. Alij non integra, ſed trita imponũt, aut in ſacculo ſuſpendunt, vnde odoratius vinum fit, nucleorũ ratione, minusq; aſtringit, & magis ducit vrinam. Poteſt & quouis anni tẽpore ex aridis fieri, Aliqui ſuccum ex his ceraſis per ſe in vaſe ponunt, & cum deferbuerit, obſtruunt, ac pro vino vtuntur: vel per ſe, vel modicum eius copioſo vino miſcentes. Idem ſuccus coquendo denſatur: & ceraſa ipſa ſaccharo condiuntur.

Vinum è prunis ſylueſtribus ijſdem modis fit per autumnum, vbi iam ſatis mollia & bene matura fuerint.

Vinum raſpatitium (noſtri vocant) [rappis] id eſt linguam quadam acuta ſtypticitate mordens, prouocat appetitum villos ſtomachi aſtringẽdo. Medetur corpori ob calorem diſſoluto, potiſſimum ęſtate, cholericis, & ſanguineis vtile. fit autem ſic. Ponantur aliquæ vuæ acerbę cum maturis in torculari vt ſimul exprimantur. Vel quod melius eſt, reſeruentur vuæ & conterantur vnà cum raſpacijs ſuis, & immitantur vaſi cum muſto. contrahet autem muſtum illud à ſuc

co raſpaciorum (ſcāporum , Galli grappes vocant, noſtri [rappen ,] vnde vino nomen) illorum. & vinaceorum in vuis, quæ ſunt acetoſa, ponticitatem quādam & aſtrictionem, Arnoldus de villa noua. Noſtri aliter parant. racemis integris bene maturis dolia implent , & vinum vetus ſuperinfundunt, & quotieſcunq; vinum inde hauſerint, rurſus implēt. Sunt qui alternis racemos, & folia ſaluiæ imponāt. Stomachum recreat, ſitim remittit. Dyſentericam potionē quandā Nic. Myrepſus in D. litera ca. 85. parari iubet cū rhaſpe bono aut marathrato aut eleliſphacato puro vino. Fuchſius pro rhaſpe forte, inquit , legendum rhoites vel rhodites. Apud eundem antidotus quingenteſima fit cum vino bono rubeo aut raſpe: & ſimiliter vltima antidotus. Ego vinum raſpatitiū intelligo, quod plerūq; ſemper cum ſaluia fit , &c. & rubeum ſemper.

Sunt qui raſpatitio vino etiam aromata addant: qualia ſunt: R. galangę vncias quinque. cinnamomi, caryophyllorum. ana drach . duas . zedoariæ ſemunciam: coriandri vncias tres. fiat puluis craſsuiſculus. Vinum paſſulatum, quod mellitum vocat Arnoldus, fit paſſulis in vino

(vel

(vel muſto) decoctis donec dulceſcat, quid mox in vaſe conditur: & paſſulæ cõtuſæ in idem conijciũtur. ſubſidunt autem illæ in fæces.

Sed idem Arnoldus aliud quoque deſcribit egregium, quod paſſulatum vocat, paſſulis cũ cinnamomo decoctis in muſto non multo: quòd deinde reliquo muſto in vaſe condito affunditur.

De uinis aromaticis.

AROmatica vina fieri ſolẽt dupliciter, vel aromatibus tãtũ in ſacculo ſuſpẽſis, in vaſe quod in cella vinaria relinquitur: vel melle etiam addito, vt ex tempore tantũ fiat quantũ deſideramus, & ſpecieb. cõtritis ſimul per colatorium vel manicam Hippocratis laneam, vt vocant, aliquoties colatis. hoc vinum mulſum, vel mellitum vocari poteſt, vulgò claretum & nectar nominãt, & melicratum impropriè, cum vino albo. Quòd ſi pro melle ſaccharum addant, cum vino rubro, Hippocraticum vocant. Fient autem in pharmacopolis vina hæc aromatica plerunque ea proportione, vt ad aromatum ſiue ſpecierum drach. ſeptem mellis vnciæ tredecim addantur, & vini albi

albi odoriferi libræ quatuor. Vel ad drachmas sex specierum, sacchari purissimi selibra, vini rubri libræ quatuor, aut minus. alij multò plus sacchari admiscent, vt specierum quoque. Aliquãdo croci semidrachma vel multò minus additur, tingẽdi causa, præcipuè mulsis. Antequã verò coletur vinum, per horas aliquot, viginti quatuor ad summum, loco calido vel in hypocausto relinqui debet cũ speciebus infusum.

Vinum hippocraticum factitij generis est, facili ratione. Gallijs maximè trãsalpinis gratissimum. Cinnamomũ, saccharum, & carpesium terũtur in fiscum, ex eo vinum liquatur, vt transeũdo qualitates eas combibat. Datur hoc epulis principalibus cum escharite pane bellariorum vice, qui mos, sed in alio vino, peculiaris Atheniensibus fuisse legitur. hostia pane

Hermolaus Barbarus Corollarij libr. quinto capite de vua œnanthe.

Aliud. Corticum cinnamomi interiorum drachm. sex. zinziberis albi integri semunciam. nucum moschatarũ electarum drach. duas. Caryophyllorum, granorum paradisi, vtrorũq; drach. cardamomi, piperis, calami arom. coriãdri præp. singulorũ scrupulum, misce & tere

crass-

crafsiufculè. Vini libras octo, mellis despumati vncias viginti fex, mifce omnia & cola fecundum artem. Sunt qui vina hęc aromatica cum lacte amygdalarum clarificent.

Aliud, ad cardiacos, defcriptum Alexādro Benedicto lib. de com. R. Vini aufteri odorati fextarium. facchari albi felibrā cinnamomi, zinziberis ana femunciam, galangæ drachmam.

Aliud eiufdem ad imbecillitatem ftomachi. R. Cinnamomi femunciam. zinziberis albi drachmas duas. Caryophyllorum, piperis longi, glandis mofchatæ ana obolos quatuor. Bene tufa cum albi facchari felibra, in meri albi congio cōmifceto, ac percolabis, fummum enim diffolutis ftomacho remedium eft.

Aliud. R. cinnamomi vnciā. zinziberis femunciam. galangæ drach. duas. caryophyllorum drachmam. granorū paradifi drachmas duas. facchari albi vncias octo. vini optimi q. f.

Aliud Cinnamomi fefcūciam. zinziberis femunc. caryophyllorum drachm. duas. granorum paradifi, galangæ, vtriufque drachmā. Sacchari fefquilibram. Vini rubri menfuras duas, (id eft libras quatuor) mifce, fiat Hippocraticum.

Aliud

Aliud. Interioris cinnamomi vnciam, zinzib. al. ſemuncia. granorum parad. drachmę tres. caryophyll. moſchocaryi, vtriuſque drach. duæ. macis galangæ, vtriuſque ſeſquidrach. piperis lõgi drachma ſpicæ nardi, folij, vtriuſq; ſemidrachma. fiat puluis. Huius ſingulas vncias ſingulis vini menſuris addes, cum libra ſacchari, & torneſolo, (ſic dicto genere ſanæ purpureo) ad colorandum q. ſ.

Aliud quod ad thoracis & pulmonis vitia accommodatum videtur.

Recip. cinnamomi optimi à craſſo cortice abraſi vnciam. caryophyllorum ſeſquidrachmam. aniſi, fœniculi, vtriuſque drachmam. glycyrrhizæ drachmas tres. macis, cardamomi, ireos, ana drachmã ſemis. Sacchari albiſsimi vncias tres.

Singula diligenter trita infundantur cum ſequentibus. Recipe Vini maluatici vncias nouem. aquæ borraginis libram. roſaceæ, ſeſcunciam. aquæ meliſſæ, vncias tres. Per tres horas iuxta fornacem relicta, tandem ſæpius per ſaccũ filtri collato. fia Hippocraticum vinum clarum.

Hippocraticum laxatiuum. Vinum quod quartanam, quotidianam, & tertianam notham concoquit & præparat

humores,& eoſdem mox per aluum educit. Recipe eſulæ libram, epithymi drachmas ſex. polypodij, cinnamomi, paſſularũ,ana drachmas quatuor.maſtichæ,zinziberis,zedoariæ,caryophyllo. ſingulorum vnciam. Sacchari quantum ſufficit, Arnoldus.

Nectar apud Arnoldum. Pro ſextario vini accipe zinziberis electi excoriati,cariophylat.cinnamomi excoryati,ana drachmas duas. granorum paradiſi drachmam. Fiat cum optimo vino, vel Græco,quod melius eſt,& loco mellis ponatur ſaccharum cum grano moſchi,& eſt nobiliſsimum. Sirupus vel iulep de vino ad conſeruandam valetudinem & iuuentutẽ fit, in tribus libris boni vini ponẽdo duas libras ſacchari, fiat ſyrupus,cuius vſus eſt cũ aqua. Gerit autem vicem cibi & potus,& recreat naturam, Arnoldus in libro de conſeruanda iuuentute.

Vinum ſaccharatum decoctum,ſenibus, frigidis & debilibus conuenit,& quibus humor natiuus & calor naturalis imminuuntur. nutrit enim, & ſanguinem generat,& replet partes principales ſpiritibus. R. Vini optimi de Vernacia,vel Græci, aut ſimilis libras tres. ſac

ſacchari albi Caſſetini libram. Coquantur ad lentum ignem more ſyrupi. ſerua & vtere cum duabus partibus aquæ, vel aliter vt vſus poſtulabit. Hoc vinũ (ſiue potius ex vino ſyrupum) Rabi Moyſes in libro de victus ratione ſenum & conualeſcentium approbat.

De uinis mulſis aromaticis.

DE ſaccharatis vinis aromaticis iã ſupra dictũ eſt, & ſimul in genere de mulſis quoque ſiue mellitis aromaticis. Licet autem & in ſuperioribus compoſitionibus omnibus loco ſacchari mel ponere, & pro rubro vino album, in ſequẽtibus verò contra. Sic ex Hippocratico vino claretum ſiue clarum feceris, & ex claro Hippocraticum. Sunt qui coloris vini differentiam non faciant. Mel quidẽ ſemper cũ modica aqua prius decoqui & deſpumari debet diligenter. Sunt qui illis etiam vinis quæ cum multo ſaccharo fiunt, modicum mellis addant, ad maiorem dulcedinem: alij multum. Vide aromatites vinũ in Dioſcoride, Alchandicum eſt vinum decoctum cum aromatibus & zuccaro aut melle. apud quoſdam Italicos dicitur Clarea,

cuius descriptio habetur in libro simplicium Ebenesis.

Species clareti. Ziziberis ʒ j, galágæ, vtriusque vnciam. cinnamomi vncias duas. caryophyllorum drachmas duas, granorum paradisi, piperis longi, vtriusque drachmam. Mellis sesquilibram. Sacchari libras duas. Vini albi mensuras quatuor, (libras sedecim.) Alij cum solo melle parant, & aliquid spicæ & nucis moschatæ addunt, & cum albumine oui clarificant.

Claretũ quod Philippus Vlstadius in Cœlo philosophorum describit, cap. 57. Rec. Vini albi optimi libras quatuor. sacchari albi duri vncias quatuor. cinnamomi vnciam. coriandri præp. drachmas tres. caryophyllorum drachm. duas. granorum paradisi, zinziberis albi ana sesquidrachm. piperis longi scrupul. duos. zedoariæ drachmam semis. Omnia trita subtilissimè & collata, reseruentur in vase stanneo.

Vinum senescentium, hyemali tempore vtile melancholicis & phlegmaticis: renes & totũ corpus calefacit, tumorem hæmorrhoidum tollit, concoctionem iuuat, bonum colorem facit, lumen clarificat, ingenium acuit canitia

nitiem retardat: & eadem præſtat quæ hiera picra, niſi quòd amaritudine caret, & ventrem non ſoluit. Recipe Spicę, cinnamomi, carpobalſami, xylobalſami, zinziberis, galãgę, calami aromatici, alari, myrtillorum, ana drachmã, maſtiches drachmas duas. liquiritiæ, paſſularum, ſingulorũ ſemunciã. ſacchari pro arbitrio. Fieri poteſt per decoctionem, vel ſine ea inſtar clareti, ponẽdo ſpecies in ſacculo largo, & ſacculum in colatorio, & toties colando: donec vis ſpecierum tota in vinum tranſiuerit, quod per guſtum cognoſcetur, Arnoldus in libro de vino.

Aliud. Recipe zinziberis drachmas duas. cinnamomi ſemunciam. caryophyllorum drachmam. Vini albi menſuras tres. Mellis vnciam. ſacchari albi ſelibram. Fiat caretũ ſecundum artem.

Aliud laxatiuum. R. Galangæ drachmas ſex. cinnamomi vnciam. turbit, eſulæ, catapotiæ, hermodactylorum, ana drachmam ſemis. Tere, fiat claretum cum melle & ſaccharo.

Aliud. R. zinziber. vncias duas. cinnamomi quatuor. caryophyllorũ duas. galangæ tantundem. granorum paradiſi

vnam. Singula ſubtiliter trita cribrataque miſceantur. Deinde croci orientalis vnciam bene tritã ſeorſim ſeruabis. Claretũ facturus, mellis libras duas ad ignem in fictili nouo feruefacies,& quũ bullire cœperit,aufer ab igne,& parua mora interpoſita deſpumato.

Deinde menſuras duas (circiter octo libras vini)accipies,quod eo melius erit quo dulcius & clarius fuerit,& admiſce bis ei de ſpeciebus prędictis vncias duas. & croci drachmam aut amplius.deinde per ſacculũ collabis.cuius pars ſuperior (ferè ad duas tertias totius lõgitudinis) linea ſit,inferior lanea per vnam tertiã totius ſacci aut paulo plus. Cùm vinum ſatis colatum fuerit,fæces infundere poteris in hydromeli ſiue apomeli vt vulgò paratur,vt quod reliquum viriũ eſt, in id deponat.Hoc vino ſi mulier vti debeat , vt delicatus aliquis,pro melle ſaccharum pones.Ex Germanico libro manuſcripto.

Aliud tempore peſtilenti præſeruãs. Recipe vini optimi mẽſuram . angelicæ ſemunciam.boli Armeniæ drachmam. nucis moſchatæ drachmas duas.galãgę, piperis longi,coriandri,ana drachmam ſemis.zinziberis ſeſquidrachmã. cinnamo

momi drachmas ſex. ſacchari ſelibram.

Ex libro quodam manu ſcripto Latinè compoſitiones aliquot nectaris ſiue clareti: quum maiorem eius copiam in barili aut uaſe ligneo, ſeruandam in cella uinaria deſideramus nomen.

Lotum, ut uidetur, certæ menſuræ uini apud Belgas quæ duas continet pnitas.

CLaretũ vel nectar bonũ ſic facies. Cinnamomi libram. galangæ, zinziberis, carda. granorum para. caryop. cubeba. macis ſingulorũ vnciã. Piperis longi, & nigri ſi volueris, vtriuſq; ſemũciam. Spicę nardi, nucis moſc. ſchœnoanthi, ſin. drach. tres. Croci drach. Terãtur oĩa minutiſsimè & miſceãtur. Sic habes ſpecies pro medietate oneris vnius equi, id eſt pro barili vno, (libris fortè centum viginti octo.) Nectar autem ſic facies. Pone vinum totum in vaſis, deinde ſpecies pone in aliquo pãno lineo ſatis amplo: & in barili, in quo nectar facere volueris, pannum intromitte cũ ſpeciebus,

ita quòd latera panni ſuper emineãt aliquantulum ſupra os barilis. Poſtea in aliquo vaſe pone quatuor libras mellis & fortiter cum vino miſce, ita vt totum ſatis clarum ſit. Tum vinum ſuper ſpecies collando infunde, & poſtremò Vinũ cum melle. Demum clauſo barili ſpecies in eo relinque cũ panno per biduũ. Tandem aufer fortiter comprimendo: & habebis nectar optimum.

Si verò pro principe aut prædiuite aliquo parare volueris: adde ſupradictis ligni aloës optimi, folij, vtriuſq; ſemũtiã, moſchi drachmã ſemis, & loco mellis pone ſaccharũ minutiſsimè tritũ in mortario: deinde ſolutum in vino.

Aliud nectar optimum, cum eiſdem ſpeciebus, ſed ponderibus diuerſis.

Recipe Cinnamomi vncias duodecim ſemis. Zinziberis, galangæ, granorũ paradiſi, caryophyllorum, cubeb. macis, cardamomi, ana drachmas duas. piperis longi ſcrupulum. ſpicæ nardi. ſchœnoanthi, nucis moſchatæ, ana ſcrupulum ſemis. croci ad pondus (denari) Turonenſis, vel paulo plus. Hæc omnia minutiſsimè trita miſce, & habebis ſpecies abundè pro loto nectaris ciuitatis, Burgenſis.

Dein-

Deinde accipe libram mellis cum pinta aquæ fontanæ decocti vſque ad conſumptionem aquæ:& refrigerandam ſe pone. Tunc accipe circiter lotum boni vini,& ſacco cum prædictis ſpeciebus in vas immiſſo, vinum percolando,infundito paulatim, mel etiam cum vini parte prius mixtum paulatim infundendo,ita vt ſuccus non cõprimatur. Quod ſi precioſius facere voles,ſaccharum pro melle pones in vino diſſolutũ. ſimiliter põdere libræ aut amplius. Percolabis autem ter vel quater, vt fortius & melius euadat vinum. Addes etiam prædictis agallochi optimi,folij, ana grana duo, & moſchi aliquantulũ ¶ Aliter. Suſpẽde ſpecies in ſacculo in vino mixto cum melle vaſe ſaccharo, & poſt duos aut tres dies extrahe bene comprimendo,ſed ſuperior modus melior & pulchrior eſt.

Ad faciendum nectar, modi tres: quorum duo priores, Gratia Dei uocantur, tertius manus Dei, ex codice manuſcripto.

R. Cinnamomi drachmas nouem. zinziberis drachmas quatuor. nucis moſchatæ, piperis lõgi ana drachmas tres. galangæ, granorum paradiſi, macis vel folij, cubebarũ ana drachmas duas. caryophyllorum drachmam. ſpicę nardi ſcrupulum integrũ. croci dimidium. ſacchari libram. vel mellis pintam qđ bullierit in pauca aqua ad conſumptionem aquæ, bene diſpumati. Miſce in ſeſqui lotum vini. Aliqui addunt cardamomi & carui ana drachmas duas. Et hoc eſt melius claretum.

Ad idem. R. Ariſtolochiæ rotundæ, cinnamomi, vtriuſque vnciam. zinziberis ſemunciam galangæ. granorũ paradiſi. caryophyllorum, cubebarum, macis nucis moſchatę, ana drachmas duas. piperis lõgi drachmas tres. ſpicæ nardi ſcrupulũ. croci dimidium. ſacchari libram. vini lotum. Quòd ſi pro diuite fuerit. adde agallochi optimi grana duo, & moſchi dimidium granum. Vel, ſecũdum alios. R. Cinnamomi electi vncias duas. zinziberis vnam, granorum paradiſi. piperis lõgi, vtriuſque ſemunciã. nucis moſchatæ, caryoph. macis, ana drach. duas. cubebarũ cardamomi. ana drachmam. ſpicæ nardi, ſchœnoanthi, calami aromatici,

ana

na ſcrupulũ. Trita cõmiſce cum tribus
bris mellis, & loco vini, vt dictum eſt.
Potus qui dicitur Manus Dei. R. Cin-
amomi ſeſcũciã. zinziberis drach. tres.
ardamomi drach. duas. folij. galãge, a-
a ſemidrachmam. piperis longi vel ni
ri drachmas quatuor. Si fiat pro diuiti-
us, adde caryoph. nucis moſchatę. ma
is, granorum paradiſi, ana drach. duas.
Mellis deſpumati pintã. Vini boni lotũ
urgenſe. Et ſi potes, loco mellis pone
acchari librã. Si rectè paretur hic potus
tilis erit aduerſus multos affectus præ-
cipuè frigidos, & in ſenibus, ac illis qui
imbecilliores ſunt ad Venerem.

Conueniet phlegmaticis, & melan-
cholicis mirificè, vt meritò Manus Dei
vocetur. Triſtitiam ſoluit, lætitiam
confert. Splenis & hepatis obſtructio
nes aperit. Hydropem curat: & lapidem
de renibus potenter educit, ſi addatur
parum ſaxifragæ & lapidis lyncis.

Species pro vino zedoartico. R. Ze-
doariæ, cinnamomi, vtriuſque ſemun-
ciam. galangę drachm. duas. miſce fiat
puluis.

Ad vinum quod à ſcapis denomina-
tur [zú einem rappis.] R. zædoariæ ſe
munciam

munciam, coriandri vncias tres, galangæ vncias quinque. cinnamomi, caryophyllor. ana drachmas duas. fiat puluis crassiusculus.

Aliter, pro zedoartico vino species, quę sufficiunt pro mensura vini quæ oma vulgò Argentinæ vocatur.

Cinnamomi vncias tres. caryophyllorum nucis moschatæ granorum paradisi, cardamomi, ana semunciam. zedoarię drachm. sex. cubebarum, piperis longi ana drachmas duas. Contunde crassiusculè, misce pro sacculo.

Ad idem. Cinnamomi vnci. duas. zinziberis semunciam, caryophill. piperis longi. cardamomi, cubebarū, zedoariæ, ana drachm. vnam. galangæ, granorum paradisi, ana drachmam semis. Trita crassiusculè misce pro sacculo.

De uinis aromaticis cum aqua ardente.

AQuam ardentem facilè cum aliorum medicamētorum tum aromatum odorem & vim omnem imbibere si paucis horis trita in ea maduerint, & exiguū eius deinde vino simplici affundatur, & posse hoc modo varia odore & sapore vina ex tempore parari, supra scripsimus

pſimus ex Arnoldo in aquæ ardentis ſim plicis deſcriptione.

Apparatus vini quod Hippocraticum vulgò vocãt. In aquæ ardẽtis ter quatérue aut amplius deſtillatę vncias duas cin namomi inijcito, & gĩgiberis dimidiã: granorum paradiſi, piperis, ana ſeſquidrachmã caryoph. drac. nucẽ moſchatã dimidiã. Trita omnia in vas bene clauſum per quatuor dies indito, & bis aut ter quotidie agitato: demũ colato & reſeruato. poteſt autẽ longo tẽpore ſeruari huius mediocre cochleare plenum im mittẽs in generoſi vini rubei mẽſurã: & ſacchari librã addes. Si tamẽ vinũ dulcę ſit, ſaccharo opus non eſt, Furnerius.

Maluatici modus. R. galangę optimę. caryoph. zinziberis, macis, ana drachm. Hæc omnia craſsiuſculè trita in vaſe ligneo bene operculato infuſa in aqua ar dente relinques horis vigintiquatuor. Deinde in linteo ſuſpẽdes à filo in vas ca pax ſummæ, vt vocant, aut dimidiæ ſum mæ vini clari per tres dies. Et habebis vi num tam bonũ & forte quàm ipſum natiuũ Maluaticum aut Traminiũ eſt. Liber manu ſcriptus Germanicus.

Vinum ſapore Rhætici. in vaſe vitreo, vel fictili vitreato, linteolum aromatibus;

bus iam dicendis plenum ſuſpende,& re
ple aqua ardente,diligenter obſtrue: &
relinque,ſaltē p horas duodecim.Cùm
vti volueris, linteolum exprime in magnum aliquod poculum vitreum, cui infundendum eſt vinum,ita vt latera poculi aromatica illa aqua ardēte conſpergātur:aut liquor in fundum expreſſus,inclinato poculo latera vndiq; madefaciat deinde vinum infunde quod habebit ſaporem Rhætici. Aromata hæc ſunt.Cinnamomi, zinziberis, caryophyllorum, de ſingulis ſemidrachma.craſsiuſculè trita miſceantur,linteolo illiganda.

Eodē modo fit ſapor moſchati vel muſcatelli vini. accipe nucem moſchatā cū pauco macis.trita miſce vt ſupra.

Caryophyllatum. Caryophyllorum ſemidrachmam cum pauco cinnamomo tere, & in linteolo liga, vt ſupra.

Alſatici ſapor.Saccharum cādi in linteolo liga vt ſupra.Aut mel diligēter deſpumatum cum aqua ardente miſce in vaſculo bene obſtructo:& cùm vti volueris,linteolum hoc liquore intinctum in poculum exprime.

Hæc omnia ex libro quodam Germanico manu ſcripto mutuati ſumus.

De

De alijs quibusdam uinis aromaticis præsertim quæ fiunt sacculo in uase suspenso.

VInum caryophyllatum fit caryophyllis in sacculo suspensis in vase cum musto. Multum desiccat, dissoluit, consumit, attrahit, iuuat asthma antiquum, & tussim, in senibus cum humorũ corruptione: vtile etiam in epilepsia & syncope. concoquendi & retinẽdi vim confirmat. anhelitum reddit odoriferũ. Multum autem de siccitate eius remittunt saccharum & glycyrrhiza, Arnoldus in libro de vino.

Eodem modo quælibet aromata (& remedia) tum frigida tum sicca in sacculo suspendi possunt, & vino vel musto inmitti, quod eorum vi & qualitate imbui volumus, Ibidem.

Aromaticum vinum fit ad iuuentutis conseruationem, si in sacculo lineo immittantur species non tritæ, sed particulatim, scissæ, ita quòd substantia specierũ sit in sacculo vaga, & ponatur in vino ore vasis diligenter obstructo, Arnoldus de conseruanda iuuentute.

Alius aromatici vini modus, ad confirma

matiorem temperamenti & iuuentutis. Cubebarum, caryoph. nucis moſch. paſſularum, de ſingulis drachmæ tres, in ſacculo bulliant in boni vini libris tribus vſque ad tertiæ partis conſumptionem, adde ſaccharum. & inde mane ac veſperi propina vncias ſingulas, plus minus. Vel fiat ſicut claretum, Arnoldus ibidem.

Vinum crocatum lætitiam affert, & aufert melancholiam, Arnoldus de conſeruanda iuuentute ca. 3. Eius verò componendi modū docet eiuſdē libri tractatu ſecundo, his verbis. Pone modicū croci bene ſiccum in ſacculo amplo de panno ligni ſubtiliſsimi rari, & ſacculus ponatur in collatorio de ſtaminea vel panno lineo, & ſuperfundatur vinum (vel etiam oleum pro oleo crocato) ad modū lixiuij. & repetatur donec placeat color & ſapor. Poſſunt & aliæ ſpecies admiſceri pro arbitrio.

De uinis artificioſis quæ ſaporem peregrinorum referunt, propter aromata & ſpecies in ſacculo intra uas ſuſpenſas.

VAria aromatica vina quomodo fiant, & peregrinorū quorundam ſapor

por fictitius cũ aqua ardente & aromatib. ſuperius oſtenſum eſt: hic addemus quomodo peregrina quædã vina homines induſtrij abſque aqua ardente imitẽtur: nõ vt impoſturas inde addiſcant homines auari, ſed vt medici ęgrotis pręſertim delicatioribus, ſimul & gratificari interdum & prodeſſe poſsint. Decerpſimus autem quæ ſequuntur omnia, ex Germanico libro manu ſcripto.

Græcum vinum ſic fit. Zinziberis, galangæ, vtriuſque ſelibram. granorum paradiſi, caryophyllorum, ana vnc. tres. in ſacculo ſuſpende in dolio vini mediocri, [in ein fuder.]

Vinũ maluaticũ. R. Moſchi, agallochi vtriuſq; drach. cinnamomi, cardamomi (ſi rectè lego) caryophyllorum, ana dra. duas. ſacchari candi ſemunciam.

Vinum de Romania.

Recipe, ſucci glicyrrhizæ cinnamomi, vtriuſque drachmas duas. aniſi drachmam. macis drachmæ ſemis, ſacchari drachmas tres.

Vinum moſchatellum. R. polypodij, liquiritiæ, aniſi, ſingulorum drach. duas. nucis moſchatæ drach. tres. calami ar. drachmam.

Muſcatellum rubrum ſic facies. Florũ ſambuci vnciæ quatuor. cinnamomi ſemuncia, bulliant in muſto rubeo. Muſcatelli odorem facere putantur quæcũque moſcũ referunt odore ſuo, & quæ à moſcho denominant̃, vt nux moſchata, & cortex eius qui macis vocatur. item flores ſambuci præcipuè, & coriandrum.

Multi & ſclaream herbam in vino ſuſpendunt, nimirum folia cum floribus: cuius odor vehemens & nõ ingratus eſt. aliqui tamen in ſalubrem eſſe & caput grauare putant. Sed compoſitiones huiuſmodi infinitę fieri poſſunt: & ſatis eſt homini induſtrio, & ſimplicium medicamentorum aromatum, & condimentorũ naturæ gnaro, paucas aliquot veluti formas pręſcriptas habere, quas ipſe multis modis pro occaſione & varijs circunſtantijs variabit. Nos Deo immortali gratias agentes, à quo omnis remediorum ſucceſſus pendet, huic libro in præſentia finem impo-nimus.

FINIS.

In

INDEX EORUM QUÆ IN *Thesauro Philliatri notatu digna tractantur, litera r. remedium significat.*

I 2 alsi

Be

C oit

Cosme

Den

Mu-

P

Pan

Rha.

Ad

FINIS.

Lugduni,
Excudebat Balthazar
Arnolletus.

